

Aziz Nesin

Yaşar ne yaşar ne yaşamaz

26 BASKI
116.000 KİTAP

NESİN YAYINEVİ

Aziz Nesin

Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz

roman

NESİN YAYINEVİ

BU KİTABIN TELİF HAKKI NESİN VAKFININDIR

Aziz Nesin, yapıtlarının telif haklarını tümüyle NESİN VAKFI'na bağışlamıştır.

NESİN VAKFI'nın amacı, kimsesiz, yoksul ve eğitime muhtaç çocukları, ilköğretimden başlatarak bir yüksekokul bitirinceye ya da bir meslek edininceye dek her türlü gereksinimlerini sağlayarak barındırmaktır.

NESİN VAKFI'nın senedi gereğince, vakfin amacına uygun olması koşuluyla, her dileyen her türlü yardım, katkı ve bağışta bulunabilir.

Her türlü bilgi ve broşür istekleri için posta adresi: NESİN VAKFI, PK 5 Çatalca 34540 İstanbul.

Nesin Vakfı Bağış Hesabı (TL)
Ziraat Bankası, Çatalca Şubesi, 130 - 952 22 32 5001

IBAN: TR1000 1000 1300 952 22 32 5001

Posta çeki: 164 00 09

Diğer bağış hesapları ve bilgi için Nesin Vakfı'nın internet sitesi: www.nesinvakfi.org
eposta: nesinvakfi@nesinvakfi.org

Nesin Yayıncılık A Ş
İnönü Mahallesi, Çimen Sokak, No: 50/A, Elmadağ, Şişli/lstanbul Tel: 0212 291 49 89 ■ Faks: 0212 234 17 77
nesin@nesinyayinevi.com • www.nesinyayinevi.com

Nesin Yayınevi'nde
Eylül 2005-Eylül 2010 arasında 10 kez, toplam 50 bin adet basılmıştır.
Onbirinci basım Şubat 2011 (5000 adet)

İlk basım 1977
1977-2005 arasında 17 kez, toplam 73 bin adet basıldığı bildirilmiştir.

Kapak Düzeni
İlhan Bilge

001 01 01 035 - 35
ISBN 978-975 9038-47-2
Sertifika No: 18231

Baskı ve dil: Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic Ltd Şti Çiftehavuzlar Cad Prestij İş Merkezi No: 27/806 Zeytinburnu/İstanbul Tel: 0212 565 01 22 Sertifika No: 12028

Yaşar Yaşamaz kendi öyküsünü Aziz Nesin in nasıl yazdığını anlatıyor.

Meral Çelen

Aziz Nesin beni ne kadar yakından tanıyor, başımdan geçenleri sizlere anlatıyorsa, ben de onu iyi tanıyorum. Yalnız yazarlar mı kahramanlarını anlatır? Ben de sizlere, Aziz Nesin'in benim yaşamöyküm nasıl yazdığını anlatacağım…

Bu düşün, nerden aklıma geldi diye sorarsanız, kendiliğinden oluverdi… İş aramak için yollara düştüğüm şu son günlerde, nereye gitsem, nerde dolaşsam, herkesin ağzında bir "Yaşar Yaşamaz"dır gidiyor… İlk günler şaşırdım, aptallaştım… Birdenbire bu kadar büyük bir üne kavuşmak tatlı bir sarhoşluk veriyor insana ama, bir de tedirginleşiveriyorsunuz… Neden derseniz, eee o zaman herhangi biri olmaktan çıkıyor, rahat hareket edemiyor, üstünüzü başınızı, yakanızı paçanızı toparlamak gereğini duyuyorsunuz…

Yolda giderken, sağdan soldan şöyle şeyler çarpıyor kulağıma:

— Aman çabuk, Yaşar Yaşamaz başlayacak televizyonda…

— Benim başıma gelenler, Yaşar Yaşamaz'ın başına bile gelmemiştir…

— Geçen gün başıma bişey geldi, aynen Yaşar Yaşamaz… Bunları duyunca insan hem seviniyor, hem de bir tuhaf oluyor.

Adamın yanıma gidip, "İşte, 'Ne Yaşar Ne Yaşamaz' durumda olan Yaşar Yaşamaz benim" demek geliyor içimden… Ünümüz her yanı sarmış ama ben yine yaşama savaşında bir Yaşar Yaşamaz…

Yeni bir iş bulamayınca birden aklıma geldi: "Ben de Aziz Nesin'in benim öykümü nasıl yazdığını anlatır, üç beş kuruş kazanırım, şu bayramı olsun rahat geçiririm," dedim.

Efendim bu Aziz Nesin, kimi kitaplarını bazı dostlarının üstelemelerine borçludur. Örneğin "Böyle Gelmiş, Böyle Gitmez"… Oğuz Akkan, o zamanlar Akşam gazetesinin genel yayın müdürüydü. "İlle de kendi yaşamöykünüzü yazın" diye tutturmuştu Aziz Nesin'e. İşte "Böyle Gelmiş, Böyle Gitmez"in ilk cildi böyle yazıldı. Oğuz Akkan şimdi bir gazetede çalışmadığından, ikinci cildinin yazılması da uzadıkça uzuyor…

"Yaşar Ne Yaşar, Ne Yaşamaz" da böyle oldu. Ankara Radyosu Eğlence Programı Müdürü Bay Aymergen bir gün Aziz Nesin'e telefon etti, konuşmak istediğini söyledi. Aziz Nesin eve çağırdı Bay Aymergen'i, konuşmaya başladılar.

Bay Aymergen, pazar sabahları yayımlanmak için on iki dizilik radyo oyunu istiyordu. Aziz Nesin o sıra çok işi olduğunu bahane ederek bu isteği geri çevirmek istedi ama, işin aslı başkaydı. Bana sorarsanız "skeç" ve "eğlence" sözleri hoşuna gitmemişti. Gerçi Aziz Nesin'in her zaman işi vardır, boş durduğu görülmemiştir ya, bu da bir işti eninde sonunda… Bay Aymergen bunu anladı mı bilmem ama, Aziz Nesine şöyle dedi: "Aziz Bey, bizim asıl amacımız, sizin adınızı radyodan söyletmek ve bir oyununuzu oynatmak… "

Bu söz üstüne Aziz Nesin hemen razı oldu. Çünkü hepinizin bildiği gibi, öyle zamanlar olur ki, radyoda değil adı, kitaplarının reklamı bile geçmez. Ayrıca Aziz Nesin çocuk gibi duygulu bir adamdır. Başkalarının kendisini böylesine düşünmesi hoşuna gitti… Benim yaşamöykümü yazmaya oturduğu zaman, kendinden çok, kendini düşünenleri sevindirmek istiyor gibiydi.

Ama Bay Aymergen gidip de, yazı masasında, ak kâğıtla karşı karşı karşıya kalınca işler değişti. Çünkü başka şeye çalışıyordu ve yeni bir hataya hazır değildi. Ismarlama elbise gibi, ısmarlama öykü, roman, oyun yazılmaz… Öykü dosyalarını, oyun dosyalarını, notlarını karıştırdı durdu… Biraz zamanı olsaydı, sizler radyodan benim değil bir başkasının öyküsünü dinleyecektiniz… Neyse ki Bay Aymergen sıkıştırmış, bir hafta sonra bikaç diziyi almaya geleceğini söylemişti. Onun için Aziz Nesin,

umutsuzlukla kitaplarını karıştırmaya, işaretlemeye başladı… Ben de heyecanla, hiç sesimi çıkarmadan izliyordum… Yani koskoca yazara akıl verip, "Başıma gelenleri yazsana…" demek bana yakışır mı… Kendisinin akdetmesi gerek değil mi?

Evet… Bürokrasiyi eleştiren öyküleri ayırdı, bir sıraya koydu, ilk oyun taslağını hazırladı… Şu rastlantıya bakın ki, ısmarlanan dizi on ikilik bir diziydi… Onsekiz olsaydı belki sizler bıkacak, altı olsaydı belki bişeyler eksik kalacaktı… Aziz Nesin de tam oniki öykü buldu… Ismarlanana uygun bir sayı…

Oyun taslağı hazırdı ya, daha adı konmamıştı. Aziz Nesin, arada sırada, yanına koyduğu bir kâğıda bazı adlar yazıyor, bırakıyordu. Sonunda bunlardan uygun birini seçecekti.

Şimdi Fransa'da tiyatrocu olarak ün yapmış olan Mehmet Ulusoy, Aziz Nesin i, annesinin Sapanca'da bulunan çiftlik evine bayram tatilini geçirmek için davet etmişti. Kurban Bayramıydı, kıştı, kar yağıyordu, soğuktu. Bayramda gelip gidenlerden kurtulmak, dizi oyun üstüne çalışmak isteyen Aziz Nesin, dosyalarını, notlarını topladığı gibi, küçük oğlunu da yanına aldı, Mehmet Ulusoy'la Sapanca'ya gitti… Başladı çalışmaya…

Bigün göl kıyısında gezmeye çıktılar. O soğuk, karlı havada, yalınayak Çingene çocukları oynuyordu. Aziz Nesin durdu, onları seyretmeye başladı.

Çocukların içinden, on onbir yaşlarında bir oğlan çocuğu gelip Aziz Nesine,

— Amca, bana bir lira versene! dedi.

— Ne yapacaksın bir lirayı?

— Ekmek alacağım…

— Peki… Al bakalım bir lirayı… Senin adın ne?

— Yaşar…

Aziz Nesin şöyle bir baktı. Gözleri dolmuştu. Yanında, aşağı yukarı aynı yaşlarda kendi oğlu, sıkı giyimli, ayağında pabuçlar… Karlar üstüne çıplak ayakla basan Çingene çocuğunun adı Yaşar…

Öyle bir yaratık, bir insan yavrusu ki yaşıyor desen yaşamıyor… Yaşamıyor desen yaşıyor… Birden kafasında bir şimşek çaktı: "Yaşar Ne Yaşar, Ne Yaşamaz"…

İşte böyle acıklı bir öyküden, sizleri güldüren benim adım çıktı ortaya… Yine de iş bitmiş sayılmazdı. Çünkü, on iki öykü hazırdı, adım konmuştu ama, bütün öykülerin bütünleşeceği; bir ana iskelet, bir ana öykü gerekliydi… Sonunda bunu da buldu. Bu ana öyküyü 1948 yılında Harbiye Askeri Cezaevi'nde tutuklayken yazmıştı. O cezaevinde tutuklu işçi arkadaşlardan Osman Kuzeyli adında biri vardı. O anlatmıştı. Osman Kuzeyli, nüfus memurluğundaki bir yanlışlıktan dolayı, ne kendine, ne de çocuklarına nüfus kâğıdı alabilmişti, işçi Osman Kuzeyli'nin nüfus kâğıdı yoktu ama, bu onun cezaevine sokulmasına engel olmuyor, yalnızca iş bulmasını önlüyordu.

Her şey tamam olunca oturup yazmaya başladı. "Yaşar Ne Yaşar, Ne Yaşamaz" radyoda büyük bir başarıyla oynandı. Asuman Korad rejisini yaptı, Bozkurt Kuruç da beni oynadı… Ankara Radyosundan sonra bütün Türkiye radyolarını dolaştı. Artık herkesin dilinde "Yaşar Ne Yaşar, Ne Yaşamaz" vardı. Bu kez tiyatrocular gelip gitmeye, radyo oyununun, sahne oyunu olarak yazılmasını istemeye başladılar. O da oldu, iki ayrı özel tiyatro oynamaya başladı. Bunlardan biri 1300den fazla oynadı "Yaşar Ne Yaşar, Ne Yaşamaz'ı… Ama ne yazık ki. Aziz Nesin bunlardan telif hakkının pek çoğunu alamadı… Bundan başka bir de korsan tiyatrolar, Aziz Nesin'den habersiz ve izinsiz Anadolu'yu dolaşarak oynadılar…

Benim başımdan geçenler, nedense sizleri o kadar ilgilendirdi ki, sonunda filmciler gelip gitmeye başladı… Aziz Nesin bu kez oturdu, senaryomu yazmaya başladı… Ama filmciden telif hakkını alamayınca, tuttu mahkemeye verdi. Bana sorarsanız Aziz Nesin öyle mahkemeyle falan uğraşamazdı ya, bir vakıf kurduğundan ve telif hakları artık bu vakfa ait olduğundan, bu bir görevdi.

Ünüm alıp yürüdü. Bir haftalık gazetede çizgi roman olarak yayımlandım. En sonra da televizyon rejisörlerinden Çetin Öner, "Yaşar Ne Yaşar, Ne Yaşamaz"ın televizyon oyunu olarak yazılmasını istedi… O zaman Aziz Nesin oturdu, bu kez televizyon senaryosu olarak yazdı beni… Bana kalırsa artık öfkelenmeye başladı sanıyorum… Benim başıma gelenlerden daha beteri, Aziz Nesin'in başına geldi galiba… Yıllardır "Yaşar Yaşamaz" üstüne çalışmaktan, başka işe zaman ayıramaz oldu.

Şimdi siz, eh artık iş bitti, Aziz Nesin de rahat etti diyorsanız yanılıyorsunuz… Bu kez, okurlar kitapçı kitapçı gezip "Yaşar Ne Yaşar, Ne Yaşamaz"ın romanını aramaya başladılar… Oysa böyle bir roman yoktu. Beş altı kitaba dağılmış öykülerden derlenmiş bir oyundu bu… Aziz Nesin, daha önce yayımlanmış bu öykülerden, bir roman yazmak istemiyordu. Ne var ki okurların isteği, çevrenin baskısı, Aziz Nesin'i aştı… Oturdu, düşündü, baktı ki o derlenmiş öyküler bir araya gelince yeni bir boyut kazanıyor, bu kez "Yaşar Yaşamaz "ı roman olarak yazmaya karar verdi…

Ne zaman yazılır, ne zaman elinize alıp benim romanımı okuyabilirsiniz bilemiyorum ama, iyice bildiğim bişey varsa, nasıl Don Kişot, yazarı Cervantes'in ününü gölgede bırakmışsa, galiba ben Yaşar Yaşamaz da, Aziz Nesin'in ününü aştım…

Böyle olmasaydı, bikaç para alayım diye, oturup bu yazıyı yazar mıydım sizlere! Hele Akbaba, adı sanı duyulmamış bir yazarın yazısını koyar mıydı sayfalarına?

Ünümün bu kadar yaygınlaşmasına, beni bu kadar sevmenize ilk zamanlar akıl erdiremiyordum ama, şimdi biliyorum artık… Nasıl hepimizde biraz Don Kişot'luk varsa, demek biraz da Yaşar Yaşamazlık varmış… Başıma gelenler yabancınız olsaydı, sever miydiniz beni, arar mıydınız?

Belki de onun için yazdım bu yazıyı, para bahane… Beni etli canlı bir kahraman yapan Aziz Nesin'e borcumu ödemek için…

Bölüm Başlıkları

Namuslu Hırsız Hırsızın Malını Çalmaz
Doğrusunu Yalnız Defter Bilir
Hem Şehit Hem Asker Kaçağı
Numarasız Olmaz
Hepsinin Kapısı Bir Başka Türlü
Ben O Ayten'in Diye Diye
Karşılama Törenindeki En Büyük Adam
Davacı Tarafın Gerekli Belgeleri İbrazına
Altından Değerli Tavsiye Kartı
Göster Buyurmuşlar Gösterelim
Karakaplı Nizami Bey Olmasa İşimiz Hepten Bitiktir
Göster Kimliğini, Al Şapkanı
Sen Bir Meleksin Şekerim
Ölsen Ölünmez, Yaşasan Yaşanmaz
Herşeyin Esası Mantık
Nüfus kâğıtsız İnsan Sokmam Evime
Fazladan Üç Çocuk
Riçırt Reşat Denilen Casus
Felek Gözün Körolsun
Artık Ona Karakaplı Nizami Beyin Hiç Gereği Yok
Aziz Nesin'e özgü başlıca yazım biçimleri

Namuslu Hırsız Hırsızın Malını Çalmaz

Bütün Türkiye cezaevlerinin en usta anlatıcısı birinci koğuştaydı. Bu anlatıcı el üstünde tutulurdu. Her koğuşun hükümlüleri, onu kendi koğuşlarına almak isterlerdi. Bunu, birinci koğuştakiler başarmışlardı. Çünkü birinci koğuşta yatanlar, anlatıcıya her gece için, adam başına onar kuruş ödemeye söz kesmişlerdi. Başka bir koğuşun adamları da insan başına onar kuruş veriyorlardı ama, en kalabalık koğuş birinci koğuş olduğundan, anlatıcı birinci koğuşu seçmişti. Ona koğuşun güzel bi yerindeki ranzanın üst yatağını vermişlerdi. Burası öyle seçilmişti ki, anlatıcının burdan anlatacaklarını koğuştaki herkes rahatlıkla işitebilirdi.

Anlatıcı, ağzından bal akar dedikleri adamlardandı. Bişey anlatırken, dinleyicileri ağzının içine baktırırdı. Öyle tatlı, öyle tatlı anlatırdı ki, herkes onu dinlemeye can atardı. Cezaevlerinin bulunmaz eğlencesiydi.

Onlarca değil, yüzlerce romanı ezbere bilirdi. Eskiden okumuş olduğu bütün romanları ezbere anlatıyordu. Hem ne romanlar, hem ne anlatış! Pardayyanlar dizisini, Şerlok Holmes dizisini, Üç Silahşörler'i, Monte Kristo'yu, Ekmekçi Kadın'ı, Demirhane Müdürü'nü, Sefiller'i, her gece bölüm bölüm olmak üzere bir ciltlik romanı üç dört gecede, kimileyin de bir haftada anlatırdı. Anlattığı romanları eskiden okumuş olanlar bile, anlatıcıdan bi kez daha dinlemek isterlerdi. Çünkü anlatıcı o romanları yazarlarından çok daha iyi, yazılı olandan çok daha güzel anlatıyordu. Kimi romanları ondan o denli çok dinlemişlerdi ki, anlatıcı kimi geceleri, eskiden bikaç kez anlattığı romanın herhangibir yerinde bir değişiklik yapacak olursa, dinleyicileri hemen,

— Orası öyle değil yahu, uyduruyorsun… diye anlatıcının yanlışını düzeltmeye kalkarlardı.

Oysa anlatıcı, zamanına, yerine, dinleyicilerinin beğenilerine göre, bu değiştirmeleri özellikle yapardı.

Gecenin oldukça geç saatinde koğuşta herkes yatağına girdikten sonra, anlatıcı da yatağına uzanır, yattığı yerden romanı anlatırdı. Her roman her gece anlatılamazdı. Kimi özel gecelerin anlatılacak ayrı romanları vardı. Örneğin ramazan geceleri, bayram, kandil geceleri, yılbaşı geceleri gibi ayrallığı olan gecelerde, o gecelere uygun düşecek romanlar anlatırdı. Zaman zaman çok, ama çok müstehcen hikâyeler, romanlar anlattığı da olurdu. Başka tür romanları anlatırken, koğuştakilerden bişey söyleyen, düşüncelerini belirtenler çıkardı ama, müstehcen roman ya da hikâye anlatırken yataktakilerden çıt bile çıkmaz, yalnız ara sıra coşkulu solumalar duyulurdu. Herhangi bir romandan o gecenin bölümünü bitirince, koğuştakilerden daha anlatmasını, anlatmasını sürdürmesini isteyenler ya da anlatılan bölümü eleştirenler, değerlendirenler olurdu. Oysa müstehcen bir roman bölümü anlattığında kimseden ses soluk çıkmazdı; kimisi yorgun düşüp uykuya dalmış, kimisi de uyumuş olurdu, horultular duyulurdu. Bu yüzden anlatıcı, müstehcen hikâyeler, romanlar anlatmayı yeğlerdi. Bunlardan kimisini de kendi başından geçmiş gibi uydururdu. Ama bir de bu müstehcen romanları, hikâyeleri, en olmayacak biçimde coşkulu bi yerinde birden kesecek olursa, işte o zaman kıyamet kopardı. Anlatıcıyı dövmeye bile kalkışırlardı.

Anlatıcının tek eksikliği vardı; eroinci olduğu için, eroini çekip çekip de kafasını bulunca, anlatırken anlatırken uyuklamaya başlardı. Bu yüzden yanındaki ranzada onu ikide bir sertçe dürtüp silkeleyerek uyandıracak güçlü ve uyanık birisinin yatması gerekiyordu. Anlatısında çok kez cümlesini, hatta kelimesini bile bitirmeden hecenin yarısı ağzındayken uyuklar, dürtülüp uyandırılınca da, kimseye nerde kaldığını sormadan, tam nerde kaldıysa ordan, kaldığı kelimeden, heceden anlatmaya başlardı. Eroinci olduğu için parmakları arasından cıgarası hiç eksik olmaz, uyuklamaya başlayınca da yanan cıgarasıyla yorganını, döşeğini yakardı. Kaç kez koğuştakiler duman içinde boğulmak üzereyken uyanmışlardı. Yana yana parmakları duyarlığını yitirdiği için, anlatıcı cıgara ateşinin parmaklarını yaktığını bile duymazdı.

Bir insan belleğinde bu denli çok roman bulunmasına herkes şaşar şaşar kalırdı. Yerli yazarların da romanlarını bilirdi, Çalıkuşu, Sinekli Bakkal, Dudaktan Kalbe, en çok anlatmasını isledikleri romanlardı. İyi bir aileden olduğu için zamanında çok okumuşmuş. Öyle romanları, öyle biçimde anlatırdı ki, isterse dinleyenlerini hüngür hüngür ağlatır, isterse katıltarak güldürür, isterse de coşturup kudurturdu. Onu dinleyenler, hiç bir yerli filmde bile bu denli çok ağlamadıklarını söylerlerdi. Yani verdikleri onar kuruşu helal ediyorlardı.

Üstelik öyle ağız ve burun hünerleri vardı ki, burnuyla zurna, dudaklarıyla trampet, yanaklarıyla davul çalardı. Keman sesi, klarnet sesi gibi sesler çıkarırdı. Hem de bu sesleri notaya uygun çıkardığını övünerek söylerdi. Geceleyin yataklarında dinleyenler, onun gerçekten klarnet, keman, davul çaldığını sanırlardı. Eliyle de ranzanın demirine bir anahtarı vurarak zil sesi çıkarırdı. Kısacası tek başına bir orkestra işi görmekteydi. Bundan başka öyle değişik taklitler yapardı ki, Hüseyin Rahmi'nin bütün romanlarını, romandaki her kişinin ayrı ayrı taklitlerini çıkarıp onlar gibi konuşarak anlatırdı. Kimi geceler meddahlık yapar, kanto söyler, Karagöz konuştururdu. Bir de eski ünlü sabıkalıların serüvenlerini anlatırdı ki, dinleyenler şaşar kalırlardı. Örneğin ünlü kadın avcısı Eyüplü Halit'in kadınları nasıl kandırıp kafese koyduğunu, daha bunun gibi ne usta dolandırıcıların akla durgunluk veren, ne soyguncuların dudak uçuklatan, ne kabadayıların kan donduran serüvenlerini, görmüş, yaşamış, onlarla birlikte bulunmuşçasına anlatırdı.

Birinci koğuştakiler ona her gece için onar kuruş verirler, o da topladığı parayla eroinini çeker, yer içer, bey gibi yaşardı.

Anlatıcı, bütün cezaevlerinin en aranılan adamıyken, Beyler Koğuşundakilerle Âdem baba Koğuşundakiler ondan hoşlanmazlardı. Beyler Koğuşunun zenginleri, anlatıcıyı küçümser, onun anlattıklarını beğenmezlerdi. Adem baba Koğuşundakilerse, onun anlattıklarını anlayacak durumda bile değillerdi.

İşin şaşılacak yanı, anlatıcı büyük bir coşkuyla anlattığı -hele o müstehcen roman ve hikâyeleri- ve dinleyenlerini coşturduğu, duygulandırdığı halde, kendisi anlattıklarından hiç mi hiç duygulanıp coşkulanmazdı; bu yüzden ona, "Artık işinin pezevengi olmuş!" derlerdi. Bu sözü, işinin çok büyük ustası, virtüözü olmuş anlamında söylerlerdi. Nasıl, işinin ustası olmuş bir genelev kadını her yattığı erkekten coşkulanmıyorsa, anlatıcı da kendi işinin öyle büyük ustasıydı. Kaldı ki, eroine öyle yumuluyordu ki, artık coşkulanıp duygulanacağı bişeyi de kalmamıştı.

Bigün birinci koğuştakilerden birinin yatağının üzerinde bıraktığı beş yüz liralık, kaşla göz arasında yitti. Olacak şey değildi. Çünkü bu koğuşta yatanların çoğunluğu hırsızdı, hem de sabıkalı hırsızdı. Hırsızsa, yani hırsız denilebilecek bir hırsızsa, ölse bile, başka bir hırsız kardeşinin bişeyini çalmazdı. Hırsızlıkta, hırsızdan hırsızlamak yoktu. Bu yüzden hırsızlar için en güvenilir yer hırsızların topluca bulundukları yerdi. Nasıl olurdu da namuslu bir hırsız, başka bir hırsızın malını, parasını çalar! Olamaz! Dünyanın sonu mu geldi ne? Parası çalınan, "Ulan, hırsızlığın da şerefini batırdınız, hırsızlığı iki paralık ettiniz; paraya değil, işte buna yanarım…" diye bar bar bağırıyordu.

Kim yapar bunu? Koğuştaki hırsızlar yapmaz. Yapsa yapsa bunu bir eroinci yapar. Koğuştaki tek eroinci de anlatıcıydı.

Anlatıcı, kendisinden kuşkulanıldığını sezince,

— Arayın beni! Aramazsanız hepiniz namussuzsunuz! Arayacaksınız! diye kafa tutmaya, meydan okumaya başladı.

Bunca üstelemesi, ondan kuşkuyu daha da artırdı. O çalmamış olsa, böyle çırpınmaz, ille arayın diye tutturmazdı.

Anlatıcının yatağını, bavulunu didik didik aradılar. Bulamadılar. Bu kez anlatıcıyı anadan doğma soyup üstünü başını aradılar.

Anlatıcı bu aramadan sonra büsbütün azdı, saldırdı. Ana bacı da karıştırarak ağır sövgüler savurup bağırıp çağırmaya başladı. Hırsızların koğuşunda hiç böyle numaralar söker mi?

Eski ustalardan ünlü bir yaşlı hırsız,

— Parayı bu herif çalmadıysa ben de bişey bilmiyorum… dedi.

Bu sözünün arkasından da anlatıcıya,

— Soyun ulan! diye bağırdı.

Anlatıcı, giysilerini, iç giyneklerini bir daha çıkardı. Anadan doğma kalınca o eski usta hırsız,

— Domal ulan! diye bağırdı.

Bu kez anlatıcı bozuldu. Domalmak istemediyse de zorladılar, domaldı. O usta hırsız, sanki eliyle koymuş gibi, anlatıcının kıçından, dürüm dürüm dürülerek oraya sokulmuş olan beşyüz liralığı çekip çıkardı.

Yaşlı hırsız,

— Ulan bize mi? Biz yutar mıyız?.. Kırk yılın hırsızına yol mu göstereceksin Cumhuriyet çocuğu! diye bağırdı.

Bir genç hırsız, yaşlı ustasına, Ağbicim, sen iyi ki polis olmamışsın da, hırsız olmuşsun… dedi.

Bu olaydan sonra anlatıcıyı koğuştan sepetlemek istedilerse de, onun geceleri işe yaradığını, onun gibi anlatıcı bulamayacaklarını düşünüp seslerini çıkarmadılar. Nasıl olsa burnu sünmüştü. Ama hiç de umdukları gibi olmadı. Eroinci bu olaydan çok bozulmuştu, geceleri hasta olduğu bahanesiyle anlatmıyordu artık. Böyle olunca ister istemez anlatıcıyı başka koğuşa yolladılar. Kendi isteğiyle koğuştan gitmeseydi, hırsızlık yaptığını başgardiyana söylemek zorunda kalacaklardı.

Anlatıcının gitmesiyle birinci koğuşta bir kişilik boş yer kalmıştı.

Doğrusunu Yalnız Defter Bilir

Eğri büğrü, yamuk yumuk, üstelik de ufak tefek bir adam olduğu için, hükümlülerin Yarımporsiyon diye ad taktıkları gardiyan, düdüğünü ağzına aldı mı, şişinir de şişinirdi. Hele düdüğü hızlı öttürsün diye göğsünü öyle kabartır, babahindi gibi öyle kabarırdı ki, onu böyle görenler nerdeyse patlayacak sanırdı. Değil mi ki o burdaki yüzlerce kişinin başında gardiyandı, değil mi ki bir düdük öttürerek onları bahçeye salar, koğuşa sokardı, öyleyse burdakilerin hepsinden üstündü. Üstünlük gösterisi olarak kafasını hep sola eğik tutar, karşısındakine de eğik kafasını doğrultmadan aşağıdan doğru yan yan bakardı.

Yarımporsiyon o gün nöbetçiydi. Düdüğünü öttüre öttüre bahçedeki hükümlü ve tutukluları tavuk kış kışlar gibi koğuşlarına sokmuştu. İçeri girenler, koğuş koridorlarında volta atıyorlardı. Ayaklardaki şıpıdıkların, takunyaların, ayakkabıların çıkardıkları uyumlu tıkırtı, yanan maltızların üstündeki yemek tencerelerinin kaynaması, çaydanlıklardaki suyun fokurdaması, maltızlarda yanan kömürlerin çıtırtıları, kaşık çatal sesleri, volta vuranların konuşmaları, bütün bunların hepsi birbirine karışarak cezaevinde kış akşamlarının alaca uğultusunu oluşturuyordu; ılık, capcanlı, küskün ve alabildiğine ürkek, hemen susmaya hazır bir uğultu… Yarımporsiyon düdük sesiyle bu uğultuyu birden kesti. Düdüğünü her öttürüşünden sonra bağırıyordu:

— Içeriiii, içeri! Haydi koğuşlara, içeri!

Hükümlülerden biri,

— Yahu n'oluyor gene bu Yarırnporsiyon'a? diye söylendi.

Yanındaki,

— N'olacak, dedi, azdı gene… iyicene azdı.

— Ben sana bişey söyleyeyim mi arkadaş, gardiyanların içinde bu Yarımporsiyon'dan belalısı yok.

Yarımporsiyon'un cırlak sesi gittikçe yaklaşıyordu:

— İçeri dedik ya, içeri! Herkes kendi koğuşuna!

Bir hükümlü,

— Herhalde yeni tutuklular geliyor olmalı… dedi. Arkadaşı, Öyle olacak… dedi.

Yarımporsiyon iki solunup düdüğünü öttürüyor, arkasından bağırıyordu:

— Koridorlarda kimse kalmasın! Haydi koğuşlara!

Birinci koğuştan biri, yanındakine,

— Bizim koğuşta boş yer var mı? diye sordu.

Çalınan be şyüz lirası, anlatıcının bedeninden çıkarılan hükümlü,

— Var ya, dedi, bir kişilik boş yer var…

— Hiç olmazsa koğuşa iyi birisini verseler…

Yarımporsiyon yanlarına gelmişti:

— Siz ne dikiliyorsunuz burda? Demindenberi koğuşlara diye bağırıyoruz ya…

Başefendi diye hem alay edip hem de onu pohpohlamak isteyen hükümlü,

— Gene ne var Başefendi? diye sordu.

— Ne olacak, hiç… Sizin gibi mikroplar geliyor gene…

Hükümlü, arkadaşına,

— Söyledim sana, dedi, yeni tutuklular geliyor.

— İyi birisini versen bizim koğuşa Başefendi…

Yarımporsiyon düdüğü ağzından çıkarmadan konuşuyor, her iki üç söz arasında düdüğünü üflüyordu:

— Hadi hadi! İçeri dedik, içeri!..

Karantina koğuşu tıklım tıklım dolu olduğu için, o gün adliyede tutuklanıp akşamleyin cezaevine

gönderilenleri doğrudan koğuşlara dağıtmak zorunda kalmışlardı. Birinci koğuştaki boş yere, kara kuru, ufarak teferek bir delikanlı geldi. Ürkek ürkek koğuşa adımını atan bu delikanlı başını yerden kaldırmadan kapı ağzında dikilip duruyordu.

Koğuştakiler ona bakıp söylenmeye başladılar:

— Herşeyin başı sağlık arkadaş, sağ-sağlıklısın ya, sen ona bak…

Yaşar Yaşamaz onlara durumunu açıklamak zorunda kaldı:

— Yok ağabey, öyle değil… Benimki sizinki gibi değil.

— Ya seninki nasıl?

— Siz gene iyi kötü yaşıyorsunuz azbuçuk… Ben hiç yaşamıyorum, hepten yokum…

Yaşar'ın çevresinde toplananlar birbirlerine baktılar, gülüştüler. Kimisi anlamlı anlamlı göz kırptı.

— Yani sen şimdi yaşamıyor musun?

— Nasıl anlatayım, bilmem ki… Siz şimdi beni karşınızda böyle canlı görüyorsunuz ya…

— Eee?

— Görünüşe aldanmayın, gerçekte ben yokum.

Birisi yanındakinin kulağına,

— Tozutmuş ulan bu herif, saçmalıyor… diye fısıldadı.

— Kafayı üşütmüş.

— Demek, sen şimdi burda yoksun?

— Yokum ya… Yani yok sayılıyorum.

Bu kez içlerinden biri Yaşar'ın da duyacağı gibi,

— Keçileri kaçırmış yahu… dedi.

Hükümlülerden biri koğuş meydancısına,

— Yarımporsiyon'a söylemeli de bunu tımarhaneye kaldırsınlar… diye fısıldadı.

Yaşar,

— Anlatsam, dedi, siz de yaşamadığımı anlardınız.

— Ee anlat bakalım.

— Yaşamadığımı ilkin on iki yaşımdayken anladım.

— Nasıl anladın?

— Bizim kasabada o zamana kadar hükümet okulu yoktu. Yalnız Davut Hoca'nın eski yazı okulu vardı. Yeni yazının çıktığının devrisi yılı, bizim orda da hükümet ilkokul açtı. Kasabanın ileri gelenleri çocuklarını hükümet okuluna vermeye başladılar. Babam rahmetli de kasabamızın ileri gelenlerinden olduğundan beni hükümet okuluna yazdırmak istedi. Elimden tuttu, beni hükümet okuluna götürdü. Çıktık Müdür'ün karşısına…

Sekiz eski hükümlü, Yaşar Yaşamaz'ın çevresini almışlardı. Ötekiler de biraz daha uzaktan Yaşar'ın anlattıklarını dinliyorlardı. Yaşar Yaşamaz adlı o sümsük sünepenin anlattıkları önemli değildi ama, anlatışı çok ilgi çekiciydi. Anlattıklarını merakla dinletebiliyordu. Bunun ayırdına varan bir hükümlü,

— Yahu, amma da tatlı anlatıyor… dedi.

Yaşar Yaşamaz bu iltifatı duymamışçasına konuşmasını sürdürdü:

— Müdür de bizim oralı olduğundan babamın tanışı. Merhabalaştılar. Babam, "Benim oğlanı senin hükümet okuluna yazdırmaya getirdim Müdür Bey," dedi. Müdür de, "Çok iyi yaptın… Baksana koca delikanlı olmuş. Geç bile kalmışsın. Ver bakalım nüfuskâğıdını…" dedi. Müdür böyle deyince babam duraladı. "Nüfus mu? Demek nüfus, öyle mi? Nüfus mu gerekli?.. Nüfus… Allah Allah…" falan filan diye lafı gevelemeye başladı. Müdür, "Evet. Nüfus ya… Ver oğlanın nüfusunu!" diye serteldi. Babam gene anlamazdan gelip, "Benim nüfuskâğıdımı mı istiyorsun?" diye kendi nüfusunu çıkarmak için cebine davrandı. Müdür, "Yok canım, çocuğunkini…" dedi. Babam, "Onun nüfuskâğıdı da neye gerek, şuncacık

çocuğun…" dedi.

"Nüfuskâğıtsız okula giremez ki…"

Babam üzünçlü bir "Yaaa!" çekip anlattı: "Oğlanın nüfusunu yitirmişiz. Bi türlü elim değip de oğlana bir yeni nüfuskâğıdı çıkartamadım Müdür Bey. Ha bugün ha yarın derken, geciktik işte… Benim nüfuskâğıdımı versem olmaz mı ki…" Müdür çok bir kızıp, "Hiç olur mu canım… Sen mi okula yazılıyorsun, oğlun mu? Olmaz!" diye kestirip attı.

Babam alışverişte çok bir pazarlıkçı olduğundan bu işi de pazarlığa döküp, "Olmazı var mı bunun Müdür Bey," dedi, "benim her bişeyim nasıl olsa oğlumun değil mi? Tarlam tapanım oğlumun oluyor da, bir nüfuskâğıdım mı oğlumun olmuyor?"

Müdür gene, "Olmaz… Olsa…" diye olmazlanınca, babamın ceket eteğinden çekip, "Baba, bizim mahallede Davut Hoca'nın okulu var ya…" dedim.

Babam, "Doğru, Davut Hoca'nın okulunda nüfuskâğıdı ne gerekmez," dedi.

"Hükümet okulunda gerekiyor," dedi Müdür. Babam, "Eee, ne yapacağız öyleyse?" diye sordu.

Müdür, "Kolay canım… Bir zorluğu yok ki bunun," dedi. "Aman nedir?" diye sordu babam.

"Bir dilekçe yazdır… Git Kurşunlu Camiye… Cami avlusunun kaymakamlığa bakan kapısında dilekçeci var, yazdır ona bir dilekçe, götür nüfus dairesine ver…"

Babam gene elimden tuttu, gittik dilekçeciye. Dilekçeci, babamı dinledikten sonra, çöktü yazı makinesinin başına, tıkır da tıkır yazdı dilekçeyi. Sonra babamın başparmağını eliyle tutup, mürekkepli beze bastırdı, sonra da babamın o mürekkepli parmağını hohlayıp, dilekçenin altına bastırttı.

Aldık dilekçeyi, doğru nüfus müdürlüğüne gittik ki, içerisi bir anababa günü. Babam, "Bre oğlum, bu iş bunca kolaymış da neden şimdiye dek sana bir nüfuskâğıdı çıkarmadık!" diye söylenip duruyordu. Dilekçeyi gösterip ona buna, babam kime başvuracağımızı soruyordu. Bizim işimize bakacak memuru bulduk. Aradan bunca yıl geçti, o memur hep gözümün önündedir. Ben böyle bir adam daha görmedim. Adam dediysem, adam değil de, adamın zarı… Öyle zayıf, öyle kuru ki, adamın salt zarı kalmış, zar gibi bir adam. Hani kışları açlıktan tahtakurusunun içi boşalır da salt bir zarı kalır, işte o memur da öyle… Bu adam zarının önünde epiy bir zaman beklediysek de, ben merakla adama bakıp durduğumdan, zamanın nasıl geçtiğini hiç anlayamadım. Babama, bu adamın içi mi boşalmış diye fısıldayarak sorduğumda, babam da, "Yerini bulamamış da ondan oğlum," dedi. Neden sonra o zar gibi adam, ancak bir devden çıkabilecek bir sesle, "Ne istiyorsunuz?" diye sordu.

"Bir dilekçemiz var da Memur Bey… Buyur! Oğlana nüfuskâğıdı çıkaracağız da…"'

Memur dilekçemizi alıp, silinmiş eski bir fotoğraftaki yüzleri tanımaya çalışır gibi, gözüne uzaklaştırıp yaklaştırarak bir zaman dilekçemizi seyrettikten sonra epiy bir zaman da "Hımmm…" diye hımm sesleri çıkarıp, "Peki, senin nüfuskâğıdın nerde?" diye babama sordu. Babam, "O da burda, buyur Bey…" diyerek kafakâğıdını verdi. Babamın nüfuskâğıdına bakan memur bikaç hımmm daha çektikten sonra, arkasındaki kara perdeyi kaldırdı. O kara perdenin ardında tahta raflarda kalın kalın kara kaplı büyük defterler vardı. Bu zar adam, o kalın defterleri raflardan indirmeye kaldırmaya başladı. Her defter, memurdan daha kalın ve de daha büyük olduğundan, memur defteri omzuna alınca sendeliyor, ha düştü ha düşecek… Derken derken, nasıl oldu bilemedim, memur kendini mi yitirdi nedir, o koca koca kara defterlerle kavga etmeye başladı. Artık kavga mı, güreş mi, belli değil… Zavallı zar adam, defterlerle alt alta üst üste boğuşup duruyor. Her defteri raftan alıp gene yerine koyunca zavallıdan "hıh" diye bir ses çıkıyor ki, duysanız, zavallı son soluğunu veriyor sanırsınız. Yürekler acısı bir görüntü… Memur kan ter içinde kaldı. Benim artık yüreğim götürmedi de, "Baba, memurun zoru ne ki defterlere böyle girişti? Biz de zavallıya yardıma koşsak mı? Bitek adam bunca defterle baş edemez…" dedim. Babam, "Kaydımızı arıyor kütükte; biz okuryazar değiliz ki imdadına koşsak oğlum…" dedi. Bir zaman dişe diş, göze göz defterlerle boğuştuktan sonra, içlerinden üç defteri güçlükle masasına taşıdı. Defterin yapraklarını açmaya

başladı. Her yaprağı açıp öte yana çevirdikçe, defterin içinde bir toz bulutu ortalığa yayılıyordu ki, odanın içine sis bombası atılmışa dönüyordu. Defterlerden çıkan tozdan boğulacağız. Onca tozun arasından memurun işaretparmağını, defter yaprağı üzerinde aşağı doğru kayarken görüyorum. Birden parmağı kakılıp kaldı, "Hah, bulduk sonunda çok şükür… Senin adın Reşit mi?" diye sordu. Babam da, "İyi bildin, evet, Reşit…" dedi.

"Doğum tarihin de 1897."

"Evet, o da doğru…"

"Değirmentepe mahallesi, Tavusbağı sokak, hane numarası atik 51, cedit 28… 1911 de Hacer'le evlenmişsin."

"İyi bildin."

"Bir oğlun olmuş, adı da Yaşar, öyle mi?"

"Evet, öyle... Bundan önce doğan çocuklarımız öldü de, yaşasın diye bunun adını Yaşar koyduk, Allah ömür verdi, Yaşar'ımız yaşadı."

O zar gibi adamın herbişeyi nasıl da bildiğine pek şaştığımdan, "Baba, bu adam herbişeyi biliyor. Nerden bildi baba?" diye eteğini çekerek babama fısıldadım.

"Sus oğlum, devletin koskoca bir memuru, hiç bilmez olur mu? Kütükte yazılı hepsi… Adamın karnındakini bile bilir."

O zar gibi adam, babama gözlük camlarının üstünden bakarak, "Evet?" diye sordu.

Babam, "Eveti şu ki," dedi, "şimdi biz, o önündeki defterin de yazdığı oğlum Yaşar'a nüfuskâğıdı çıkartacağız da… Okula girmesi için gerekliymiş de…"

Memur, iyice tepeden bakıp, "Ağa, sen bana baksana!" dedi. Babam da, "Buyur Bey!" dedi.

"Sen kime nüfuskâğıdı istiyorsun yahu?"

"İşte buna! Oğlum Yaşar'a!"

Zar adam "cık cık" sesleri çıkarıp başını da sağa sola sallayarak "Allah Allah… Allah Allah…" deyip durdu.

Babam da, "Ne olmuş ki… Ne Allah Allah?" diye sordu.

"Ölüye nüfuskâğıdı çıkar mı yahu? Nerde görülmüş ölüye nüfus verildiği? Senin oğlan ölmüş…"

Ben bunu duyunca ağlamaya başladım.

Babam, "Aman o nasıl söz Memur Bey? Benim oğlum işte bu, yanımda…" dedi.

Ben, "Babaaa, ben ölmüşüm… ölmüşüm diyor," diye ağlıyorum.

Babam, "Sus oğlum, senin öldüğünü o ne bilsin?" diyor.

"Sen herbişeyi bilir o, dedin ya… Devletin koskoca bir memuru, hiç bilmez mi?" İki gözüm iki çeşme ağlıyorum.

Babam, tuttuğu elimi silkeleyip, "Sus! Şimdi çarparım!" diye azarladıysa da kendimi tutamıyorum ki, boyuna ağlıyorum.

Memur, babama, "Bak!" dedi, "Defterden künyeni, kaydını bir daha okuyorum. Adın Reşit mi?"

"Evet, Reşit…"

"Babanın adı da Mehmet mi?"

"Evet, Mehmet."

"1897'de doğmuşsun, 1911'de Hacer'le evlenmişsin…"

"O da doğru…"

"Yaşar adında bir oğlun olmuş…"

"Doğruuu… Hepsi doğru."

Memur birden parlayıp, "Peki, bu defter her bişeyi doğru yazıyor da, yalnız Yaşar'ın öldüğüne gelince mi doğru yazmıyor!" diye bağırdı.

Ben artık iyice yaygarayı basıp, "Babaaa, ben ölmüşüm…" diye zırıl zırıl ağlıyorum.

Babam, "Sus oğlum, sus! Bir de seninle uğraşmayayım…" diyorsa da, susmak elimde mi! Benim yerimde kim olsa ağlar.

Memur, "işinize gelince doğru, işinize gelmeyince yanlış, öyle mi?" dedi.

Babam da, "Bunun işimize gelip gelmemesi de ne, Memur Bey? Biz oğlanı hükümet okuluna yazdıracağımızdan nüfuskâğıdı gerekti, işte bu…" dedi.

Memur, yumruğunu deftere indirip ve defterden bir toz bulutu daha kaldırıp, "işte kayıt burda! Kayıtta oğlun ölü gözüküyor. Biz ölüye nüfus veremeyiz!" diye bağırdı.

Ben de, "Ben ölmüşüm baba, neden bana hiç demediniz?" diye ağlıyordum.

"Sus hele oğlum, sus! Defterin ölü yazmasıyla adam ölmez, sus!"

"Ya başka nasıl ölür? Koskoca memur, ölmüşüm diyor ya…"

"Varsın desin… Sen benim dediğime bak! Elin herifine inanıyorsun da babana mı inanmıyorsun?"

Memur, "Defter yalan söylemez!" dedi. "Burda nasıl yazılıysa öyledir. Yok, sizin başka bir hesabınız varsa, ben onu bilmem."

"Bizim başka ne hesabımız olacakmış ki…"

"Ne bileyim ben! Siz çarıklı kurmaylar, sizde hesaplar çoktur. Bilir miyim ben? Muhtarla birlik olur, ölüyü diri, diriyi de ölü gösterirsiniz. Ne hesaplar vardır sizdeeee!.."

"Memur Bey, madem senin defterin herbişeyi doğru yazıyor, bak bakalım defterine, bizim oğlan ne zaman ölmüş?"

Babam da benim öldüğümü söyleyince, çocuk aklımla ölmüş olduğuma iyice inanıp, "Sen de söyledin işre…" deyip gene ağlamaya başladım.

Babam, "Ben sözgelişi öyle dedim, sus!" dedi.

Memur, "Bakalım," deyip defteri gene karıştırdı: "Efendiiiim… İşte! Birinci Dünya Savaşı nda askere alınmış."

Babam, "Kim?" diye gözleri dışarı uğrayıp bağırdı.

Memur, "Oğlun Yaşar…" dedi.

"Eeee, sonra ne olmuş?"

"1915'te Çanakkale Savaşı'nda şehit düşmüş."

"Daha sonra n'olmuş?"

"Hiç, n'olacakmış! Askerlik şubesinin üç yüzotuz bire seksen beş sayılı yasasıyla kaydı silinip nüfustan düşürülmüş."

Artık babamın da tepesi atmıştı. "Efendi!" dedi, "Bak, o senin defterine, ben 1911 de Hacer'le evlenmiş miyim?"

"Evet. Defterde öyle yazıyor."

"Yahuuu, evlendiğim gün çocuğum doğmuş olsa 1915'te dört yaşında olur. Dört yaşında bir bebe, ne zaman büyüdü, ne zaman askere gitti de 1915 te şehit düştü?"

Biz nüfus memuruyla cebelleşirken başkaları da arkamıza birikmiş sabırsızlanıyordu. Ama babamın bu sorusu üzerine onlar da dayanamayıp güldüler. Bu gülmelere bozulan memur, "Ben orasını bilmem! İşte defter ortada! İnanmazsan kendin bak!" dedi.

Babam bu kez yalvarıyordu: "Aman Bey, olamaz… Sen bir daha bak şu defterine, kurban olayım…"

Memur aklına bişey gelmiş gibi, "Haaa, tamam… Şimdi anlaşıldı," dedi.

Yüzü gülen babam da, "Elbet anlaşılır canım…" dedi.

"Doğru yahu, yanılmışız."

"Zarar yok. Yanlış hesap Bağdat'tan döner demişler. Tek yanlışlık anlaşılsın da…"

"Evet, anlaşıldı."

"Aman söyle, anlaşılan ne?"

"Senin oğlun Yaşar 1896'da doğmuş. Demek 1915 te şehit düştüğünde ondokuz yaşındaymış."

Babam, gözleri yuvalarından uğrayarak, "Neee!" diye bağırdı, "Oğlum, 1896 da mı doğmuş! Tövbeee! Ya ben kaçta doğmuşum, bir daha bakıver gözünü seveyim."

"Sen, 1897'de doğmuşsun…"

"Aman efendi etme! Ben, benim oğlandan bir yıl sonra mı doğmuşum?"

Babam, gerimizde birikenlere dönüp, "Ey ahali! içinizde, oğlundan bir yıl sonra doğmuş baba var mı?" diye sordu.

Ordaki herkes gülüştü. Sıra kendilerine gelsin diye acele ederlerken, bizim işin sonu nereye varacak diye merak ettiklerinden göz kulak kesilmişler, bizi dinliyorlardı. Gülüşüp duruyorlar, bi yandan aralarında söyleşiyorlardı:

"Amma da iş yahu…"

"Hiç böyle şey görülmemiş!"

"Ne görülmüş, ne duyulmuş…"

"Anlarsan kimse inanmaz."

"Rezalet yahu…"

"Bakalım ne olacak?"

"Ben de merak ettim…"

Gülüşmelerden memur yelkenleri suya indirmişti. "Defter öyle gösteriyor, ben ne yapayım?" diye yakındı.

"Defterde öyle diye ne olacak şimdi?"

Memur gene, "Ben defterin yalancısıyım!" dedi.

Ordakilerden kimisi de memura hak veriyordu: "Zavallı memur da ne yapsın!"

"öyle ya, onun kabahati yok ki…"

"Memur da işin içinden çıkamadı…"

"Ama, akıl var yakın var; babası oğlundan sonra doğamaz ki…"

Babam, kalabalıktan destek bulunca bir daha, "Aranızda babasından önce doğan var mı?" diye sordu.

Memur sinirli sinirli, "Sen herkesin babasını karıştırıp durma!

Biz ölüye nüfus veremeyiz, işte o kadar!" diye kesip attı.

Babam, "Ben de Müdür Beye gider şikâyet ederim," dedi,

"istediğin yere git, bir de benden selam söyle!"

Babam, beni elimden çekip surükleye sürükleye merdiveni çıktı. Biyandan da bana, "Sus oğlum, ağlama! Ağlama yahu! Herif kendisinin bile yaşayıp yaşamadığını bilmiyor, senin sağ olduğunu nerden bilecek?" diyordu.

Babam, Müdür'ün kapısını tıklattı, içeri girdik. Babam olanı biteni anlattı. Müdür de o memuru çağırttı. Zar adam, kalın defteri sırtlanmış, geldi. Müdür ona, "Bu adamın şikâyeti ne? Nedir? Oğluna nüfuskâğıdı istiyormuş. Kütükte kaydı yok mu?" diye sordu.

Memur, "Kaydı var Müdür Bey," dedi, defteri açıp gösterdi. "Kaydı işte! Anlatıyorum anlatıyorum, anlamıyor ki… ölüye, ille de nüfuskâğıdı almak istiyor."

"Ölüye mi? O nasıl şey? Verin şu defteri, bir de ben bakayım."

"Buyrun! işte burası! Babası, Mehmet oğlu Reşit… Oğlu Yaşar da 1915'te Çanakkalede şehit düşmüş ve kütükten kaydı silinmiş. Nah, burda yazılı beyim."

Bu kez şikâyete gittiğimiz Müdür, babama, "Eee? Sen daha ne istiyorsun? Oğlun ölmüş işte…" dedi.

İkisi birden, hem de defteri tanık gösterip öldüğümü söyleyince, ben de öldüğüme iyice inanıp gene ağlamayı tutturdum. Bunalan babam,

“Sus oğlum, sen bunlara bakma! Vallaha billaha ölmedin…” diye hem beni avutmaya uğraşıyor, hem de biyandan,

“Müdür Bey, bu sizin defterde bir yanlışlık var. 1911’de evlenmişim. Dört yıl sonra oğlum nasıl askere gider de şehit düşer?” diye soruyordu.

Müdür, saçsız başını kaşıyarak, “Orası öyle…” dedi. Tahta kalemin sapını dişleri arasında çiğneyerek düşüne düşüne sonunda,

“Bu,” dedi, “olsa olsa ancak şöyle olur.”

Babam umuda kapılıp, “Aman nasıl Müdür Bey, anlat, ocağına düştüm,” dedi.

“Sen evlendiğin zaman, aldığın kadın senden yaşlı olur.” Babamın ağzı açık kalmıştı.

“Sen dul bir kadın almışsındır.”

“Eeee?”

“Aldığın kadının, senden önceki kocasından Yaşar adında bir oğlu vardır. Senin üvey oğlun Yaşar…”

Ben daha dayanamadım, babamın eline yapışıp çekerek, “Babaaa… Dön gidelim. Ben nüfus istemiyorum. Okul mokul da istemem… Hadi gidelim baba!” diye, bağırmaya başladım.

Müdür sözü sürdürüyordu: “Senin üvey oğlun Yaşar, senden bir yaş büyüktür ama, sen kütükteki kayıtta onun babası gözüküyorsundur.”

Babam bana, “Sus oğlum, sus tosunum… Sus dedim. Şimdi çarpacağım ha… Sen kimin oğlusun, defter mi bilir, ben mi bilirim?” dedi.

Müdür, düşüncesini söyledikten sonra rahatlayıp, “Olsa olsa işte ancak böyle olur,” dedi.

Memur da, “İyi buldunuz Müdür Bey, dediğiniz gibi olacak beyim…” diye onayladı.

Babam gene karşı çıktı: “Demek siz şimdi, elbirliği, ağızbirliği edip, bizi defterinize uyduracaksınız zorla. Peki, bu benim karım Hacer kaç yaşında ki bu kadar işi becermiş?”

Nüfus memuru,

“Kaydına bakalım. Bu defterde herbişey yazılıdır, hiç aksamaz,” deyip deftere bakarak okudu:

“Bekir kızı Hacer. Doğum tarihi 1904.”

Bunun üzerine babam,

“Demek, bu sizin defterinizde, 1904 te karım Hacer doğmuş, 1896’da, yani kendi doğmazdan sekiz yıl Önce de Yaşar’ı doğurmuş, öyle mi? Yahu etmeyin, ocağınıza düştüm, anasından sekiz yıl önce doğmuş olanı hiç görüp duydunuz mu?” diye bağırdı.

O zaman Müdür, “Vallahi… Biraz karışıkça bir iş…” dedi.

“Demek bu benim oğlum Yaşar, anasından sekiz, babasından bir yıl önce doğmuş!”

Cıgara yakan Müdür,

“Bir yanlışlık var ama… nerde?” dedi.

Memur da,

“Defterde yanlışlık olamaz!” dedi.

“Yanlışlık sende mi ki baba?” diye sordum.

“Bre oğlum, sen olsun sus be!”

Müdür’ün aklına yeni bişey daha gelmişti,

“Bu olsa olsa şöyle olabilir,” dedi.

Babam, “Aman, nasıl?” diye sordu.

“Hacer, seninle evlenmeden önce başkasıyla evlenmiştir.”

“Amanınn!”

“Evlendiği o adamın, daha önce evli olup da boşadığı kadından Yaşar adında bir oğlu olmuştur.”

“Allah Allah! Etme Müdür Bey!”

“Hacer’in ilk kocası ölür. O zaman Hacer’in üvey oğlu Yaşar, kendisinden sekiz yaş büyüktür. Hacer,

kocası ölünce üvey oğlunu sokağa atacak değil ya, alır oğlunu da yanına… Sonra Reşit le evlenir.”

“Benimle öyle mi?”

“İşte böylece Yaşar, üvey anasından sekiz, senden de bir yaş büyük olur.”

“Tövbeee… Bir yaşıma daha girdim… Sus oğlum, ağlayıp zırlayıp da büsbütün aklımı başımdan alma! Sus! Gülünecek yerde ağlanmaz.”

Nüfus memuru, Müdür’e,

“İyi çıktınız bu karışık işin içinden. Olsa olsa ancak sizin dediğiniz gibi olur,” dedi.

Babam da, “Bu nasıl bir hesap hiç anlayamadım,” dedi;

“defterinize göre, karım yedi yaşındayken benimle evlenmiş. Benden önce de bir başka kocaya varmış.”

“Peki, başka nasıl olabilir? Biliyorsan sen söylesene!”

Babam, “Sus ulan! Hükümet okuluna gitmeyiver!” diye suratıma bir tokat çarpınca aklım başıma gelip sustum.

Yaşar Yaşamaz, çevresindeki hükümlülerin yüzlerine bir bir baktı. Hepsi de dikkat kesilmiş, onu dinliyordu. Koğuşta çıt çıkmıyordu. Yaşar,

— Yaaa, işte böyle ağalar… Daha on iki yaşımdayken, anladım ki ben yaşamıyormuşum… dedi.

Yaşar’ın yanındaki, gerçekten acımaklı olmuştu,

— Vah vah… dedi.

Sabıkaları emniyet müdürlüğünde dosyalara sığmayan yaşlı bir hırsız,

— Yaşar oğlum, dedi, sen Karakaplı Nizami Beyi görecektin ki, şıp diye senin işini yapıverecekti. Tüh… Yazık olmuş. Demek, şimdi senin nüfuskâğıdın yok?

— Yok emice.

— Sonradan da alamadın mı?

— Çok uğraştım ama olmadı, ne yaptımsa alamadım. Kimi zaman yakama yapışıp yaşıyorsun diyorlar. Ama benim bir işim düştü mü, sen yaşamıyorsun, şehit düşmüşsün diyorlar. Yaşıyor muyum, yaşamıyor muyum, ben de anlayamadım.

— Nasıl aramazsın Karakaplı Nizami’yi… Hızır gibidir vallahi, her darda kalanın imdadına yetişir.

Gardiyanın düdük sesi duyuldu. Yarımporsiyon bağırıyordu:

— Sayım var, sayım!.. Herkes içeri, içeriiii!..

Bir genç hırsız,

— Gene geliyor namussuz Yarımporsiyon… dedi.

Hem Şehit Hem Asker Kaçağı

İkinci kısmın birinci koğuşunda, anlatıcıdan boşalan ranzayı, yeri iyi olduğu için, koğuşun eskilerinden biri kapmış, onun yerini de Yaşar Yaşamaz'a vermişlerdi. Yaşar Yaşamaz'ın ranzası kapı ağzında olduğundan her kapı açılışında koridorun zehir gibi soğuğu Yaşar Yaşamaz'ı yalayarak koğuşa dalıyordu.

Yaşar Yaşamaz cezaevine ilk düşmüştü. Bu denli iyi karşılanacağını hiç ummamıştı. Koğuşa girinceye dek herkes ona çok sert davrandığından, çok ürkekti. Yatağı, bavulu, eşyası olmadığı için koğuştakiler ilkin onunla alay etmişler, ama başından geçenleri anlattıktan sonra ona acımışlar, sonra da hemen kaynaşmışlardı. İkide bir ona niçin Karakaplı Nizami Bey'den yardım istemediğini soruyorlardı. Öyle bir Karakaplı Nizami Bey deyişleri vardı ki, bu Karakaplı Nizami Bey her kim ise, Yaşar onu herkesin tanıması gerektiğini sanmıştı. Karakaplı Nizami Bey'i tanımamak ayıp olurdu. Demek, bi tek kendisi tanımıyordu. Bu denli büyük bir bilgisizliği ortaya çıkmasın diye, Karakaplı Nizami Bey'in kim olduğunu sorup kurcalamıyordu. Belki büyük bir devlet adamıydı, belki zengin bir iyilikseverdi.

Birinci koğuştakilerin çoğu sabıkalı hırsızlardı. Yaşar'a öyle acımışlardı ki, bu kış soğuğunda ranzanın kuru tahtaları üstünde yatmasına içleri elvermemiş, kimisi kendisine artık gelen çulunu çaputunu, kimisi çuvalını, kimisi eski keçesini falan vermiş, ona uydurma bir döşekle örtüneceği bişeyler sağlamışlardı.

Yaşar, kaputbezinden bir torbayla gelmişti cezaevine. Başka da hiç bişeyi yoktu. Bu torbanın içinde sazı vardı. Koğuştakiler sanki ona, "Ulan zibidi, mapus damına getire getire bu zımbırtıyı mı getirdin!" diye alay edeceklermiş gibi geliyor, bu yüzden bi türlü sazını torbasından çıkaramıyordu.

Birinci koğuşun ileri gelenlerinden yaşlıca hırsızlar, Yaşar Yaşamaz'ın başından geçenleri anlatmasını öyle beğenmişlerdi ki, onun, koğuştan kovdukları anlatıcının yerini alabileceğini söylüyorlardı. Anlatıcı, eroini çekip yatağına uzanmadan anlatamazdı. Yaşar Yaşamaz, ondan daha tatlı anlattıktan başka, herkesin ortasında anlattığından konuşurken yüzü görülüyordu.

Üstelik, anlattıkları uydurma şeyler değil, başından geçmiş kendi gerçek yaşamıydı.

Yarımporsiyon, "İçeri, içeriii!" diye bağırarak, bi yandan düdüğünü öttüre öttüre geliyordu.

Hükümlülerden biri,

— Akşam olmuyor mu… Ooof! of! diye öyle bir of çekti ki, başkaları da oflayarak ona cevap verdiler.

Birisi,

— Mapusluğun ille de ille akşamları zordur, geri yanı fısırtı… dedi.

Koğuş kapısından kafasını uzatan Yarımporsiyon,

— Heeey, meydancı! diye seslendi.

— Buyur Başefendi.

— Tamam mı sizin koğuş?

— Tamam Başefendi, kırk sekiz kişi…

Yarımporsiyon, sıraya girmiş hükümlüleri saydı. Her akşam sayımdan sonraki gibi,

— Allah kurtarsın! dedi.

Hükümlüler hep bir ağızdan, ama isteksiz,

— Sağol! dediler.

Yarımporsiyon'un ayak sesleri koridorda uzaklaştı. Bir hükümlü, arkadaşına,

— Ulan, dedi, bu herif "Allah belanızı versin" der gibi "Allah kurtarsın" diyor be…

Arkadaşı,

— Ben de onun anasına söver gibi "sağol" diyorum, ne çıkar… dedi.

Dışarda, demir kapının gıcırtısı, kol demirinin gürültüsü, kapı zincirinin şakırtısı, demir sürgünün soğuk sesi duyuldu.

— Yaşar Yaşamaz, heeey Yaşar Yaşamaz arkadaşım…

Ranzasına uzanmış olan Yaşar Yaşamaz, kim olduğunu bilmediği seslenene,

— Buyur ağbi! dedi.

Yaşar Yaşamaz'ı birinci koğuşun ileri gelenleri akşam yemeğine buyur ettiler. Yemekten sonra en yaşlıları,

— Hey ocakçı! Oğlum bize altı demli çay gönder, tavşan kanı… Kız belli bardaklarda olsun… dedi.

— Çaylarımızı içelim, dalgamızı geçelim.

— Yaşar Yaşamaz, burda günler geceler laflamakla geçer aslanım Sen şu başına gelenleri anlat. Sonra ne oldu?

— Anlatayım ağbiler. Nerde kalmıştık?

— Kütük kaydında şehit göründüğünden nüfuskâğıdını alamadın. Sonra?

— Evet, alamadım. Daha doğmadan beni şehit etmişler defterde. Nüfuskâğıdımı alamayınca okula da gidemedim. Anam benden önce beş çocuk doğurmuş, beşi de ölmüş. Rahmetli babam da hep ona yanardı ya… "Yaşasın diye tek oğluma Yaşar adı koyduk, şükür yaşadı ama, onun da resmen yaşadığını hükümet saymıyor," derdi. Bir zaman, bizim mahalledeki Davut Hoca'nın eski yazı okuluna gittim. Gittim ya, benim aklım hükümet okulunda. Çünkü Anşe de hükümet okuluna gidiyor. Kaçar kaçar, hükümet okuluna gider, uzaktan okulun bahçesinde oynayan çocukları seyrederdim. Kimi yaşıtım, kimi arkadaşım… Gene bigün çocukları seyrederken dalmışım, başımı kapının demir parmaklıklarına dayamışım, kendimden geçip gitmişim.

"Sen neden okula gelmiyorsun Yaşar?"

Yanı başımdaki sesten ürküp bir de baktım ki, ne görsem, Anşe değil mi? Kötü yakalanmıştım Anşe'ye.

"Ben yaşamıyorum ki Anşe…" Anşe güldü, gül yüzünde güller açtı. "O da ne demek oluyor Yaşar?"

"Şu demek ki, hükümet benim yaşadığımı saymıyor. Hükümetin defterinde, daha doğmadan savaşta şehit düştüğüm yazılı. Bu yüzden nüfuskâğıdı vermiyorlar bana. Nüfuskâğıdı olmayınca da okula yazılamadım."

Anşe'nin gözleri büyüdü, öylecene bana bakakaldı. Bişeyler söylemek için dudaklarını kıpırdattıysa da, çalan ders zili onu bu zor durumdan kurtardı. Koşup gitti arkadaşlarının yanına. İçeri girdiler.

Bir yaşlı hükümlü,

— O Anşe dediğin kız kim? diye sordu.

Yaşar,

— Bizim oralarda, dedi, beşik kertiği dedikleri bir töre vardır. Oğlan çocuğuyla kız çocuğuna daha beşikte bebelerken söz keserler. Artık onlar nişanlı sayılır. Ben üç yaşımdayken Anşe doğmuş. Bizi o zamandan beşik kertmesiyle nişanlamışlar. Anşe'ler hem bizim akrabamız, hem de komşumuz olur. O nedenle Anşe benim nüfuskâğıdımın olmaması yüzünden okula yazılamadığımı öğrenince çok üzüldü.

Davut Hoca'nın okulu beni sarmadı. Boşladım okulu. Çift çubuk işleri de var, babama yardıma başladım. Yıllar geçiyor. Ben de delikanlı sırasına katıldım. Yaşıtlarım askere gidiyor, beni askere çağıran yok. Şehit olmuş adamı nasıl alsınlar askere? Her yıl yaşıtlarım askere gidip ben evde kaldıkça içim kan ağlıyor, kanım kuruyor. Askerden tezkere alıp dönen yaşıtlarım bile var. Utancımdan kahvelere çıkamaz, pazaryerine varamaz, ortalarda görünemez oldum. Bi yandan da Anşe, evlenelim diye zorluyor. Hakkı var. Köyün en güzel kızı. Yaşımız geçiyor. Anşe'yi isteyen çok. Kasabanın bütün zengin delikanlıları Anşe'nin ardında. Başlık parasını dayamışlar Anşe'nin babasının önüne. Anşe'nin anababası

da babama haber gönderiyor: “Anşe’yi oğluna alacaksan al, almayacaksan kızımın başını bağlama!”

Bana kalsa hemen evleneceğim ya, babam, “Askerliğini yapmamış evlenilmez!” diyor. Anşe’yle birbirimize yanıp tutuşuyoruz.

Gelgeldim, artık ben de Anşe’nin yüzüne bakamaz oldum. Kızdan kaçıyorum. Bir sabah erken bağa gidiyordum. Anşe yolumu kesip açık açık sordu: “Bu iş çok uzadı Yaşar. Neden anana beni istetmiyorsun?”

“Babam, askerlik yapmamış olmaz diyor Anşe…”

“Doğru diyor. Ben seni bunca bekledim; askerden dönünceye de beklerim. Neden gitmiyorsun askere? Bir ayak önce gidip askerliğini yapsana!”

“Ah alsalar, alsalar bir… Söylemesi kolay kız Anşe… Ben istemez miyim askerliğimi yapıp da seninle evlenmeyi… Sana yangınlığımı bilmez gibi konuşursun. Askere alıyorlar mı ki…”

“Neden almıyorlar? Hep yaşıtların gittiler de döndüler bile askerden. Yoksa bir aksaklığın, eksikliğin, neyin mi var?”

“Şükür, hiçbir aksağım, eksiğim yok. Yalnız nüfuskâğıdım olmadığından, askere almıyorlar…”

Bunun üzerine Anşe, “Anam babam beni zorlayıp duruyorlar. Ne olacaksa olsun artık, benim sabrım tükendi; bilmiş ol!” deyip yürüdü gitti.

Benim Anşe’m de yiğit kız ki, öyle her delikanlı eline su dökemez; sözü özü pek bir kız… Bunun üzerine ben ilkin anamı, sonra da babamı zorladım. Nasıl olsa askere alacakları yok, hiç değilse Anşe’yi ele kaçırmayalım. Babam, Anşe’yi babasından istedi. Zaten beşik kertmesi nişanlı olduğumuzdan onlar razı. Bizim oraların töresi gereği, babamla Anşe’nin babası, hani laf olsun gibilerden başlık parası pazarlığına oturdular. Bu tören yapılmasa, kasaba yerinde bizi kınarlar. Pazarlık bizim evin avlusunda, kuyu başında, incir ağacının altında yapılıyor. Kasabanın ileri gelenleri oraya toplanmış. Ortada bir masa, masanın bir başında babam, öbür başında Anşe’nin babası. Bütün akrabalar da orada. Masanın üstünde Anşe için aldıklarımız duruyor: Çalar saat, dikiş makinesi, çerçeveli ayna, nakışlı terlikler, radyo, daha da neler neler… İncir ağacının dallarına da gene Anşe için alınan kumaşlar, halılar, kilimler, havlular asılı… Bizim ora töresine göre, kızın babası damadını yerin dibine batırırken kızını öve öve göklere çıkarır; buna karşılık oğlanın babası da gelini yerip oğlunu över. Ordakiler de bu şakadan gevezeliğe gülerler. Böyle böyle pazarlık kızışır.

Babam başladı söze; “Oğlumu bir bilmeyen mi var; övsem, övgüsüne söz yetmez… Yürek dersen yürekli, bilek dersen bilekli… Ben yüzümü eğdim, kızını istedim. Verirsen başımıza taçtır, evimiz kızına muhtaçtır. Vermezsen de gönlün hoş ola!”

Anşe’nin akrabaları, babamın bu sözlerine alaylı alaylı gülüştüler.

Bu kez Anşe’nin babası aldı sözü: “Kızım biri bin eder, aza az demez, yoka yok demez; yoku çok eder, açı tok eder...”

Babam aldı sözü: “Kızdır nazdır, biliriz, ne versek azdır… İşte bütün bunlar o sümsük kızın için. Söyle daha başka ne istersin?”

Bu kez bizim akrabalar alaylı alaylı gülüştüler.

Aldı sözü Anşe’nin babası: “Senin hayta gezen oğlunu çekip çevirir kızım… Ne verdin hele bir görelim…”

Babam sayıp döktü, sonra da, “On bin kayme…” dedi. “İyidir. Ya avradın has kızıma neler verecek?..”

“İki Reşat altınıyla bir beşi birlik…”

“He demelik, üç de öküz isterim…”

“Gelinimize az bile, verdim gitti…”

“Ya Olukludaki tarlayı?.”

Bir sıkı pazarlık başladı. Söyleşip gülüşülüp, tartışıp konuşulup, sonunda birbirlerinin ellerini salla ha sallayarak pazarlığı kesiştiler, düğün gününü kararlaştırdılar. Bunun üzerine bizim akrabalardan iki delikanlı yanıma gelip, kollarıma girip beni evden bahçeye çıkardılar. Ben de töre gereği, Anşe'nin babasının elini öptüm.

Biz bu sevinç içindeyken, bizim bahçeye iki candarma girdi. Jandarmanın biri, "Reşit oğlu Yaşaaar! Nerde bu herif?" diye bağırdı. Ben ileri fırlayıp, "Buyur kardeş, benim!" dedim.

"Sensin, öyle mi? Acele karakola gideceksin, karakol komutanı seni istiyor!"

Konukları orda koyup babamla birlikte candarma karakoluna koştuk. Komutanın karşısına çıktık.

Babam, "Bizi çağırtmışsın komutan, buyur, geldik!" dedi.

Candarma komutanı, babamı tanıdığından, nedense gönülsüz bir selam verip, "Bu ne iştir Reşit Ağa?" dedi.

"Nedir, n'olmuş komutan?"

"Daha n'olsun, bugüne dek hatırını saydık… Yani senin oğlunu zorla mı askere göndereceğiz?"

Ben hemen sözü alıp, "Aman komutan, neden zorla olsun. Benim askerden kaçtığım yok ki… Vara askere alsalar da, ben de yaşadığımı anlasam…" dedim.

Komutan, "Ne demek o?" diye sordu.

Babam açıkladı: "Şu demek ki, oğlum Yaşar, hükümet kaydına göre resmen ölmüştür, daha üç yaşındayken Çanakkale'de şehit düşmüştür."

"Senin aklından zorun mu var?" diye bağırdı komutan.

Babam, "Biz," dedi, "nüfus memurunun yalancısıyız; nüfus memuru da kütük defterinin yalancısı…"

Candarma komutanı, "Yahu, ne diyorsunuz siz; karşımda dibek tokmağı gibi dinelen adamı, bana ölü diye mi yutturacaksınız?" dedi.

Babam cevap verdi: "Evet, biz de aynen böyle dedik nüfus memuruna ve de müdürüne. 'Karşında dibek tokmağı gibi duruyor!' dedik. Gelgeldim, nüfus kütüğünde şehit göründüğünden nüfuskâğıdı vermiyorlar."

Ben de ekledim: "Nüfuskâğıdım olmadığından okula da gidemedim…"

"Okul başka, askerlik başka… Askerlik vatan görevidir. Askere gidersin, hem de öyle bir gidersin ki vızır vızır… Vatan görevinden kaçılmaz!"

"Kaçan yok ki komutanım. Ah bir askere gitsem de, yaşadığım resmen bilinse…"

Candarma komutanı yapılacak işlemi anlattı: "Biz şimdi burda, 'nüfuskâğıdı yoktur, sonradan alınacaktır' diye bir zabıt yapar, Yaşar'ı doooğru şubesine göndeririz. Askerlik şubesi de askere alır, birliğine yollar."

"Allah senden razı olsun…" diyerek, öpmek için eline vardım.

Babam da, "Sayende oğlanın yaşadığı anlaşılır, biz de bu dertten kurtuluruz…" diyerek dualar etti.

Hemen candarma komutanının dediği tutanak düzenlendi.

İster istemez düğünümüz geriye kaldı. Terhis olduktan sonra evlenecektik. Askere gidişime Anşe çok sevindi. Ayrılırken, "Yaşar'ım, ben seni dönesiye de beklerim, ölesiye de beklerim. Bizim yazgımız bir yazılmış…" dedi.

Askerlik şubesine vardım. Ordan beni bir askeri birliğe gönderdiler. Öyle sevindim, öyle kıvandım ki, keyfime hiç diyecek yoktu…

Numarasız Olmaz

Yaşar Yaşamaz'ın cezaevine sokuluşunun üçüncü günü akşamıydı. Bürün hükümlüler, tutuklular koğuşlara tıkılmıştı. Nöbetçi gardiyanla birlikte Yarımporsiyon koğuşlarda sayım yapmışlar, kapıları kapayıp gitmişlerdi. Koğuşlar dolusu insan dertleriyle baş başa kalmıştı. O dayanılmaz mapus akşamı başlamıştı…

İkinci kısmın birinci koğuşunda akşam yemeği hazırlığı vardı. Koğuşu, tepeden sarkan tek lambanın yaydığı ölü gözü gibi bir ışık zor aydınlatıyordu. Çay ocağında tenekeden bir kapta çay suyu kaynıyordu. Bu kabın üstünde, dibi isli, kırmızı bir demlik vardı. Koridor dibindeki heladan yayılan keskin sidik kokusuyla, koridordaki teneke mangallarda, maltızlar üzerinde kavrulan soğan, pişen yemek kokuları birbirine karışıyordu. O saatlerde koğuşta konuşan pek yoktu. Yalnız koridorda gidip gelenlerin takunyalarının, şıpıdıklarının tıkırtılı sesi duyuluyordu. Kimisi maltızı, mangalı bir gazeteyle yelliyor, kimisi isli tencerelerdeki yemekleri karıştırıyordu. Arada bir, birer tabak tencere yemeği satanların bağırmaları duyuluyordu:

— Haniya, lobya verelim, lobya… Tabağı beş patakoz…

Bir saz sesi duyuldu. Önce inceden inceden çalınan sazın gittikçe yükseldi sesi. Saz sesinin duyulmasıyla, bütün öteki sesler kesildi birden; yürüyenler durdu, dikilenler çömeldi, yatanlar doğruldu. Nerden geliyordu bu saz sesi? Alışılmış, duyulmuş şey değildi; bu yüzden saz sesi bir güzellik şaşkınlığı yaratmıştı. Derken saz, bir türküye eşlik ermeye başladı:

Bir kara talih kovaladı beni
Umutlar saldı oyaladı beni
Onulmaz yerden yaraladı beni
Sarsın yaramı çağırın Anşe'mi

Sazı çalan da, türküyü söyleyen de Yaşar Yaşamaz'dı. Alt ranzada yatağına oturmuş, sırtını duvara vermiş, çökmüştü sazına… Sesi de bir yanıktı, bir içliydi. Koğuştakiler çok duygulanmışlardı. Belki Yaşar'ın sesi o denli güzel değildi, belki sazı ustalıkla çalmıyordu ama onlara mapusluğun verdiği eziklikle, duygusallıkla, sazların da, seslerin de en güzeli gibi geliyordu. Çölde susamışlara suyun kötüsü bile nasıl duru kaynaktan fışkıran yaşam suyu gibi gelirse işte öyle… Yaşar Yaşamaz'ın türküsü öyle dokunaklıydı ki, çoğunun gözleri buğulanmıştı.

Yaşar türküsünü bitirince koğuştan yer yer, Yaşa Yaşar, yaşa Yaşar! sesleri yükseldi.

Yaşar,

— Yaşasak iyi ya, nasıl yaşayacağız ağbiler hükümet yaşatmayınca… dedi.

Yaşar'ın serüvenini bilmeseler belki de türkü o denli dokunaklı gelmezdi. Cezaevi akşamının üzüncüyle türkü daha bir etkili olmuştu.

— Gel Yaşar oğlum, gel!.. Anlat şu işi hele…

— Anlatayım emice…

— Anlattıkça boşalır rahatlarsın.

— Candarma seni şubene gönderdi, sonra?

— Şubem de beni birliğime yolladı. Askerliğe başladım ki, nasıl bir askerlik… Hani derler ki, kırk asker kaldırmak için, bir yumurtayı yatak çarşafına koymuşlar da, kırkı çarşafın bir ucundan tutup, haydi hooop diye diye yumurtayı şurdan şuraya taşımışlar. Ben tam tersine… Askerlikte hiç angaryacılık yapmadım ki, üstlerimin gözüne gireyim de beni beğenip elime nüfuskâğıdı yerine geçecek sağlam bir belge versinler, askeriye belgesi ki, koç boynuzuyla açılmadık kale kapılarını bile açar. Kırk kişinin

yapacağı işin altına giriyorum. Hiç kaytardığım yok. Her yerde, her kim, "Yaşar!" dedi mi, hoop karşısındayım. Anlayın, nasıl askerlik ettim ki, hiç bir üstüm bana bi kez olsun eşşek bile demedikten başka, bir tokat, bir fiske vuran olmadı; askerlikte hiç görülmüş şey midir? Öyle bir terhis tezkeresi alacağım ki Allahın izniyle, benim de ber yurttaş ve her seçmen gibi yaşadığım hükümetimce anlaşılacak ve o tezkerenin yanında nüfuskâğıdı hiç kalacak…

Aylar, yıllar geçti, benim kur'am terhis oldu, benimle askere gelenler tezkere aldı, askerlik sürem dolup geçti ama, ben terhis olmadım. Kimseye de gidip, benim terhisim ne zaman diye soramıyorum korkumdan; çünkü nüfuskâğıdım olmadığı akıllarına gelecek… Günlerden bigün, bölük kaleminde yazıcı çavuş olan arkadaşımız, "Yaşar Yaşamaz! Yaşar Yaşamaz!" diye talim alanında ünneyip duruyor. Koşup vardım:

"Buyur çavuşum!"

"Koş, seni yüzbaşı çağırıyor!"

Yüreğim hop etti bikez. Olsa olsa terhis işidir diye içime doğdu.

"Neymiş ki acep çavuşum?"

"Sanırım senin terhis işi için… Yahu Yaşar, seni terhis edemiyorlar be…"

Sanki bilmezmişim, ben bilmezden gelirsem başkaları da bilmeyecekmiş gibi, "Deme! Niye çavuşum?" diye sordum.

"Nüfusta kaydın bulunamıyor. Nüfuskâğıdın da olmayınca…"

"Eee, ne olacak şimdi?"

"Sen hele git yüzbaşıyı gör!"

Sizden iyi olmasın çok iyi bir yüzbaşımız vardı ki, iyi yüzbaşı olursa bu kadar olsun. Alayda en az döven subay diye adı çıkmıştı, ancak haftada, on günde bir adam döver, ama dövdüğü eri sakat komazsa pek sağlam da bırakmazdı.

Uçbuçuk ataraktan vardım yüzbaşının huzuruna. Topuk kütletmesiyle selamı çakıp, "Buyur komutanım, beni istetmişsin!" dedim. Bu bizim yüzbaşı, "Adın ne?" diye sorsa da, "Yaşar!" desem, acaba korkudan yanlış mı söyledim diye titrerdim. Demek, yüzbaşının az döveni, insanı daha çok korkutuyor. Öyleyse yüzbaşının hiç dövmezi, adamı korkudan öldürecek… Döveninden korkulmaz, çünkü alt yanı biliyorsun ki dayak atacak. Ama dövmezinin ne yapacağı belli değil, kesecek mi, parçalayacak mı, doğram doğram doğrayacak mı? Neyse, bizim yüzbaşı -Tanrı yolunu açık etsin- "Haaa, oğlum Yaşar, arkadaşların hep terhis oldu çoktan, seni terhis edemiyoruz," dedi.

Nedenini bilmezden gelip,

"Neden ki yüzbaşım?" diye sordum.

"Nüfuskâğıdın olmayınca işlemini yapamıyoruz."

Sanki hiç bişeyden bilgim yokmuş gibi, acımalı bir durumda başımı önüme eğip bekledim.

"Biz alaya bildirmiştik nüfusun yok diye. Alaydan şubene yazıldı. Şubenden de cevap geldi. Dinle, gelen cevabı okuyorum."

Okudu: "Filan tarih, Filan sayılı yazınıza cevaptır. Künyesi sorulan Reşit oğlu Yaşar'ın 1935 yılında askerliğini yaptığı sırada Dersim harekâtına birliğiyle katılarak şehit olduğu kayıtlarından anlaşılmıştır. Bilginize sunulur."

Ben birden kendimi yitirip, "Olamaz, olamaz yüzbaşım!" diye bağırdım ama, bağırmamdan yüzbaşı kızacak diye de ödüm patladı. Oysa, güldüğünü hiç görmediğim o yüzbaşı, "Elbet olmaz canım, şehit olan adamın burda işi ne?" dedi.

"Ondan değil yüzbaşım... Dersim'de şehit düşmüş olamam ben, çünkü çok daha önce, Çanakkale Savaşı'nda şehit düşmüştüm."

Yüzü gülmez yüzbaşının gülümseyişi birden dondu, sunturluyu savurduktan sonra, "Ne diyorsun len

sen?" diye sordu.

Şimdi şamarı çarpacak diye korktuysam da yine direndim:

"1915'te şehit olan bir adam, ikinci kez de 1935'te şehit olabilir mi yüzbaşım? Besbelli, bir yanlışlık var bunda…"

Yüzbaşı, yüzüme bir şaşılası şaşılası bakıp, "Yaşar! Yaşar oğlum" dedi.

Beni deli sandığını anladım.

"Buyur yüzbaşım."

"Yaşar oğlum."

Bu kez açıklamak zorunda kaldım:

"Askerlik şubesi Dersim'de öldüğümü yazıyor ama, nüfustaki kütüğümde de Çanakkale'de öldüğüm yazılı. Bu yüzden nüfuskâğıdı da alamadım ya… Bir de nüfus dairesine yazıp sorulsun… O zaman Dersim'de şehit düşmediğim anlaşılacak. Doğru cevap gelir ordan, Çanakkale'de öldüm diye…"

Yaşar Yaşamaz, çevresindeki koğuş arkadaşlarına,

— İşte böyle ağbiler, dedi. Okula gitmek isterim, sen ölüsün derler, askere alacakları zaman, yaşıyorsun derler. Terhis olacağım, bu kez de yine, ölüsün derler.

— Peki, sonra nasıl terhis oldun? diye sordu biri.

— Dediğim gibi yaptılar; bizim oranın nüfus memurluğuna yazıp sordular. "1915'te şehit düşmüştür" diye cevap geldi. Her ne yaptımsa, yaşadığımı bi türlü ispat edemedim ki, terhis tezkeremi alayım. Sonunda, alay komutanı, Allah ondan razı olsun, askerliğimi yaptığımı bildirir elime mühürlü bir belge verip beni kışladan saldı.

— Eeee? Sonra?

— Sonra, kasabaya döndüm. Döndüm ama…

Gene ne oldu yahu?

— Son bir iki aydır babamdan mektup gelmiyordu, mektuplarıma cevap da yok… Neyse, biraz param vardı. Terhis haberim çıkınca bir takım elbise aldım. Çuhadan külot pantol… Bir de föter şapka… Elimde tahta bavulum var, kasabaya yaklaşıyorum. Yürürken ayakkabılarım da öyle bir gıcırdıyor ki, sanırsın, tümenin bandosu çalıyor. Ben ayakkabının gıcırtısına ayak uydurmuşum, düzgün adımla gidiyorum. Bütün düşüm, düşüncem hep Anşe'de olduğundan, belki kapı önünde olur, kapı önünde olmasa da, içerden ayakkabımın gıcırtısını duyup pencereden bakar diye, Anşe'nin evinin önünden geçiyordum. Görünürlerde Anşe yoktu ama, babası kapıdan çıkıyordu. Beni görünce, "Hoşgeldin Yaşar oğlum," dedi ama, bir buruk dedi. Eline varıp öptükten sonca, "Hoşbulduk," dedim. "Başın sağolsun Yaşar oğlum," dedi. Durup yüzüne baktım. "Mektubumu almadın mı?" diye sordu. Demek, ben yola çıktıktan sonra mektubu gelmiş ki, elime geçmedi.

"Bir babam kalmıştı dünyada; o da ölünce sipsivri kaldım ortada…"

"O nasıl söz Yaşar, biz neciliğiz! Baban yoksa, biz varız…"

"Sağol…"

"Baban rahat öldü. Ölürken yanındaydım. 'Gözüm açık gitmiyor, oğlana nüfuskâğıdı çıkaramadım ama, çok şükür askere aldılar, nasıl olsa eline tezkere verirler de, Yaşar'ımın da yaşadığı resmen anlaşılır,' dedi. Son sözü bu oldu."

Kendimi tutmaya çalıştımsa da olmadı, başladım ağlamaya. Anşe'yi görmeden evimize koştum. Akşamı, Anşe'nin babası eve gelip, "Yaşar oğlum, tahsildarlar arıyor seni," dedi.

"Tahsildarlar ne'yleyecekmiş beni?"

"Bir haftadır gelip gidiyorlar. Baban rahmetlinin devlete, bankaya filan vergi borcu varmış da… Tek mirasçısı sen olduğundan, babanın borcunu da senden istiyorlar."

"Canım, nasıl olur… ölmüş adam borç öder miymiş! Hem de ben iki yerde birden çift ölmüşüm, hiç

borç ödemem.”

“Ödesen iyi olur Yaşar oğlum… Niye? Çünkü, babanın borcunu ödememek için, miras hakkından da vazgeçmen gerekir. Sonra mirasını da alamazsın. Borç harç edip babanın borçlarını ödeyeceksin ki, mirasını da alabilesin.”

Damadı olacağım ya, bu yüzden mirasımın elden yitmesini islemiyor. “Ölüm hak, miras helal” demişler, kim bırakır mirasını devlete canım!.. Neyse ki, babamdan kalan miras yüklüce olduğundan borç bulmam kolay oldu. Gırtlağıma dek borca girdim. Nasıl olsa, mirasımı alınca, faiziyle öderim.

Babamın vergi borçlarını, banka borçlarını, devlet borçlarını, özel kişilere borçlarını hep ödedim. Sıra geldi, benim alacağıma… Bizim orda Kurşunlu Cami avlusundaki dilekçeciye gidip öyle bir dilekçe yazdırdım ki, eh işte, dilekçe olursa öyle olur. Kaleminden kan damlar bir adamdır bizim dilekçeci… Yani nasıl bir dilekçe ağbiler, dilekçeyi koyunun önüne koy, o bile anlar ne yazılı olduğunu… Gelgeldim, asıl anlatmak istediklerime, anlamaları gerekenlere anlatabilirsen anlat… Götürdüm dilekçemi götürülecek yere, verdim bir memura… Verdim dediysem, burda söyleyiverdiğim gibi, şıp diye olmadı bu iş… İlkin, işimi yapacak memuru arayıp bulmak var. Buldum. Sıraya girip beklemek var. Bekledim. Bakalım, sıra gelir mi? Nah, gelir… Paydosa denk getirmeden dilekçeyi vereceksin. Öyle yaptım. Aldı dilekçemi. Şöyle bir baktı, sonra çenesiyle taa ötede, başka masadaki bir memuru gösterdi. Yahu, adamın bir çene işareti yapması için bigün masasının önünde bekleyip durmuşum. Neyse, götürdüm ona. Bu kez bu, okumadı, hatta bakmadı bile, dilekçe kâğıdımın üstüne, elindeki mührü öyle bir çarparak vurdu ki, de ki mühür basmadı da, şamar çarptı; de ki tokat vurdu, de ki yumruk attı. Elindeki o mührü bırakıp bir damga aldı, bu kez damgayı, düşmanının ümüğüne çöker gibi kâğıda bastı. Artık zavallı memur, karısına mı kızmış, çocuklarına mı kızmış, ev sahibine mi, müdürüne mi kızmış, komşusuyla mı kavga etmiş, alacaklısından mı canı yanmış, her ne olmuşsa olmuş, bütün kızgınlığını benim dilekçemden çıkardı. Biriki mühür, biriki damga vurdu. Son damgayı kâğıda bastıktan sonra, damgayı kaldırmadı da, bütün ağırlığıyla damganın üstüne öyle bastı ki, bu sırada kalçası sağa sola sallanıyordu. Neyse, uzatmayalım, ben o masadan ötekine, öteki masadan berikine, beriki masadan şu odadakine, şu odadakinden bu odadakine, aylarca koşuştum durdum. O benim zavallı dilekçeme ne damgalar vurdular, ne mühürler bastılar, ne imzalar attılar, ne tarihler yazdılar, hele hele ne numaralar koydular… Bütün bu imzalara, damgalara, pullara, tarihlere, hele o numaralara benim dilekçem yetmediğinden, üstüne daha ne kâğıtlar eklediler. Benim dilekçem büyüye büyüye oldu bir koca tomar. Allah Allah! Gel de şaşma! Babamın borçlarını ödeyeceğim zaman, şıp diye parayı elimden alıverdiler. O zaman işlem, böyle aylarca değil, günlerce değil, bir saat bile sürmemişti. Sıra alacağımı almaya gelince, git-gel, git-gel, bitmeyen bir sürünceme… Bu işler hep bizim kasabada olup bitse, öpüp başıma koyacağım. Kasabamızın bağlı olduğu ile de gönderiyorlar. Orda da günlerce otellerde sürünüyorum. Neyse, çok uğraştırdılar beni ama, sonunda…

Dinleyenlerden biri,

— Mirası aldın mı Yaşar? diye sordu.

Yaşar,

— Dur yahu, dedi, nerde o bolluk…

— Ee sonunda, dedin ya…

— Sonunda alacağım mirasın kaç para olduğu anlaşıldı. Benim hesabıma göre, alacağım on beş yirmi bin lira tutacaktı. Oysa onların hesabına göre üç bin liraymış…

— Eyvaaah!

— Eyvah ki, hem de nasıl eyvah… Bilseydim üç bin lira olduğunu, babamın mirasını reddeder, boşu boşuna borçlarını da ödemezdim. Çünkü ben babamın borçları olarak, alacağım mirastan daha çok para ödemiştim. Yani, benim hesabımla onların hesabı birbirine uymadı.

— Hesap bu, nasıl uymaz?

— Doğrudur, uymaz…

— Bak anlatayım nasıl uymadığını. Biz okuldayken, sınıfımızda elli öğrenci vardı. Öğretmenimiz hepimize bir hesap sorardı. Hepimiz aynı hesabı başka başka yapardık. Hiçbirimizin çıkardığı sonuç, öbürününkini tutmazdı. Öğretmen de bir başka türlü sonuç çıkarırdı. Düşün… Her sınıfta elli kişi… Şimdi onların hepsi bir işin başına geçtiğinden, hesapların birbirini tutmamasına hiç şaşmam.

— Peki Yaşar, sonunda kimin hesabı doğruymuş?

— Kimin olacak yahu… Benim gibi bikez şehitliğe kanmayıp iki kez şehit olan nüfuskâğıtsız birinin hesabı doğru çıkacak değildi ya, elbet onların hesabı doğru çıktı.

— Tüh beeee…

— Ne yapayım, üçbin lira üçbin liradır, alayım dedim. Al bakalım alabilirsen… Üçbin lirayı alacağım diye, daha çoğunu harcadım. Eh, üç beş üç beş harcandığından insanın gözü görmüyor; hiç olmazsa toptan üçbin lira alacağım.

— Bankaya para yatırır gibi desene…

— Bankada para biriktirmekten farkı şu ki, çok yatırıp az alıyorsun. Ama, hiç olmazsa toptan alıyorsun. Ben bu üçbin liranın ardından tam iki yıl koştum durdum. İşi sonuna vardırdım. Yüzdük yüzdük, kuyruğuna geldi. Elimdeki tomarın en üstündeki kâğıdı bir memura imzalatıp hemen gidip vezneden parayı alacağım Allahın izniyle…

Götürdüm o memura, "Ben gene geldim beyim," dedim, "her bişeyi, ne söylediyseniz hepsini yaptım, bitirdim. Onaydan da çıktı çok şükür. Artık tamam… Paramı almaya geldim."

"Alırsın inşallah!" deyince memur, kafamın tası attı. "Artık bunun inşallahı maşallahı kaldı mı beyim, işte buraya 'Verile!' diye yazılmış. İki yıl koşuştum ama sonunda bütün işlemleri yaptırdım."

"Ver bakalım, hepsi tamam mı?" diye elimdeki tomarı aldı. "Hepsi tamamdır… Bir sizin havaleniz kaldı beyim…" dedim. Memur, kalın tomarın her bir kâğıdını kaldırıp, pullara, mühürlere, damgalara, tarihlere bakıp bakıp, "Hımmmmm… Bu tamam… Kaydı da yapılmış, iyi…" diyor, onun her böyle söyleyişinde sanki sevinçten yüreğim kanatlanıp pır pır ediyordu.

"Eski senet… Tamam… O da var… Bakanlıktan cevap? Gelmiş. İyi, çok iyi… Harç yatırılmış mı? Evet, yatırmışsın… Güzeeel… Pullar da tamam. Parafe? Etmişler… İyi…"

Keyfimden sırıtıp duruyordum memurun karşısında. Memur, işte böylece tomarın kâğıtlarını evire çevire "iyi", "güzel", "olmuş", "tamam", "aferin", "o da var", "bu da var" derken birden, "Aaaaaah!" deyip kaldı. Öyle bir ah çekti ki, sesi kesildikten sonra da ağzı bisüre açık kaldı öylece…

"N'olmuş Memur Bey?" dedim.

"Yahu, rapor var, evet rapor var ama, ilişikteki raporun dosyadaki kayıt numarasını yazmamışlar buraya!"

"Yazmamışlar mı? N'öreceğiz şimdi?"

"Gidip o numarayı da yazdıracaksın."

"Aman beyim, etme… Bizim evraka o kadar çok numara yazıldı ki, baştan aşağı numara doldu vallaha… Bitek o numara da olmayıversin varsın."

"Bana göre hava hoş… Ben havale ederim…"

"Hay Allah razı olsun… Allah ne muradın varsa versin…"

Ben ardı kesilmeden dua edip dururken, memur, "Valla," dedi, "ben ederim havale etmesine ama, o dediğim numara olmazsa parayı vermezler. Sen bilirsin, ben karışmam… Numara olmayınca boşuna gideceksin, parayı alamazsın."

Nasıl oldum ağbiler, hani kesseler kanım akmayacak, öyle dondum kaldım.

Memur bile acıdı da, "Hadi git de hemen numarayı al gel, çabucak işini yapayım…" dedi.

“Alması bişey değil, gidip alayım ama, bu sizin daireniz uzak yerde beyim, Oraya gidip numarayı alıp gelesiye akşam olur, paydos edersiniz. Yarın getirsem?”

“Olur,” dedi. Ben evrak tomarını alıp giderken, birden, “Aaaa… Bir dakika!” diye seslendi.

Döndüm: “Buyur beyim.”

“Olmaz! Sen parayı yarın almak zorundasın. Bugünden git numarayı al ki, yarın da paranı alabilesin. Yarın alamazsan bir daha alamazsın o parayı.”

“Neden beyim? Hak edilmiş param değil mi bu? Ne zaman istersem, o zaman alırım.”

“Sen dediğimi dinle; bu numarayı bugün yetiştirip de yarın almazsan bir daha hiç alamazsın.”

“Peki, neden?”

“Düyuna kalır da ondan... Düyuna kaldı mıydı, işte o zaman yandın. Düyuna kalmış bir parayı devlet hâzinesinden söküp almak için bir ömür ya yeter, ya yetmez… Yanar gider para. Başıma geldi de ordan biliyorum.”

“Düyuna mı kalırmış? Peki neden kalırmış o düyuna?”

“Paranı almak için gecikmişsin…”

“Kim gecikti beyim… İki yıldan beri beni, pul diye, damga diye, tarih diye, cevap diye, rapor diye, imza diye, numara diye ordan oraya koşuşturdular, geciktirdiler. Şimdi de düyuna kalacakmış!”

O memur, her nasılsa iyi bir adammış, “Aman çok bağırıp durma, bizim şef duyar da, devletin memuruna hakaretten zabıt tutturursa, başın derde girer, gidip o numarayı da alamazsın…” diye fısıldadı.

Sesimi alçaltıp, “Peki, ne yapacağım?” diye sordum.

“Valla, benden söylemesi… Yarın, bankalar kapanmadan, saat on yediye kadar paranı aldın aldın, alamadınsa para yandı…”

“Para nasıl yanar canım…”

“Yanmasına yanmaz… Yansa, hiç olmazsa umudunu keser kurtulursun. Yanmasından da beter, uğraş dur işin yoksa ölene dek…”

“Öyleyse ben hemen gidip numarayı alıp geleyim. Vakit de az, hay Allah…”

Arkamdan, “Bankalar kapanmadan yetiş aman…” diye seslendi.

Ben de, “Sağol beyim…” dedim, yel olup sokağa savruldum.

Yaşar Yaşamaz’ın anlattıklarını dinleyenlerden bir hükümlü,

— Vay gidi Yaşar Yaşamaz vaaay… Bir de üstelik babanın vergi borçlarını ödedin ha! dedi.

Başka bir hükümlü,

— Namuslu delikanlı be… diye sırtararak alay etti.

Yaşar,

— Okula gidecekken yaşamıyorum, askere alırlarken yaşıyorum, terhis olacakken yaşamıyorum, babamın vergisini öderken yaşıyorum, mirasımı alacakken yaşamıyorum… dedi.

Koğuştakilerin hepsi birden bir şaşkınlık belirtisi olarak, bir ağızdan koro gibi,

— Haydaaaaa! diye bağırdılar.

Yaşar,

— Dilim damağım kurudu ağbiler, dedi.

Koğuşun yaşlısı,

— Ocakçı oğluuum, çayları tazele! diye seslendi. Sonra da Yaşar’a,

— Ah be oğlum, dedi, neden Karakaplı Nizami Bey’e başvurmadın! Tüh…

Az kalsın Yaşar, “Kim bu Karakaplı Nizami Bey?” diye soracaktı, toyluğu anlaşılmasın diye sormaktan vazgeçti.

Bir hükümlü,

— Bu memlekette, Allaha çok şükür Karakaplı Nizami Bey varken, bitek numara için çekilir mi bunca

sıkıntı, dedi, git Nizami Beye, sana istediğin numarayı versin… Onda numara çoook, numaranın türlüsü var; o kadar çok ki, dünyanın en zengin numara koleksiyonu onda.

Yaşar Yaşamaz, kendisiyle alay edildiğini sandığından sesini çıkarmadı.

Çaylarını içiyorlardı. Yaşlı hükümlü,

— Vur şu saza be Yaşar! dedi. Yaşar, sazını aldı, çalıp söyledi.

Bir kara talih kovaladı beni
Umutlar saldı oyaladı beni
Onulmaz yerden yaraladı beni
Sarsın yaramı çağırın Anşe'mi

Hepsinin Kapısı Bir Başka Türlü

İkinci kısmın birinci koğuşundan, hırsızlığı yüzünden kovulan anlatıcının yerine geçmişti Yaşar Yaşamaz. Her akşam koğuşta yoklama yapılıp hükümlüler yemeklerini yedikten sonra Yaşar Yaşamaz'ın başına toplanıyor, ille de anlatması için üsteliyorlardı. Yaşar Yaşamaz'ın da anlatmak için pek öyle nazlandığı yoktu. İyi ki anlatmasını istiyorlardı; ya bir de anlatıp içini boşaltmasa patlardı sıkıntısından, derdinden…

Yarımporsiyon, düdüğünü öttüre öttüre, bi yandan da ağzından düdüğünü çıkarmadan bağırıyordu:

— İçeriii, içeri!

Göğsü bağrı açık olduğu için, göğsündeki tıraşbıçağı yaralarının çizik çizik izleri görünen bir delikanlı,

— Herkes içeri, diyor… Bir tutturmuşlar: İçeri, içeri! Bir Tanrı kulu da çıkıp, hadi dışarı demiyor… diye bağırdı.

Bu sözleri duyan Yarımporsiyon düdüğünü daha hızlı, daha sert öttürdükten sonra, kime söylediği pek belli olmadan, ortaya,

— Ananı eşşek kovalasın, len gir içeri! diye bağırdı.

Bir hükümlü sordu koridordakine:

— N'oluyor gene arkadaş?

Koridorun başından cırlak bir ses duyuldu:

— Haniya tayıncılar, tayıncılar, tayıncılaar…

Yarımporsiyon,

— Bu koğuş aldı mı tayınını? diye sordu.

Koğuşun kapısında dikilen adam,

— Aldık, Başefendi… dedi.

— Hadi, herkes kendi koğuşunda sıraya girsin… Herkes kendi yerinee!

İkinci kısmın birinci koğuşundakiler, Yaşar Yaşamaz'ın serüvenini öyle ilginç, öyle meraklı bulmuşlardı ki, onu dinlemek için çoğu akşamı zor ediyordu. Bu yüzden, Yarımporsiyon akşamları düdüğünü öttürür öttürmez hemen koğuşa doluyorlardı. Bir ayak önce yemeklerini yiyip Yaşar'ı dinlemek için telesiyorlardı. Yemek pişirenler ellerini çabuk tutuyorlardı.

İyi bir vurgundan sonra yakalandığı için, bu kez cezaevine paraca yüklü giren bir hükümlü, bir yeniyetme hırsıza,

— Yaşar Yaşamaz nerde, gördün mü? diye sordu.

— Karşıda işte! Tayınını alıyor meydancıdan.

— Seslen de gelsin…

— Heeey! Yaşar Yaşamaz!

Yaşar Yaşamaz yanlarına gelmişti:

— Buyur ağbisi!

— Gel hele, otur.

Öbürü,

— Kayıntıyı birlikte yapalım Yaşar… dedi.

Yaşar,

— Sağolun ağbiler… dedi.

Yemeklerini yiyip çaylarını içerlerken, koğuşun başka hükümlüleri de çevrelerinde toplandılar.

— Tam da en meraklı yerinde bırakıyorsun Yaşar, anlat şu başından geçenleri…

— Anlatayım ağbiler…

— Miras dalgası ne oldu? Alabildin mi?

— Nerde kalmıştık? Hah, numara… Ben o numarayı almak için daireden sokağa fırladım. Akşam paydosu olup memurlar daireden azat olmadan numarayı alıp yetiştirmek istiyorum. Bir dolmuş arabası bulup binmek için, gelip geçen taksilerin önüne atılıyorum.

"Dolmuş! Dolmuş mu kardeşim? Neresi?"

Yağmur da çiselemiyor ama gene de şoförlerin burnu havada, gözü bulutta… Yalvarıyorum, yakarıyorum, bağırıyorum, çağırıyorum, aldıran yok… Şu tersliğe bakın, numarayı yetiştiremezsem bizim para düyuna kalacak…

"Bayım, bay şoför… Kardeş… Dolmuş mu? Samanpazarı. Her nasıl olduysa bir insan evladı çıkıp, "Evet, Samanpazarı. Buyur!" dedi.

Evet, dedi. Dedi ama, gel de buyur bakalım buyurabilirsen…

"Hay Allah… Hay Allah…" diye söylenmeye başladım. Şoför içerden, "Ne oluyor yahu, binsene hadi!" dedi.

"Kapı açılmıyor ki bineyim kardeşim."

"Sola kıvır ağabey, sola kıvır… Kıvır be!"

"Kıvırıyorum yahu, kıvırıyorum ama…"

"Yahu iyice kıvırsana! Kıvır!"

"Kıvırıyorum ama açılmıyor, bu ne biçim kapı?"

"Sen kıvıramıyorsun ki…"

"Ya ne yapıyorum?"

"Okşuyorsun be…"

Bu yeryüzünde hergele hiçbir yerde eksik olmaz ağbiler. Ben orda dolmuş arabasının kapısıyla boğuşup dururken, her nerden çıktılarsa beş on hergele ortaya çıkıp "Kıvıiır, kıvır baban da görsün!" diyerek benimle alaya başladılar. Bi yandan onlar alay eder, bi yandan dolmuşun şoförü, "Kıvır kıvır!" diye bağırır: "Sola kıvır, sola!"

"Kıvrılmıyor kardeşim."

"Sola yahu, sola be! Sen askerlik yapmadın mı?"

Şoför, yanındaki yolcunun sırtından elini uzatıp, "Solunu sağını şaşırdın büsbütün. Bak işte nah böyle, tak, saat gibi açılır bu namussuz kapı," diye söylenerek kapıyı açtı. Teşekkür edip arabaya bindim. Utancımdan hiç sesimi çıkarmadım. Ama şoförün açılan çenesi bitürlü kapanmıyordu:

"Ne adamlar var be şu dünyada! Tüh Allah kahretsin!.." Arabadaki yolculardan yaşlı biri de şoförü destekledi: "Haklısın, çok haklısın şoför efendi evladım. Bu yaşa gelmişler, daha sağını, solunu öğrenememişler."

Şoför destek de bulunca büsbütün coştu:

"Her yolcuya teker teker anlat beybaba… Yahu, bu kapı be, kapı! Sola kıvırdın mı, tak açılır meret…"

Benim aklım, alacağım numarada olduğu için alttan aldım: "Hakkınız var. Affedersiniz. Suç benim… Aceleden şaşırdım herhalde de ondan açamadım. Bir resmi daireden bir numara almak için acele yetişmem gerekiyor da…"

"Bir araba kapısını açmasını bile bilmeyen bu dünyada ne diye yaşar bilmem ki…"

Şoföre, "Ulan kim yaşıyor ki zaten, ben iki kez ölmüşüm…" diye bağırmak geldi içimden ama, işi uzatıp da daireye geç kalırım diye sesimi çıkarmadım.

Yaşlı yolcu, "Efendim, dikkat etmiyorlar," dedi, "hep dikkatsizlikten…"

"Beybaba, vallahi bıktım artık be… Kapı açmasını öğretmekten dilimde tüy bitti namussuzum. Bu adamlara kapı açmasını öğretmek için kurs açmalı, kurs…"

“Yok oğlum, yok; medeniyetin okulu, kursu mursu olmaz. İnsanın kendinde olmayınca ne yapsan boş…”

Birisi de beni savunsun, hiç olmazsa, “Yeter adamcağıza yüklendiğiniz,” desin diye öbür yolcuların yüzlerine bakıyorum ama, hiçbiri oralı değil. O yaşlı yolcu, şoföre, “Ben burda ineyim oğlum,” dedi. Şoför arabayı durdurdu. Yaşlı yolcu bir zaman kapıyla itişip durdu. Şoför sert, “Hadi insene beybaba!” dedi.

“Nasıl ineyim evladım, kapı açılmıyor ki…”

“Sağa çevir beybaba…”

“Ama demin bu beye sola kıvır diyordun…”

“Allah Allah… Yahu, laf anlayan beri gelsin be… Dışardan sola kıvrılacak, içerden de sağa…”

Deminden beri yaşlı yolcuya, “beybaba” diyen şoför bu kez, “Sağa çevir moruk!” diye bağırdı.

Yaşlı yolcu da terslendi:

“Aaaa! Çevrilmiyor işte, zorla mı?”

“Yahu arkamızda arabalar birikti, trafikçi ceza kesecek be…”

Gerçekten de arkamızda biriken taşıtlar durmadan klakson çalıyordu. Yolu tıkamıştık.

Şoför sinirden başını yumruklayarak, “Ulan deli olacağım be… Sola çeviriyorsun ulan moruk, dışardan sola, içerden sağa ulan, sağa!” diye bağırdı.

“Ne sağa dönüyor, ne sola… Kıpırdamıyor kör olası…”

“Dur, dur, kapıyı kıracaksın… Dur da açayım…”

Şoför kapıyı açıp da yaşlı yolcu kendini dışarı atınca, “Oh, çok şükür…” dedi.

Şoför, “Odun oğlu odunlar! Yarmalar! Dağdan inmeler!” diye sövüp sayıyordu.

Yaşlı yolcunun başına gelen, benim de başıma gelmeden, hazır kapı açılmışken fırsatı kaçırmayıp ben de inmeliydim. Şoför gaza basmadan, “Bay şoför, müsaade ederseniz ben de ineyim…” dedim.

“Sen Samanpazarı’na gitmeyecek miydin?”

“Evet ama… Hazır kapı açılmışken…” indim arabadan… Başka dolmuş aramaya başladım. Önümden geçen arabaların şoförlerine sesleniyorum:

“Neresi? Samanpazarı mı?”

Epiyce bir zaman dolmuşların arkasından seslenip bağırıp yalvardıktan sonra biri, “Tamam…” deyip durdu. Kapının kulpunu sola kıvırdım ama, kapı açılmadı. İyi ki şoför, “Yukarı kaldır!” dedi. Yine açamadım.

“Arkadaş, arabayı yukarı kaldırma be, kapı kulpunu kaldır!”

“Kalkmıyor ki…”

“Asıl be, asıl!”

“Asılıyorum ama açılmıyor”

Kolunu uzatıp açtı: “İşte böyle… Tık diye açılır bu zamazingo.”

Bindim. Araba kalktı. Şoför, “Boşu boşuna şehir kaldırımı çiğniyorlar,” dedi. Cimcime mi cimcime bir kadın yolcu sanki ona sormuşlar gibi, “Burdan başka Ankara yok!” dedi.

Şoför de ona, “Hay ağzını öpeyim ablacım, bir araba kapısını açamayan da artık insanım diye yaşamamalı bu dünyada…” diye yılıştı.

“Vallahi öyle…”

Sussunlar diye, “Hakkınız var,” dedim, “çok acele işim var da…” “Ondan işte, aceleden…”

Bu kez o kadın yolcu, “Kapınız kapanmadı,” dedi. Şoför de, “Kapını kapat!” diye beni azarladı.

Kapıyı açıp sertçe kapadım. Başka bir yolcu, “Yine kapanmadı,” dedi. Arabaların kapılarının kapanıp kapanmadığını anlamayan da yoktur hani… Ömründe ilk kez arabaya binen bile, “Arabanız kapanmadı,” diye bilgiçlik taslayıp üstün olmaktan hoşlanır.

Ben bir daha kapıyı açıp daha sertçe kapadım. Şoför, "Hızlı çek be, hızlı çek!" diye bağırdı. Üçüncü kez kapıyı açıp hızlıca kapadım.

"Yavaş yahu, yavaş be… Alt yanı bir lira dolmuş parası vereceksin, kapının anasını ağlattın be… Haftada bir kapı tamiri… Kazan kazan, kilitçiye ver."

Baktım, şoförün susacağı yok. Karşılık versem kavga çıkacak. Sussam, dayanılır gibi değil… Şoför biyandan, yolcular biyandan boyuna çullanıyorlar. Numarayı almak için yetişecek olmasam altta kalmam ama, ne yapayım ki işim acele… Buyüzden şoföre, "Uygun biyerde inebilir miyim?" dedim.

Arabayı zınk diye durdurup, "Hadi düş bakalım!" dedi. Bunlar kapı değil, baş belası…

"Hay Allah, açılmıyor ki…"

"İt be, it!"

"Nereye iteyim?"

"Nereye itilir yahu? İtmesini de bilmiyorsun! İçeri doğru it!"

Bu yaşıma geldim, hiç kapının içeri doğru itildiğini de duymamıştım.

"İçeri mi iteyim? Yani çekeyim mi?"

"Kapıyı itme yahu, kulpu it! Her yolcuya ayrı ayrı kapı açmasını öğret… Dur, dur, arabayı devireceksin nerdeyse… Dur da açayım"

Ben arabadan inerken şoför de, "Kaz gibi adam bunlar yahu…" diye söyleniyordu.

Yetişemeyeceğim de numarayı alamayacağım, numarayı alamayınca da para yanacak diye ödüm kopuyor. Neyse bir dolmuş daha buldum.

"Girsene beyim…"

"Nerden gireyim kardeşim, kapı açılmıyor ki…"

"Kendine çek, kendine… Kendine be! Yahu, kendine doğru… Tüh!"

Kızan şoför kapıyı açıp, "İşte böyle!.." dedi.

Arabaya girip de, bu şoför de söylenmeye başlayınca, artık alacağım parayı marayı unutup ben de açtım ağzımı:

"Aaaa, nedir bu böyle yahu… Ne biçim araba bunlar? Hepsinin de kapısı bir başka türlü bunların. Bizim ne suçumuz var? Kimisinin kulpunu sağa çevireceksin, kimisininkini sola… Kimi kulpu yukarı kaldıracaksın, kimi kulpu aşağı indireceksin… Kimisinin düğmesine basacaksın… Nedir bu be…"

Bu dolmuş arabasının şoförü kibar bir adammış; çok nazik bir sesle dedi ki: "İnsan bu kadarcık bişeyi de öğrenemez mi yani? Ford'ların kapı kulpunu sola çevireceksin, Usturbeyker'lerinkini sağa çevireceksin. Şevrole oldu mu, kulpu iteceksin. Hilman'ları kendine doğru çekeceksin… Fiat'sa çok kolay; önce bir sağa çevir, sonra düğmesine bas, kapıyı it, çıt diye açılır. Hele Buik'ler en kolayı; kulpu önce sola çevirirken bastır düğmesine, biraz çekerken hafifçe kaldır, kuvvetlice indir kulpu, şıp açılır… Bu kadar kolay… Gelelim Folksfagen'lere… Düğmesine bas, kendine çek…"

Arabadaki yolculardan bir genç karşı çıktı:

"O senin dediğin iki kapılı eski model Folksfagen'ler… Dört kapılı yeni modellerinin kapısını açmak için…"

Şoför, "O da kolay ağbicim," dedi, "yeter ki insanın öğrenmeye niyeti olsun…"

O genç yolcu, "En kolay Sitroen'lerin kapısını açmak…" dedi.

"Saat gibi… Basacaksın, sonra çekip, yukarı kaldır, dayan! Bak, nasıl açılıyor. Opel'lere gelince…"

Başka bir yolcu da, "Topu toplamı yirmi otuz marka otomobil var. Büyük bir kentte oturan biri, bu kadarcık şeyi de öğrenemezse, artık insanım diye yaşamasın…" dedi.

"Öyle ya, ölsün artık be… Ölsün daha iyi… Hiç olmazsa bir nüfus eksilir de trafik açılır."

Arabadaki bütün yolcular şoförden yanaydı. "Koy önüne bir torba saman, yesin…"

"Sağılsa hiç olmazsa iyi… Sağılmaz ki kardeşim, samana yazık…"

“Dangalaklık efendim, düpedüz dangalaklık.”

Ben bunların ağızlarının ilacını verirdim ya, ne yapayım ki, numarayı almaya gideceğim daire paydos olacak da, bizim para düyuna kalacak diye korkumdan sesimi çıkaramıyorum. Yoksa ben bilirdim yapacağımı… Zaman olsa, hay lanet olsun arabasına deyip yayan giderdim ama, koşsam bile yetişemem ki…

Demindenberi beni olmadık sözlerle aşağılayan, her marka ve her model arabanın kapısının nasıl açılacağını su gibi ezbere söyleyen genç yolcu, “Ben burda ineyim…” dedi. Araba durdu.

O inmişken ben de ineceğim. Çünkü, şoförle birlik olan dolmuş yolcularının aşağılamalarına dayanılır gibi değil. Gelgeldim, o genç inemiyor ki ben de ineyim. Kapıyı zorlayıp duruyor. Sonunda, “Vay alçak kapı, ben hiç böyle kapı görmedim,” dedi.

Şoför, “Ne var?” diye sordu. “Açılmıyor yahu, sıkışmış…”

Artık dayanamadım da, “Sıkışınca ne yapacaksın, işte asıl onu bilmeli…” dedim.

Şoför, “Bastır, bastır!” diye bar bar bağırıyor.

“Neresine bastırayım?”

“Yahu, ömründe hiç arabaya binmedin mi sen? Neresine olacak, düğmesine bastır be!”

“Ne düğmesi?”

“Pantolon düğmesi… Elbet, kapı kilidinin düğmesi be…”

Kapı birden açılınca, boş bulunan genç de yere kapaklandı. Ben de arkasından canımı dışarı attım. Koşarak gitmeyi düşündüm ama, bu kez de önümde bir dolmuş durmaz mı! Hem de Samanpazarı’na gidiyor. Yapıştım araba kapısının kulpuna… Hay Allah!

“Sizin arabanın markası?” diye sordum. “Dö Soto…”

“Dö Soto mu? Dö Soto’ların kapısı… Hay Allah, nasıldı yahu?”

“Bastır, bastır…”

Ben artık öyle şaşırmıştım ki, şoföre, “Aşağı mı bastırayım, yukarı mı bastırayım?” diye sorunca, şoför, “Yukarı bastırılır mı be!” der demez enayiliğimi anladım. Kapıyı şoför açıp da arabaya girince, “Öyle ya canım, hiç yukarı bastırılır mı? Akıl mı kaldı bende…” diye kendi kendime söylendim.

Bu kez şoför sesini çıkarmadı ama, arabadaki yolcular, arabanın kapısını açamadım diye söylenmeye başladılar.

“Hepsinin de kapısı başka türlü…” dedim.

Çok yaşlı olan bir yolcu, “Bak oğlum,” dedi, “bu dünyada milyarlarca insan var, hepsi de başka başka… Hiçbiri birbirine benzemez. Bu senin araba dediğin şeyi insanlar yapıyor. Allah bile insanların yüzünü birbirine benzetmezken, hiç insan yapısı arabaların kapıları aynı olur mu? Sende kafa yok mu?”

Ben kendi derdime düştüğüm için ihtiyarın sözlerine aldırmayıp, “Eyvaaah… Yollar da tıkandı. Acele bir işim vardı da, yetişemeyeceğim,” dedim. Çünkü arabamız iki üç dakikada on metre ancak gidebiliyordu. Benim bu sözüm üzerine şoför, “Ne o? Tabakhaneye bişey mi yetiştireceksin?” diye alay etti.

“Hayır,” dedim, “bir işim var da devlet dairesinde… Saat beşe kadar yetişemezsem alacağım para kaynayacak…”

Şoför kahkahayla gülerek, “Nee? Beş mi? Ne beşi yahu, baksana saat altıyı çeyrek geçiyor…” dedi.

Bunun üzerine yolcular saatlerine bakıp, şoförün saatinin yanlış olduğunu söylediler. Kimisinin saati altıyı onyedi, kimisinin ondokuz, kimisinin de yirmi geçiyordu. Şoförün saatinin saman yemiş olduğunu söylediler.

“Eyvaaaah… işte şimdi yandım…” diye söylendim.

Dolmuşların kapılarını açmak için yolda boşuna zaman geçirip gecikmiştim.

Artık dolmuş arabası ister hızlı gitsin, ister yavaş; ister kapısı açılsın, ister açılmasın, umurumda bile

değildi. Bir yarın vardı numarayı yazdırıp da parayı almak için… Bakalım yetiştirebilecek miydim? İki hükümet dairesi birbirine çok uzak. Bir günde işlemi yetiştirmenin olanağı yok…

Yaşar Yaşamaz'ı dinleyenler yine hep bir ağızdan koro gibi,

— Haydaaa! diye bağırdılar.

Gecenin karanlığını kurşun gibi dele dele dışardan düdük sesleri geliyordu. Bunlar, cezaevi dış duvarlarının üstünde, nöbet kulübelerindeki candarmaların düdük sesleriydi.

Ben O Ayten'in Diye Diye

Hükümlü ve tutuldular koğuşlarına girmişti. Yemekler pişirilmiş, ısıtılmış yenilmişti. Nöbetçi gardiyan da yoklama yapmış, kapıları kapatıp gitmişti.

Her akşam bu saatte ikinci kısmın birinci koğuşundakiler Yaşar'ın çevresinde toplanırlardı. Yaşar için, başından geçenleri arkadaşlarına anlatmak bir görev olmuştu. Yaşar Yaşamaz öyle tatlı, öyle tatlı anlatıyordu ki, cezaevinde en zor geçirilen bu saatlerin nasıl geçtiğini Yaşar'ın koğuş arkadaşları anlamıyorlardı bile… Yaşar bir akşam, bir önceki akşam kaldığı yerden serüvenini anlatıyordu.

Kız belli küçük cam bardaklarda mapusane çayları gelmiş, cıgaralar telidirilmişti. Bir iki kişinin gözbebeklerinin kaymasından esrar keyfinde oldukları belliydi.

Daha on iki yaşındayken hırsızlığa başlamış olmakla övünen yaşlı sabıkalı

— Eee Yaşar'ım, anlat bakalım şu senin dalgayı arslanım… dedi.

Bir genç koğuş arkadaşı,

— Tam mklı yerinde kesiyorsun Yaşar… dedi.

Hepsi de kımıldadı, oturdukları yerlere daha iyi yerleştiler.

Yaşar,

— Dolmuş'da kalmıştık, değil mi ağbiler… dedi.

— Tamam Sen dolmuştan dolmuşa inip binerken geç kalmışsın, daire paydos olmuş.

Ertesi sabah ağbiler, o eksik numarayı almak için gideceğim daireye erkerden damladım. Numarayı nerden alacağım diye sordum ona buna. Bir geniş salonda çalışan iki kadını gösterdiler. Hani çalışan dersen yani sözün gelişi… Yan yana iki masaya oturmuşlar. Biri, iki elinin arasına bir yün çile germiş, öbürü de çileyi sağıp yumak sarıyor. Biyandan da çiklet çiğneyip konuşuyorlar. Benim işim çok acele, o gün numarayı alıp da öteki dairedeki memura da evrakı imzalatamazsam miras olarak alacağım para düyuna kalıyormuş ki, para yanarmış… İşim acele ama, ellerindeki işleri, ağızlarındaki söyleyişleri bitmeden araya girmek istemediğimden karşılarında bekliyorum ki, ikisinden biri, ne istediğimi, ne beklediğimi kendiliğinden sorsun… Hiç oralı değiller… Karşılarında dikilmiş durduğumdan, ister istemez konuşmalarını duyuyorum.

"Yani Nihal o kürkü taksitle mi almış sanki."

"Ne bileyim kardeş, kendisi öyle diyor."

"Hadi hadiii… Dünyada inanmam, onu benim topuzuma anlatsın o…"

Karşılarında dikildiğimin belki farkına varırlar diye, elimdeki evrakı masanın üstünde önlerine doğru uzattım. Ne evrak tomarını, ne beni görüyorlar. Boyuna konuşuyorlar.

"Bikere o kürkün taksidine Nihal'in aylığı yetmez. Yooo, başka biyerden bir kazanç yolu bulduysa ona karışmam…"

"Ayol, başka nerden kazanç yolu bulacakmış!.."

"Aaaa, öyle söyleme, onun gibiler bulur, bulur; hem ne kazanç yolları bulur. Senin benim gibilerinin aklı ermez."

"Ayol o sahici kürk değil ki…"

"Ya ne?"

"Taklit…"

"Taklit maklit, kürk ya…"

"Sandığın kadar pahalı değil…"

"N'olursa olsun… Sen ben niye alamıyoruz?"

"Orası öyle…"

Yün çile sağılıp yumak olursa belki bana bakarlar diye boşuna bekledim. Yumak olup bitti. Bu kez biri yünü şişe geçirirken öbürü de önündeki bir resimli dergiyi karıştırmaya başladı. Biyandan da konuşmalarını sürdürüyorlardı. Ben de araya girmek zorunda kaldım. Ama terslerler diye korkumdan çekinerek, "Bayan… Rica ederim… Şey…" diye kekeledimse de aldırmadılar.

"Bak, ben hâlâ geçen kış yaptırdığım mantoyu giyiyorum."

"Vallahi ben de öyle…"

"Biz kadın değil miyiz? Biz giyinip kuşanmasını bilmez miyiz onun kadar…"

"Affedersiniz bayan…" diye araya girmek istedimse de, bu kez de o dergiyi karıştıran kadın, "Nereye girdi bu Allahın cezası dosya da…" diye terslenerek bişey aranmaya başladı. Ama aradığı dosyayı bulmak için tıpkı tavuk gibi elleriyle eşelediğinden, masanın üstündeki dosyaları, kâğıtları daha çok birbirine katıp dağıtıyordu.

"işim acele de hanımefendi… çok acele de…" dedim yavaşça. Beni işitmezden gelip, hem yiten dosyayı aranıyor, hem arkadaşına laf yetiştiriyordu:

"Valla ne yalan söyleyeyim kardeş, Allahın bildiğini senden saklayacak değilim ya, öyle bir kürküm olsun isterim doğrusu…"

"öyle sunisini dünyada giymem, olunca şöyle, hakikisi olmalı ki…"

öbür kadın memur da, "Benim tükenmezkalemimi gördün mü?" diye sorup kalem aranmaya başladı.

"Bayan… Acaba… Bişey soracaktım da…" dedim.

Yine ikisi de cevap vermedi bana. Boyuna konuşarak biri tükenmezkalemini, biri de yitirdiği dosyayı arıyordu. Sıkıntıdan oflayıp pufladım. Biraz yüksek sesle oflayıp pufladım ki, belki dikkatlerini çekerim. Baktım olmadı, parmaklarımı masanın kenarına vurmaya başladım. Çünkü insan, ne de olsa canlı olduğundan, kıpırdamadan dikilip duramıyor. Parmaklarımı masaya vuruşum işe yaradı. Kadın memurun biri, "Ay aman, başımda trampet çalıp durma! Burası resmi devlet dairesi…" diye bağırdı.

"Bir işim vardı da…" dedim.

"İşin varsa, bekle biraz! Her iş sırayla!"

"Hayır… yani… demindenberi… şey'ediyorum da…"

"Biz de burda boş durmuyoruz herhalde… Görüyorsun ki çalışıyoruz. Hay Allah, bu tükenmezkalem de nereye gider ikidebir…"

İyi ki tükenmezkalemim vardı. Hemen verdim. Tükenmezkalemi verince, "Nedir o, ver bakayım…" dedi. Masada duran tomarı önüne sürdüm. Daha ağzımı açmadan, "Haa, sen bunu İbrahim Beye götüreceksin…" dedi.

"İbrahim Bey… Kim İbrahim Bey?"

"Hoppalaaa! İbrahim Bey de kim diye sorulur mu? Bu dairede memur işte… Git, odacılara sor!"

Öbür kadın memur, arkadaşına, "Bunlarla uğraşılmaz kardeşim," dedi, "işin yoksa otur, bir de İbrahim Beyin kim olduğunu anlat…"

"Vallahi öyle… Bunlara iyilik de yaramaz."

Salondan çıktım. Koridorda odacıya benzer bisürü adam var. Onca zamandır bu miras işi yüzünden dairelerde koşuştuğumdan odacıları iyi tanırım, hem de onlarla nasıl konuşulacağını iyi bilirim. Odalardan birinin kapısı önünde iskemleye oturmuş, ayağının birini altına almış, tespihini çekmekte olan bir odacıya, "Buralarda biyerde İbrahim Bey diye biri varmış; hangi odada çalışıyor?" diye sordum.

Ağbiler, Allahtan tek istediğim, bir nüfuskâğıdı sahibi olur da resmen yaşadığım anlaşılırsa, odacı olmak… Odacı gibi var mı! Büyük bir adamın odacısı oldun mu, artık hiç korkma… Bu odacılar, hep birbirlerine benzerler. Hangi odacıya, diyelim, "Kapı nerde?" diye sorsan, sanki dünyanın en çetrefil işini sormuşsun da ondan başka da bilen yokmuş gibi kasılır, şişinir, kaşınır, bir zaman düşünür, ondan sonra diyeceğini der. Böyle eder ki, odacı deyip de geçilmeyeceğini karşısındaki de anlasın…

İbrahim Beyin nerde olduğunu sorduğum odacı da, düşüne düşüne saçlarını kaşıdıktan, gözlerini büzüp uzaklara bakarak düşündükten sonra cevabını verdi:

"Kim dedin? Ibraaam Bey mi? Acep hangi İbraam bu?"

"Bilmem ki… Bu dairede çalışıyormuş."

"Bu dairada çalışan İbraam Bey çoook… Burda çalışanların yarısından çoğu İbraaam. Kiminin göbekadı İbraaam, kiminin esas adı ibraaam. Kiminin baba adı İbraaam, kiminin küçük adı İbraaam… Hepsi de İbraaam oğlu İbraaam… Sürüyle ibraaam… Sana hangi İbraaam gerekliydi ki?"

"Burdakilerden biri olacak ama, hangisi olduğunu bilmiyorum."

"O zaman, o sana gereken İbraam Beyi bulmak zor…" Motor gibi gittikçe hızlanarak o dairede çalışan İbrahim Bey'leri saymaya başladı:

"Beyciğim İbraaam Bey var, Şef İbraaam Bey var, Meymenetli İbraaam Bey var, üçüncü şubedeki İbraaam Bey var, Zeliha Hanımın kocası İbraaam Bey var, İki Katlı İbraaam Bey var, Deli İbraaam Bey var, adı aklıma gelmedi işte o İbraam Bey var."

O iki kadın memurun çalıştıkları salon kapısını gösterip, "Benim aradığım İbrahim Beyi, şurda çalışan iki hanım memur söyledi bana…" dedim.

"Haaaa… Şimdi anlaşıldı. Öyle söylesene… Onların dediği İbraaam Bey ise, o İbraaam Bey burdan şey oldu. Müdür Bey onu çıkarttı işten. Sen en iyisi ne yap biliyor musun?"

"Ne yapayım?"

"Tevziat kalemindeki İbraaam Beye git!"

"Neden?"

"Burdaki İbraaam Beylerin en iyisi odur da ondan… Bir iş için başvuran hiçbir yurttaşı durup dururken, boş yere terslemez. Çok iyi bir memur…"

"Ama benim işim onunla ilgili değilse?"

"Olsun varsın… Bir gidip görsen neyin eksilir? Nasıl olsa bu dairedeki bütün İbraaam Beyleri bir bir dolaşacak değil misin, ilkin tevziat kalemindeki İbraaam Beyi gör, onu aradan çıkar. Şansın varsa, bir de bakmışsın, senin aradığın İbraaam, o İbraaam Bey çıkmış. Say ki piyangodan büyük ikramiye çıkmış…"

"Nerde bende o şans… Hay Allah, acaba İbrahim Beylerin hangisi?"

"Ne iş için aradığını söyle bana, ben sana diyeyim…"

"Benim bir miras işim var… Babam sizlere ömür öldü de… İşte o miras evrakında bilmem ne numarası unutulmuş muuu, yoksa yalnız o numara mı eksik kalmış, yani işte böyle bir numara yüzünden…"

Odacı bağdaş kurup oturmuş olduğu iskemleden kalkıp elini omzuma koyduktan sonra, "Haaa, şimdi anladım," dedi, "öyle söylesene canını… Hangi İbraaam Bey biliyor musun?"

"Nerden bileyim!"

"Değil mi ki seninki numara işi…"

"Evet, numara işi…"

"Öyleyse sen Numaracı İbraaam Beye gideceksin."

Alay mı ediyor benimle diye yüzüne baktım. Hiç öyle alay ettiği belirtisi yok.

"Numaracı mı?"

"Heee, Numaracı. Evrak kalemindedir. Her evraka numara verdiğinden ona Numaracı İbraaam Bey derler. Şu yanda, koridorun dibinde… Dönünce sağdaki ilk kapı…"

"Allah razı olsun, sağol hemşerim…" deyip, gösterdiği yere yürüdüm. Kapıyı tıklatıp içeri girdim. Koca koca defterlerin, dosyaların, kâğıtların arasında boğulmuş bir adam… İçerde ondan başka kimse yok.

"Affedersiniz, İbrahim Bey siz misiniz?" diye sordum. O da bana, "Ne yapacaksın?" diye sordu.

Ne biçim soru? Ben İbrahim Beyi ne yaparım?

Yaşar Yaşamaz başından geçenleri anlatırken, çıt çıkmayan koğuşta, Yaşar, "Ben İbrahim Beyi ne yaparım?" diye sorar sormaz,

— Oturtmasını yap, haşlamasını yap, kızartmasını yap! diye bir ses yükseldi.

Koğuşta bir kahkaha koptu. Kimisi oturduğu yerde yan değiştirdi, kimisi cıgara yaktı.

— Eeee, sonra Yaşar Yaşamaz?

— Sonra ağabeycim, "Hiçbişey yapmayacağım, bir iş için aradım. Bir numara eksik kalmış da…" dedim.

"Haa, o İbrahim Beyi arıyorsun…" dedi.

Sanki biliyormuşum gibi, "Evet, o İbrahim Beyi arıyorum," dedim.

"O İbrahim Bey, Ayten Hanımın yanına gitti," dedi. "Acaba Ayten Hanım nerdedir şimdi?" diye sordum. Birden terslendi: "Nerden bileyim ben Ayten nerde yahu?"

"Affedersiniz, yani nerde çalışıyor demek istemiştim."

"Kim, Ayten mi? ikinci katta daktilodur."

Artık nasıl yorulmuşum ki, ne diyeceğimi bilemediğimden şaşkınlıktan, "Yaaa…" diye bir söz çıktı ağzımdan.

Karşısında olduğum İbrahim Bey, "Nasıl yaaa? Ne olacaktı ya?" dedi.

"Yani diyecektim ki… İkinci kat nerede?"

Ağzını bir karış açıp, işaretparmağını da ağzının ta içine soktuktan sonra, "Nah burada işte! İkinci kat da sorulur mu be? İkinci kat ikinci katta…"

Adamın kızmakta hakkı var. Hemen dışarı çıktım. Saat ilerliyor ben hâlâ numarayı alamadım. Numarayı buradan alacağım da, öteki daireye gidip ordaki memura gösterip onayı alacağım da, sonra da bankadan paramı çekeceğim. Bir günde bunları nasıl yetiştireceğim bilmem… Ben koridorda telesip koşarken karşıdan gelen biri bana öyle bir çarptı ki, ben biyana gittim, elimdeki kâğıt tomarı biyana uçtu… Beni yuvarlayıp yere düşüren adam, "Yavaş yahu, yavaş be! Öyle de çarpılır mı insana!" diye bağırdı.

Yerden kalkıp tomarımı da alırken, sanki o beni düşürmemiş de ben ona çarpmışım gibi, "isteyerek olmadı ki…" dedim.

Sesini daha da yükselterek, "Yok, bir de isteyerek mi çarpacaktın!" dedi.

Yahu, bela insanın üstüne üstüne geliyor. Heriften kurtulup savuşayım diye alttan aldım. "Affedersiniz… Ama yalnız ben size çarpmadım ki, siz de bana çarptınız… Çarpıştık."

Adam birdenbire yelkenleri indirdi, "Haklısınız," dedi, "çok acele bir işim var da, ondan sabahtan beri koridorlarda deli gibi koşuyorum."

"Benim de işim acele… Ben de çok yoruldum."

Duvara dayandı. "Oh, bir soluklanayım da sonra yine ararım…" deyip cıgara paketini çıkardı, bana da cıgara verdi.

"Ben Ayten Hanımı arıyorum," dedi.

"Aaa, ne tesadüf! Ben de onu arıyorum," dedim. "Ne yapacaktınız Ayten Hanımı?" diye sordu.

Ben de ona, "Siz ne yapacaktınız?" diye sordum.

"Ah, bir elime geçirsem!.. Ayten Hanım, Metin Beyin yanındaymış. Metin Beye gidip Ayten Hanımı soracağım. Ayten Hanımı bulunca da ondan Zehra Hanımı soracağım."

"Haaa, sizin işiniz Zehra Hanımla…"

"Yok canım, Safi Bey, Zehra Hanımın yanına gitmiş de, Zehra Hanımdan Safi Beyi sorup, Safi Beyden de Kâmil Beyin nerde olduğunu öğreneceğim. Benim asıl işim Remzi Beyle, ben onu arıyorum. Remzi Bey de Kâmil Beyin yanına gitmiş…"

"Aaaa, sizin işiniz uzunmuş…"

“Uzun ya, sizinki kolay mı?”

“Kolay sayılır. Ben İbrahim Beyi arıyorum. İbrahim Bey, Ayten Hanımın yanına gitmiş. Ayten Hanımı buldum mu tamam. Bir numara alıp hemen gideceğim.”

“Ben de geçen yıl buraya bir numara almak için gelmiştim, hâlâ alacağım o numarayı… İnşallah alırsınız… Hadi vakit kaybetmeyelim…”

Ayrıldık. Ters yönlere yürüdük. Arkamdan seslendi: “Ayten Hanımı bulursanız, aman bana da haber verin…” Koridorun ta ucundan bir kadın sesi duyuldu:

“Ben de Ayten Hanımı arıyorum, bana da haber verin yerini…”

“Olur, olur…” diye seslendim.

Başka birisi de Ayten Hanımı arıyormuş, “Bu kadar insan Ayten Hanımı arıyoruz; Ayten Hanımı arayanlar derneği kuralım bari…” diye alay etti.

İkinci kata çıkıp epiy arandıktan, odalara girip çıktıktan sonra, Ayten Hanımın çalıştığı yer diye gösterilen bir büyük odaya girdim, içerde üç kadın vardı.

“Ayten Hanımı rica ediyorum efendim,” dedim.

Hiçbiri sesini çıkarmayınca, “Bir iş için arıyorum da…” dedim.

Kadınlardan biri, “Ne işiymiş o? Söyle, belki biz de yaparız…” dedi.

“Efendim ben aslında İbrahim Beyi arıyorum, Ayten Hanımın yanındaymış da…”

Benimle konuşan kadın, “Ayteeen, Ayteeeen!” diye yandaki açık kapıya doğru seslendi. İçerki odadan da, “Ayten, şefin yanına gitti…” diye bir kadın sesi duyuldu.

“Beklesem çabuk gelir mi?..” diye sordum.

O hep benimle konuşan kadın, “Çabuk mu gelir, geç mi gelir, ben ne bileyim; sen git de onu şefe sor!” dedi.

“Peki, şef nerde?” diye sordum. “Hangi şef?”

“Siz dediniz ya, Ayten Hanım yanına gitti diye, işte o şef…” Kadın memur, açık kapıya doğru yine seslendi:

“Çocuklaaar, şefin nerde olduğunu bilen var mı?” Kapısı açık duran yan odadan birisi cevap verdi: “Şef mi? Az önce tuvalete doğru gidiyordu ama…”

Yine içerki odadan birisi, “Tuvaletten çıkalı hanidir… Muhasebeye indi galiba…”

Karşısında durduğum kadın memur, “Muhasebedeymiş,” dedi, “sen şefi bul, o bilir Ayten’in nerde olduğunu…”

“Muhasebe nerde?..”

“E kardeşim, sen de hiçbişey bilmiyormuşsun… İki kat çık, sonra bir kat in, muhasebe orda işte…”

Odadaki kadınlar gülüştüler. “Eksik olmayın…” deyip çıktım.

Üçüncü kat bir anababa günüydü. İnsanlar o yana bu yana koşuşuyor, boyuna da birbirlerine seslenip sorup bağırışıp duruyorlar:

“Tahakkuk şefi kimdir, bilen var mı?”

“Zat işleri nerde kuzum?”

“Ayten Hanııım, Ayten Hanııım…”

“Ayten Hanım nerde, biliyor musunuz?”

“Ayol o nerde olur, bilmeyen mi kaldı?”

“Kaleme bakın bikere…”

“Ayniyat memurunu gördünüz mü kuzum?”

“Rıza Bey mi, Mahmut Beyin odasında.”

“Yahu, vezne nerde, bilen var mı?”

“Veznedar sekreterliğe gitmiş.”

Üstünde dolu çay bardakları olan askısını havada döndüren çaycı, onca kalabalığı yararak, "Hop dediiik… Çaylarım Filiiiz!" diye bağıra bağıra, kendine yol açıyor.

"Vezne nerdedir affedersiniz?"

Bir yaşlı kadın da, elinden tutup çekiştirdiği ağlayan bir oğlan çocuğunu işetecek yer arıyordu: "Hela nerde acaba?"

Memur olduğunu sandığım birisinin önüne geçip, muhasebe şefini tanıyıp tanımadığını sordum. "Tanımaz olur muyum hiç… Kırk yıllık arkadaşım. Mazhar Beydir," dedi, hemen bir kapıyı açıp girdi.

Önümde kalabalık olduğu için kakılıp kalmıştım. Önümdeki iki yaşlı adam gülüşerek konuşuyorlardı:

"Maşallah maşallah… Şu insanlara bakın beyim, şu insanlara… Bir de resmi dairelerde iş görülmez derler… Bir de işler yürümüyor derler… Bir de bize tembel derler. Şu kaynaşmaya, şu koşuşmaya bakın… Zaman kaybetmemek için nasıl da insanlar kendilerini odadan odaya, kapıdan kapıya acıyorlar… Kalabalık köpür köpür köpürüyor…"

"Vallahi aşkolsun… Ben bu kadar çok iş yapan daire görmedim."

Birisi de mübaşir gibi bağırmakça:

"Daktilo Nebahat Hanım, Daktilo Nebahat Hanımm!"

Kalabalık içinde adım adım yürüyorum, burnuma gelen sidik kokusu keskinleştiğine göre, helaya yaklaşıyorum.

Üstünde "Baylara", "Bayanlara" yazılı iki hela kapısı önüne gelmiştim ki, şişman bir kadın, "Ay aman tıkandım…" diyerek kendini üstüme bıraktı.

"Biraz su, ölüyorum, biraz su…"

Su nerde, hava bulduğumuza bin şükür… Sudan umudunu kesen şişman kadın, "Şube müdürünü aramaktan dizlerime kara su indi. Ah bir bulsam şube müdürünü, gerisi çorap söküğü gibi gelecek…" dedi.

Şişman kadım göğsümden yavaşça kaydırıp duvara dayayarak, "Siz kimi arıyorsunuz?" dedim.

"Kimi aradığımı biliyor muyum, evladım, hepsini birbirine karıştırdım. Aklım büsbütün karışmasın diye, kimin kimin yanına gittiğini defterime yazdım. Şube müdürünü bulup ona Muavin Beyin sekreterinin nerde olduğunu soracağım. Sekreterden Cemal Beyi, Cemal Beyden de Haşim Beyi… Haşim Bey, ikinci kısım şefinin yanına gitmiş… O da ayniyat müdürünün yanındaymış…"

Kadın, defterinden okuyordu. Daha da okuyacaktı ama, "Ben de Mazhar Beyi arıyorum…" deyip sözünü kestim. Şişman kadın, "Ay… Aman… Off…" diye inliyordu. "Fenalık mı geldi?" diye sordum. "Böyle yerde insana iyilik gelecek değil ya, elbet fenalık geldi…" dedi. Galiba kadın bayılmıştı, ben aradan geçip yürüdüğüm için kadına bakamadım.

Bir yaşlıca adam, "Allah Allah!.. Bu dairede hiçkimse kendi yerinde durmaz mı canım!.. Bu ne iştir, kim kimin yanında belli değil. Bunlar iş mi yapıyorlar, yoksa odadan odaya mekik mi dokuyorlar… Bulabilene aşkolsun… Bir haftadır gelip gidiyorum, hâlâ aradığım memuru bulamadım…" diye bar bar bağırıyordu. Birden bana, "Delikanlı, sen kaç zamandır sürünüyorsun buralarda?" diye sordu.

"Ben daha bu sabah geldim," dedim.

"Vah vaaah!.. Öyleyse sen daha işin başındasın oğlum," dedi.

Sonunda muhasebeyi buldum, içeri girdim, içerde önce biri kadın, biri erkek, iki kişi gördüm. Kadın, elinde aynası, boyanıyordu. Erkek de kendi kendine sesli sesli konuşarak önündeki toto kâğıdını dolduruyordu. Bisüre durup onlara bakarken karşımdaki açılmış gazetenin kımıldadığını görünce, gazetenin arkasında bir kişi daha olduğunu anladım. Toto dolduran erkekle, boyanan kadının işleri olduğu için, açılmış gazeteye doğru, "Affedersiniz, burası muhasebe mi?" diye sordum. Gazete birden aşağı indi, karşımda kızgınlıkla titreyen bıyıkla, sallanan gözlük gördüm; gözlüğün altında bıyık, bıyığın altında da ağız… O ağız açılıp kapandı: "Kapıdaki yazıyı görmedin mi?"

“Gördüm efendim… Ayten Hanım muhasebeye gelmiş de… Muhasebeden Mazhar Bey de…”

“Mazhar Bey, ya Muavin Beyin yanına çıktı, ya Ragıp Beyin yanına indi…”

“Acaba hangisine?”

“ikisine de bir bakıver. Oralarda bulamazsan, bir de idare müdürüne git sor.”

Gazeteyi gene yüzüne kapatıvermişti.

“Affedersiniz, rahatsız ediyorum, idare müdürlüğü nerde?” Gazetenin arkasından bağırdı:

“Zemin katta danışma var, git oraya sor! Ben rehber miyim yahu…”

Muhasebeden çıktım. Birisi bana, “Bakım servisi şefliği nerde?” diye sordu. Ben de ona Mazhar Beyi sordum. Başka birisi bana, “Mazhar Beyi niçin aramıştınız?” dedi.

“Ayten Hanım, Mazhar Beyin yanına gitmiş de…” dedim. “Yok canım, olamaz!” dedi, “Ayten Hanım nasıl gidebilir Mazhar Beyin yanına?”

“Niçin gidemez?” diye sordum.

“Mazhar Bey geçen yıl, sizlere ömür, vefat etti de…”

“Yaaa!”

“Ya!”

“Başınız sağolsun. Öyleyse ben idare müdürüne gideyim…”

“işte, idare müdürünün odası şurası!”

Şans olursa yani bu kadar olur. Kendiliğimden idare müdürünün odasına gelip kapısına dayanmışım. Tam kapıyı tıklatıp içeri girecektim ki, bir adam eliyle beni geri çekip, “Heeey, nereye?” diye sordu.

“İdare müdürünü göreceğim…” dedim. “İdare Müdürü Beyi…” diye sözümü düzeltti. “Evet, İdare Müdürü Beyi…” dedim.

Ama o beni dinlemiyordu. Bir küçük pilli radyoyu kulağına dayamış, yayınlanan futbol maçını dinliyordu. Aradabir coşkulanıp sıçrıyor, “Hadi!..”, “Yaşa!”, “Sok içeri!” gibi anlamlı sözler ünnüyor, arada da bitakım anlamsız seslerle homurdanıyor, biyandan da benimle konuşuyordu. Radyodan anlatılan maçın coşkulu biyerinde konuşursam, elinin birini uzatıp ağzımı kapatıyor, dudaklarını da büzerek sus işareti yapıyordu.

“Demek, Müdür Beyi göreceksin?..”

“Evet…”

“Peki, biz burda neciyiz? Ha? Kimiz biz? Sorsana, danışsana bikere…”

İdare müdürünün odacısı olduğunu anlamıştım. Anlamazdan gelip, “Ne sorayım?” dedim.

“Müdür Beyi görebilir miyim, diye sor.”

“Peki. Müdür Beyi görebilir miyim?”

“Hah şöyleee… İşte böyle sorulacak.”

“Sordum işte; Müdür Beyi görebilir miyim?”

“Göremezsin.”

“Neden?”

“Müdür Bey burda yok da ondan…”

Herkesin birbirinin yanına gitmesine alıştığım için, “Kimin yanına gitti?” diye sordum.

“Maça gitti, maça… Müdür Bey maça gitti.”

Anlayın ağbiler, artık ben nasıl bunalmışım, nasıl şaşırmışım ki, “Maç kaçıncı katta?” diye sormaz mıyım!

“Ne? Kaçıncı katta mı?”

“Yani… Maç kimin yanına gitti diye soracaktım da…”

“Ne diyorsun yahu… Maç nerde olur, elbet stadyumda… Müdür Bey, stadyuma gitti…”

“Eyvaaah!” diye bağırdım. Oraları fir fir dönmeye başladı.

Stadyuma koşup idare müdürünü bulmaktan başka umarım yoktu. Belki öbürleri de onun yanındaydı. Yanında olmasa bile, nerde olduklarım bilir elbet…

Daireden fırlamamla deliler gibi koşmaya başladım. Dolmuşla gitsem geç kalacağım. Bir taksiye bindim. Stadyuma gittiğimde maç çoktan başlamıştı. İçeri girmem zor olmadı. Stadyum öyle kalabalık ki, hani iğne atsan yere düşmez derler ya, işte öyle… Bunca kalabalığın içinde müdürü nasıl bulacağım… Dolana dolana, itile kakıla, vurula dövüle, şeref tribününe dek gidebildim ama üstüm başım yırtıldı. Çabuk bulmam gerekiyor müdürü, onun için iki elimi ağzıma boru yapıp, "Müdür Beeey! Müdür Beeey!" diye bağırmaya başladım Ne kadar bağırsam boşuna, çünkü maç seyircileri çok, hepsi de bağırıyor. Ben bir kişiyim, onca insanın sesini nasıl bastırabilirim? Seyirciler tepinerek, yırtınarak bağırıyorlar; onlarla birlikte ben de, Müdür Bey diye bağırıyorum.

"Ulan ineeeek!"

"Müdür Beeeey!"

"Yuuuu!"

"Goool!"

"Favul ulan favul…"

"Höst, ayı oğlu ayı!"

"Müdür Beeeey!"

"Yuf beeee…"

"Vay inek arabası vaaay…"

"Hakeme gözlüüük…"

"Müdür Beeeey!"

Önlerinde durup görmelerine engel oluyorum diye beni itip kakıyorlar. Efendi görünüşlü birine, "Affedersiniz, Müdür Bey nerde, gördünüz mü?" diye sordum.

"Çekil önümden ulan, ne müdürü sığırcık!" diye beni itti. Yanındaki de, "Açıl ulan!" diye beni tekmeledi.

"Ne bağırıp duruyor bu herif, müdür müdür diye yahu! Deli mi ne!.."

"O da müdür diye tozutmuş…"

Dünyada iyi insanlar da var. Bu iyi yüreklilerden biri, "Sen Müdür'ü mü arıyorsun?" diye sordu.

Ben sevinçle, "Evet," dedim, "Müdür Beyi arıyorum. Bir evrak var da numarası eksikmiş… Müdür Bey stadyuma gelmiş dediler. Onu arıyorum."

"Bak, şurda polis var, polis bilir… Hazır halftaym da olmuşken git polise sor," dedi.

"Sağolasın…" deyip polise doğru yürüdüm. O iyiliksever adamın arkamdan, "Düüüt! Enayiyi nasıl da sepetledim!" diye benimle alay ettiğini duydum. Önlerinden geçtiğim seyirciler, "Taş arabası!", "Hödüüüük!" filan diye söverek nereme gelirse vuruyorlardı. Doğrusu ya, bu kendini bilmezlerle dövüşmeye zamanım olmadığından aldırmıyordum.

Polisin yanına varıncaya dek öyle tartaklanmıştım ki, elbisemin bütün düğmeleri sökülmüş, düşmüş… Pantolonumun belini elimle tutmasam, pantolon bacaklarımdan kayıp düşecek… Neyse, polisin yanına varabildim. Çok acele ve çok önemli bir iş için Müdür Beyle görüşmek istediğimi söyledim. Nasıl bir iş olduğunu sordu. Evrakımda bir numaranın eksik olduğunu, buyüzden Müdür Beyi görmek istediğimi söylesem, beni Müdür Beyin yanına götürmeyecek… "Çok önemli, çok acele…" diye üsteledim. Galiba, sabotaj ihbarı filan gibi bişey sandı. "Gel benimle!" deyip, önümde yol açarak beni tribünlerin arkasında biyere götürdü. Bir odaya soktu. Güzel, dayalı döşeli bir oda… Masada bir adam, telefonla konuşuyor. Polis ona, "Müdür Bey, çok önemli bişey için bu adam sizinle konuşmak istediğini söyledi, getirdim…" dedi.

Ben pantolonumun belini tutarak başımla selam verdim. Müdür Bey, "Nedir?" diye sordu.

Ben de, “Sizi çok aradım Müdür Bey, çok şükür sonunda buldum…” diye anlatmaya başladım.

“Nedir, kısa anlat!” dedi. Çünkü, telefonun alıcısını elinden bırakmamıştı.

“Beyfendi, benim bir miras işim vardı… İki yıl uğraştıktan sonra, şükürler olsun, işi sonuna getirdim.”

Dışarı çıkmak üzere olan polise, “Dur, dur! Ayrılma! Bekle!” dedi.

Ben sözümü sürdürdüm: “Yalnız evrakta bir numara eksik kalmış. İşte bu kâğıt!” diye elimdeki tomarı Müdür Beye uzattım.

Müdür, masasında geri geri çekilerek, “Sen ne diyorsun yahu?” diye bağırdı.

“Bir numara istiyorum…” dedim.

Polise, “Al bunu götür, al bunu götür!” dedi.

Polis kolumdan tutup çekti. Müdürün polise kaş göz işareti yaptığını görmüştüm, rengi de kül gibi olmuştu.

“Asıl benim aradığım Ayten Hanım… Ama Ayten Hanım, Mazhar Beyin yanına gitmiş… Mazhar Bey de geçen yıl, sizlere ömür, vefat ettiğinden…”

Müdür, iki elini ileri ite ite, polise, “Götürsene yahu, götürsene!” deyip duruyordu. Her nedense polis kolumdan tutmuştu ama, nazik davranıyordu.

Yumuşar gibi olan Müdür, “Sen ne diyorsun yahu, anlamıyorum ki…” dedi.

“Ben de size anlatmaya çalışıyorum…” dedim.

Müdür korku içinde, büyümüş gözleriyle bana bakıyordu. “Bugün ille de bu numarayı almalıyım; yoksa param düyuna kalırmış.”

“Sen ne anlatıyorsun yahu?”

“Derdimi… Sonra efendim, o numarayı İbrahim Bey verecekmiş…”

“Bay polis, al götür bunu, al götür!”

Polis çekiştirmeye başlayınca, derdimi çabuk çabuk anlatmaya çalıştım:

“İbrahim Bey Ayten Hanımın, Ayten Hanım da şefin, şef de bilmem kimin… bilmem kimin… bilmem kimin… Bilmem kim de…”

Polis, “Gel dışarı! Çık dışarı be!” diye bağırarak beni dışarı sürüklüyordu. Biyandan da bana, “Yahu, bu müdür, stadyum müdürü be!” deyip duruyordu.

“Ayten Hanımı bulsam, bir bulsam onu…”

“Sen laf anlamaz mısın be… Bu müdür başka müdür, stadyum müdürü…”

Beni zorla odadan çıkardılar. Düdükler ötmeye başladı. Polisler başıma üşüştü. O itiş kakışta, pantolon ayağımdan sıyrılıp düştü. Ben artık iyicene bozulmuşum, “Ayten Hanım!..” deyip duruyorum.

Polisler gelince, korkudan titremekte olan o müdür birden yiğitlenip, “Ben o Ayten Hanımın…” diye sövmeye başlamaz mı!

Ben de coştum artık, “Ben de, ben de… Ayten Hanımın da, sizin de, hepinizin de, müdürünüzün de, dairenizin de, verdiğiniz vereceğiniz numaranızın da, topunuzun da…” diye kancarlıyı, sunturluyu öyle bir savuruyorum ki, koskoca stadyum çın çın ötüyor. Neden mi ötüyor? Çünkü, müdürün elinde tuttuğu ve benim telefon sandığım şey, telefon değilmiş, stadyumun hoparlörüne bağlı mikrofonmuş. Ben, “Hay o Ayten Hanımın da… Hay sizin de… Hay dairenizin de…” diye adlı adınca sövdükçe, benim sövgüm stadyumda gümbür gümbür gümbürdüyor. Onlar telaştan mikrofonu kapamayı da unutmuşlar.

Polisler üşüştü başıma, coplar iniyor ki, nasıl insafsız vuruyorlar. Ben copu yedikçe canımın acısından her kime ve her nereye sövülmesi gerekirse, hiçbirini eksik bırakmadan hepsini sayıp dökerek sövüyorum.

Polisler beni sürükleye sürükleye cankurtaran arabasına soktular.

Akıl hastalıkları hastanesine tıktılar. Hekimler iğne yapıp beni bayıltmışlar. “Ben o Ayten’in de… Hay ben o Ayten’in de…” diye diye bayılmışım. Ben Ayten diyorum ya, herkes ne demek istediğimi

anlıyor. Tımarhaneye de girdim ağbiler…

Yaşar Yaşamaz'ı dinleyenler, onun başına gelenlere öyle şaşmışlardı ki, hep birden,

— Haydaaaa! deyip kaldılar.

Yaşar'ın yanındaki delikanlı,

— Yahu, seni tımarhaneye atamazlar ki… Nasıl atarlar be! dedi.

Yaşar,

— Atamazlar, dedi, atmamaları gerekir… Çünkü ben ölmüşüm. Ölmüşüm ama, beni deli sandıklarından öldüğüme inanmıyorlar ki… "Ben Çanakkale'de şehit oldum…" dedikçe, deli sözü sanıp basıyorlar sopayı, dayıyorlar üstümden aşağı soğuksuyu… "Yahu etmeyin, ben şehit bir adamım…"

İşte böyle ağbiler, okula gideceğim, ölmüşsün diyorlar. Askere alacakları zaman yaşıyorsun diyorlar. Mirasımı almak isterim, ölmüşsün derler. Babamın vergi borcunu alacakları zaman yaşıyorsun derler. Yaşıyorsam nüfuskâğıdımı verin derim, yok, sen yaşamıyorsun derler. Tımarhaneye atacakları zaman yaşıyorsun derler…

Koğuştakiler, bikez daha,

— Haydaaaa! çektiler.

Karşılama Törenindeki En Büyük Adam

Gardiyanların, akşam olunca hükümlüleri koğuşlara sokmaları oldukça zor oluyordu. Hele hava iyiyse, hükümlüler başlarının üstünde tavan olmayan bahçede kendilerini biraz daha özgür duyduklarından, ellerinden geldiğince koğuşlara geç girmeye çabalıyorlardı. Oysa ikinci kısmın birinci koğuşundakiler, daha nöbetçi gardiyan düdüğünü öttürmeye başlamadan çok önce, akşamın alacası cezaevi duvarlarına inerken, kümese alışık tavuklar gibi koğuşlarına doluşuyorlardı. Çünkü bir ayak önce yemeklerini yiyip Yaşar Yaşamaz'ın başından geçenleri dinleyeceklerdi.

Koğuş arkadaşları, Yaşar Yaşamaz'ın akıl hastalıkları hastanesinden nasıl kurtulup da cezaevine düştüğünü çok merak ediyorlardı.

Birlikte akşam yemeğini yedikleri koğuş arkadaşlarından biri,

— Hele tellendir bir cıgara Yaşar… diye cıgara paketini onun önüne uzattı.

Yaşar, cıgarayı alırken,

— Sağol ağbi… dedi.

— Tımarhaneden nasıl kurtuldun be Yaşar?

Bir hükümlü,

— Aman anlat şunu… diye üsteledi. Yaşar,

— Anlatayım ağbiler… dedi.

Koğuşta bir kaynaşma oldu. Herkes yerini aldı ve Yaşar'ı dinlemek için iyice yerleşti.

Yaşar Yaşamaz, iki üç kez öksürdü. Bu öksürme, anlatmaya başlayacağının, artık gürültü edilmemesinin işaretiydi. Koğuş sessizliğe gömüldü. Yalnız ara sıra çakmak ve çakılan kibrit sesiyle göğüs geçirmeler duyuluyordu.

Yaşar Yaşamaz cıgarasından derin bir soluk çekip,

— Ben, dedi, yanlış yapmışım. Akıl hastanesine girince hiç sesimi çıkarmamak varmış. Ama keçileri kaçırdığımdan kendimi tutamayıp kızgınlıktan ağzım köpürerek, "Hay ben o Ayten Hanımın anasını avradını, yedi gelmişini geleceğini, geçmişini geçeceğini… eşiktekini, beşiktekini… Yedi kat soyunu sopunu..." diye durmadan kalayladıkça beni gerçekten deli sandılar.

Hükümlülerden biri,

— İyi yapmışsın Yaşar, dedi, sövüp sayarak iyice boşalınca, için serinlemiştir.

Yaşar,

— Ne demek ağbi, dedi, içim değil, dışım da serinledi. Senin de başından aşağı o soğuk suları boca etseler, sen de bak nasıl serinlemek değil donardın… Başımdan aşağı hortumla soğuk su sıkıyorlar.

— Neden o?

— Neden olacak, kızmışım ya, beni soğutacaklar…

İkide bir soru sorarak ya da söze karışarak, sözün akışının kesilmesine sinirlenen hükümlülerden biri,

— Yahu, susun da anlatsın kendisi… dedi.

Koğuşun dibindeki ranzadan da biri,

— Lafi piç etmeyin! dedi.

Yaşar anlatmasını sürdürdü:

— Soğuk suyla ıslattıkları yetmezmiş gibi, bana bir de palaskalarıyla giriştiler ki, ıslak bedenime kayışlar vurdukça ben artık dayanamayıp amana geldim ve dilimi tutup pes ettim. Herhalde beni öldü sanmış olacaklar ki, tedaviye son verdiler. Nice zaman geçtiğini bilemiyorum, beni soyup hastane giysisini giydirdiler. Sonra hekimin karşısına çıkardılar. Ben hekimi görünce, derdimi anlatacak birini buldum diye birden sevinip, "Doktor Bey, beni deli sandılar, vallahi billahi ben deli değilim," dedim.

Hekim gülümseyerek, "Sana kim deli diyormuş, elbet deli değilsin…" dedi.

Odada beyaz gömlekli biri sırıtarak, "Dünyada hiçbir deli, ben deliyim diyecek kadar deli değildir," dedi.

Bunu diyen herifin, hastanenin eski bir hastabakıcısı olduğunu sonradan öğrendim. Hekim, onun lafa karışmasına kızıp, "Sen işine bak, enjeksiyonu hazırla!" dedi.

Enjeksiyon dediği de iğne, iğne dedimse, bacının oya iğnesi belleme, çuvaldızdan kalın ve temel çivisinden uzun bir iğne…

Ben iğneyi görünce korkuya kapılıp belki kurtulurum diyerek, "Efendim," dedim, "bikez benim deli olmam olanaksız. Çünkü ben ölmüşüm. Deliler de ölür ama hiç ölüler delirir mi?"

Ben böyle deyince, benim saçmaladığımı sanan doktor, hastabakıcıya, o iğneyi bırakıp başka bir iğne almasını söyledi. Bu, ilkinden de büyük bir iğne… Öyle büyük bir iğne ki, beni onunla duvara mıhlayacaklar sandım. Beni, muayene yatağına yüzükoyun uzattılar. Ayağımdaki hastane pantolonunu sıyırdılar. Gözüm iğnede. Hekim iğneyi aldı, içine su çekti. Çocukken, söğüt dalından fiskiye yapar da onunla da su fışkırtırdık, işte hekim de iğnenin suyunu havaya fışkırtıp bir zaman oynadı. Ben, anlatırım derdimi de elinden kurtulurum diye, bir daha ölü olduğumu söyledim. "Hem de şehit düşmüşüm…" dedim.

Hekim, iğneden havaya su fışkırtıp oynarken, "Hangi savaşta şehit düşmüşsün?" diye sordu.

Ben de, "Bir kere değil ki, iki kere şehit düşmüşüm, biri Çanakkale Savaşı'nda, biri de Dersim'de…" dedim.

"Düşmüşüm diyorsun, haberin olmadan mı şehit düştün?" diye sordu.

"Evet," dedim, "benim haberim olmadı hiç… Şehit olduğumu bana nüfus dairesinden haber verdiler de öğrendim. İkinci kez şehit düştüğümü de eksik olmasın askerlik şubesinden söylediler."

Hekim, elinde iğneyle geldi yanıma. "Demek sen şimdi şehitsin!.." dedi.

Eliyle belkemiğimi aşağı yukarı sıvazlayarak yoklamaya başladı.

"Resmi makamlar şehit olduğumu söylüyor. Ben de onların yalancısıyım…" dedim.

İğnenin ucunu, sırtımda dayandığı yeri duydum. Hekim, "Anlat, anlat sen… Boyuna anlat, durma!" dedi. Ben de anlattım:

"ölmüş olduğumdan okula almadılar beni. Çünkü nüfuskâğıdım yok… Hiç ölünün nüfuskâğıdı olur mu? işte bu yüzden ya, Anşe'yle de evlenemiyoruz."

İğnenin hart diye belimden içeri girdiğini duydum, öyle acıdı ki, sanki iğnenin ucu göbeğimden çıkacak sandım. Ellerimi ayaklarımı yatağa kayışla bağladıklarından kıpırdayamadım. İçimin ezilip kendimden geçmekte olduğumun ayırdındaydım. Sonradan arkadaş olduğumuz o hastabakıcının dediğine göre, bayılırken "Anşe… Anşe…" diye sayıklayıp inleyip durmuşum.

Hastanede ilk günler deli olmadığımı anlayamadılarsa da, zaman geçtikçe hekimler deli olmadığımı anladılar. Ben onlara, "Ben ölmüşüm, iki kez şehit düşmüşüm…" dedikçe onlar deli olduğumdan saçmaladığımı sanıyorlarmış. Ama zamanla, onlar da anladılar benim deli olmadığımı. Hekimler beni çok severlerdi. Sık sık beni çağırıp, "Anlat şu başından geçenleri Yaşar Yaşamaz!" derlerdi. Ben de anlatırdım. Deli olmadığımı anlayınca beni hastanenin içinde özgür bıraktılar. Özgür bıraktılar dersem, hani yani bağlamıyorlar, koğuşa tıkmıyorlar, delilerin yanına sokmuyorlar. Hastane içinde iş gördürüyorlar. Daha benim gibi beş on kişi var. Ne iş verseler canla başla yapıyorum ki, gözlerine gireyim de beni burdan taburcu etsinler. Hastanenin bahçesinde çalışıyorum. Hekimlerin odalarını silip süpürüyorum. Her yere ben koşuyorum. Ama böyle giderse baktım beni burdan salacakları yok.

Koğuştakilerden biri dayanamayıp,

— Neden? Deli olmadığını anladılar ya? diye sorunca, öbür hükümlülerden "Şşşşşt! Susun da kendi anlatsın yahu…" diye sesler yükseldi.

Yaşar da anlattı:

— Deli olmadığımı anlamaya anladılar… Ama bıraksalar, hastanenin işlerini kim görecek? Kadro eksik, hastanenin görevlileri yetmiyor işlere. Bu yüzden, bizim gibi olanları kullanıyorlar. Hastaneden kaçmak kolay. Arkadaşlardan kaçanlar da var.

— Sen de kaçsana yahu… diye bir ses yükseldi koğuştan.

Arkadan yine "Şşşşşt!" sesleriyle soruyu soran susturuldu.

— Ben kaçmam… Hatta beni tımarhaneye kapadıkları bi bakıma da iyi oldu. Çünkü beni nasıl olsa günün birinde burdan çıkaracaklar. Ölene dek burda tutmazlar ya. Çıkarırken de hastaneden, elime iyileştiğimi bildirir bir taburcu kâğıdı verecekler elbet. İşte ben de bu kâğıdı vermelerini bekliyorum. Tımarhaneden verilmiş olsa bile gene de resmi bir kâğıttır, yaşamakta olduğumu belgeler belki diye düşünüyorum. İşte bu yüzden kaçmıyorum hastaneden. Hekimlerden biri beni çok severdi. Onun her işine koşar, her işini yapardım.

Bigün ona gidip, "Doktor Bey, siz de biliyorsunuz, benim aklımdan hiçbir zorum yok, hamdolsun…" dedim, "Evet, biliyorum Yaşar…" dedi.

"Biliyorsanız, neden beni taburcu etmiyorsunuz?" diye sordum. "Edemem," dedi, "ben ne yapabilirim?"

"Nerdeyse bir yıl olacak hurdayım. Beni hastane işlerinde kullandığınız için taburcu etmiyorsanız, ben hep burda kalıp boğaz tokluğuna çalışmaya da razıyım. Para pul da istemem… Yeter ki siz beni hademe olarak alın!"

İşi kurnazlığa getirip para pul da istemeden hademeliğe gireceğim ki, hademe olaraktan bana bir kimlik versinler, ben de kadrodaki her insan gibi resmen yaşamış olayım… Gelgeldim, doktor dalgayı çakıp, "Seni nasıl kadroya alalım, resmen yaşamıyorsun ki Yaşar…" dedi.

"Boşu boşuna beni burda tutacak mısınız?" diye sordum. "Sen laf anlamıyorsun ki… Evet, senin akıl hastası olmadığını ben de biliyorum. Ama seni taburcu edemem. Çünkü nüfuskâğıdın yok. Nasıl burdan çıkarayım seni? Taburcu listesine seni ne diye yazarız? Hastaneden çıkış defterine kimliğin olmayınca nasıl işleriz?"

"İyi ama Doktor Bey, nüfuskâğıdım yok diye ölene dek burda mı kalacağım ben?"

"Kim diyor sana burda kal diye oğlum… Git Yaşar, git!"

Başımdan git diyerek beni kovuyor sandığımdan geri dönüp giderken, "Nereye?" diye sordu.

"Git dediniz, gidiyorum…" dedim.

"Öyle değil… Git, yani kaç git burdan… Sen kaçıp gidersen, hastaneden bir hasta kaçmıştır diye çizelgeden bir hasta düşeriz. Bunun için nüfuskâğıdın gerekmez. Ama taburcu etmemiz için, nüfuskâğıdın gerekir. Taburcu işlemi başka. Şimdi anladın mı seni neden taburcu edemediğimi?"

"Anladım efendim."

"ilk fırsatta kaçar kurtulursun. Ama bu söylediğimi sen benden duymuş olma!"

"Eksik olmayın Doktor Bey…"

Kapıdan çıkıyordum ki arkamdan seslendi:

"Yaşar! Burdan kaçar kaçmaz ilk işin nüfuskâğıdı çıkarmak olsun."

"Nasıl çıkarayım Doktor Bey? Vermiyorlar ki…"

"Mahkemeye başvur. Mahkeme sana nüfuskâğıdı vermek zorunda… Yoksa başın dertten kurtulmaz nüfuskâğıtsız. Mahkemeye başvur kaçınca burdan…"

"Başüstüne Doktor Bey."

O doktorun iyiliğini hiç unutmayacağım. Bigün odasında arkadaşlarıyla oturmuş konuşuyor, tartışıyorlardı. Ben de onlara kahve pişiriyor, su veriyordum; işlerini görürken de konuşmalarını dinliyordum. Normal insanın nasıl insan olduğu üzerinde tartışıyorlardı. Bu dediğim hekimin sözleri aklımdadır hâlâ: "Normal insan, dengesiz insandır. Çünkü insan, ateş üstünde duran su dolu bir kazana

benzer. Nasıl içindeki su kaynayınca kazanın kapağı atarsa, makinelerin buhar kazanlarına da artık buğu dışarı fışkırsın diye supap yapmışlardır. Buğunun artığı dışarı fışkırır delikten, kazandaki buğu da gerektiği kadar kalır, yani dengede durur. Yoksa kazan patlar. İnsan da böyle işte… Kızınca, duygulanınca, üzülünce, acılanınca, insan içinden bişey boşaltacak ki, patlamasın da dengesi yerine gelsin. Ee nasıl içini fışkırtacak? Nasıl kazanın supabı varsa, insanın da bir tahtası eksik olacak ki, burdan dışarıya su koyversin… Buyüzden işte, dengeli insan bir tahtası eksik insan demektir. O normal denilen tahtası eksik olamayanlar, günün birinde birden patlayıp bombok olur, bir daha da onarılmazlar."

Hemen o gece kaçtım akıl hastanesinden. O hekimin dediği gibi de yaptım. Akıl hastanesindeyken, eksik olmasınlar ayak işlerine koştuğumdan hekimler üç beş kuruş bahşiş verirlerdi. O paraları toplamıştım. İyi bir dilekçeciye gidip derdimi yandım. Dilekçeci de bana öyle bir ateşli dilekçe yazdı ki, bakanın gözleri, tutanın elleri, okuyanın da içi yanar. Dilekçeyi mahkemeye verdim. Bana sayı yazılı bir kâğıt verdiler. Bekliyorum duruşmanın günü gelsin diye. Param tükendi. Bir iş bulup çalışamıyorum nüfuskâğıdım olmadığından. Büyük kentte yaşamak kolay mı? Neyse, rahmetli babamın çok yakın bir arkadaşı vardır, gittim o baba dostuna. Böyleyken böyle işler diyerek anlattım durumumu. Baba dostu bana bikaç zaman geçinmeme yetecek kadar para verdi. Mahkemeden yaşadığıma karar çıkıp da mirasımı alınca, ben de borcumu baba dostuna ödeyeceğim. Baba dostunun olduğu yerden tiren istasyonuna otobüsle, dolmuşla gidiliyor. İstasyona gidip tirene bineceğim de, ordan da tirenle kente geleceğim. Ben istasyona gitmek için alanda dolmuş aranırken, baktım orda bir kalabalık toplanmış, şoförler de bağırıp duruyor: "Haydi, karşılamaya bir iki… Karşılamaya bir iki…"

"Karşılamaya bir iki, beklemiyoruz…"

"Yok mu yirmibeş papel kazanmak isteyen?"

"Havadan yirmibeş papel…"

"İstasyona iki kişi…"

"Hem vatana hizmet et, hem yirmibeş papeli indir cebe… Haydi istasyona!.."

Dolmuşa binen, dolmuşa doluşan gidiyor. Beş kişilik dolmuşa altı yedi kişi tıkışıyor.

Şoförler, "Para almıyoruz yurttaşlar, yok mu istasyona giden, bedava…" diye çaylaklar gibi çığrıştığından, nedir, neyin nesidir diye anlamak istedim. Rahmetli babam, "Aman oğlum, bişeyi bedava dediler mi, aman alma sakın, ordan kaç… Bedeline almaktan çok daha pahalıya gelir!" derdi. Aklıma babamın o sözü geldiyse de, cepte para az olunca bedavaya koşmayıp da ne yapacağım, ben de istasyona parasız yolcu götüren o dolmuşlardan birine girdim. İstasyona geldik. Gerçekten şoför bizden para almadı.

Yanımdakine, "Bu şoförün kazancı ne ki, bizi bedavadan taşıyor?" diye sordum.

O adam, "Hey avanak, hiç bedavadan olur muymuş!.. Bizim yol paramızı, partimiz şoföre ödeyecek," dedi.

"Demek partimiz ödeyecek?" diye bir daha sordum. "Evet, partimiz…" dedi.

Partimizin hangi parti olduğunu bilmiyorduysam da herhalde iyi bir parti olacaktı ki, benim gibi yoksulu parasız istasyona taşımıştı. "Bu bizim partimiz hangi partidir?" diye sormak da olmaz. Çünkü, "Bak şu avanağa, daha arabasına bindiği partisinin adını bile bilmiyor…" derler.

İstasyona doğru yürüdük ki, aman Allah… Anababa günü… İğne atsan yere düşmez dedikleri yer, işte o yer… Bayraklı adamlar, çocuklar. Ellerinde sopalara geçirilmiş yazılı bezler, kâğıtlar, mukavvalarla bağrışanlar. Kimisi alkış tutuyor, kimisi yaşa diye bağırıyor. Beni arkamdan ite ite, o kalabalığın ta göbeğine tıktılar, insan batağına saplanıp kaldım. Kurtulmak için çırpınıp bocaladımsa da boşuna… Taa dün öğledenberi yemek yemediğim, dünkü öğlen yediğim simitle durduğum için karnım iyice aç ve yorgunluktan da dizlerim tutmaz olduğundan kendimi o kalabalığın seline bıraktım. Artık ne olacaksam olayım dedim kendi kendime. O sıkışık kalabalık bir o yana akıyor, bir bu yana akıyor… Ama benim ne

yana, ne yöne gittiğimizi görüp bildiğim yok… Öyle de sıkışmışım ki, bacaklarımın yerden kesildiği, aradabir havalanıp yere düştüğüm, havadayken fir fir dönüp onun bunun sırtında bir o yana, bir bu yana çevrildiğim oluyor. O sıkışıklıkta, baktım kurtuluş için çırpınmam boşuna, yanımdakine, "N'oluyor böyle kardeşlik, biz nereye gidiyoruz bu gidişle?" diye sordum.

O da bana, "Dünyanın gidişini mi soruyorsun?" dedi.

Töbeeee… Yahu, beni iyice sıkıştırmışlar, bir ayağım sürçse de yere yıkılsam, insanların ayakları altında ezilip ufalanıp parçam kalmayacak, o bana dünyanın gidişi mi diyor.

"Bana ne dünyanın gidişinden yahu…" dedim.

"Memleketin gidişi iyidir çok şükür, önce büyük Allahın, sonra partimizin sayesinde…" dedi.

"Memleketin gidişinin iyi olduğunu bilmeyen mi kaldı… Ben, sana biz bu gidişle nereye gidiyoruz?" diye sordum.

"Karşılama törenine gidiyoruz. Yoksa senin haberin yok mu?" dedi.

Bikez aralarına katılmışım, haberim yok desem olmaz…

"Hiç haberim olmaz mı canım, var elbette… Yani işte…" gibilerden lafı ağzımda iyicene çiğneyip geveledim.

Adam, "Ben görevliyim," dedi, "sen de görevli misin?"

"Helbet…" dedim.

"Daha bu kalabalık bişey değil, bunun on katı kalabalık olurdu ama, bizim muhtar, adam başına yirmibeş lira verileceğini gizli tuttu yoksa… Açıklasaydı, köyde adam kalmaz, ebesi bebesi, torunu, dedesi karşılama alanına dökülürdü. Ama muhtar, el altından kendi adamlarına haber salıp yalnız onları göndertti. İlden de gizliden duyup koştum geldim."

Daha bir geniş alana gelince, o sıkışıklık biraz açıldı, soluk alır olduk. Davullar zurnalar çalınıyor… Heryer, heryan bayraklarla, renkli kâğıtlarla donanmış. Halay çekenler, horon tepenler, çiftetelli oynayanlar, kaşık havasına uyanlar, göbek atanlar… Bir cümbüştür gidiyor ki, hiç sormayın. Hani yorgun olmasam, karnım da tok olsa, hoşuma da gidecek. "Kim geliyor da, kim karşılanacak burda?" diye de soramıyorum korkumdan…

Yaşar Yaşamaz'ı dinleyen koğuştaki hükümlülerden biri,

— Neden korkuyorsun? diye sordu.

Yaşar Yaşamaz'ın yerine başka bir hükümlü cevap verdi:

— Korkmaz mı canım… Kim olsa korkar onun yerinde. Nüfuskâğıdı yok adamın… Casus diye yakalayıp assalar n'olacak? Olur a…

Yaşar,

— Hay yaşa ağbi, dedi, biri çıkıp da kimsin, nesin, neyin nesisin diye soracak olsa hapı yuttum demektir. Ben bunlara yabancı olduğumu çaktırmadan, bu alayın, bu cümbüşün nedenini öğrendim. Büyük partilerden birinin kalesiymiş orası. İşte partinin o kalesine, parti büyüklerinden beş onu birden biraraya gelip karşı partilere gövde gösterisi yapılacakmış. Partinin büyükleri tirenle gelecekmiş.

Bir adam yüksekçe biyere çıktı, "Yurttaşlar, arkadaşlar! Hadi yürüyün, partimizin ilçe merkezine gidelim!" dedi.

"Gidelim…", "Haydin arkadaşlar!", "Başkanı dinleyin hayvanlar!", "Susun ulan…" gibi sesler, ünnemeler, bağırmalar arasında yükselen uğultuyu parti başkanının sesi bastırdı:

"Karşılama töreninin nasıl olacağını anlatacağım. Törende görev alacaklar arkamdan gelsin…"

Biz o adamın ardına düştük, gidiyoruz. Nasıl olduysa, o kalabalığın sıkışıklığında konuştuğum köylüyle gene yan yana düşmüştük. Daha önce konuşukluğumuz olduğundan yakınlık duyarak, ardına düştüğümüz adamın kim olduğunu sordum. Partimizin ilçe başkanı olduğunu söyledi. Benim sorularımdan kuşkulanıp, "Herhal, karşılama törenine sen ilk geliyorsun?" diye sordu. Ben de, "Eh… işte… Ne de

olsa… ilk sayılır… gibi bişey…" falan diye sözü dolandırdım.

"Ben çok geldim," dedi. "Bundan önce bikaç kez de uğurlama törenlerine gelmiştim. Ama karşılama törenleri daha cümbüşlü oluyor."

"Neden?" diye sordum.

"Çünkü," dedi, "karşılama töreninde insanlar bovuna paralanıp yırtınıp durduklarından, uğurlama töreninde ne de olsa yorgun düşüyorlar. Hem uğurlama törenleri, karşılama törenleri gibi kalabalık da olmuyor."

"Şimdi bizimkisi hangisi, karşılama mı, uğurlama mı?" diye sordum.

Karşılama töreni olduğunu söyledikten sonra ekledi:

"Bundan önce, başka bir partinin de karşılama törenine gelmiştik. O zaman da adam başına yirmibeş lira vereceğiz, demişlerdi. Bütün köy insanı, çoluk çocuk, kocası karısı, yaşlısı genci, ebesi bebesi, kapı kapamacasına köyden hepimiz gelmiştik. Gelgeldim, tören bittikten sonra su koyverdiler."

"Ne gibi yani?" diye sordum.

"Şu gibi ki, paralarımızı vermediler."

"Aman, sakın gene öyle olmasın!"

"I-ıh… Öyle olamaz. Bu kez bizim muhtar, şart olsun diyerek karısının üstüne yemin bastı; paralar tırınk ödenecekmiş."

Bayraklarla, renkli kâğıtlarla donatılmış bir yapının önüne gelmiştik. Bu yapı önündeki alanda toplaştık. O partici başkan yüksekçe biyere çıktı. Ordan konuştu. Konuştu ama, ne konuşma, ne konuşma! Ben öyle bir konuşmayı bugüne dek daha hiç dinlemedim. Çok etkili konuşuyordu… Benim zaten vurgunluktan, açlıktan içim ezilmiş, bir de o etkili konuşmayı dinlerken başladım ağlamaya… Ne anladın da ağladın derseniz, hiçbişey anladığım yok. O konuşmadan bugün de aklımda hiçbişey olmadığı gibi, dinlerken de bişey anlamamıştım. Neden mi ağladım? Yahu, ben ağlamak için bahane arıyorum. Başıma bunca bela geldikten sonra, deli miyim ki güleyim… Adamın her sözü, şişe mantarı açkısının burgusu gibi beni burup burup içime işliyor. Siz o partici başkanın konuşmasını dinlemediğinizden, şimdi size ne desem yalan… Ben küçükken, babam beni camiye götürürdü. Cami hocasının, namazdan sonra okuduğu Arapça duayı dinleyenler ağlarlardı. Babam da ağlardı. Babam ağlayınca kendimi tutamayıp ben de ağlardım. Hocanın Arapça dediğini anlamadan nasıl ağlıyorsak, bu da öyle işte… Arkadaş, karşındakine hiçbişey anlatmadan yarım saat konuşmak kolay bi iş değil. Dene de bak… Ne kadar saçma sapan konuşsan, gene de bir anlam çıkar. Bu partici başkanın sözlerinden hiçbişey anlaşılmıyor. Adam o kadar yüksek ve yüksekten konuşuyor, hem de çok derin konuşuyor. Hadi ben ağlamaya hazırım da, durup dururken ağlayamadığımdan ağlamak için bahane arıyorum diyelim, ya ötekiler?.. Ağlayan bir ben değilim ki… Başkaları da ağlıyor. Onlar da benim gibi nüfuskâğıtsız olduklarından yaşamıyor değiller ya… Öyleyse neden ağlıyorlar? Helbet partici başkanın, anlayamadığımız derin sözlerinden…

Partici başkan, o etkili konuşmasını kesip, bu kez de senin benim konuşmamıza benzer, insan gibi konuşmaya başladı. Dedi ki:

"Arkadaşlar, şimdi kulağınızı açın, beni iyi dinleyin!" Kalabalık hep bir ağızdan, "Sen bizim babamızsın… Yaşaa, çok yaşa!" diye bağırınca, partici başkan da onlara, "Siz de çok yaşayın, varolun evlatlarım… Eskiden de yaptığınız gibi, biliyorsunuz…" dedi.

Kalabalıktan, "Biliyoruz, biliyoruz, boşuna gırtlağını yorma!" diye bir ses çıktı.

İlçe başkanı, "Önce işbölümü yapılacak, görevliler bölük bölük ayrılacak!" dedi.

Kalabalıktan biri, "Kurban da kesilecek mi?" diye sordu.

"Helbet… Hem de kaç kurban… Koç da kesilecek, sığır da…" dedi.

O ses gene, "Bize de kurban eti verilecek mi?" diye bağırdı. Başkan gene, "Helbeeet… Bütün kurban etleri size dağıtılacak!" dedi. "Ama geçenki karşılama töreninde, biz büyüklerimizi omuzlarımızda

taşırken, burda kurban etleri kapışılmış, biz de hava aldık…" dedi.

Partici başkan açıklamak gereğini duydu:

"Etleri sizlere vermeyişimizin başka nedeni var… Sonra söylerim."

"Şimdi söyle. Açıkla!" diye başka sesler yükselince, partici başkan da, o etlerin dağıtılmasını belediyenin engellediğini, çünkü veterinerin kurban hayvanları hastalıklıdır diye rapor verdiğini söylemek zorunda kaldı.

"Bu kez her bir iş düzenli olacak. Kurban eti de dağıtılacak.

Şimdi gelelim işbölümüne…" dedi.

Ama rahat bırakmıyorlardı ki, adamcağız da güzel güzel işbölümünü anlatsın.

Biri daha çıktı, "Paramızı ne zaman alacağız?" diye sordu. Partici, "Paralarınızı tören bittikten sonra vereceğiz," dedi. Bu kez kalabalıktan bozguncu sesleri yükseldi:

"Yooo… Biz işte buna gelemeyiz."

"Ben yokum bu işte arkadaş!"

"Biz paramızı peşin isteriz. Para peşin kırmızı meşin…"

"İşe başlamadan önce paramızı almalıyız."

Partici başkan, "Susun arkadaşlar, susun rica ederim. Susun da bir dakika beni dinleyin," diye çırpınıyorduysa da, kimseye söz dinletemiyordu. Sonunda, kalabalığın gürültüsünü bastıran bir sesle bağırarak anlattı: "Bundan önceleri kaçtır denedik bunu; paraları peşin ödersek, parayı alan karşılamaya gitmeden tüyüyor, parayı alan kirişi kırıyor, parayı alan arabasını çekiyor, parayı alan savuşup gidiyor. Partimizin büyükleri de tirenden inince, piç gibi ortada kalıyorlar. Ne karşılayan var, ne yaşa diye bağıran, ne alkışlayan, ne de omzuna kaldıran… Ayıp oluyor büyüklerimize karşı… Herşey parayla olmaz arkadaşlar, biraz da memleketi, vatanı, vatan uğruna şehit yatanı, savaşlarda ölen babanı atanı düşün!

İşte buyüzden paraları peşin veremeyiz. İş bitsin, gelin alın paranızı. İşte size söz; paranızı cebinizde bilin. Paranız da bende. Ha bankada, ha bende… Bana güveniniz yok mu?"

Kalabalıktan birinin gür sesi, bütün mızıldanmaları, mırıldanmaları bastırdı:

"Güven işi başka, para dalgası başka… Biz de çok denedik. Paraları sonradan vereceğiz diyorlar; işleri görüldükten sonra, hepsi toz, ortada kimse yok ki paramızı ondan alalım."

Kalabalıktan onaylayıcı sesler yükselince partici başkan açıklamak zorunda kaldı:

"O dediğiniz ancak başka partilerde olur, ama bizim partimizde olmaz arkadaşlar!" -Çok kızmış, yüzü babahindi ibiği gibi kabarmış ve kızarmıştı- "Arkadaşlar, vaktimiz çokaz kalmıştır. Nerdeyse tiren gelecek, büyüklerimiz inecek tirenden… Dinleyin beni, büyüklerimizi nasıl karşılayacağımızı anlatacağım. Davut Bey arkadaşımız, sizleri bölük bölük ayıracak. Bir bölük alkışçılar… Bunlar hem alkışlayacaklar hem yaşa diye bağıracaklar. Bir bölük yol açıcılar… Başka bir bölük de, büyüklerimiz istasyonda tirenden inip arabalarına binince, arabaları ellerinde havaya kaldıracak… En zorlu gövde gösterisi budur… Göreyim sizi aslanlarım… Daha başka bir bölük karşılayıcı da, arabalarından inen büyüklerimizi omuzlarına kaldırıp alana dek taşıyacaklar… Anlaşıldı mı arkadaşlar?"

"Tamam… Tamam başkanım…" diye sesler yükseldi. "Karışıklık, kargaşalık istemem haa… Şimdi Davut Bey sizi bölük bölük ayırsın. Ben de her bölüğe gelip ayrı ayrı her birine yapacağı işi anlatacağım… Heeey Davut Bey kardaşım, bölükleri seçerken dikkat et aman, sıskaları, zayıfları omuza kaldırmaya verme sakın; taşıyamıyorlar da sonra rezil oluyoruz. Omuza kaldırmaya iriyanları seç ki, omuzlarına aldıklarını düşürüp etmeden alana dek kuş gibi uçursunlar…"

Partici başkanı dinlerken düşündüm ki, canla başla çalışır da bu adamların gözüne girersem, bunlar da bana burda bir iş bulur, hem de sonradan bir nüfuskâğıdı da çıkarırlar… Bunlar partici olduklarından, ne isteseler yaparlar diye duymaktayım. Ben de sayelerinde nüfuskâğıdımı aldım mı artık insan gibi yaşarım.

O Davut Bey denilen adam, oradakileri bölük bölük ayırmaya başladı. Adamın boyuna bosuna bakıp

“Sen bu yana geç, sen şu yana, sen öte yana!” diye seçip ayırıyor. O seçedursun, bir pazarlıktır başladı. Otomobilleri kaldıracak olanlar, “Ağır iştir, bu paraya yapmayız. Elli lira isteriz!” diye tutturdular.

Partici başkan, “Ulan, otomobil kaldırıyoruz deyince, duyan da sizi sirk cambazı sanır. Şimdiki otomobillerin ağırlığından ne olacak be, Cames Bond’un valizi o arabalardan ağır çeker. Araba dediğiniz boyalı ince saç… Hem de, bir arabayı elli kişi birden ellerinizin ucunda havalandıracaksınız ki, adam başına elli gram bile düşmez…” dedi.

Büyükleri omuzlarında taşıyacak olanlar, işlerinin zorluğunu, höyüklerimizin çok ağır çektiklerini, en küçüğünün bile yetmiş seksen sağ okka geldiğini, bir taşıyıcının büyüklerden birini kaldırdığını ileri sürüp, onlar da elli lira istediler. Bu kez, alkışçılar ayaklandı. “Onların işi, büyükleri omuza kaldırmakla bitiyor, bizse büyüklerimiz istasyona geldiklerinden tirene binip gidesiye dek yaşa diye gırtlak patlatıp el çırpacağız. Alkıştan ellerimiz şişiyor, çığırmaktan da sesimiz kısılıp bir hafta konuşamaz oluyoruz. Bizim işimiz en zoru…” dediler. Neyse, ver aşağı, tut yukarı, kırkar liradan uyuşularak pazarlık kesildi. Ben, göze gireyim diye, hangisi zorsa o işe atıldım. Baktım ki, arabaları kaldırmaktan herkes kaytarıyor.

Davut Beyin araba kaldırmaya ayırdıkları, öbür bölüklere kaçıyorlar. Davut Bey beni tepeden tırnağa süzüp “Len bu ne sıskalık, sende can ne kalmamış, geç şu yana!” diyerek beni alkışçılar bölüğüne itti. Ben hemen karşı gelip, “Efendi, sen benim görünüşüme bakma, evelallah otomobil değil koca kamyonu kaldırırım tek başıma…” dediysem de, Davut Bey beni alkışçılar bölüğüne itince, kıç üstü yere düştüm. Davut Bey arkasını dönünce, ben hemen gözle kaş arasında kurnazlık edip omuza kaldırmacılar bölüğüne daldım. Otomobillerini kaldıramıyorum, hiç olmazsa büyüklerimizin kendilerini omzuma kaldırırım da gözlerine girerim diye düşündüm.

Partici başkan, her bölüğe görevini bir bir anlatıyor. İlkin araba taşıyıcılarına ne yapacaklarını anlatıp onları istasyona gönderdi. Arkadan alkışlayıcılara da derslerini verip onları da gönderdi. Sıra geldi, biz omuza kaldırmacılara.

Partici başkan, “Gözünüzü kulağınızı açın, beni iyi dinleyin arkadaşlar,” dedi. “Bundan önceki gövde gösterilerinde maalesef bazı yanlışlıklar, aksaklıklar oldu. Büyüklerimize karşı son derecelerde mahçup olduk. Onun için beni iyi dinleyin, sözlerime dikkat edin.”

İçimizden biri, “Sen hiç meraklanma başkanım… Bu kez olmaz öyle şey, hepsi benim emrimde…” dedi.

Başkan öğütlerini sürdürdü:

“Büyüklerimizden kimisi sayın eşleriyle birlikte teşrif ediyorlar. Büyüklerimizin sayın eşlerini, katiyyen omuza kaldırmak yok. Kadınlar omuza alınmayacak. Ayıptır yahu!.. Siz hiç mi medeniyet görmediniz be! Ulan kadının omuza kaldırıldığı nerde görülmüş? Geçenki gövde gösterisinde, dangalağın biri, büyüklerimizden birinin sayın eşinin bacaklarının arasından kafasını sokup da kadıncağızı havaya kaldırmaz mı! Kadının yüreği ağzına gelmiş, havada çırpınır durur, bizim dangalak ormanda ceylan avlamış gibi kadını omzunda hop hop koşturur.”

O deminki adam, “Öyle edepsizlik olmaz başkanım…” dedi.

“Sonra, yaşlıları öyle birdenbire omuza kaldırmak yok… Adamları ürkütmeyin. Geçende gene biri, yaşlı bir büyüğümüzün apışı arasına birden dalınca, adam az daha şey oluyordu. Her karşılanacak adam başına, beş omuz kaldırıcı ayrılacak. Öyle birdenbire apış arasına dalmak yok. Sonra, kimisi de omuzda taşınmak istemez. Onları rahat bırakın. Zorlaya zorlaya, çekiştire çekiştire omuza alıp sırta bindirmek yok. Un çuvalı gibi adamları sallasırt etmek de yok… Nazik nazik, kibar kibar… Her işin bir usulü var. İlkin, omuza kaldıracağınız büyüğünüze şöyle bir bakacaksınız, gülümsüyorsa, omuza kalkmaktan hoşlanacak gibiyse, bakınca belli olur, işte öylelerini kaldırın. Anlaşıldı mı?”

Hep birden, “Anlaşıldı…” diyerek bağırdık. Yanımda duran biri, “Cahilliğin gözü kör olsun!” dedi. “Okuryazar olaydık, bunları biz de bilirdik kendiliğimizden. Ama neye yarar, okul yüzü görmemişiz ki…”

Partici, “Arkadaşlar, omuza kaldırırken dikkat edilecek bişey de şudur,” dedi. “Kısa boylu birinin, uzun boylu bir büyüğümüzü omuza kaldırması kesinlikle doğru değildir. Çünkü, omuza kaldırılan uzun boylu bir büyüğümüzün kısa boylu birinin sırtında, bacaklarının sallanması ve ayaklarının yerde sürüklenmesi göze çirkin görünüyor. Çok uzun boylu birinin de, ufak tefek bir büyüğümüzü sırtına alması da doğru değil; o zaman da asmakabağına kelebek konmuş gibi duruyor büyüğümüz. Çok zayıflar, sırtlarına çok şişmanlan almasınlar. Taşıyamayınca dengeleri bozulup devriliyorlar, rezillik oluyor. Öyle ya, sana güvenip sırtına binmiş, sonra adamı yere yuvarlıyorsun, olur mu hiç! Bunlar da anlaşıldı mı arkadaşlar?”

“Anlaşıldı,” diye bağırdık.

“Dediğim gibi birden bacak arasına dalmak yok… Adamın fıtığı olur, kasıkbağı kopar, huylanır, gıdıklanır… Bunlara hep dikkat edilecek. Haydi doğru istasyona! Nerdeyse tiren gelecek. Allah kolaylık versin…”

Omuza kaldırıcılar da yola düzüldük istasyona doğru. Yolda giderken bizim bölükten biri, “Kadınları omuza kaldıranlar var ya…” dedi, “Onlar bizim partiden değil. Sonra omuza aldıktan sonra, sanki taşıyormuş gibi yapıp büyüklerimizi yere düşürenler; onlar da bizden değil. Büyüklerimizin arkasından bacak arasına dalıp hop diye kaldırarak büyüklerimizi ürkütenler var ya, onlar da başka partilerden… Hepsini biliyorum. Gösterimizin ciddi havasını bozmak için, bizim partidenmiş gibi aramıza sızıyorlar, bunlar bozguncu…”

İstasyona geldik. Az sonra da tirenin düdüğü duyuldu. Davullar vurmaya, zurnalar çalmaya başladı. Tiren durdu istasyonda, büyükler indi. Bizim omuza kaldırma bölüğünün başı bize işmarı çakmasıyla, bizim bölüktekiler büyüklerimizin üzerine atıldılar. Büyüklerimiz kapanın elinde kalıyor. Böyle kapışmalarda ben hep sona kalırım. Hiç açıkgözlük edemem. Aman şu büyüğümüzü sırtıma alayım, aman öbürünü yakalayayım derken, bir de baktım bütün büyüklerimiz sırtta, bana sırtıma alacak biri kalmamış. Doğrusunu söylemem gerekirse, böyle boşta kalışım, açgözlülüğümden oldu. Çünkü, göze girmek için büyüklerimizin en ağırını, en kocamanını aranmak için ordan oraya seğirtirken bana hiçbiri kalmadı. Eyvah, n’işliyeceğim diye o yana bu yana bakınırken, birden istasyon lokantasının önünde büyüklerimizden birini görmez miyim; orda durmuş bakınıyor. Büyüklerimizden olduğunu nerden anladım derseniz, kılığından belli… Ayakkabıları pırıl pırıl parlıyor bir, giysisi koyu kara ve pantolonu tığ gibi ütülü, gömleği kaskatı ve apak, bir de kara kelebek oturtmuş ak gömleğinin yakasına, üstelik kasım kasım da kasılıyor. Belli ki büyüklerimizden bir adam, benim iki boyumda ve üç ağırlığımda var. Siz bendeki şu avanaklığa bakın yahu, bu adam tirenden inen büyüklerimizden biri olsaydı, hiç yakalayıp sırta almazlar mıydı, hiç bana bırakırlar mıydı diye düşündüğüm yok… Kimmiş bu iri adam arkadaşlar, bildiniz mi? Bu adam, istasyon lokantasının şef garsonuymuş. Lokantanın önüne çıkmış da gelen büyüklerimizi seyredermiş uzaktan… Ben ne bilirim onun garson olduğunu. Tıpkı büyüklerimizin kılığına bürünmüş. Ben o zamana dek o kılıkta hiç garson görmüş değilim. İnsan öyle giyindikten sonra garsonluk eder mi hiç… De ki herif vali, de ki enazından kaymakam kılığında… Neyse, ben, ya Allah bismillah diyerek, bunun bacaklarının arasından dalmamla, o koca herifi ensemin üzerinde oturttum. Allah artık acımış da bana öyle bir kuvvet vermiş ki, ben göze gireceğim umuduyla o koca herifi ensemin üstünde tüy gibi kaldırdım. Bikaç kişi birden bana yardıma koştularsa da, “Açılın ulan alçaklar, ben kendim taşırım… Atalarımız ‘itin ağzından kemik alınmaz’ buyurmuş,” diyerek bunları kovdum. Çünkü kovmasam, sırtımdan büyük adamı kapıp kendileri sırtlayacaklar, ben de açıkta kalacağım. Herifin, büyük adam olmayıp garson olduğunu bilmiyorum ki… Bilsem, yere savururum. Herifin ağırlığı bişey değil, ensemde adam gibi otursa, ne kadar ağır olsa gene taşıyacağım, lâkin, “Bırak ulan beni!.. İndir aşağı ulan!” diye bağırarak çırpınıyor.

Particilik deyip de geçmeyin ağbiler, gayetle zor bir zenaat. Biyandan, boynuzları yaldızlı, kuyrukları

kınalı, boyunları kordelalı Koçlar kurban ediliyor. Biyandan yakaları rozetli, kollarında parti bezleri olan görevliler koşup koşuşup duruyor. Kimisi sırtına ağır çeken büyüklerden birini almış, dik yokuşa yukarı vurmuş azgın manda örneği solumakta…

Benim sırtımdaki herif istediği kadar çırpınsın, ben bikez büyük adamı ele geçirmişim, alana dek götürüp de heykelin önüne gelmeden sırtımdan indirir miyim hiç… Niyetim, büyük adamı, Atatürk efendimizin heykelinin ayakları dibine yıkmak. Gelgelelim rahat durmuyor ki… Durmadığı da neyse de boyuna sövüyor. Hava çok sıcak olduğundan zırıl zırıl terliyorum. Önceleri hafif gelen o koca herif, ben yürüdükçe ağırlaştı da ağırlaştı; ben diyeyim bir ton, sen de on ton… Her adım attıkça herif ağırlaşıyor. Debelenip duruyor ensemin üstünde… Baktım olacağı yok, "Efendi, hiç boşuna ırgalanma, sallanma, bikez sırtıma almışını, heykelin dibine götürmeden, seni bırakmam!" dedim.

"Ulan, ben garsonum!" diye bağırdı.

"Aman beyim, estağfurullah… O nasıl söz! Bizi büsbütün dünya görmemiş belleme, biz hiç mi garson görmedik…" dedim.

O gene, "Garsonum ulan, garson!.." diye yırtınıyor.

"Ne haddine öyle senin gibi giyinen garson beyim…" dedim. Pençemden kurtulamayacağını anlayınca yalvarmaya başladı.

Hem yalvarıyor, hem de biyandan sövüyor:

"Servisim var kardeşim. Sevdiklerinin başı için bırak beni yahu… Ziyafet var ulan, orda olmazsam kovarlar diyorum sana… Bırak ulan namussuz!"

Bu kez ağzını da bozmaya başladı:

"Eşşoğlueşek, ben senin bildiğin piyazcı çırağı garsonlardan değilim, gar lokantasının şef garsonuyum…"

"Estağfurullah… Siz beni sınıyorsunuz beyim."

Bu kez çok daha ağır sövünce, erkekliğime yediremedim, benim de tepem attı, "Bak, garson olduğuna beni inandıramazsın ya…Garson da olsan, seni bırakmam, heykelin dibine dek seni taşıyacağım ki, partiden taşıma parası alayım…" dedim.

O koca herif baktı ki, elimden kurtuluşu yok, artık debelenmeyi, çırpınmayı bırakıp sırtıma yangeldi. Neden mi sırtımdan atlamıyor? Atlayamaz da ondan… Herif öyle şiş göbek ve hantal ki, öyle atlayacak zıplayacak gibi değil, ensemden aşağı düşse, biyerleri kırılacak, ondan korkuyor.

Koca herifi sırtımdan indirmedim ya, pişman da oldum; çünkü ağırlığı bastıkça bastı, ağırlaştıkça ağırlaştı. Üstelik dün öğleyin yediğim bitek simitle durduğumdan açlıktan bacaklarım titriyor. Yahu, şunu sırtımdan alacak bir Müslüman evladı yok mu diye sağıma soluma bakınıyorsam da, hepsi koşup geçmişler, ben en geride kalmışım. Ahlaya puhlaya bunu alana getirdim, tam heykelin dibine vardım ki, orda ayağım mı sürçtü, yoksa biri çelme mi taktı arkadan, yoksa açlıktan gücüm mü tükendi her nasıl olduysa oldu, bilemedim, boylu boyunca yere kapaklandım. Üstümdeki ağırlıkla birlikte Atatürk efendimizin önünde secdeye varmış gibi yıkıldım kaldım.

Yaşar Yaşamaz susmuştu. Koğuştakiler bisüre onun konuşmasını beklediler.

Yaşar'dan ses çıkmayınca, biri,

— Paradan ne haber, parayı aldın mı? diye sordu.

Yaşar,

— Kimden ne parası alacaksın arkadaş, dedi, herkes biyana savuşmuş gitmiş. Parti kapısı duvar. Neyse, ben arkasını bırakmadım, o partici başkanı buldum.

"Seni arayıp duruyorum," dedim. "Paramı almaya geldim," dedim.

Davut Bey denilen dürzü yanındaydı.

"Sen tek başına taşımadın ki, iki kişi birlikte taşıdınız…" demesin mi!

“Ne iki kişisi… Bir başıma taşıdım koca büyüğümüzü… Yalnız, sırtıma alırken, büyüğümüzün arkasından biri kucaklayıp sırtıma binmesine yardımcı oldu. Ona tek başına taşımadın mı denir…”

O zaman o Davut Bey alçağı, “Haa, anladım… Alanın ortasına gelince sırtından yere firlatıp atan işte bu!” dedi.

“Töbe atmadım başkanım,” dedim, “vallaha üstümdeki kendiliğinden atladı. Namussuzun biri de arkamdan çelme takınca U n de düştüm.”

Bu kez o partici, “Nerden belli senin taşıdığın? Her taşıdım diyene para mı dağıtacağız?” demez mi!

Neyse ki, ordan başka biri beni tanıyıp gülmeye başladı. Herif kıkır kıkır güler.

Partici başkanla o Davut Bey, “Ne gülüyorsun yahu?” diye sordukça adam büsbütün gülüyor.

Sonunda güle güle, “Evet, bu sırtında taşıdı, ben de tanığım… Ama gar lokantasının şef garsonunu zorla sırtına alıp taşıdı,” dedi.

Bunun üzerine hepsi kahkahayı basıp, yanlış adam taşıdım diye beni kovdular. Azkaldı ki, bir de sopa çekeceklerdi.

Koğuştakiler hep birden,

— Haydaaaa! çektiler.

Bir hükümlü,

— Demek parayı alamadın? dedi.

Yaşar,

— Sen parayı bırak, dedi, dönüş için tiren bileti bile alamadım. İstasyona döndüm, bilet alacağım sözde… Para çıkarmak için elimi cebime attım ki, eyvah!

— Ne olmuş?

— Ne olacak, olan olmuş… Ben o ağır herifi sırtımda taşıyıp da bikaç kuruş para kazanırım, göze girerim de belki nüfuskâğıdımı da çıkarırlar diye, kana tere bulanırken, cebimden cüzdanımı aşırmışlar. Yalnız benim değil, yankesiciler dalmış kalabalığın içine, arabaları kaldıranların, büyükleri taşıyanların ceplerini hep boşaltmışlar. Cüzdanımı cebimde bulamayınca, ben ordan bağıra çağıra karakola koşup, “Beni soydular!” dedim.

Polis, beni oranın yabancısı görüp, “İyi öyleyse, tutanak yazalım. Ver kimliğini bakalım… Kimsin, nesin, nerden gelip nereye gidersin?” diye sorunca ben işte o zaman yandım.

Koğuştakiler bir daha, hep bir ağızdan,

— Haydaaa! çektiler.

Davacı Tarafın Gerekli Belgeleri İbrazına

Gardiyan Yarımporsiyon bağıra bağıra, bağıramadığı zaman da düdüğünü öttürerek koridordan birinci koğuşa geliyordu:

— Heeey! Susun! Ziyaretçi listesi okunacak, dinleyin. Adı okunan ziyarete gitsin. Öbürleri içeri, içeriiii!.. İçeri dedim, içerii!

Her ziyaret günü sabahı saat onda, ziyaretçileri gelenlerin adları okunurdu. Ziyaret günleri hükümlülerle tutuklular koğuşlarına kapatılmazdı ama, geçen haftaki ziyaret gününde, hem de ziyaretçisiyle görüşürken bir hükümlü, baskın verilerek şişlene şişlene öldürüldüğü için, bir önlem olmak üzere bu ziyaret günü hükümlü ve tutuklular koğuşlarına kapatılmıştı.

Ziyaret süresi onbeş dakikaydı ama, ziyaretçilerin ziyaret yerine alınmaları, ziyaretçisi gelenlerin çağrılmaları uzun sürdüğünden, her saatte bir, ziyaretçisi gelenlerin listesi okunuyordu. Listeyi, torpilli olduğu için cezaevi yönetiminde çalışan gür sesli bir genç hükümlü, bahçeye açılan kapı ağzında okuyordu.

Yarımporsiyon düdüğünü öttürerek, düdüğünü öttürmediği zaman da boş durmayıp herkesi koğuşlarına tıkmaya çalışırken, ziyaretçileri gelenlerin adlarını okuyan delikanlının sesi, bütün koğuşlardan duyulacak biçimde çın çın yankılanıyordu:

— Listeeee! Ziyaretçiler, ziyaretçiler, ziyaretçileeer! Listeee! Tahtakaleli Kemal, Artist Muzaffer, İdamlık Ali, Yolsuz Niyazi, Çulsuz Razi, Dümbük Recep, Dümbük Receeeep! Köfte Mustafa, Duman Haydar, Subay Necati, Pestil Rızaaa! Ulan Pestil Rızaaa… Artist Muzaffer!

Birinci koğuştaki hükümlülerden biri, kendi kendine yüksek sesle söylendi:

— Bizi arayan soran yok! Yirmiye yoğurt!..

Sonra, yatağına oturmuş, sazıyla uğraşmakta olan Yaşar'a seslendi:

— Yaşar!

— Buyur ağbi.

— Senin de mi ziyaretçin yok?

— Ben ölmüşüm ağbi… Kimseyi beklediğim yok ki gelsin.

Başka bir hükümlü, Yaşar'a o soruyu sorana,

— Yani, dedi, senin bir beklediğin mi var da böyle dedin şimdi?

Öbürü,

— Yoo, dedi, kimseyi beklediğim filan yok. Ama kaya kovuğundan da çıkmadık; mapusluğumuzun ilk günlerinde biriki gelenimiz gidenimiz olurdu ya, yıllar geçtikçe hepsinin ayağı kesildi.

— öyleyse daha ne bekliyorsun?

— Hani yani, mesela dedik… Yirmiye yoğurt, yirmiye yoğurt!

Onların dilinde "Yirmiye yoğurt!" diye bağırmak yoğurt ucuzladı ama müşteri yok demek, ne gelen ne giden, ne arayıp ne soran, ne para ne de pul, ne istek ne umut var demekti.

Ziyaretçileri olmayan, ziyaretçileri geleceği umudu da olmayanlar için bu ziyaret günü büsbütün acılı geçiyordu. Yaşar saz çalıp kendi yaktığı türküleri çığırdığından, koğuştaki arkadaşları da onun türkülerini dinleye dinleye ezberlemişler, arasıra söylemeye başlamışlardı. "Yirmiye yoğurt!" diye of çeken hükümlü Yaşar'ın türküsünü söylemeye başladı:

Bir kara talih kovaladı beni
Umutlar verdi oyaladı beni
Onulmaz yerimden yaraladı beni

Sarsın yaramı çağırın annemi!

Yaşar'ın "Anşe'mi" dediği yerde o "annemi" diyerek türküyü kendine uyduruyordu. Yaşar, yatağından sazının tellerini dımbırdatıyordu. Çiftekâğıtlı cıgarasına yumulan hükümlü,

— Çök sazına aslanım, koyver sazı söylesin Yaşar'ım! diye bağırdı.

Yaşar, yavaştan başlayıp bir türkü tutturdu:

Bir döksem derdimi denizler taşar
Anlatsam yargıca, yargıç da şaşar
Hakkımı istesem ölmüşsün derler
Vergiye salgıya bu ölü yaşar

İsterse bulunur kitapta yeri
Hazret-i Isa'yı gösterir diri
Bu sözü söyleyen sorulsa dersin
Yaşarken yaşamaz garibin biri

Akşam olunca, Yarımporsiyon'un düdük sesleri ve "İçeri, içerii!" diye bağırmalarıyla hükümlülerle tutuklular koğuşlarına tıkıldılar. Ziyaret günlerinin akşamları, ziyaretçisi gelenlere de, gelmeyenlere de bir anlatılmaz acılı üzünç çöküyordu. Sevinçli zamanlarında da, üzünçlü zamanlarında da, haydi gelsin Yaşar, deniliyor, Yaşar da koğuşun en uygun yerine oturup, yaşarken yaşamazlığının öyküsünü anlatıyordu.

Akşam yoklamasından ve yemekler yenildikten sonra, yine birinci koğuştakiler, Yaşar'ı en iyi dinleyecek biçimde yerlerini almışlardı. Yaşar durup dururken başından geçenleri anlatmazdı. Nasıl boksçular maçtan önce kızışmak için atlar zıplarsa, nasıl ayak topçuları maç başlamadan alana çıkıp koşup sıçrarlarsa, Yaşar'ı da işte öyle, anlatmaya başlamadan önce konu üstüne söz açıp kızıştırmak gerekirdi. Bunu bilen koğuş arkadaşlarından biri,

— Eee, Yaşar, miras işi ne oldu? diye sordu.

Yaşar,

— Mirası alabilmem için, önce yaşadığımı ispat etmem gerekiyor… dedi.

— Yahu, mahkemede dava açtın ya…

— Açtım açmasına da…

— Eee?

— Ağbicim, sen Yaşar kardeşinin laflarını kulak arkası ediyorsun. Anlatmıştım ya, biz particilik oynarken ve büyüklerimizi alkışlamak için ve büyüklerimizin arabalarını havaya kaldırmak için ve büyüklerimizi başımızın üstünde taşımak için, ellerimizi yukarı kaldırdığımızdan, Türkiye'mizin bütün yankesicileri oraya dolup, bizim ellerimizin havaya kalkmış olmasını fırsat bilerekten, bizim ceplerimizi tümden boşaltmışlar. Bizi sövüşlemişler ki ağbicim, ne diyorum sana, o kadar olur işte…

Miting denilen toplantıların ünlü sövüşçülerinden ikisi birinci koğuştaydı. Birinci koğuşun öteki dallarda uzman yankesicileri ve hırsızları,

— Ulan yoksa Yaşar kardeşimizi sövüşleyen siz miydiniz? diye dalga geçtiler.

Yaşar, anlatmasını sürdürdü:

— Cüzdanı alıp gitmişler. Alırlar ağbicim. Çünkü ben göze girmek için, büyük adam sanarak o manda gibi herifi taşımak çabasına düştüğümden ve o durumda dünyayı gözüm görmediğinden, cüzdanı değil, ciğerimi, dalağımı söküp de alıp gitseler ruhum duymayacak; kendimi öylesine vermişim parti yoluna… Baba dostunun verdiği paralar gitti haydi neyse; mahkemeden verdikleri o tarih ve sayı yazılı kâğıt vardı ya, o da gitti gider… Cüzdanımın içindeydi çünkü… Ben gene gittim o baba dostuna… "Durumlar

böyleyken böyle oldu emmi, verdiğin paramı da, mahkemenin kâğıdını da çaldılar," dedim.

Baba dostu, "Kaygılanma Yaşar oğlum, baban öldüyse ben varım… Sana bir avukat tutayım da, senin şu miras davanı sonuçlandıralım. Suçluyu ipten çeker alır bir avukat var tanıdığım, haydi ona gidelim," dedi.

Gittik o avukata. Olanı biteni hem ben anlattım, hem de benim eksik bıraktıklarımı baba dostu anlattı.

Avukat, "Böyle saçma şey olur mu hiç… Biz bu davayı sökeriz Allahın izniyle…" deyip Asliye Hukuk Mahkemesi'nde miras davasını açtı. Duruşmalar başladı. Bir duruşmaya gidiyorum, iki ay sonra öteki duruşma… İkinci duruşmaya gidiyorum, dört ay sonraya üçüncü duruşma… Her duruşmaya Anşe'yle babası da geliyor, bizim baba dostu da geliyor, gelmelerinin nedeni belli. Çünkü, mirası alırsam, babası Anşe'yi bana verecek. Baba dostu da, nice iyi yürekli ve baba dostu da olsa, bana adam epiy borç vermiş, alacağını aldıktan başka, sermayesi benden ortak iş kuracağız. Anşe mahkeme salonunda oturup gözümün içine bakmakta, beni yüreklendirmekte:

"Alacaksın mirasını Yaşar'ım, hiç meraklanma!"

Ben çoktan mirastan geçtim, nüfuskâğıdımı alsam yeter. Babamdan kalma biriki parça tarlam var. Tarlaları satıp savıp evleneceğim Anşe'yle ve bir iş tutup geçineceğiz. Derdim bu…

Evet, mahkeme iyiye doğru gidiyor. Yargıç nerdeyse yaşadığıma inanacak ve yaşadığıma ve de babamın oğlu olduğuma karar verdi verecekken… Yahu o avukat da nerden çıktı? Bir avukat geldi duruşmalardan birine, "Ben hazine avukatıyım!" diyerek yargıcın karşısına dikildi. Olacak iş mi şu? Bak şu belaya şimdi… Neymiş efendim; ben kayıtlarda ölü göründüğümden babamdan kalan tarlaları alamazmışım, o tarlalar devletin hâzinesine kalırmış.

Koğuştakiler hep birden,

— Haydaaaa! çektiler.

Yaşar, o zamana dek başından geçenleri oturduğu yerden anlatırdı. Ama bu kez tiyatroda oynar gibi anlatmaya başladı. Bir kibrit kutusu aldı, kibritlerini boşalttı. Bu kutunun dışına bir ince lastik geçirdi ve lastiği gererek, arasına bir kibrit çöpü soktu. Parmağıyla kibrit çöpüne vurdukça kutuya çarpan çöp, sanki yazı yazılan daktilo makinesiymiş gibi, "tık tık, tiki tık… tiki tiki tık…" diye sesler çıkarıyordu. Yaşar, avukatların ve yargıcın sözlerini, mahkeme kâtibi tutanağa geçirirmiş gibi sözde daktiloda yazıyordu. Hem mahkeme kâtipliği yapıyor, hem avukatlık yapıyordu. Bir bu yana geçip kendi avukatı gibi konuşuyor, bir karşı yana geçip hazine avukatı gibi konuşuyordu. Yaşar, bu taklitleri çıkarırken, koğuştakiler de gözlerinden yaş gelesiye gülmekte, kahkahadan kırılmaktaydılar.

Yaşar, hazine avukatı gibi, onun sesiyle konuşuyordu:

"Sayın yargıcım, merhum Reşit'in oğlu olduğunu iddia eden ve merhumun tek mirasçısı olarak huzurunuza çıkan bu şahsın, herşeyden önce yaşamakta olduğu bile resmen ve hukuken sabit değildir. Hukuken hayatta bulunmayan bir kimsenin ise, mirasçılık iddiası abestir. Çünkü, adının Yaşar olduğunu söyleyen ve yaşamakta olduğu yalnız kendi iddiası bulunan bu şahsın -ki hukuken mevcut dahi değildir- Yaşar olduğu da, merhum Reşit'in oğlu ve tek mirasçısı bulunduğu iddiası da mesnetsiz ve kanun huzurunda geçerli değildir. Çünkü… yarın başka şahıs ve şahıslarda ortaya çıkarak, kendilerinin merhum Reşit'in çocukları oldukları iddiası ile miras talebinde bulunabilirler. Kendisinin Yaşar ve merhum Reşit'in oğlu olduğunu iddia eden bu şahsın gerçekten Yaşar ve gerçekten yaşamakta olduğunu resmen ve hukuken ispat etmedikçe merhum Reşit'in mirasçısı olamayacağı meydandadır. Binaenaleyh kanunun madde-i mahsusuna tevfikan, merhum Reşit'in hayatta hiçbir mirasçısı bulunmadığından, merhumun menkul ve gayrimenkul bilcümle nükut ve emvalinin devlet hâzinesine intikali gerekir."

Yaşar, hazine avukatının sözlerini belleğinde kaldığı biçimde söylerken, biyandan da önündeki kibrit kutusundan yaptığı daktilo makinesinde söylediklerini yazar gibi sesler çıkarıyor, böylece koğuşun ortasını bir mahkeme salonu havasına sokuyordu.

Yaşar,

— Hazine avukatı denilen adamın söylediklerini duyunca ben bittim. Öyle de büyük korkuya kapıldım hiç anlatamam… Korkmamın nedeni şu ki, ister misin bu avukat şimdi beni, "Merhum Reşit'in mirasına konmak için kendisini sahte olarak Reşit'in oğlu olarak göstermektedir," deyip bir de beni hapse tıktırsın… Bin kez pişman oldum davayı açtığıma ama iş işten geçti artık… Yan gözle benim Anşe'ye baktım, o da bana bakmakta. Anşe'm, hazine avukatının sözlerinden öyle üzünçlü ki, ağladı ağlayacak…

Yargıç, "Söz, Yaşar Yaşamaz müdafiinin…" dedikten sonra, ayağa kalkan benim avukatıma, "Hazine avukatının iddiasına karşı siz ne diyorsunuz?" dedi.

Koca bir devletin hâzinesinin avukatı, ona karşı ne denilebilir ki… Benim avukat, bir öksürüp gırtlak temizledi, cüppesinin bir kulaçlık kol yenini havada savurduktan sonra başladı konuşmaya:

"Efendim, hayatta olduğunu ve yaşamakta bulunduğunu şu anda hepimizin ve bizzat sayın hazine avukatının da görmekte olduğu ve şu anda sağ ve salim olarak huzurunuzda bulunan müvekkilim, resmi kayıtlardaki herhangibir hatadan dolayı, nasıl olur da ölmüş diye iddia edilebilir."

Oh aman çok şükür, avukatımın sözleri üzerine nüfuskâğıdımı alacağım ve hakkım olan baba mirasına konacağım diye sevinirken, ordan hazine avukatı firlayıp başlamaz mı:

"Fakat o takdirde, sayın yargıcım, bütün ölülerin yaşamakta oldukları iddia edilebilir ki…"

Eyvah, ben gene yandım, derken benim avukat, yerinden firlayıp hazine avukatı denilen adamın lafını ağzına tıktı:

"Müsaade buyurunuz… Sayın hazine avukatının ölmüş olduğunu ileri sürdüğü müvekkilim, babasının tek mirasçısı olarak, onun bütün özel ve tüzel kişilere olan borçlarını ve devlete vergilerini ödemiş bulunmaktadır ki, kendisinden merhum babası Reşit'in vergi borçları tahsil edilirken ölü olduğu ileri sürülmemiş ve müvekkilim Yaşar'a yaşayan her vatandaşa yapılan işlem yapılmıştı. Bir ölünün, hem de merhum babasının vergisini ödediği görülmüş müdür?"

Hay yaşa sen!.. Benim avukatı gördünüz mü? Mahkemede olmasak, sarılıp öpeceğim avukatımı. Aldığı para helal olsun… Hele şu mirasımı bir alayım, sana hakkından çok para vermezsem bana da Yaşar demesinler… Besbelli işte, biz davayı kazanacağız. Kazanacağız ya, hazine avukatı sussa… Susmuyor ki… O da firlayıp ve cüppesinin sağ kol yenini fir fir havalandırıp girişti söze:

"Sayın yargıcım, taraf avukatı şu noktayı unutuyorlar ki, mahkeme huzurunda ancak resmi belgeler geçerlidir. Biz Yaşar adlı bu şahsın, Çanakkale Savaşı sırasında şehit olduğuna dair mahallin nüfus müdürlüğünden aldığımız resmi belgeyi yüksek mahkemenize ibraz etmiş bulunuyoruz."

Eyvah ki eyvah… Hazine avukatı benim öldüğümü belgelerle ispat ediyor. Benim avukatım da çok yaman, gene cüppe kolunun geniş yenini savurta savurta başladı konuşmaya:

"Bizim de bu konuda tanıklarımız var sayın yargıcım. Evet, tanıklarımız var. Yaşar'ın merhum Reşit'in oğlu ve tek mirasçısı bulunduğuna dair hem belgelerimizi takdim edeceğiz, hem de tanıklarımızı göstereceğiz."

Bunun üzerine benim avukatımla hâzinenin avukatı, biri, "Belgeler geçerlidir," öbürü, "Yok efendim, tanıklar geçerlidir," diyerek tartışmaya giriştiler. Tartışma büyüdü, kavgacı horozlar gibi birbirlerinin üzerlerine atılıyorlar. Nerdeyse vuruşacaklar…

Neyse ki, yargıç tetik davranıp, "Karar…" dedi de, avukatların kavgasını önledi. Yargıç karar deyince, hepimiz ayağa kalktık. Yargıç kararını söyledi:

"Karar: Davacı tarafın gerekli belgeleri mahkememize ibrazına, nüfus müdürlüğünden merhum Reşit'in kayıt suretinin celbine ve askerlik şubesinden merhum Reşit oğlu Yaşar'ın terhis kaydının getirtilmesine ve duruşmanın 9 Şubat Cuma günü saat dokuza talikine karar verildi."

Yaşar, anlatırken bu kez yargıç rolünü almış, yargıç gibi kararı okuyor, biyandan da kibrit kutusunda daktilo makinesi sesi çıkartarak, mahkeme kâtibi görevi yapıyordu. Kararı yazıp bitirince sustu. Bisüre

sürdü bu suskunluk.

Dinleyenlerden biri bu suskunluğu bozdu:

— Sonra?

Yaşar,

— Sonra, dedi, bu iki avukat hani mahkemede birbirlerine horozlanıyorlardı ya… Az daha vuruşacaklar diye yüreğim ağzıma gelmişti ya… Ben boşuna korkmuşum. Mahkeme salonundan koridora çıkınca birbirlerinin koluna girdiler. Benim avukat, hazine avukatına cıgara tuttu. Cıgara alan hazine avukatı da, çakmağını çakıp benim avukatın cıgarasını yaktı. Güle söyleşe gittiler. Baba dostuna, "Emmi, bu ne tiyatrodur yahu… Bunlar az önce kanlarına susamışlar gibi birbirlerinin üstüne sıçramıyorlar mıydı?" dedim.

Baba dostu ne de olsa gün görmüş adam, "Aman oğlum Yaşar," dedi, "mahkemelerde birbirlerine her horozlanan avukat birbiriyle küsüşseydi, selamlaşacak iki avukat kalmazdı ortada."

"Öyleydi de emmi, hiç mi değil, birbirlerine selam verecek yüz bırakaydılar. Neydi o birbirlerine saldırmaları?" diye sordum.

"O da görevleridir," dedi. "Hazine avukatı, hâzineden aylıklı, bizim avukat da parasını alıyor. Aldıkları parayı hak etmek için mahkemede ellerinden geleni yapıyorlar ki, avukatı tutanlar da onlara bakıp bakıp, helal olsun desinler…"

Gerçekten de ben kaç kez içimden bizim avukata, "Aldığı para helal olsun, az bile aldı…" demiştim.

Sabırsızlanan dinleyicilerden biri Yaşar'a,

— Sonra ne oldu Yaşar, mirası aldın mı? diye sordu.

Yaşar anlattı:

— Sonra ağbicim, gittim benim avukata… Ona korkumu anlattım. Hazine avukatının çok zorlu olduğunu, babamın mirasına konmak için sahtecilik edip babamın oğluyum diye ortaya çıktığımı söyleyerek beni hapse attırabileceğini, davadan vazgeçmek istediğimi söyledim. Benim avukat gülümseyerek, "Öyle yapsa gene iyi…" dedi, "ister misin, ölmüş bir adam, mirasa konmak için kendini diri gösteriyor diye seni sahtecilikle suçlasın!.." Olur olur… Şimdiye dek olanlar, bundan daha da olmaz değildi ya…

— Yahu, adamı patlatırsın Yaşar, nüfuskâğıdını çıkarabildin mi, mirasını alabildin mi? diye bağırdı koğuştan birisi.

Yaşar,

— Hava aldım, hava… dedi.

— Nasıl olur be Yaşar?

— Oldu işte… Mahkeme üç yıl sürdü. Belge getir, tanık getir… Belge getir, tanık getir… Üç yıl geçti… Dayanabilsem daha da dayanacaktım ama, Anşe'nin babası artık dayanamadı. Bir duruşmadan sonra, koridorda beni tuttu kolumdan, "Yaşar oğlum," dedi, "nüfuskâğıdını çıkaracaksın diye Anşe seni çok bekledi. Senin yüzünden çok kısmetini tepti. Gül gibi kızıma da yazık ettin. Görüyorsun işte, sana nüfuskâğıdı verecekleri yok."

Kafam attı, "Ama emmi," dedim, "sen de biliyorsun ki ben ölmüş değilim, yaşıyorum."

"Oğlum, ben bilmişim kaç para eder, devlet bilmeyince… Onun için, en iyisi, sen gel bu benim Anşe'den vazgeç. Hiçbir zaman ölüye nikâh düşmez."

Nasıl oldum ağbiler, bir bilseniz… O koca yapının tavanı, döşemesi fır fır dönmeye başladı. Anşe de babasının elinden tutmuş duruyor. Anşe'nin yüzüne baktım ki, vah Anşe'm vah, güzelim gözlerinden inci taneleri gibi yaşlar süzülmekte gül yanağına…

Artık mahkemeye de, davaya da boş verdim. Boş vermesem n'olacak ki… Kendi kendime düşündüm, "Hey avanak Yaşar," dedim kendi kendime, "ulan ölüp ölmediğini, yaşayıp yaşamadığını sen devletten

daha mı iyi bilirsin hey dangalak… Bunca yıl, ille de yaşıyorum diyerek devlete karşı gelinir mi? Devleti yalancı çıkarmak sana mı düştü hey akılsız Yaşar? Sana bunca yıldır yaşamıyorsun diyorlarsa demek sen de yaşamıyorsun. Kıy canına da resmi belgeler doğru çıksın…"

Böyle söyleyip, kendimi öldürmeye niyetlenmiştim ki, benim Anşe'mden haber geldi. O haberi gönderene de, getirene de kurban olsun Yaşar…

Anşe'm yazmış ki mektubunda, "Yaşar'ım benim, sen benden vazgeçmedikçe ben senden vazgeçemem. Babamın dediğine bakma. Senden başkasına yar olmaktansa tatlı canıma kıyarım Yaşar'ım. Bütün dünya sana yaşamıyor dese de, Anşe'nin gönlünde yaşamaktasın Yaşar'ım. Sen nereye ben oraya. Bana bir haber et yeter…"

Koğuştakiler coşkulanıp kimisi of çekti, kimi iç geçirdi, kimisi de sözle duygusunu belli etti.

— Aşkolsun… Yiğit kızmış!..

— Böylesi kıza ne yapsan değer.

— Yaşa ulan Yaşar, inadına yaşa… Anşe için yaşa be…

Yaşar,

— Yaşayacağım ağbiler ama, bırakmıyorlar ki yaşayayım, nüfus kâğıtsız yaşanmıyor.

Biri bağırdı:

— Mahkemenin arkasını bırakmasaydın be…

— Ağbiciğim, o mahkemeye o kadar çok gidip geldim ki, sonunda o duruşmalardan kulağımda karmakarışık seslerden bir uğultu kaldı: "Abes… Mantıkan… Olamaz… Abesle iştigal… Mantığa göre… Emval… Mal… Nükut… Gayrimenkul… Adalet… Hak… Hukuk… Tahakkuk…"

Hırsızların piri sayılan yaşlı bir hükümlü,

— Ah, ah… dedi, yahu Yaşar oğlum, sen neden Karakaplı Nizami Beyi gidip görmedin be… Ona gitseydin, hem sana istediğin gibi bir nüfuskâğıdı çıkartır, hem de mirasını şıp diye kopartır alırdı. Yalnız babandan kalan mirası değil, amcandan kalanları da alır verirdi sana.

Yaşar, Benim emicem yok ki… dedi.

— Olsun… Amcan olmasa bile, Karakaplı Nizami Bey, önce sana zengin bir amca uydurur, sonra ondan da seni mirasa konduruldu.

Hükümlülerden biri,

— Yetiş hey Karakaplı Nizami, yetiiiş! diye bağırdı.

O zaman Yaşar,

— Bu Karakaplı Nizami Bey, Hızır gibi biri desenize… dedi.

— Hızır mı! Hızır kaç para eder Karakaplı Nizami Beyin yanında yahu.

Başka biri de bu sözü söyleyeni destekledi:

— Hızır Aleyhisselam, Karakaplı Nizami Beyden tavsiye mektubu almasa, hiçbişey yapamaz…

Yaşar, Karakaplı Nizami Bey denilen adama pek şaşmıştı.

Esrara yumulanlara tatlı bir uyuşukluk çökmüştü. Koğuşta esrar içmeyenler de duman altı keyfindeydiler.

Duman altı olmuş bir hükümlü,

— Haydi Yaşar'ım, konuştur şu sazını… dedi. Yaşar, sazının üstüne kapanıp türküsünü söyledi:

Bir döksem derdimi denizler taşar
Anlatsam yargıca, yargıç da şaşar
Hakkımı istesem ölmüşsün derler
Vergiye salgıya bu ölü yaşar

İsterse bulunur kitapta yeri
Hazret-i Isa'yı gösterir diri
Bu sözü söyleyen kimdir denirse
Yaşarken yaşamaz garibin biri

Altından Değerli Tavsiye Kartı

Yaşar artık işini biliyordu. Bu iş, onun göreviydi. Anlatıcılık yaparak cezaevinde yaşamını kazanıyordu. Koğuş arkadaşları onun "zarına bakıyor"lardı… "Kayıntı" çıktıktan başka cıgara parasını da veriyorlardı. Hoş, hiçbişey vermeseler de Yaşar yine anlatacaktı. Çünkü başından geçenleri koğuş arkadaşlarına anlattıkça boşalıyor, sanki üstünden bir yük atıp rahatlıyor, derdini arkadaşlarıyla bölüşüyordu. Anlatmasa çıldırırdı. Hatta, kendisini dinleyecek birini bulmasa da zengin biri olsa, anlattıklarını dinlemesi için parayla adam tutardı. Şimdi ne iyiydi, hem anlattıklarını dinliyor, hem de üste para veriyor, kayıntı veriyor, zarına bakıyorlardı.

Yaşar derdini dökmek için başından geçenleri anlatamadığı zamanlar, sazını söyletir, saz çalarak, türkü çığırarak avunurdu. Onun türkülerinin çoğu bilinen türkülerden değildi. Çünkü türkülerinin sözlerini kendi düzer, ezgisini de kendi bağlardı. Sazı, yalnızlığının tek arkadaşıydı. Onu telleriyle konuşan bir canlı yaratık olarak görüyordu.

Koğuştakiler yataklarına çekilmişlerdi. Kimisi, koğuşun ortasında uzun eski tahta masa çevresinde oturmuştu. Koğuşta öyle bir derin sessizlik vardı ki, çay ocağında kaynayan çay suyunun çıkardığı ses, bir iniltili sızlanma gibi duyulur olmuştu. Tam Yaşar'ın anlatıya başlama zamanıydı.

Yaşar aldı sözü:

— Başına gelmeyen bilmez, bir; tok açın derdinden anlamaz, iki; ey yarenler, sizlerin başınıza gelenler daha ne ki… Büyük kentte aç sokak iti olsan, çöp tenekelerini eşeler de karnını doyurursun, açlıktan ölecek değilsin ya… Yürekliysen gözüne kestirdiğin yere uğruluğa buyurursun… Ya benim gibi hırsızlamaya da yüreksizsen ne bok yersin… İnsan olmak, hem de insanın yoksulu, yolsuzu olmak ve de umarsızı olmak, sokak iti olmaktan bin kötü…

Masada oturmuş, soluklu soluklu çayını içmekte, emniyetteki sabıka dosyaları gebe kadın karnı gibi şiş olup, sabıkaları artık defterlere, dosyalara sığmaz olan yaşlı hırsız,

— Bakındı hele bir şu Yaşar Yaşamaz denilen yeniyetmeye… Bize, yoksullukla yolsuzluğun ne olduğunu öğretmeye kalkışır. Yaşar oğlum, bırak o ağızları da sen, şu başından geçenleri anlat kaldığın yerden… dedi.

Döşeğine uzanmış olan bir delikanlı da,

— Anşe n'oldu Anşe? Hey garip Anşe? diye sordu.

Yaşar, yaşlı hırsıza,

— Başüstüne emice, dedi, derdimi anlatmak için söze giriş olsun dedim, bağışla, beceremedim.

Anlattı:

— Sağolsun baba dostu. O olmasaydı açlıktan ölecektim. Eski borcumu ödeyemediğimden baba dostunun yanına varamıyordum. Kentin göbeğinde bigün nereye gidip ne yapacağımı bilmeden başıboş dolanırken biri omzumdan tutup silkeledi.

Kimdir diye baktığımda karşımda baba dostunu görmemle borcumu ödeyemediğim için mızıldanırken baba dostu, "Dur Yaşar oğlum, dellenme! Senden borç isteyen, borcun sözünü eden mi var! Nedir bu, büsbütün kötülemişsin… Bakar kör olmuşsun…" dedi.

Ben de olanı biteni, nüfuskağıdım olmadıkça, ipsizin biri sanıp bana kimsenin iş vermediğini yana yakıla anlattım.

"Yahu Yaşar oğlum, sen Satı Beye gitsene!" dedi.

"Kim dedin, kim, kim?"

"Satı Bey canım, Satı Bey…"

"Kim ki o Satı Bey?"

Satı Beyi tanımayışıma baba dostu çok şaşıp, "Allah Allah," dedi, "yahu nasıl tanımazsın… Bizim ordan… Cırık Hakkı'nın oğlu canım… Bildin mi? Babanın elinde büyüdü sayılır, senin babanın ona çoook iyilikleri vardır."

"Amanın… Cırık Hakkı'nın oğlu mu dedin emmi? Bizim Satılmış, öyle mi?"

"Hee, o ya…"

"Satılmış… Ama sen demincek başka bir ad dedin ya…"

"Demek sen bilmiyorsun… Evet, bizim ordan, bildiğimiz Satılmış oğlan işte. Allah, yürü ya kulum dedi, o da Allahın buyruğuna uyup yürüdü ki, nasıl bir yürüme… Gayet yüksek memuriyetler aldı…"

Ağzım bir karış açık kalıp, "Ne diyorsun emmi?" diye şaştım.

"Evet, öyle oldu… Yükselince de Satılmış adını köylü adı diye beğenmeyip, kısalttı adını, Satı Bey oldu."

Baba dostunun anlattığına göre, bizim Satılmış adını değiştirip Satı diye kibarlaştırdıktan başka, kendisini yeni tanıyanlara bizim oralı olduğunu söylemez, bilmeyenlere İstanbullu olduğunu söylermiş.

"Bu zamanda onun bir sözü yasadan geçerli hey Yaşar oğlum… Sen şimdi hiç durma, git ona. Yalnız, bizim ordan gelenleri tanımazdan geliyormuş. Bilmem, seni tanır mı?"

"Ne demek, tanımaz mıymış hiç…"

"Onu gör. Sana istediğin yerde, istediğin işi bulur, ama isterse…"

Satılmış'ın yerini öğrenince, açlığımı neyi unutup seğirtirken baba dostu ardımdan seslendi:

"Aman haaa, dalgınlığa gelip de sakın Satılmış deme şaşkınlıkla, şimdi Satılmış değil, Satı Bey oldu, Satı Beey… Bizim ordan gidenlere yüz vermiyormuş emme, sen başka, seni tanır… Satı Bey diyeceksin, unutma!"

Satılmış denilen bu sütü bozuktan bizim orda yaka silkmeyen kalmamıştı. Benden bikaç yaş büyüktür ama kavruk kaldığından benden küçük görünürdü. Anası oynak karı olduğundan evini ocağını boşlayıp kaçıp gitmişti. Babası Cırık Hakkı öldüğünde Satılmış küçüktü. Akrabaları da yoksul olduğundan, babam rahmetli Satılmış'ı epiy kolladı. Gelgeldim bu Satılmış bir Allahın belası oğlan, ele avuca sığmaz. Ne kadar muzurluk varsa, hepsi bunda toplanmış. Herkesin dediği şu: "Bu oğlan adam olursa sokaktaki itler de adam olur." Ama olmuş işte… Baba dostundan ben bunun adresini almıştım ya, doğru çalıştığı yere gittim. Nutuk çekmeye, falan yere gitti dediler. Yarın gelecek mi? Yarın da filan yerde nutuk çekmeye gidecekmiş… Ertesi gün sabahtan, ben bunun nutuk çekeceği filan yere vardım. Hani bir büyüğümüzü sırta kaldırışımı anlatmıştım ya, bu bizim Satılmış iti de aynen o büyüğümüz gibi olmuş, tıpkı o büyüğümüz gibi sırtlarda, eller ve başlar üstünde taşınaraktan nutuk çekeceği kürsüye konuldu. Ordan bir nutuk çekti ki ağbiler, dinlenilmeyince nasıl bir nutuk olduğu anlaşılamaz ki… Ben bile, bu Satılmış rezilinin geçmişini bildiğim halde, açlığımı, yorgunluğumu, işsizliğimi, bunca bin derdimi unutup onun nutkuna kapıldım gittim… Ne dediğini anladığımdan değil, bağırıp çağırmasından ve birileiine sövüp saymasından dinleyenin yüreği ağzına geliyor. Nutkunu bitirdi Allaha şükür, birden davullar zurnalar çalmaya, o renkli renkli balonlar patlatılmaya, evlerin üstlerinden renkli kâğıt parçaları atılmaya başlandı. Mehter takımı kılığına girmiş ilkokul çocukları, cüce yeniçeriler gibi zil, davul, def, dümbelek çalarak Satılmış'ın üstüne vardılar. Ben ille de Satılmış'ı görmeliyim… Can derdine düştüğümden onca kalabalığı yararak sökerek, boş bulduğum aradan geçip, alçak engelleri aşıp kendimi Satılmış'ın önüne attım. Kendimi önüne atmamla, Satılmış iki koluyla beni kucaklayıp alnımdan ve iki yanağımdan şappadanak öptü. O öpünce, karşılık vermemek ayıp olacağından, ben bunun geçmişteki rezilliklerini bilmezden gelip ben de onu öptüm. Yahu, şu baba dostunun iftirasına bakın hele, hani bizim ordan olanları tanımazdan geliyordu, hani burnu büyümüştü… Beni ilk görüşte tanıdıktan başka, şapur şupur öpüyor da… Sarılıp sarılıp iki elimi birden sıkıyor.

Ben hemen, "Aman, bana bir yol göster, işsizim…" diye başlarken, benim dahaca diyemediklerimi de

anlayıp, yumruğunu havada sıkarak oradakilere bağıra bağıra anlatmaya başladı:

"İşte bir dertli yurttaş daha, milyonlarca zavallıdan biri, bir dertli… Ben vatandaşın emrindeyim, sizin emrinizdeyim…"

Ben biyandan, "Estağfurullah, o ne biçim söz… Ben kimim ki, sen benim emrimde olacaksın; Yaşar sana kurban olsun. Yaşar senin emrinde…" diyorsam da ortalığın gürültüsünden sesimi ona duyuramıyorum. Yahu, şu Satılmıştaki insanlığa bakın siz, senin emrindeyim diyor. Ben birden, "Yahu, bu kadar yakınlık gösterdi, bikaç kuruş para istesem mi!" diye içimden geçirdimse de, herifi bunca yıl sonra görür görmez, herkesin içinde para istemek ayıp olur diye düşünüp vazgeçtim. Belli ki işte, para istesem verecek, hem de ne kadar istesem o kadar verir… Allah razı olsun. Yerine gider de, baş başa kalınca isterim diye düşünüp, "Seni nerde bulup göreyim?" dedim.

"Ben heryerde sizin emrinizdeyim…" dedi. "Peki, ne zaman geleyim?" diye sordum. Bu kez de, "Herzaman emrinizdeyim…" dedi.

Ben gene bir estağfurullah daha çekip ordan ayrıldım. O gün boyuna Satılmış'a dua ettim. Yahu, dünyanın bu kötü zamanında böyle bir iyi adam görülmemiş…

Neyse, uzatmayalım ben bir zaman bunun ardına düştüm ki, karşılaşıp da konuşalım. Ama gel gör ki, yüzünü görmek olasılığı yok… "Heryerde emrindeyim," dedi ama, heryer neresi? "Herzaman emrindeyim!" dedi ama, herzaman hangi zaman? Siz bendeki şaşkınlığa bakın ki, heryerin hiçbir yer, herzamanın da hiçbir zaman demek olduğunu anlayamamışım. Görüşmek istemediğin adama, "Heryerde seni bekliyorum, herzaman gel!" diyeceksin. Ben bunu, Satılmış'ın kapısı önünde duran odacıdan öğrendim ağbiler. Bu Satılmış'ın çalıştığı yere vardım. Kapısında dikilmiş olan odacı beni içeri salmadı.

"Yahu etme, beni tanır," dedim, "senin beni yanına bırakmadığını duyarsa sana çok kötü kızar."

"Nerden tanır seni?" diye sordu. Ben de nerden tanıdığını anlatıp, "Önceki gün nutuk çektiği yere gittiğimde beni daha uzaktan görünce iki kolunu açaraktan koşup boynuma sarıldı, iki yanağımdan öptü. Aradan bunca yıl geçti de beni unutmamış sağolsun… İki eliyle elimi tutup sallaya sallaya sıktı, ellerini omzuma koyup ve sırtımı okşayıp gönlümü aldı…" dedim.

Odacısı olacak rezil, "Satı Beyfendi günde yüz kişinin elini sıkar, günde yetmiş kişiyi kucaklar, günde bilmem şu kadar insanı öper… Her kucaklayıp öptüğünü tanıyacak değil ya…" dedi.

"Yahu arkadaş, bu adam deli mi ki tanıyıp etmediği insanları kucaklayıp öpsün, her önüne gelenin elini sıksın, sırtını sıvazlasın?"

"Deli değil ama politikacı… Sen bu memlekette yaşamıyor musun?"

"Yaşamakla?.."

"Politikacıdır bu, herkesi öper de, sever de, kucaklar da..."

Belli ki herif beni Satılmış'ın yanına salmamak için aklınca kandıracak. Etme eyleme yahu, çocukluk arkadaşımdır, neyimdir filan dedimse de, odacının laf anlayacağı yok. Ben direttim, o direndi, sonunda, "Randevun var mı?" diye sordu.

"Olmaz olur mu, elbet var. 'Ne zaman geleyim,' diye sordum, 'Herzaman emrindeyim,' dedi. Nerede seni göreyim,' dedim, 'Heryerde beklerim, heryerde emrindeyim,' dedi."

Biz odacıyla çekişip dururken koridorda dikilen başka odacılar da yanımıza gelmişlerdi. Benim bu sözüm üzerine açıkta bişey görmüşler gibi gülmeye başladılar. Odacı, bir zaman gülüp, gülmesi kesilince, atlatmak istediklerine, "Herzaman gel, heryerde seni beklerim…" dediklerini, benimle gerçekten görüşmek isteseydi, "Şuraya şu saatte gel, seni bekliyorum…" diyeceğini anlattı.

Kapıcının dediklerine aklım yatıyorsa da, sözleri gönlüme uygun düşmediğinden ve içimden inanmak gelmediğinden, dedim ki:

"Olamaz, öyle vicdanlı adam beni atlatmış olamaz, bana emrindeyim," dedi.

Bu odacı takımı bir gülme daha tutturdu. Satılmış'ın odacısı, "iyicene avanakmışsın," dedi, "sözün

gelişi söylenmiş bir politikacı lafı o, koca Satı Beyfendi senin gibi zibidinin buyruğuna girer mi len?"

Orası öyle ama ben gene de inanmadım. Ordan savuşuyormuş gibi yapıp, uzun koridorun öte başındaki köşeye siperlenip odacının kapı önünden uzaklaşmasını bekledim ki, fırsatını bulup içeri dalayım da Satılmış arkadaşımı göreyim. Hem de Satılmış'ı görür görmez ilk işim, bu odacıyı kapısından dehlemesini söylemek olacak, belki de beni alır odacılığına… Bu kadar yakın arkadaş ve de hemşeri ve de bunca yıl sonra beni onca kalabalık insanın arasında görüp boynuma sarıldı. Siperlendiğim köşede kapıcıyı kolluyorum. Derken küçüksu dökesi mi geldi, her ne olduysa kapının önünden ayrılıp gitti. Ben koşup Satılmış arkadaşımın odasına daldım. Ben orayı bildiğimiz bir büyük adam odası sanmıştım, oysa koca biyer, oda oda içinde… Girdiğim yerde kimseler yok. Bir gülüşmeler, konuşmalar gelen yana yöneldim, açık kapıdan baktım. Hah, işte bizim Satılmış. Birden içeri odaya dalamadım ve odacının neden beni içeri salmadığını da o görüntüyü görünce anladım. Sekreter denilen kızlardan biri olacak, bir masada oturuyor. Bu bizim Satılmış da, kızın arkasına geçmiş, bir elini kızın omzuna atmış, öbür eliyle de masaya dayanmış, bütün ağırlığıyla kıza abanmış. Elinde kalem, kız sözde bişeyler yazıyor. Satılmış da kızın ensesine yapışmış, soluyarak kızın yazdıklarını okuyacak sözde… Hani nerdeyse kızı arkasından kasnaklayacak. Kıza biyandan, "iyi yazmışsın yavrum, aman çok iyi…" deyip duruyor, ne dediğini de pek bilmeden… Kız, kurtulmak için ırgalanıp, omuz verip Satılmış'ın ağırlığından kurtulmaya çalışıyor.

Satılmış, kızı tava getiremeyince, içtihat filan gibi bir laf söyleyip kızdan o kitabı istedi. Kız öte odaya geçti. Öte oda, tavana dek silme kitap dolu. Kız, üç ayaklı bir merdivene çıkıp üstteki kitabı indirecek. Bu bizim Satılmış alçağı, merdivenin altına geçip kızın aynalığını alttan seyre başlamaz mı! Beni onca kalabalık içinde tanıyıp kucaklamasından vicdanlı olduğuna kanıp, "Aşkolsun, erkek ki, tam bizim ora erkeği…" diye içimden geçirmekteyim. Kız elini bir kitaba attıkça, gözleri kızın baldırlarında, "O değil, öte yandaki… Yok, yok, daha yukardaki…" diyerek kızı oyalıyor.

Baktım, kızı merdivenin tepesinden indireceği, benim de onunla görüşeceğim yok, öksürüp de geldiğimi anlatayım dedim. Öksürünce, Satılmış başını benden yana çevirdi. Geçenki gün o beni nasıl kucaklayıp öptüyse, soğuk durmak ayıp kaçar diye düşünüp, ben de kollarımı açaraktan bunun üstüne vardım, varmamla birden geri çekilince, az kala burun üstü düşecektim ki, kızın inmekte olduğu merdivene yapıştım da düşmekten kurtuldum. Kız da merdivenden inmişti. Satılmış geri çekilip, buzdan daha soğuk, demirden daha katı bir sesle, "Ne istiyorsun?" diye sordu.

Ben şimdi buna ne diyeceğim, nasıl konuşacağım bununla? Öyle ya, beyfendi, zatialiniz deyip eteklemeli miyim, Satı Beyfendi mi diyeyim, yoksa len Satılmış mı? Sizli bizli mi konuşsam, senli benli mi? Sen diye konuşsam, koskoca bir büyük adama sen demek ayıp… Siz desem, bunca zamanın arkadaşlığı var aramızda, alay ediyormuşum gibi olur… Ben bununla, kimi zaman Satı Beyfendi diyerekten, kimi zaman da len Satılmış diyerekten, şaşkınlıktan lafı karman çorman edip konuştum.

"Ne demek, yahu beni tanımadın mı… Tanımadınız mı yoksam? Ben Yaşar değil miyim? Hani geçen gün kucaklayıp sarılıp da… öpüşmüştük ya…"

Satılmış elinin tersiyle bana çık işaretleri vererekten, az önce kasnaklamaya çalıştığı kıza, "Sorun ne istiyormuş…" dedi. Kız aramıza girip, "Siz kimi aradınız, kimsiniz?" dedi.

Ben kızı insan yerine koymayıp Satılmış'a dedim ki:

"Yahu Satılmış Beyfendi… Len biz eski arkadaş değil miyiz? Zatialinizlen çocukluğumuz biarada geçmedi mi len? Sen bizim ordan Cırık Hakkı nın oğlu değil misin Satı Beyfendi. Hatta zatialiniz bigün bizim bahçeden armut çalarken, babam rahmetli seni görmüştü de, ben de zatialinizi kovalamıştım, hatırladın mı? Hatta ağaçtan düşmüştün len… Yerde teneke varmış da, siz üstüne düşünce dudağın yarılmıştı ya…"

Ben bunları söylerken, Satılmış'ın üstüne bir durgunluk geldi.

Sekreteri olacak kız da, beni ordan dehlemek için Satılmış'a, "Beyfendi, randevunuz vardı, geç

kalacaksınız…” dedi.

Satılmış, “Benim adım Satı…” dedi.

“Satı olmuş, Satılmış olmuş, beni hiç ırgalamaz,” dedim, “sen benim derdime bir umar bul da… Adını değiştirdiğini hemşeriler söylemişti de inanmamıştım, demek Satı oldun… Hayırlı olsun… Daha bir kibar ne de olsa…”

“Bir yanlışın olacak, ben seni tanıyamadım.”

“Evet, hemşeriler tanımazdan gelir demişlerdi. Dur ben sana kendimi tanıtayım iyice… Yahu, hani sen bir sabah ahırdayken, ben birden bastırıp da…”

Satılmış, sözümü ağzıma tıkıp sekreterine, “Bizi yalnız bırakın, bizi yalnız bırakın…” dedi. Sekreter öteki odaya geçti. Kapıyı kapattı. “Buyur otur şöyle Yaşar…” diye yer gösterdi.

Hah şöyle… Sicilini okumasam, alçak beni tanımazdan gelecek. Koltuğa oturdum. Oturdum dersem, pek de oturmak sayılmaz. Koltuk öyle yumuşakmış ki, oturayım derken içine batıp gömüldüm, ayaklarım bile havalandı. Kendimi toparladım. Bir parlak çanak içinden cıgara uzatıp, aldığım cıgarayı da yanarca gibi bir çakmakla yakıp, “Kusura bakma, birden tanıyamadım, kim olduğunu çıkaramadım…” dedi.

“Aman nasıl olur, geçen gün nutuk çektiğin yere gelmiştim de, beni uzaktan görünce boynuma sarılıp kucaklayıp öpmüştün ya beni…” dedim.

“Yaa, öyle mi olmuştu…” dedi.

O zaman anladım ki odacısı haklıymış, gerçekten de beni tanıdığından değil, görevi gereği kucaklayıp öpmüş. Asıl şaştığım, sekreter kızı savdıktan sonra, Satılmış’ın ağzını değiştirip, bizim ora ağzıyla konuşması oldu.

“N’örüyon, n’işliyon Yaşar?” dedi.

“N’örek, heç işte… Ben de sana ondan geldim ya,” dedim, “işsizim, aman bana bir iş bul.”

“İş goley…”

“Kolay mı, aman…”

“Diploman var mı, okul diploman?” dedi. “Yok, dedim, okula gidemedim.”

“Hımmm, demek diploman yok… Öyleyse sana yüksek bir iş vereceğiz…” dedi.

Aman, nasıl olur, sözümü yanlış anladı sanıp, “Hiçbir okuldan diploma almadım…” dedim.

“iyi ya,” dedi, “diploman yoksa küçük işlere giremezsin…”

“Hımmm… Hımmm…” diye diye, bilmem hangi şirketin yönetim kurulu üyeliğini, bilmem ne bankasının bilmem ne üyeliğini, bilmem hangi kurumun bilmem ne işini sayıp hangisini istediğimi sordu.

“Satılmış, başından savmak için alay mı ediyorsun benimle, ben sana okula gitmedim diyorum…” dedim.

“Ben de sana buyüzden büyük işler düşünüyorum ya,” dedi, “hatta vali bile olmak için, hatta elçi bile olmak için diploma gerekmez de, mahalle bekçisi olmaya kalksan diploma ister.”

“Ben senden karnımı doyuracak bir iş, bir küçük iş istiyorum…” dedim.

“O zaman zor,” dedi, “hem diploma ister, hem de yarışma sınavına gireceksin. Geçen gün adliyede bir kâtiplik için dörtyüz lise mezunu sınava girdi de, üniversiteyi yarıda bırakmış bir tanıdığın oğlunu, sınavı zorla kazandırıp işe aldık. Senin diploman olmadığına göre, biz sana yüksek bir iş bulacağız.”

“Arkadaş, sen beni biyere hademe gönder, işçi gönder…”

“Peki, sana bir kart yazayım…” dedi.

“Eksik olma… Ne de olsa hemşeriyiz…” Arkasına bişeyler yazdığı kartı bana verdi.

“Yaşa Satılmış, sağol Satı Beyfendi…” deyip odasından çıktım.

Dışarı çıkar çıkmaz kartın arkasındaki yazıyı okudum: “Hamili kart Yaşar Beye lüzumlu suhuletin gösterilmesi ricasıyla. Satı Çayırlı.”

Pek bişey anlayamadım. Baba dostu, Satılmış’ı gördükten sonra sonucu kendine bildirmemi istemişti.

Vardım baba dostunun yanma.

"Ne haber?" dedi.

"Haberler iyi emmi, dedim, ahırdaki işi söylemesem beni tanımazdan gelecekti ya, ahır olayını anlatır gibi olunca, hemen beni susturmak için ister istemez tanıdı. 'Senin okul diploman yok, seni vali yapayım, büyükelçi yapayım,' Filan dediyse de kabul etmedim, o da bana bu kartı verdi işte."

"Tavsiye kartı mı?"

"Besbelli öyle olacak."

"Şimdi artık işin iş, nerde olsa iş bulursun, sırtın yere gelmez.

"Aman emmi, karttaki yazıyı okuduysam da, bir anlam çıkaramadım. Bit de sen oku, bakalım ne demek istiyor."

Baba dostu da kartın arkasındaki yazıyı okudu:

"Hamili kart Yaşar Beye lüzumlu suhuletin gösterilmesi ricasıyla. Satı Çayırlı."

"Şimdi ne demek istiyor yani bu kartta?" diye sordum.

"Demek istiyor ki, sen bu kartı her ne zaman, her nerede ve her kime verirsen sana hertürlü kolaylık gösterilecek. Açılmaz kapılar sana açılacak."

"Aman emmi, ben kolaylık istemiyorum ki, iş istiyorum."

"Usul böyledir oğlum, büyük adamlar iş verin şuna diye yazmazlar, böyle yazarlar. Bu laf, yani, her ne iş isterse verin, demektir."

"Peki, neden doğrudan 'iş verin' diye yazmazlar emmi?"

"Çünkü oğlum, doğrudan 'iş verin' diye yazarlarsa, o zaman iltimas olur ki, namussuzluğa girer ve de başkalarının hakkını yemeye girer. Böyle yazınca, hem iş verilir, hem de usulünce olur. Satı Bey iltimas yapmaz bir doğru adamdır."

Birden aklım başıma gelip, "Tuuu!" diyerek elimi dizime vurdum. Baba dostu, "Gene ne oldu?" diye sordu.

"Gördün mü emmi, ne yaptım ben? Vay kafa vay bendeki eşek kafası!"

"Ne oldu Yaşar oğlum?"

"Daha ne olsun… Bize bu kartı Satılmış arkadaşım verdi sağolsun. İyi, güzel… Ama kime verilecek bu tavsiye kartı? Kimden iş istenilecek? Kartın kime verileceğini, kimden iş istenileceğini sorup öğrenmek yok mu? Eyvaaah, bir daha mı gidilecek şimdi Satılmış'ın yanına? Bu kez o odacılar, beni huzuruna tövbe yanaştırmazlar, odasına sokmazlar. Ben yandım emmi…"

Baba dostu halime kıkır kıkır gülerek, "Dur aman oğlum Yaşar, boşuna dövünme! Sende hiç mi görgü yok?" dedi.

"Niye ki emmi?"

"Sen şu kartın üstündeki imzaya bak, imzaya! Kimin adı yazılı bu kartta? Satı Çayırlı Beyin… Oğlum, kimi imza vardır yalnız bir yerde geçer, kimi imza vardır biriki yerde geçer, kimi imza da vardır heryerde geçer. Satı Beyin imzası ne demek? Herbiyerde geçer demek… Sen imzanın heryerde geçenini aldın ki, artık bu memlekette senin sırtın yere gelmez. Sen bu imzalı kartı açık artırmaya çıkarsan, bak gör, ne para eder."

"Desene, bana büyük ikramiye çarpmış piyangodan da haberim yok…"

"Yok ya… Şimdi bu kart, Allahın izniyle her bir vilayette geçer, belediyelerde geçer, resmi ve özel tüm dairelerde geçer, denizde, karada ve havada ve herbiyerde geçer."

"Öyleyse emmi, başımı büyük yere vurayım."

"Durduğun kabahat… Canın hangi işi çekiyorsa o işe gir…" Küçüklüğümde babam beni kasabadan şehire getirmişti de, beni şehirde bir müzeye götürmüştü. Müzeye götürmesinin nedeni, müzenin hademelerinden biri bizim akrabamızdı da, o akrabamızı görmeye müzeye gitmiştik. Hademe akrabamız

beni elimden tutup müzenin içini hep gezdirmişti. Taştan yapılma koca koca insanları görünce şaşıp kalmıştım. O akrabamız bana taştan insanları gösterip, "İşte bütün bu gördüklerinin hepsi benden sorulur, ben bunların kralı sayılırım," demişti.

Belli ki beni çocuk görüp övünmüştü. Her ne olursa olsun, o müze hiç aklımdan çıkmış değildir, düşlerime girmiştir. "Büyüyünce ne olacaksın?" diye sorduklarında, "Müzede hademe olacağım…" derdim. İsterse heykel olsun, isterse taştan olsun, müze dolusu insana hükmü geçmek ne demek. Taştan oldukları daha da iyi, hiç değilse insanın canlısı gibi karşı gelmezler. Satılmış'ın verdiği kart herbiyerde geçtiğine göre, bir müzeye gidip orda hademe olayım diye düşündüm. Gelgelelim o kentte kalırsam, Anşe'nin babası bizi rahat komaz. Anşe'yle düşünüp danıştık, sonunda İstanbul'a kaçıp göçmeye karar kestik. İlkin ben gideceğim İstanbul'a, bir müzede hademe olduktan sonra ev tutacağım, evi dayayıp döşeyip Anşe'yi İstanbul'a çağıracağım. Hademe oldum mu, nasıl olsa bir nüfuskâğıdım ya da nüfuskâğıdı yerine geçecek bir kimliğim olacağından nikâh kıymamız kolay.

Tirene bineceğim gün Anşe beni uğurlamaya geldi. Bana bir heybe dolusu azık da getirmiş. Benim gibi onun da yüzü gülüyorsa da, içimizden kan gidiyor. Ayrılık bu…

"Anşe'm, talihimiz döndü artık…" dedim. "Dönsün artık…" dedi.

Tirene bindim, kompartımanın penceresinden başımı uzattım. Anşe, "Sen hemen bir iş bul!" dedi. Bunu bana belki yüz kez demişti.

"Bulacağım evelallah… Hem de müzede…" dedim. "İş bulunca hemen bana mektup yaz, bildir…" dedi.

"Yazarım elbet. İş garanti, bu kart olduktan sonra…" dedim. "Babamı hiç dinlemem… Sen iş bulunca arkandan koşar İstanbul'a gelirim…" dedi. "Gelirsin elbet…" dedim.

"Bana da İstanbul'da bir iş bulursun…" dedi. "Bulurum elbet…" dedim.

"Ama bak, nikâh isterim haaa…" dedi.

"Elbet… Nikâhımız da kıyılacak… Nikâhsız hiç olur mu Anşe…" dedim.

"Nikâhımız kıyılınca babam da bizi bağışlar, barışır bizimle…" dedi.

"Heee, barışır bizimle…" dedim.

Tiren düdüğü öttürdü. Tekerlekleri döndü. Birden aklına gelmiş gibi Anşe, "Bu sendeki iş kartı İstanbul'da da geçer miymiş?" dedi.

Bunu belki yüz kez sormuştu. Ben de her sorduğuna dediğim gibi, "Elbet… Bu kart, memleketin herbiyerinde, kentinde köyünde, yazında güzünde, dağında bayırında geçermiş… Satı Beyin kartı, altından bile değerliymiş…" diye seslendim; çünkü tiren kalkmıştı. Anşe de tirenin yanında koşuyordu. Baktım, gözlerinden inci taneleri gibi yaşlar dökülür.

"Kız Anşe, ağlama! Böyle bir sevinçli günde hiç ağlanır mıymış…" dedim.

Gözlerini çevresine silerekten, "Ben sevincimden ağlarım Yaşar'ım, sevincimden…" dedi. Gözyaşı döken gözleriyle gülüyordu.

"Gülegüle Yaşar'ım, gülegüle…"

"Yakında görüşmek üzere…"

"Mektup yaz, mektuuup…"

"Elbet… Yazarım…" diye seslendim.

Daha bişeyler dedi ama duyamadım, tiren uzaklaşmış, gardan çıkmıştı. Kuş kanadı gibi çırpınan elini bisüre daha gördüm.

Yaşar Yaşamaz koğuş arkadaşlarına her gece başından geçenlerin bir bölümünü anlatıp bitirdikten sonra, koğuştakiler duygularını belirtir, bişeyler söylerlerdi. O gece, kimseden ses çıkmadı. Çünkü çok duygulanmışlardı. Her biri, anlatılan olayı kendisi yaşıyormuş gibi olmuştu. Kimisinin de hayallerinde olmadık bir Anşe yaşıyordu.

Yaşar Yaşamaz o gece susunca derin iç geçirmeler duyuldu.

— Çayı tazele! diye çaycıya seslenenler olduysa da, sesleri herzamanki duyarsız sertlikte değil, incinmiş çocuk sesi yumuşaklığındaydı.

Gecenin geç zamanı olmasa, sazı söyletmenin tam sırasıydı. İçiciler, sarıksız sarılmış dolma kalınlığındaki cıgaralarını elden ele dolaştırarak esrar dumanından geniş geniş soluklar çektiler. Sabıkalarına dosyalar yetmeyen yaşlı hırsızla dört arkadaşı, esrarın dumanını ziyan etmemek için, eski battaniyelerini başlarından geçirip çadıra girer gibi altına girdiler, elden yaptıkları nargileden esrar çektiler. Bisüre sonra koğuş iyice sessizliğe gömüldü. Aradabir sayıklayanların sesleri, iniltileri duyuluyordu.

Göster Buyurmuşlar Gösterelim

Cezaevinin ikinci kısmının birinci koğuşu, akşam yoklamasından ve hükümlülerin akşam yemeklerini yemelerinden sonra derin bir sessizliğe gömülmüş ve cıgara dumanına boğulmuştu. Bu dumanlı sessizliğin kenevir yanığı bir kokusu vardı. Bu koku, kabak nargilesinin lülesinde yakılan ya da cıgaraya sarılıp içilen esrarın kokusuydu. Kabak nargilesi, gerçekte, bir kabağın içi oyularak nargile biçimine getirilmesi demekti. Ama cezaevinde kabak bulunmayınca, çay bardağından, şişeden bile kabak nargilesi yapmasını beceriyorlardı. Esrar nargileyle içilirse, dumanı daha az havaya karışıyor, daha çok ciğere çekiliyor, böylece ziyan edilmeden dumanının çoğundan yararlanılıyordu.

Birinci koğuştakiler üçer beşer kişilik öbeklerde toplanmışlardı. Her öbekte, iki cıgara kâğıdının tükürüklenerek yapıştırılmasıyla yapıldığı için çiftekâğıtlı denilen başparmak kalınlığındaki esrarlı cıgara ya da çanağında esrar yakılan kabak nargilesi, elden ele dolaştırılıyordu. Öbeklenmiş esrar içicilerinin dışında kalmış olanlar, çaycılar, orta işçileriyle hizmet oğlanlarıydı.

Mapus damı, özgür ortamda değeri varla yok arası bozuk paraların bile altın değeri taşıdığı yer olduğundan, bundan başka da cezaevine esrar sokmanın zorluğu yüzünden, cezaevinde içilen esrarın dumanının bir solunumu bile ziyan edilmeden göğüslere çekilmeliydi. Birinci koğuşun hükümlüleri işte buyüzden üçü beşi bir olup başlarına battaniye ya da palto çekmişler, bunların altında öbek olmuşlardı. Üç hükümlü, başlarına çektikleri kirli bir yorganın altına girmiş, çifte kâğıtlıyı elden ele dolaştırıyorlardı. Esrarlı cıgarayı ağzına alan, sanki cıgara içmiyor da, kamışla ya da somrukla bir bardak meyve suyunu birden çekiyormuş gibi dumanını iyice içine çektikten sonra cıgarayı yanındakine veriyordu. Esrarlı dumanı içlerine öyle uzun uzun çekiyorlardı ki, sonunda boğulurcasına öksürmekten boyunları, avurtları şişip, gözleri firlayıp yüzleri mosmor oluyordu. Başparmak kalınlığındaki o koca esrarlı cıgara, yorgan altındaki üç kişi arasında, ikinci dolaşmaya kalmadan tükeniyordu. Esrarlı dumanlar, kirli yorganın altında hapsedildiğinden dışarı dağılmıyor, bütün dumandan yararlanılıyordu.

Bir öbek hükümlü de battaniyenin altına sokulmuştu. Yıkılmış bir çadır altında kalmış gibiydiler. Arasıra battaniye orasından burasından kımıldıyor, sonra boğuk boğuk öksürükler duyuluyordu. Başka bir esrarcı öbeği de eski bir paltonun altında büzüşmüştü.

Koğuş öylesine esrarlı cıgara dumanına boğulmuştu ki, esrara alışkanlığı olmayanlar bile, havadaki esrar dumanını soluyarak, "duman altı" dedikleri keyif dalgasına gömülüyorlardı.

Esrarlı cıgaralarını, üstüne de hapisane işi demli çaylarını içip keyiflerini bulacak, sonra Yaşar Yaşamazın serüvenlerini dinleyeceklerdi.

Yaşar'ın anlattıklarını bu denli özenle, bu denli ilgiyle dinlemelerinin nedeni, anlatılanlarda kendilerini bulmalarıydı. Üç aşağı beş yukarı aynı olayları onlar da yaşamışlardı. Yaşar Yaşamaz'ın anlattıkları, onların ortaklaşa yaşantılarıydı. Sanki Yaşar Yaşamaz, herkesin derdini kendinde birleştirip, kendi derdi olarak anlatıyordu. Buyüzden, dinleyenler Yaşar'ın sözü arasına girip birden patlayarak:

— Aynen böyle yahu… diye bağırıyorlardı.

Yaşar,

— İstanbul'a geldim ağbiler… diye söze başladı.

Sözlerini koğuşun dumanlı havasında saptamak için, bir resmi çiviyle duvara çakar gibi, sazının tellerini titretti. Sonra sazına sözüyle de katılıp içini döktü:

İstanbul dedik de özendik geldik
Kaldırım taşma uzandık kaldık
Canımızı verdik harçlık kazandık

Onu da elimden aldın İstanbul

Koğuştaki hükümlülerden,

— Nurol!

— Ağzın dert görmesin Yaşar!

— Ellerine sağlık yiğidim… diye sesler yükseldi.

Yaşar Yaşamaz, dinleyicileri esrarın dalgasına derin düşmüşlerse, onları uyarmak için anlatıya başlamadan ilkin sazını konuştururdu. Sazın telleriyle hava, yoğun havanın titreşimiyle de dinleyenlerin yürekleri titrerdi.

Yaşar Yaşamaz anlatıya girişti:

— İstanbul'a geldim ağbiler. Bu büyük kentte sağ bilmem sol bilmem, yer bilmem yol bilmem. Neyse, gelirken adresini aldığım bir hemşerimizi buldum İstanbul'da. Vardım yanına. Durumlarımı bir bir anlattım ona. Elimdeki kartı görünce gözleri ışıyıp, beni kaldığı oteldeki odasına aldı. Öyle de pis, külüstür bir otel ki, bizim oranın hanları yanında lüküs kalırdı ki o kadar olur. Otel pis mis, herneyse, hemşerim benim otel paramı da vermekte.

Hemşerim, elimdeki tavsiye kartını nerde, nasıl bir işte kullanacağımı sordu. Ben de İstanbul'un bir büyük müzesinde hademelik, bekçilik, kapıcılık ne gibi bir iş isteyeceğimi söyleyince bana, "Sen çıldırmışsın oğlum…" dedi.

Nedenini sordum. Benim elimdeki tavsiye kartı bir hâzineymiş. Böyle bir tavsiye kartı elde olunca, hiç müze bekçiliği, hademelik ne düşünülür müymüş!

Hemşerime, "Benim gibisini de müzeye müdür yapacak değiller ya…" dedim.

"Müdürlük kaç para eder elde bu kart olunca…" dedi. "Peki, ne yapalım bu kartı?" diye sordum.

"Arkadaş, bu kartı satarız, hem de dünyanın parasına satarız. Bu parayla da seninle birlik bir iş kurarız ki, hiç sorma artık, öyle bir kıyak iş…"

"Aman hemşerim, o senin dediğin hiç olmaz. Neden dersen, bu kartın üstünde, hamili kart Yaşar Bey diyerekten benim adım yazılı, okumadın mı? Bu kart benim adıma yazılmıştır."

"Varsın olsun… Arkadaş, sen banka çeki nedir bilmez misin? Banka çeki ada yazılı da olsa, adı yazılı olan kişi o çeki başkasına ciro edebilir. Sen de öyle yaparsın… Hem, adın yazılı olmuş olmamış ne çıkar… Bu kartın değeri, senin adının yazılı olmasından değil, Satı Beyin adının basılı olmasından…"

Dediklerini pek anlamadıysam da, işin içinde bir kurnazlık olduğunu sezip, her ne dediyse, her ne denli diller döktüyse ben gene de olmazlandım. Çünkü, her ne denli beni odasına alıp yardım ettiyse de, ben bu hemşerimin gidişinden hoşlanmadım. Ne iş tutup nerde çalışıp da bu koca İstanbul kentinde geçimini sağladığını sorduğumda hiçbir iş tutmadığını, hiçbir işte çalışmadığını söyledi. Aman, nasıl olur… Ya bu değirmenin suyu? Üsteleyince anlattı. Bizim kasabadan karısını buraya getirtmiş, bir zengin evine hizmetçi olarak vermiş. Karısı hizmetçilik edip para kazanır, bu dümbük de karısının elinden paraları çeker alırmış. Karı parasıyla geçinir bir herif olduğundan ben buna güvenemedim.

Araya sora İstanbul'un en büyük müzesinin yerini buldum. Vardım müzeye. Müdür Beyi görmek istediğimi söyledim. Konuğu olduğundan o gün görüşemeyeceğimi söylediler. Devrisi gün gene vardım müzeye.

"Toplantısı var, pazartesiye gel!" dediler. Pazartesi günü gittim. Bu kez de, "İzine çıktı, bir ay sonra gelecek…" dediler, ister istemez bir ay bekledim. İstanbul kentinde işsiz güçsüz, parasız pulsuz bir ay beklemek kolay mı? Bizim hemşeri, elimdeki Satı Beyin tavsiye kartının piyasa değerini bildiğinden, nasıl olsa ilerde benden faiziyle geri alacak umuduna kapılıp ve de daha başka çıkarlar umup, bana hergün üç beş lira harçlık veriyor, otel paramı da ödüyorsa da, bunca zaman başkasının eline bakmak insana zor geliyor. Herneyse… Bir ay bekledim. Müdür Bey izinden dönmüş. Bu kez de hastalanmış… İyi

olmasını bekledim. Giderim müzeye, "İşi var, bugün görüşemez…" derler. Ertesi gün giderim, "Bakan gelecek, bugün olmaz!" derler.

Günler geçiyor. Bir gece oteldeki odamızda benim hemşeri, "Hava çok kötü…" dedi.

"Şaka mı ediyorsun hemşerim, yaz havası, bundan iyi hava mı olur…" dedim.

"Havalar kötüleşiyor, sen benim dediğime bak, bir ayak önce şu müdürü gör de işe gir, yoksa yanarsın…" dedi.

Yahu havayla müzedeki işin ilişkisi ne ki… Hemşerim, "Ben sana siyasi havayı söylüyorum… Hava bozulmakta günden güne. Bu Satı Beyi ordan dehleyecekler. O zaman herifin borusu ötmez. Ondan sonra da Satı Beyin kartını al, parçaaa parça parçala, herifin anasının orasına sok!" dedi.

"Aman, gerçek mi?"

"Satı yerinden atılmadan işe girdin girdin, yoksa o kart, sahte paradan beter olur."

Elimden geleni yapıyorum. Her sabah, müzenin görevlilerinden daha erken müzeye gidip, onlardan daha geç müzeden dönüyorum. Ben böylece müzeye gidip gelirken, gene bigün müzenin bahçesinde kapı dibine çömelmiş beklerken, müzede çalışanlardan biri, benim müzede ne işte çalıştığımı sordu. Ben de müzede çalışmadığımı söyledim.

Adam, "Sabah erken gelip akşam geç gittiğine bakıp, ben seni burda çalışan biri sandım. Nedir derdin?" dedi.

"Benim derdimi burda öğrenip bilmeyen mi kaldı ki… Demek sen duymadın, öyle mi? Aylardır gelip giderim. Müdür Beyi görüp bir tavsiye kartı vereceğim de burda bir işe gireceğim sözde. Gelgelelim, elimdeki tavsiye kartının da süresi dolacakmış bugünlerde, çünkü hava bozmaktaymış. Müdür Beyi görmenin olasılığı yok… Gelir giderim, boşuna. Her sabah geliyorum, Müdür bugün yok diyorlar, bugün izinli diyorlar, bugün gelmeyecek diyorlar, hastalandı diyorlar, işi çıktı diyorlar, konuğu var diyorlar…"

O adam bana acıyıp, "Ver bakayım şu kartını!" dedi.

Elimi iç cebime attım ki, amanın, kart yok… Öteki cebime baktım, beriki cebimi aradım… Aman!..

"Şuraya sokmuştum, hangi deliğe girdi cenabet!" diye söylenerek aranırken, adam, "Yoksa çaldırdın mı?" dedi.

"Aman Allah göstermesin… Adıma yazılmış bir tavsiye kartını kim çalabilir…"

"Hırsız çarptıysa, talihi varmış…"

Tüh, cüzdanda da yok, defterin arasında da yok!

"Düştü de bir şanslı herif bulduysa, kullanmıştır senin yerine…"

Derken buldum tavsiye kanım. Ceketimin iç cebi yırtıldığından, kart cebimden aşağı ceketin astarı içine düşmüş. Ordan zorla çıkarıp adama verdim. Adam, gözlüğünü takarak, elindeki kartı gözüne yaklaştırıp uzaklaştırarak iyice baktıktan sonra, "Ne yazıyordu bu senin kartında?" diye sordu.

"Ne demek ne yazıyordu? Yani şimdi yazılı değil mi? Hamili kart Yaşar Beye lüzumlu suhuletin gösterilmesi ricasıyla, diye yazılı."

"Allah Allah…"

"Ne olmuş ki…"

"Daha ne olsun… Sen bu kartı cebine soka çıkara, çıkara soka, üstündeki yazılar silinip okunmaz olmuş. Baksana, bu yazının hamilisi silinmiş…"

"Geriye ne kalmış yazıdan?"

"Kart Yaşar Beye suhuletin gösterilmesi ricasıyla…"

"Ben fazla terlerim de… Demek terden yazılar silinmiş…"

"Çok terlediğin belli…" deyip kartı burnuna götürerek kokladı ve suratını ekşitip bir "öfff" çektikten sonra, "Çok terlediğin belli, kart hamura dönmüş…" dedi. "Ne olacak şimdi?" dedim.

"Bu kart böyle de geçer…" dedi.

“öyleyse yardımınla Müdür’ü göreyim…” dedim. “Burada olsa da görsen… Bugün komisyona gitti…” dedi.

Müzeye hergün gidip geliyorum. Artık beni oranın hademeleri, çalışanları hep tanıyorlar. Bigün, müzenin bahçıvanı, ordakilere ille de benim kartımı göstermemi istedi.

“Arkadaş,” dedim, “bu kartın artık elden ele dolaştırılacak hali kalmadı. Aylardır cebime soka çıkara kimi yazıları silinip okunmaz oldu.”

Üsteledi, ille de kartı başkalarına da gösterip benimle dalga geçecekler. Üstüme atıldılar kartı almak için. Ben de kartı elimle havada tutarak kaçırırken, nasıl olduysa bu herif kartın ucunu parmaklarının arasına geçirmez mi! Dur, aman, etme, eyleme dememe kalmadı, kart ikiye bölünüp büyük parçası bende, küçük parçası da onda kaldı.

Ben şimdi size boşu boşuna erkeklik taslayacak değilim ya ağbiler, kare iki parça olunca ben artık kendimi tutamayıp hırsımdan ağlayıp hıçkırarak, herifin anasına avradına, soyundan hiçbirini de unutup bırakmamacasına sövüp saymaya başladım. Ordakiler, yöreme toplanıp beni avutmaya çalıştılar.

İçlerinden iyi yürekli biri, “Kızmakta, sövmekte yerden göğe haklısın arkadaş… Sen hiç üzülme. Ben eskimiş yırtık pırtık paraları onarmakta çok ustayımdır, ver senin kartını da yapıştırayım, hiç belli olmaz, eskisinden yeni durur,” dedi.

Verdim kartın iki parçasını ona. Adam, o iki parçayı masanın üstünde özenle birbirine denk getirip bir yapışkan bandı üzerine koydu. Bandı, kartın üzerine iyice bastırıp yapıştırmak için, sağ yumruğunu havaya kaldırıp birden kartın üzerine indirdi. Yumruğunu havaya bir daha kaldırdı ki, eyvah… Yahu, olmadık terslikler hep beni mi bulur? Yumruğunu vurunca, bant karta yapışacağına, herifin yumruğuna yapışmasın mı? Ve o namussuz yapışkan bant, kartın üstündeki yazılardan biriki kelimeyi daha sıyırıp kaldırmamış mı! Kartın üstündeki “Kart Yaşar Beye lüzumlu suhuletin gösterilmesi ricasıyla” yazısından kala kala “Kart Yaşar’a gösterilmesi ricasıyla” kalmış.

Kartı sözde yapıştıracak olan adam çok utanıp, “Bunca zamandır yıpranmış paraları yapıştırırım, böyle bir terslik ilk geliyor başıma…” dedi.

Başıma toplananlar perişanlığımı görüp bana acıyarak, “Hiç kaygılanma, değil mi ki, Satı Beyin adı silinmemiş, okunuyor, bu kart gene de heryerde geçer…” dediler.

Belki geçmesine geçer de, şu Müdürü bir ele geçirebilsem… Neyse, gide gele… Meramın elinden ne kurtulur. Evet, günün birinde Müdür’ü ele geçirdim Allahın izniyle. Akşam paydosu olmuş, Müdür odasından ve müzenin kapısından çıkmış evine gidecekken… Onca zamandır ardına düşüp de bitürlü ele geçiremediğim Müdür’ü ben birden görünce artık nasıl coşkulanmışsam, aman elimden kaçırmayayım diye nasıl bir korkuya kapılmışsam, birden adamın üzerine atılmışım… Ben kendimi göremediğimden, Müdürün üzerine nasıl atıldığımı da bilemiyorum. Bildiğim şu ki, Müdür benim üstüne varmamla büyük korkuya kapılıp ve can derdine düşüp, “Yetişin!” diye bağırınca hademeler, memurlar koşup aramıza girdiler.

Ben biyandan, “Bırakın beni, Müdür Beyi göreceğim…” diye çırpınıp bağırıyorum, Müdür biyandan, “Tutun, yakalayın! Anarşist midir nedir… Bırakmayın aman!” diye haykırıyor.

Nasılsa içlerinden biri, “Yahu, sen Müdür’ü görüp de ne yapacaksın?” dedi.

Ben de elimde salladığım kartı kalabalıktan korumaya çalışarak, “Müdür Beye Satı Beyden kart getirdim…” diye bağırdım.

Satı Bey adı duyulunca, aman ağbiler, nasıl oldu bilir misiniz, onca kişinin ortasındaki Müdür ve Müdürün çevresindeki onca kişi birden donup kaldı, tıpkı sinemada film oynarken, gösterme makinesi bozulup da perdedeki insanların donup kalması gibi… Ben herifler çarpıldı sandım. Neyse ki, biraz kımıldadılar.

Müdür, “Kim dedi, kim dedi? Satı Beyfendi mi dedi? Bırakın, bırakın gelsin…” dedi.

Beni tutanlar, yakalayıp kolumu bükenler, saldılar. Müdür, müzenin paydos olduğunu, iş zamanını, evine gideceğini filan unutup, elini omzuma koyarak, tülden ince ve pamuktan yumuşacık bir sesle, "İnsan, Satı Beyden kart getirir de, hemen gelip beni görmez mi? Satı Beyden kart getirdiğini hiç söylemez mi oğlum?" dedi.

"Aylardır gelip gidiyorum, buralarda sürünüyorum, sizi görmek ancak bugün kısmet oldu efendim," dedim.

"Oğlum, evladım, sen Satı Beyin adını vermezsen, herkes seni kimin gönderdiğini ne bilsin!" dedi.

Elini omzumdan çekmeden, "Gel, gel!" diyerek beni odasına götürdü. Odasına girince, "Neden ayakta duruyorsun a oğlum, buyur, otur rica ederim…" diye bana yer gösterdi. Sonra da, kahve mi, çay mı, yoksa soğuk bişey mi içmek istediğimi sordu.

"Sağolun, varolun, ne çay isterim, ne kahve, ne de soğuk bişey… Satı Beyin kartını…" deyip, kartı aranmaya başladım. Ben gene ceplerimi tersyüz edip kart aramaktayım. Ara ki bulasın! Yahu bu kart gene ne cehennemin dibine girdi… Gene ceketin astarı içine kaçmıştır diye elimi daldırıyorum, yok… Ben kartı aramak için nasıl çırpınmışım, nasıl ceplerimi yırtıp üstümü başımı paralamaya başlamışım ki, Müdür bana acıyıp, "Aman evladım, öyle paralanma… Yavaş yavaş ara… Bir de pantolonunun kıç cebine bak!" dedi.

"Aman estağfurullah, Satı Beyin kartını hiç kıç cebime koyar mıyım efendim… Buralarda biyere girmiş olacak…" dedim.

"Yavaş yavaş ara, elbet biyerinden çıkar," dedi.

Müdür Bey bana acımakta haklı. Üstüm başım zaten yırtık pırtık, bir de kartı bulacağım diye üstümü paralarsam, büsbütün çıplağa soyunacağım. İşte o sıra, odaya bizimle girenlerden bir bey, "Sakın aradığın, şu elinde tuttuğun kart olmasın!" dedi. Baktım ki kart elimde değil mi! Elimde tuttuğum kartı, şaşkınlıktan ceplerimde aramaktayım. Kartı Müdür Beye verdim. "Senin soyadın Kart mı?" diye sordu.

"Değildir… Yani… Öyle yazılmıştır," dedim. "Kart senin lakabın mı?" dedi.

"Hamili karttı da cebimde dura dura… hamilisi silindi…" dedim.

Müdür Bey, elindeki kartı okuyup bir uzun hımmm çektikten sonra, "Satı Beyfendi, Kart Yaşar'a gösterilmesi, diye buyurmuşlar," dedi.

"Hamili kart Yaşar Beye lüzumlu suhuletin gösterilmesi ricasıyla" yazısından siline siline, kopa kopa, sonunda işte bu "Kart Yaşar'a gösterilmesi" yazısı kalmış.

Müdür, "Mademki, gösterin buyurmuşlar, öyleyse gösterelim," diyerek ayağa kalktı, iki eliyle pantolon kemerini tuttu. Böyle durumlarda bizim oralarda, "Sen onu babanın ölmüş eşşeğine göster!" derlerse de, dilimin ucuna gelen bu sözü yutup sustum.

"Hayhay… Başüstüne, gösterelim. Ne görmek istiyorsunuz? Bütün müzeyi mi gezip göreceksiniz, yoksa eski sikkeleri mi?"

"Ben bu müzede bir işe girmek için geldim efendim," dedim.

"Valla… bu kart iş için değil. Satı Beyfendi göster buyurmuşlar, başüstüne… Eski sikkeleri mi?"

Yahu bu sikke de nerden çıktı? Sikke nedir, ne bilirim ben? "Sikkeyle ilgileniyorsan, gösterelim…"

"istemem…" dedim.

Adam bana ille de sikke gösterecek.

"Bizim müzemizdekiler çok eski sikkedir ve zengindir," dedi. "Ne eski, ne yeni sikke göreceğim…" dedim.

"öyleyse yanına bir memur katayım, bütün müzeyi göstersin… Ben de ayrıca Satı Beyfendiye, emirlerini yerine getirdik diye yazarım…" dedi.

Dönüp otele vardım. Dünya başıma yıkılmış. O sıra hemşeri, odaya girip, "Mektubun var Yaşar," deyince, bikez içim cız etti. Mektubun Anşe'den geldiğini anladım. Başka kimim var ki, bana mektup

yazsın Anşe'den başka… İstanbul'a gelişimdenberi Anşe bana haftada biriki mektup yazıp, ille de kendisini de İstanbul'a aldırmamı istiyordu. İlk mektuplarına, "Dur aman Anşe, nerdeyse işe gireceğim, işe girince telesip seni de İstanbul'a aldırtacağım…" diye cevaplar yazıp oyalıyordum. Ama sonraları, artık oyalayacak, avutacak söz de kalmadığından mektuplarına cevap da yazamaz olmuştum.

Evet, bu mektup da Anşe'dendi. Mektubu açıp okuyunca yüreğimden vurulmuşa döndüm. Anşe'm mektubunda, "Artık buralarda durasım, dayanasım kalmadı. Gücümü, direncimi yitirdim. Beni oraya aldırtacaksan aldırt, yoksa anam babam beni burda bir zengin oğluna, ille de vermek istiyorlar, evleneyim diye zorluyorlar. Ya kendimi öldüreceğim ya da benim için ölümden bin beter olan yolu seçip o zengin oğluyla evleneceğim…" diye yazıyordu.

Yaşar Yaşamaz sustu. Birinci koğuşun hükümlüleri, yazıya gelmez bitakım acınma sesleri çıkardılar. Sonra da, koğuştakilerden sesler yükseldi:

— Vur şu sazının tellerine Yaşar oğlum…

— Konuştur sazını, ağlat sazını Yaşar'ım…

— Dokun dertli göğsüne sazın, okşa saçlarını sazın, söylet sazını Yaşar!

Yaşar Yaşamaz, bu dünyada nazının ve sözünün tek geçtiği sazının üstüne kapanıp çalıp söylemeye başladı:

İstanbul dedik de özendik geldik
Kaldırım taşma uzandık kaldık
Canımızı verdik harçlık kazandık
Onu da elimden aldın İstanbul

İstanbul dediğin zenginin tahtı
Hükümet halkasın boynuma taktı
Nedir bu zavallı Yaşar'ın bahtı
Beni özlemlere saldın İstanbul

Kaldırım taşları dizime zarar
Su kurşundan akar özüme zarar
Güzelleri çoktur gözüme zarar
Gözümde gönlümde kaldın İstanbul

Hey Anşe'm yavuklun uzattı sözü
Ağlamaktan görmez Yaşar'ın gözü
Yakar tüm dünyayı içimin közü
Dert olup gönlüme daldın İstanbul.

Karakaplı Nizami Bey Olmasa İşimiz Hepten Bitiktir

Birinci koğuşun meydancısı ortaya seslendi:

— Heeey! Yaşar Yaşamaz'ı gören var mı? Arayıp duruyorum, görünürlerde yok.

Hükümlülerden biri,

— Sabahleyin viziteye çıkmıştı, dönmedi. Belki de revire yatmıştır… dedi.

Koğuşun en yaşlısı,

— Hasta mı? diye sordu.

— Üşütmüş.

— Kafayı mı?

— Dalga geçme…

— Ee artık havalar soğudu. Oğlanda yorgan yok, döşek yok. Üşütür elbet, olacağı buydu.

Yaşlı hükümlü,

— Elbirliğiyle bir yolunu bulalım da Yaşar oğlumuzu üşütmeyelim… dedi.

Düdüğünü de öttürerek, "İçeri, içeri!" diye bağıran Yarımporsiyon'un arkasından Yaşar Yaşamaz da ikinci kısmın koridoruna girdi.

Birinci koğuştakilerden onu ilk gören,

— İşte, dedi, iti an çomağa davran, demişler, geldi bizimki… Yaşar'ı görünce sevindiler.

Yaşlı hükümlü,

— Hastaymışsın Yaşar? dedi.

— Soğuk almışım emice…

Kalın boru sesli bir hükümlü,

— Senin de sorduğun şeye bak, dedi, yahu Yaşar hiç hasta olabilir mi? İstese de olamaz.

— Nedenmiş o?

— Yahu, zavallı yaşamıyor ki hastalansın.

Koğuşta toplu bir kahkaha patladı. Yaşar gülümseyerek,

— Öyle söyleme ağbi, dedi, her ne kadar resmen yaşamıyorsam da, benim de azbuçuk yaşadığım, yani yaşarmış gibi olduğum gülerim olmadı değil.

— Aman… Ne diyorsun? Gerçek mi yahu? Yaşadın demek? Anlat hele şunu Yaşar…

Kalın boru sesli olanı,

— Bize şimdiye kadar hep yaşamadığını anlattın da… dedi.

Yaşar,

— Neden öyle söylüyorsun ağbi, dedi, askere alınırken, ölmüş babamın devlete borcunu alırlarken, akıl hastanesine sokarlarken, hep yaşıyorsun diyorlar ya bana… Ama bikez azkalsın gerçekten yaşıyordum.

— Ne diyorsun! Anlat be Yaşar şunu!

— Anlatayım ağbiler…

Yarımporsiyon, ikinci kısmın hükümlülerini, ağıla tıkar gibi, koğuşlarına soka soka birinci koğuşa yoklamaya gelmişti. Birinci Koğuştakiler de sayıldı. Her akşam yoklamasından sonra olduğu gibi Yarımporsiyon,

— Allah kurtarsın arkadaşlar! dedi.

Hükümlüler, bir ağızdan, ama hepsi de yarım ağızla,

— Sağol! dediler.

Yarımporsiyon, ikinci kısmın bütün koğuşlarında sayım yaptıktan sonra, ikinci kısmın demir çubuklu kapısını sürgüleyip arkasından da kol demirini vurup gitti.

Yaşar Yaşamaz o günün sabahı viziteye çıkmış, cezaevinin hekimi, revire yatmasını söylemişti. Yaşar da revire yatmıştı. Ama akşama doğru, cezaevi revirinin kirli aklığı içinde boğulur gibi olmuştu. Hem de aldığı ilaçların etkisiyle kendini iyice duymuştu.

Koğuşuna dönmek istemişti. Koğuşa dönmek isteyişi, ne iyileşmeye yüz tutmuş olması, ne de revirin kirli aklığından sıkılmış olması yüzündendi. O, her akşam koğuş arkadaşlarına başından geçenlen anlatmaya öyle alışmıştı ki, anlattıkça boşalıp öyle erinçleşiyordu ki, işte buyüzden akşama doğru revirde duramaz olmuştu. Yoksa yine boğazı yanıyor, yine göğsü doluydu, öksürüyordu. Revirdeki, cezaevindeki hükümlülerden biri olan sağlık memuruna, koğuşuna gitmek istediğini söyledi. Yarın ilaç almak için yine revire gelecekti. Cezaevindekiler revirde yatmaya can atarlarken, Yaşar Yaşamaz'ın koğuşuna gitmek isteyişine sağlık memuru bişey demedi.

Yoklamadan sonra birinci koğuştaki hükümlüler, uzatmadan yemeklerini yemişler, Yaşar'ın anlatmaya başlamasını bekliyorlardı.

O akşam anlatacağı bölümün girişini önceden yapmış olan Yaşar, dinleyenlerin ilgisini yeniden canlandırmak için,

— Nerde kalmıştık arkadaşlar? diye sordu.

Bikaç kişi birden atıldı:

— Otelde…

— Hani senin hemşeri, sana Anşe'nin mektubunu vermişti ya…

— Sen de mektubu okumuştun…

Yaşar, anlatısının kaldığı yerini sanki bilmiyormuş da, sözde anımsamış gibi,

— Haa, evet… diye söze girişti. Bir soluklanıp anlatmaya başladı:

— O kötü otel odasında hemşerim, o gün müzede ne yaptığımı, müze müdürünü görüp göremediğimi sordu. Ben de gördüğümü, adını Satı'ya çevirmiş olan bizim Satılmış alçağının kartını kendisine verdiğimi, müdürün de, "Başüstüne, gösterelim efendim," deyip, yanıma müzenin bir memurunu katarak, beni müzenin içinde, kolları kopmuş, burunları kırılmış, taştan yapılma insanlar arasında dolaştırdığını anlattım. Ben anlatırken hemşerim kahkahalarla gülüyordu. Müzede başıma gelenler gülünmeyecek gibi de değildi. Demek ben müzenin kapısında ille müdürü göreceğim diye aylarca, burunları kırık, kolları kopuk heykelleri görmek için beklemişim. Üzüldüğümü gören hemşerim, "Nedir, Anşe'nin mektubunda kötü bir haber mi var?" diye sordu.

Ben de mektupta yazılanları anlattım.

Hemşerim, benim sağalmaz bir avanak olduğumu, bende kele sürülecek bir gıdımlık akıl olsa, hemen Anşe'yi İstanbul'a getirtip, kendisinin karısına yaptırdığı gibi, benim de Anşe'yi bir zengin evinde hizmetçi olarak çalıştırmam gerektiğini söyledi.

"Çalışır kız, hem kendine bakar, hem sana bakar, hem de kasaba yerinde ziyan olacağına, İstanbul'a gelir de dünya neymiş görür…" dedi.

Birden tepem attı. Herife, "Ulan rezil, ben de senin gibi karı parası mı yiyeceğim? Karı parasıyla kahvede akşama dek iskambil kâğıdı mı oynayacağım?" diyeceğim ama, nasıl derim? Parası olmayanın yiğitliği hiç olmaz. Beni oteldeki odasından kovsa, sokaklarda aç kalacağım. Üstelik hemşerime borcum da var. Buyüzden hiç ses etmedim. Somurtmamdan içimden geçenleri anlamış olacak ki, "İlle de Anşe'nin parasını elinden alman gerekmez ya… Kız çalışır, kazanır kendine… Sen elini tez tutup Anşe'yi buraya getirtmezsen, nah buraya yazıyorum işte, kızı elin zengin bir yabanına verecekler," dedi.

Orası öyle… Anşe elden gidecek. Hemşerimin dediklerine aklım yatar gibi oldu. Öyle ya, parasını

elinden almadıktan sonra, Anşe'nin çalışmasında ne kötülük var!..

"Dediklerin iyi de, Anşe nerde çalışacak? İyi bir uygun ev bulabilir miyiz?" diye sordum.

"Kolay o iş… Orasını sen bana bırak. Hizmetçi komisyoncuları var, yarın sabah gider, konuşuruz," dedi.

Komisyoncu lafına benim midem bulandı. Hemşerimin açıklamasına göre, Anşe'ye çalışacağı evi bulacak olan herif, Anşe'nin aylığından bir yüzde komisyon alacakmış.

"Öyleyse, ben Anşe'nin İstanbul'da hizmetçi duracağı evi önceden görmeliyim," dedim.

"Helbetteee… Bura İstanbul. Helbet, evi bize komisyoncu gösterir. Pazarlığı da kesişiriz. Ondan sonra Anşe'yi İstanbul'u çağırırsın," dedi.

Ertesi sabah hemşeri, beni aldı bir parka götürdü. Park, belediyenin parkı, içinde çocuk bahçesi var. Anneler, analıklar, hizmetçiler, çocukları arabalara koymuş, parkta gezdirip dolandırıyorlar. Büyücek çocuklar parkta oynuyor. O park hizmetçi pazarıymış. Komisyoncularla hizmetçiler, hizmetçilerin kocaları da orada, bir pazarlıktır gidiyor, imam nikâhlı üç dört karısı olup hepsini hizmetçiliğe vermiş kocalar bile var. Bizim hemşeri artık bu işlerin kurdu olmuş. Vardık bizim komisyoncunun yanına. Tahta park sırasına oturup cıgaraları yaktık. Komisyoncu Anşe'nin yaşını, kilosunu, iş bilirliğini, neyini hep sordu. Herbişeyi öğrendikten sonra, "Tam ona göre bir ev var, çok namuslu bir hanımın köşkü… Eski İstanbul hanımefendisi ki o kadar olur… Güher Hanım derler. Boğaziçi'nde bilmeyen, tanımayan yoktur. Senin Anşe, Güher Hanımefendinin köşkünde rahat eder, yer içer yaşar," dedi.

Aylığında, komisyonunda, parasında da uyuştuk. Ordan otele varınca ben Anşe'ye, "Hiç durma, teles, İstanbul'a gel, sana iş buldum," diye mektup yazdım. O da bana falanca günü geliyorum diye mektupla bildirdi. İyi mi? Anşe'nin geleceği gün geldi çattı. O gece gözümü uyku tutmadı. Sabah erkenden Haydarpaşa Garı'na gidip tiren yolunu gözlemeye başladım. Tiren akşama doğru gelecek ama, ben sabahın köründe ordaydım. Bekle ha bekle… Saatler yaklaştıkça yüreğim küt küt atıyor. Tirenin gelme saati geldi geçti, tiren görünürde yok. Bir saat gecikmeli diye ilan ettiler. Bir saat sonra, yarım saat daha gecikmeli olduğunu ilan ettiler. Üç dört kez tirenin gecikmesini ilan edince, benim gibi yolcusunu karşılamaya gelmişlerden biri, demiryolu idaresine silme sıvama sövüp saydıktan sonra, "Ulan, hiçbir tirenimiz hiçbir gün hiçbir yere saatinde gelip gitmez de bu tarifeleri ne bok yemeye yaparlar?" diye bağırınca, ordan yaşlıca, gözlüklü bir bey, "Efendim, tarifeleri, tirenlerin ne kadar geç kaldığını anlamak için yapıyorlar. Tarife olmasa, tirenin kaç saat geciktiğini nerden bileceğiz?" dedi.

Derken kara tiren geldi. Ben tirenin pencerelerine koştum. Ayşe'yi göreceğim diye kendimi pencereden pencereye atıyorum, kalabalık ki anababa günü… Bir de Anşe'yi bulamazsam, kız yolunu yitirir koca İstanbul'da, gidecek yeri de yok… Anşe'yi bulacağım diye o yana koşuyorum, bu yana döneniyorum. O sıra bir el omzumdan tuttu:

"Yaşar!"

Dönüp baksam ki, Anşe değil mi!

Kız beni bulmasa, ben oralarda daha dönenip duracağım. Yolcularla karşılayıcılar sarılıyor, öpüşüyor. Bizde el içinde sarılışmak, öpüşmek ayıp sayıldığından birbirimize bakıştık ama, işte öyle bakıştık ki öpüşme kaç para eder yanında… Ayşe'me kavuşunca dünyalar benim oldu. İki tahta bavuluyla bir de bohçasını kaptım elinden. Tahta bavulundan birinin üstü boyalı teneke kaplı ve o boyalı tenekenin üstünde çiçekler arasında kuş resimleri var, gelin sandığına benzer bir bavul… Belli ki Anşe'm, bunca yıl düzdüğü çeyizini de alıp kaçmış baba evinden.

"Hoşgelmişsin Anşe'm, seni çok özledim," dedim. "Hoşbuldum Yaşar'ım, ben de seni çok özledim, hem de nasıl özleme…"

Ne diyeceğimi bilemediğimden, daha doğrusu Anşe'ye diyecek bir sözüm, söz söyleyecek de yüzüm olmadığından, birden, "Kız Anşe, sana öyle iyi bir iş buldum ki, hiç sorma… Yiyip içip yatacaksın, öyle

bir rahat iş… Çok iyi ve zengin bir hanımın yanında," diye başlayıp, hizmetçi komisyoncusundan neler duydumsa onları Anşe'ye satmaya başladım:

"Güher Hanımefendi derler ki, Boğaziçi'nde onu tanıyıp bilmeyen yoktur, bir eski İstanbul hanımefendisi olup onun köşkünde bir hanım da sen olacaksın…"

"Ya sen ne yaptın Yaşar'ım, bir işe girmişsindir herhal?.." dedi.

"Giremedim, hiçbir iş bulamadım," dedim.

"Ya o Satılmış'ın kartı ne oldu, bişeye yaramadı mı?" dedi. "Onun kartıyla bana bedavadan müzeyi gezdirdiler, hem de zorla gezdirdiler. Başka bir boka yaramadı," dedim.

Anşe'yi o gece için bile bir otelde yatıracak param olmadığından, gecenin bir zamanı, çalışacağı Güher Hanımefendinin evine götürüp bıraktım. Güher Hanımefendinin köşkünü önceden göstermişti komisyoncu, ama kadını görmemiştim. Köşkün kapısını açan kadına, getireceğime söz verdiğim hizmetçiyi getirdiğimi söyledim. Anşe'ye de sık sık geleceğimi söyledim, Anşe, başını benden öteye çevirip, başındaki yazmasının ucuyla gözlerini sildi ki, ağladığını bana belli etmesin. Döndüm geldim geceyarısından sonra otele.

Artık hemşeriden borç isteyecek yüzüm de yok. Aç açına sokaklarda gezmekte, kendime iş aramaktayım. Onun bunun elindeki gazetelerin işçi arama ilanlarına bakıp, her kim işçi ararsa koşup oraya başvuruyorum. Her nereye gittimse nüfuskâğıdı istiyorlar. Caddelerde dolanıyorum. Bir mağazanın vitrininde "çırak aranıyor" diye yazılı kâğıt görünce daldım içeri. Bir iş olsun da varsın çıraklık olsun, uşaklık olsun, ne olursa olsun. Orda da nüfuskâğıdı istediler. Odacı aranıyor, diye ilan yazılı yerlere giriyorum. Oralardan da boynu bükük dönüyorum.

Sözde Anşe'yi İstanbul'a getirttim, yanımda olsun diye… Ama gidip göremiyorum ki… Eskisinden çok özlemeye başladım Anşe'yi. Çalıştığı Güher Hanımefendinin köşkü, Boğaziçi'nin uzak biyerinde. Yol parası da çok tutuyor. Bir sabah erkenden düştüm yollara, yayan yapıldak git ha git… Öğleden sonra Güher Hanımefendinin köşküne vardım ama, ölü gibiyim, hem vurgunluktan, hem de açlıktan… Kapıyı çalıp Anşe'yi sormaya yüreklenemediğimden köşkün dolayında döndüm durdum belki Anşe'yi görürüm, biyerlerden sesini duyarım diye… Dolanırken bir de baktım, köşkün alt katında, önyüzü tüm camlı biyerde benim garip Anşe'm, yerinde bir saniye bile durmadan fır dönüyor. Ne yaptığını bilmesen de uzaktan baksan, kız delirmiş dersin. Ayşe'nin olduğu yer, mutfak gibi, çamaşırlık gibi, yemek salonu gibi, her işe elverişli büyük biyer. Anşe, kılığını değiştirmiş, has İstanbul kızı olmuş çıkmış. Şalvarı atıp entari giyinmiş. Zavallının dünyayı gözü gördüğü yok, o yerde, bir o yana, bir bu yana koşup dönüp duruyor. Bu koşuşmasının nedenini merak edip, başımı cama dayayarak seyre daldım. Anşe, mutfak ocağının üzerindeki elektrikli ızgaranın düğmesini çevirirken düdüklü tencere tıslamaya başladı. Anşe, düdüklü tencerenin kelebeğini gevşetirken, bu kez de, adının mikser olduğunu sonradan öğrendiğim zımbırtı durdu. Anşe koşup karıştırıcıyı yeniden işletti. Yeniden ocağın üzerindeki ızgaradan dumanlar çıkmaz mı! Anşe ızgaraya seyirtip kızaran ekmekleri alırken bir zil sesi başladı.

Telefonmuş. Kız koştu telefona. Ulan şu benim Anşe'ye bak sen, telefonda konuşmasını da öğrenmiş, alo demesini de öğrenmiş, mersi efendim demesini de öğrenmiş. Telefonu kapamasıyla, duran çamaşır makinesine koşup düğmesini çevirerek yeniden çalıştırdı. Derken bir çıngırak daha… Çalar saat çalıyor ki, fabrika çıngırağı sanırsın. Anşe, saatin çıngırağını duyunca, koştu çıngırağı durdurdu ilkin, sonra gene çalışan bir makineyi durdurdu, lıer ne makinesiyse… Yahu kızın soluklanmaya bir saniyesi yok, kendini o makineden bu makineye, elektrikli ızgaradan telefona, telefondan çamaşır makinesine, çamaşır makinesinden karıştırıcı makineye, ordan çalar saate, ordan düdüklü tencereye, ordan elektrik düğmesine, ordan elektrik süpürgesine, ordan havagazı fırınına… fır dönüp duruyor. Makineden makineye koşuşup durmaktan, sanki kendisi de bir makine olup çıkmış. Zavallı kız çırpınıp duruyor. Bu koşuşmaya, bu fır dönenip durmaya insan dayanmaz. İnsanı bırak, makine olsa dayanmaz buna. Anşe'min o koşuşmasını

görünce ağlayasım geldi. Bunca zor işleri de ne zaman, kimden öğrenmiş benim hamarat Anşe'm; şaştım kaldım. O koşuşup dururken, olduğum yerde benim başım döndü, gözlerim karardı. Kendimi biraz toparlayıp başımı dayayarak içerisini seyrettiğim camı elimle tıklattım. Makinelerin, ocakların, zillerin, çıngırakların, düdüklerin sesinden Anşe'nin, benim camı tıklatmamı duyacağı yok. Daha hızlı hızlı vurdum cama. Anşe dönüp baktı, bakmasıyla, "Yaşar!" diye bağırarak, biyandan da sabunlu ellerini önlüğüne silip kurulayarak camlı kapıdan çıkıp yanıma geldi.

"Gir, gir içeri!" dedi.

"Evdekiler darılmazlar mı?" diye sordum.

Evin insanları akşam gelirlermiş. Evde bir Güher Hanımefendi varmış. O da yatalakmış, yerinden kalkamaz, hep uyuklarmış.

Anşe'mle bir tadıyla öpüşmeye bile fırsat olmuyor, kızın o yana, bu yana koşuşmasından.

"Durdur şu zırıltıları, vidaları, düğmeleri, makineleri neyi de tadıyla iki söz edelim…" dedim.

"Amanın… Yemekler yetişecek hep, işler görülecek hep… Sen konuş, ben seni dinlerim, kulağım sende…" dedi.

Ulan, göz işte, kulak oynaşta olur mu hiç… Burası nasıl biyer, vapurların makine dairesi gibi. Gürültü patırtı da çok. Duysun diye bağırarak konuşuyorum. Hani laf olsun diye, "Nasıl, memnun musun burdan? Memnun değilsen, komisyoncuya söyleyeyim de sana başka biyer bulsun…" dedim.

"Çok iyi biyer. Buraya kapılandığıma çok memnunum. Çok rahatım burda. Seni düşünmekten başkaca hiçbir derdim yok…" dedi.

Sonra boynunu büktü. Baktım, gözleri buğulanmış. "Yaşar!"

"Buyur!"

"Sana bişey diyeceğim."

"Bir deme, beş de canım…"

"Duyduğuma göre babam benim izimi öğrenmiş. Ardıma adam koymuş. Beni burdan zorla aldırtıp götürecekmiş. Şu nikâh işi için elini çabuk tut…"

Ne diyebilirim ki…

"Helbeeeet… Ben başka neye uğraşıyorum ki… İlkin kendime bir iş bulayım hele. Ondan sonra da nüfuskâğıdımı çıkarmaya çalışacağım. Nüfuskâğıdımı da çıkardım mı, doğru nikâh memurunun karşısına…"

Anşe, bir eli havagazı ocağının düğmesinde, öbür eliyle elimi tutup, "İş bulmasan da olur, paran olmasa da olur… İşte ben çalışıyorum ya, ikimize de yeter bu para… Senden tek istediğim bir nikâh, nikâh kıydır, yeter bana…" dedi.

Ağzımdan bir ses çıksa, kendimi tutamayıp çocuk gibi ağlayacağım ve Anşe'ye rezil olacağım. Sustum kaldım.

Pişen yemeklerden güzel kokulu buğular tüttükçe açlıktan barsaklarım guruldamaya başladı. Dündenberi ağzıma lokma koymadığımı anladı mı nedir, "Sana yemek koyayım da yi!" dedi.

"Yooo, istemem… Buraya gelirken, az önce tıka basa karnımı doyurmuştum," diye yalan söyledim.

Anşe'nin durumu içime dokunduğundan, orda daha duramadım.

"Gene gelirim Anşe'm, sana iyi haberler getiririm…" diyerek ayrıldım.

Yanına ikinci, üçüncü gidişimde, bana bir de para vermeye kalkışmadı mı! Aldığı aylığını biriktiriyormuş. Hiçbir gereksemesi olmadığından parasını hiç harcamıyormuş.

"Ben parayı neyleyeceğim, al sende dursun…" diyor. Almadım. Alır mıyım hiç canım…

Anşe, Güher Hanımefendinin köşkünde çalışmaya başlayalı altı ayı geçmişti. O benim odasında kaldığım hemşerim bana surat asmaya başladı. Anladığıma göre, Anşe'den para alıp kendisine olan borcumu ödemeyişime içerliyor. Hemşeriye de bunca zamandır iyice ağırlık oldum. O ucuz otelde kalmak

için bile para kazanamıyorum. Havalar da sıcak olduğundan sokaklarda yatmaya karar verdim. İşte bu kararı verdiğim gündü, otelin alt katındaki kahvede oturuyordum. Artık nasıl acılı derinlere dalıp gitmişim ki, o otelde tanıştığımız bir adam, elini omzuma koyup, "Yahu, demindenberi sesleniyorum da duymuyorsun… Nedir o arkadaş, kara kara düşünmektesin. Karadeniz'de gemilerin mi battı?" diyerek benimle şakalaştı.

"Vara gemilerim olaydı da bataydı… Daha da kötü arkadaş!" diye söze başlayıp nüfuskâğıdım olmadığından hiçbir işe almadıklarını yana yakıla başından sonuna anlatıp içimi döktüm. Bunun üzerine o adam, "Sen, namuslu, vicdanlı bir delikanlıya benzersin, sana bir ağabeylik, bir iyilik yapayım da yaşadıkça yat kalk, bana dua et!.." dedi.

"Aman nedir… Beni kurtar, kulun kölen olayım," dedim. "Seninle ortak bir iş kuracağız, tonla para kazanacağız," dedi.

"Nasıl bir iş kuracağız?" diye sordum.

"İyi biyerde, çok işlek biyerde seninle bir manav dükkânı açacağız. Önce bir dükkân kiralayacağız. Sonra öyle bir manav donatacağız ki, görsün millet… Bu iş benim işim, ben ustasıyım bu zenaatın. Nasıl bilir misin, ben var ya ben, manav dükkânında sepete kaldırım taşı koyarım, Allah seni inandırsın, kavun-karpuz diye satarım. Çakılı küfeye doldurur, turfanda caneriği diye satarım. Bu zenaatta ustalık, mostra çıkarmak bir, tatlı dil iki, malı süsleyip düzgünlemek üç… Üstüme yoktur. Tohuma kaçmış hıyarı körpe badem diye satarım ki, görsen şaşarsın. Yapalım seninle bu işi, tonla para kazanacağız. Başka bişey istediğim yok senden, yeter ki, bu iyiliğime karşılık, sen de bana dua et…"

"İyi ama ağbicim," dedim, "söyledim sana, benim nüfuskâğıdım yok ki…"

"Varsın olmasın, senin nüfuskâğıdın yoksa, benim var ya… Dükkânın kontratını benim üzerime yaparız, ruhsatı da benim üzerime çıkarırız, olur biter. Ben paralara elimi bile sürmem. Paralar sende dursun. Akşamdan akşama hesap görürüz. Paralar hep sende durur…" dedi.

Paralar bende duracağına göre bana kazık atamaz diye düşündüm.

"Yalnız biraz sermaye ister," dedi. Aptallaşıp, "Ne dedin? Sermaye mi?" diye sordum.

"Çok değil, sen yalnız üçbin lira sermaye koy yeter. Başkasının otuzbin liraya yapamadığı işi yapacağız evelallah… Hepsi hepsi üçbin lira… Bu zamanda üçbin lira ne ki… Göreceksin ya, manav dükkânını açtık mı, para makinesi kurmuş gibi para keseceğiz durduğumuz yerde. Sen dükkânda kasanın başında dur, boyuna para say… Geri kalan bütün işler benim…"

Yanına her gidişimde Anşe bana para vermeye kalkıyor ya, aklıma o geldi. İş kurayım diye, sermaye yapayım diye ille de bana para verecek. Almıyordum. Ama bu kez başka. Bu kez sağlam kazançlı bir iş kuracağız. İş bilir bir ortağım olacak. Anşe'den aldığım parayı, para kazanınca, çoğaltarak geri veririm.

"Diyelim, ben birisinden borç aldım bu üçbin lirayı, nice zamanda borcumuzu ödeyebiliriz?" diye sordum.

Hem de "borcum" demiyorum, "borcumuz" diyerek onu da borca katıyorum ki, ortak olduğumuzdan borcu ödemeye o da çaba göstersin.

"Hele bir dükkânımızı açalım, üçbin lira da para mı, bir haftada öderiz istersek…" dedi.

"Ondan sonra, nüfuskâğıdımı da çıkarabilir miyim?" diye sordum.

"Para olunca yapılmayacak ne var, istersen üç nüfuskâğıdı birden çıkartırsın…" dedi.

Ben bu sözler üzerine iyice coşup coşkulandım, say ki kuş olup uçtum, de ki yel olup estim, eskiden altı saatte vardığım Güher Hanımefendinin köşküne gene yayan yapıldak iki saatte gittim. Benim Anşe'm gene köşkün o alt katındaki camlı yerinde tencerelerin, çamaşır makinesinin, ütünün, düdüklünün, şunun bunun arasında dönenip koşuşup duruyor. Ocaklardan, tencerelerden, kazanlardan, çamaşır makinesinden, ütüden, şundan bundan buğular, dumanlar tütüp durmakta, benim Anşe'm dumanların, buğuların arasında gidip gelmekte. Beni görmesiyle, "Ay aman, bugün yüzün aydın, gözlerin gülüyor, yoksa bana bir müjden

mi var?" diyerek boynuma atıldı.

"Müjdem var ki, nasıl bir müjde Anşe'm, olursa buncası olsun… Bir kazançlı iş kuracağız iş bilir biriyle ortak olaraktan…" diye başlayıp, benim ortak bana her neler anlattıysa, ben de onları Anşe'ye hiç eksiksiz ilettim:

"Ben kasanın başında duracağım, paralar hep elimde olacak… Ortak paraya hiç karışmayacak. Yalnız o çalışacak… Öyle usta bir manav ki Anşe, bildiğin gibi değil. Sokaktan taşı çakılı toplar, süsler püsler, sepete dizer, yaprakların üstüne koyar, alıcısına göre, kimisine çilek diye, kimisine kaysı diye satarmış, öyle bir usta satıcı… Tonla para kazanacağız… Yalnız…"

"Yalnız," deyip de boynumu bükerek, başımı da eğerek ben susunca, Anşe merakla, "Yalnız? Yalnız ne olmuş?" diye sordu. Ben başımı yerden kaldırmadan, "Yalnız bu iş biraz sermaye istiyor ki, işlek biyerde dükkân kiralayalım," dedim.

Anşe sözümü ikiletmeden koşarak gitti, az sonra soluk soluğa gelip, "Al işte…" diyerek eteğindeki paraları önüme döktü. Saydım, dörtbinbeşyüz lira…

"Bu parayı bir haftada, bilemedin onbeş günde sana geri vereceğim," dedim.

Anşe, "Geri ver, verme… Ama şu nikâhı telesip kıyalım aman Yaşar'ım… Yoksa babam beni burda bulursa zorla alır götürür…" dedi.

"Sen hiç tasalanma, herbişeyin sırası var. İlkin dükkânı açıp paraları kazanalım, ondan sonra nüfuskâğıdımı da çıkaralım, nikâh kolay…" dedim.

Haber güvercini desen, benimcesine telesip gelemez. Döndüm ortağımın yanına, paralardan üçbinini avucuna saydım. Üstünü yedek olarak sakladım. İyi ki de saklamışım, çünkü dükkân açmak, kontrat yapmak, ruhsat almak kolay değil. Rüşveti var, bağışı var, harcı var, haracı var, susu var, busu var, çeri var çöpü var, estekti köstekti, yan yattı çamura battı derken, bendeki paralar kuruşu kalmamasıya uçup gitti. Paralar gitti ama, biz de işleri yoluna koyar gibi olduk.

Ortağım bana, "Yaşar kardeşim," dedi, "sermayeyi sen koydun, işi kurup yürütmek de benden. Dükkânı kiraladık, ruhsatı da aldık belediyeden. Şimdi sıra geldi seninle ortaklık sözleşmesi yapmamıza…"

Ben de ona, "Benim sözüm sözdür, bizde söz namustur. Sana güvenir, sözüne inanırım. Ayrıca sözleşme hiç gerekmez…" dedim.

Benim böyle dememin nedeni, sözleşme yapmaya bile paramın kalmamasından… Siz adamdaki namusa bakın ağbiler, "Yoo, olmaaaz… Ölüm var, kalım var. Bu ölümlü dünyada neme gerek, ben kimsenin hakkı üstümde kalsın istemem. Sözleşme yapmayınca ben bu işe giremem!" diye tutturdu.

Eh, değil mi ki istiyor, peki sözleşme de yapalım ama, para yok. Gittim bir daha benim Anşe'ye, durumlar böyleyken böyle deyip biraz daha para alıp döndüm. Ortakla gittik bir dilekçeciye, bize çok sağlam bir ortaklık sözleşmesi yazmasını istedik. Dilekçeci de çok iyi bir dilekçeciymiş ki, kaleminden kan damlayan yazıcılardan. Dilekçecinin makinesinde yazdığı sözleşme, bugün bile aklımdadır:

"Bir taraftan Yaşar ile, diğer taraftan Salim Tertemiz arasında akdedilen işbu ortaklık mukavelesine göre dükkân kontratı ve açılış ruhsatı Salim Tertemiz adına yapılarak……..falan filan…… hasıl olacak kâr ortaklar beyninde yarı yarıya hesap edilerek falan filan……. bu veçhile tespit edilmiş olup……..falan filan…… işbu mukavele aramızda iki nüsha olarak tanzim kılınarak falan filan…"

Bu yazılı sözleşmeyi ikimiz de imzaladık. Birini ortağım aldı, birini ben cebime koydum. "Hayırlı olsun" diyerek birbirimizle el sıkıştık. Hemen de işe başladık. Yemişleri, zerzevatı dükkâna yığdık doldurduk. Benim ortak kendini, olduğundan çok daha az demiş bana, nice övsem gene az, öyle bir iş bilir adam. Dediği gibi, mal satmaya yetişemiyoruz, dükkâna mal yığmaya yetişemiyoruz. Ortağımın dediği gibi tonla para kazanıyoruz. Akşam olup da kepengi indirip kasanın başına oturduk mu, kasa silme para dolu, say Allah say… Para sayması da öyle bir güzel oluyor ki… Ortağımın ellerine sarılıp sarılıp öpüyorum.

İçimden, “Hay Yaşar Yaşamaz oğlum, talihin döndü artık, bundan sonra yaşamazlığın kalmadı, hep Yaşar Yaşar olacaksın…” deyip kendi kendime gülüyorum. Ortağıma, ellerini öpüp, “Hay Allah senden razı olsun…” dedikçe, o da bana, “Hiç önemi yok, sözünü etmeye değmez. Benimkisi bir iyilik.

Sen beni ölene dek unutmayacaksın…” diyor. Böyle bir iyilik yapan adam hiç unutulur mu!

Dükkânı açışımızın haftası oldu. Akşam geç zaman dükkânı kapadık. Paralar kasadan taşıyor. Biriken paraları sayıp da aramızda yarı yarıya bölüşeceğiz.

Ortağım bana, “Yaşar kardeş, istersen işimizi daha büyütelim, işimizi büyütmek için de ana paramıza hiç dokunmadıktan başka, kazandığımız paralara da dokunmayalım. Kazancımızı biriktirerek sermayemizi artıralım,” dedi.

İyi akıl! Çok doğru söylüyor. Biz kazandığımız paraya hiç dokunmuyoruz; yalnız içinden kıtı kıtına yiyip içmekteyiz.

Ayakkabımın tabanı delinmiş, aman sermayemiz biriksin diye, ayağıma ucuzundan bir lastik Çedik bile almıyorum. Arasıra Anşe çalıştığı köşkten izinli çıkıp dükkâna geliyor, bize, “Pazar ola!” diyor, işimizin yürüdüğünü, bol para kazandığımızı görüp seviniyor. Yalnız aradabir, “Aman Yaşar’ım, nikâh işi uzamasın, babam ardıma adamlarını koymuş, heryerde beni aratıyor,” diyor.

Ben de ona, “Görüyorsun işte, yüzdük yüzdük kuyruğuna geldik. Az bişey daha sık dişini. Dükkânı açalı şunun şurasında daha dört beş ay ancak oldu. Sermayemizi artıracağımızdan para çekmiyoruz. Kendime giysi, göynek ney bile almadım,” diyorum.

Anşe yumuşak başlı olduğundan ses etmiyor.

İşler böylece güzel güzel yürüyüp giderken, her sabahki gibi o sabah da erkenden dükkânımıza gelip, açarı kilide sokup açtım. “Ya Allah ya bismillah… Dükkân kapısı hak kapısı…” diyerek kepengi kaldırdım ki, aman Allah, ne görsem iyi, görecek hiçbişey yok, dükkânın içi tamtakır… Bizim dükkân, bir soğan başı, bitek pırasa sapı kalmamasıya hep boşaltılmış.

“Amanın komşular, yetişin! Dükkânımıza hırsız girmiş! Koşun, yetişin!” diyerek bağırmaya başladım. Bağırtımı, çığlığımı duyan komşular başıma üşüştü.

Komşumuz kasap, “Yahu, boşu boşuna bağırıp herkesi ne diye ayağa kaldırıyorsun. Dükkânınıza hırsız film girmedi…” dedi.

“Girmedi de ya ne oldu! Boşalmış herbişey işte…” dedim. Dükkânımızın bitişiğindeki kahveci söze atılıp, “Erkenden, daha karanlıkta senin ortağın geldi, malları iki arabaya doldurup götürdü,” dedi.

Gene komşularımızdan olan berber de, “Ben sordum, başka biyerde manav dükkânı açtığını söyledi,” dedi.

Ben bu şaşkınlık içindeyken postacı geldi.

“Salim Tertemiz burda mı?” diye benim ortağımı sordu.

“Yok, buradan gitmiş…” dedim.

Bu kez de postacı, elinde tuttuğu uzun zarfin üstünü yalıı yarak, “Peki, Yaşar Yaşamaz nerde?” diye sordu. “Benim! Ben onun ortağıyım,” dedim.

Postacı, “İyi öyleyse, imzala şurayı!” diyerek elinde tuttuğu taahhütlü mektup defterini ve taahhüt makbuzunu ayrı ayrı bana imzalattıktan sonra, o büyük zarfi bana verip gitti.

Zarfin üstünde basılı yazılar var, belli ki resmi biyerden geliyor. Bir sevindim ki, hiç sormayın ağbiler. Öyle ya, bir resmi yerden benim adıma mektup geliyorsa bu ne demek? Resmi yerler de yaşadığıma artık inandılar demek… Komşulardan bilene anlayana okuttum resmi zarfın içindekini. Bana vergi dairesinden geliyormuş bu yazı. Bizim dükkânın ikibin şu kadar lira vergi borcu varmış. Onbeş gün içinde ödenecekmiş.

Çıt çıkarmadan Yaşar Yaşamaz’ı dinlemekte olan birinci koğuşun hükümlüleri, anlatının burasında, sanki kendilerine komut verilmiş gibi, hep birden,

— Haydaaa!.. diye bağırarak şaştıklarını belirttiler.

Koğuşun en yaşlısı olan,

— Yaşar oğlum, sakın ödemeseydin vergiyi mergiyi… dedi.

Bir genç de,

— Enayi mi, neden ödesin, dedi, yaşamayan adam hiç vergi öder mi?

Boru sesli olanı,

— Dükkânın kontratı da, ruhsatı da kendi üstüne değil ki vergi ödesin, elbet borç da dükkânı soyan ortağının… dedi.

Yaşar Yaşamaz,

— Ödemeyecektim ama, olmuyor ki… dedi.

— Neden olmuyormuş? diye sordular. Yaşar anlattı:

— Vergiyi ödemezsem, dükkân elimden gidecek… Oysa ben, ortak dükkânı soyup kaçınca, kendi başıma manavlık yapmayı düşündüm. İşi öğrenmiştim. Anşe'den biraz daha sermaye alıp işi döndürecektim. Buyüzden vergiyi ödemem gerekiyor ki, dükkânı işleteyim. Başta, vergiyi ortağın ödemesi gerektiğini söyledim vergi dairesine gidip. Ama ortada ortaklık sözleşmesi var. Ben okuma bilmeden bir de benim ortağa kefil olmuşum. Vergi dairesi, ortaklardan kimi yakalarsa, vergiyi ondan alırmış. Tek beni resmi makamlar yaşıyor diye tanısınlar da, varsın vergiyi de alsınlar. Elimde vergiyi ödediğimi gösterir makbuz olunca, yaşadığımı da ispat etmiş olacağım.

Boru sesli hükümlü,

— Ortağını mahkemeye verseydin ya… dedi.

Yaşar,

— Vermez olur muyum ağbicim, elbet verdim, dedi, yaptığımız sözleşmeye dayanarak ortağı mahkemeye verdim. Ortak, mahkemeye geldi. Yargıca, "O dükkân benimdir. Nah işte bakın, kontratı da, ruhsatı da benim üstümedir," dedi.

O zaman ben de, yargıca ortaklık senedimizi uzatıp, "Ya bu ortaklık senedine ne diyor? Biz onunla ortakken, haberim olmadan dükkânımızı soymuşum.." dedim.

Bunun üzerine benim o namussuz ortak, "Bu adam önce kim olduğunu ispatlasın, kimliğini ortaya koysun, ondan sonra konuşsun. Bu bir sahtekârdır. Çanakkale'de şehit olmuş bir zavallının, bir mübarek şehidimizin sahte olarak adını kullanıyor. Ben bunu ispata hazırım," deyince, ben korkudan titremeye başladım.

Öyle ya, herif biraz daha ileriye gitse, …….. oğlu Yaşar'ın Çanakkale'de şehit düştüğünü resmi defterlerden çıkartıp gösterecek; benim de bir şehidin kimliğini kullandığımı ortaya koyacak. Bakın işe ağbiler, ben kendi kendimin sahtekârı olacağım. Bunun üzerine mahkemede artık sesimi çıkaramaz oldum. İster istemez davayı kaybettim.

Yaşlı hükümlü,

— Oğlum Yaşar, hiç olmazsa vergiyi ödemeseydin… dedi.

Yaşar,

— Emice, dedi, ödemeyecektim. Vergi dairesine gittim, siz benim yaşadığımı ispat edin, ben de bu vergiyi ödeyeyim, dedim. Öyle değil mi, ölmüş adam vergi öder mi? Bunun üzerine vergi dairesindeki memur, yıvış yıvış sırıtaraktan, "Bu ortaklık senedindeki imza senin değil mi? Yaşamıyorsun da, ya bu ortaklık senedi ne? Ne zamandan beri ölüler dirilerin ortağı olup bir de sözleşme imzalamaya başladılar?.." deyince, ordaki memurlar da, yurttaşlar da kahkahayı bastılar.

Ben de güldüm. Çünkü memur haklı… Sonunda vergiyi ödedim. Anşe'den biraz daha para alıp, manav dükkânımı tek başıma işletmeye başlamıştım ki, bu kez de, dükkânın sahibi, "Bu adam kimdir? Benim bununla kontratım yoktur. Dükkânımı fuzulen işgal etmektedir…" diye dava açıp beni polislerle

dükkânından çıkarttı.

Koğuştakiler şaşkınlıktan bir,

— Haydaaa!.. daha çekip ağızlan açık kaldı.

Askıyla çay bardaklarını getiren delikanlı,

— Demek şimdi sen bu kırk milyon insanın arasında yoksun? dedi.

Yaşar,

— Vergiyi ödetirlerken varım ama, dükkân açacakken yokum… dedi.

Boru sesli adam,

— Ah be Yaşar, dedi, neden Karakaplı Nizami Beye gitmezsin? Ona başvursaydın, senin her bir zor işini kolaylaştırır, yoluna koyardı.

Koğuşun en yaşlı hükümlüsü,

— Allahıma bin şükür, bu memleketin hiç olmazsa Karakaplı Nizami Beyi var, o da olmasaymış, işimiz hepten bitikmiş… dedi.

Çay ocakçısı bu sözü onayladı:

— Doğrudur. Karakaplı Nizami Bey de olmasaydı, işte o zaman ört ki ölem. Hep bitmiştik… dedi.

Göster Kimliğini, Al Şapkanı

Yaşar Yaşamaz'ın koğuşunda çok hünerli hükümlüler vardı. Yaşar'ın yatak komşusu olan bir delikanlı, eline geçirdiği her gaz tenekesinden, yağ tenekesinden, hertürlü teneke kutulardan, hatta küçük konserve kutularından bile ocaklar, mangallar, maltızlar yapıp satıyordu. Buyüzden ona Maltızcı derlerdi. Cezaevindeki ocakların, maltızların, mangalların pek çoğu onun elinden çıkmıştı.

Yaşar'ın ranzasının solundaki ranzada, altlı üstlü yataklarda başka hünerleri olan iki hükümlü vardı. Gerçekte o ranzanın üst yatağındaki çok hünerliydi. Ekmek içinden heykeller, biblolar, madalyonlar, büstler yapardı. Buyüzden ona da Heykelci derlerdi. Heykelci, kendisine ekmek içi hazırlamak için garibanlardan birini ranzasının altına almıştı.

Heykelci, günlük tayınını yiyemeyenlerden ekmeklerini ucuza salın alır, işçi olarak çalıştırdığı adamına verirdi. Heykel yapılacak ekmek içinin uzun zaman ağızda çiğnenmesi gerekirdi. İşte, Heykelci'nin adamının görevi, ekmek içlerini ağzına alıp çiğnemekti. Ekmek içlerini ağzında çiğneye çiğneye hamur yapardı. Yaptığı ekmek hamurlarını biriktirir, Heykelciye verirdi. Ekmek içini ağzında çiğneyip hamur yaptığı için ona Hamurkâr denirdi. Hamurkâr'ın çeneleri çok kuvvetliydi. Çünkü yemek zamanları dışında, sabah uyandığından gece uyuyana dek, hiç durmadan ağzında ekmek çiğneyip hamur yapardı. Hatta geceleri Yaşar Yaşamaz, özyaşamını anlatırken bile. Hamurkâr hem onu dinler, hem ağzındaki ekmekleri çiğnerdi. Ağzında ekmekle uyuduğu bile oluyordu.

Heykelci kendine göre hamurlara bir ölçü koymuştu; o ölçüde çiğnenmiş ekmekten yapılma hamuru beş kuruşa satın alıyordu. Hamurkâr bütün gün ekmek çiğner, ancak günde bir lira kazanabilirdi. Çünkü Heykelci, ağızda iyice çiğnenmemiş ekmek hamurunu satın almazdı. Ağzında çiğnedikten sonra, çiğnenmiş ekmek hamurunu sonradan elleriyle de yoğurması gerekiyordu. Böylece hamur iyice özlenip heykel yapılacak kıvama geliyordu.

Maltızcı, koridorda yeni yaptığı mangalları, maltızları satıyordu. Hamurkâr da onun yanına oturmuş, hiç durmadan ağzındaki ekmekleri çiğniyordu. İyice çiğneyip özlendirdiği ekmek hamurunu ağzından çıkarınca, önündeki artık ekmeklerden bir koca tutam alıp ağzına tıkıyordu. O sırada Heykelci de, çiğnenmiş ekmek hamurundan iki karış boyunda bir çıplak kız vücudu yapmaktaydı.

Yanan ocaklarda, mangallarda, maltızlarda akşam yemekleri pişirilmekteydi. Heykelci'nin yanında, ocağında yemek pişiren bir hükümlü, kaynayan tenceresinin kapağını açmış, tadına bakmak için buğular tüten tencereden aldığı bir kaşık yemeği soğutmak için, büzük dudaklarıyla üflüyordu.

Bütün bu işleri yaparken, biyandan da gevezeliklerini sürdürüyorlardı.

Elindeki bir mukavva parçasıyla maltızını yellemekte olan bir hükümlü, Heykelci'ye,

— Yaşar'ın işi olmuş mu? diye sordu.

Heykelci gözlerini işinden ve parmaklarını ekmek hamurundan yapmakta olduğu çıplak kız vücudunun kalçalarından kaldırmadan,

— Valla bilmem, dedi, işi olsa da atelyede çalışınsalar sanki kaç para verecekler. Ben ona iyilik etmek istedim. Gel Yaşar kardeşim, sana günde bir buçuk papel vereyim, bana ekmek çiğne dedim. Ama yapmadı.

Maltızlarını yelleyenler, pişirdikleri yemeklerin tadına bakanlar, Hamurkâr, Heykelci, Dilekçeci, Maltızcı, hepsi bu sözle ilgilendiler. İşlerini bırakıp İdareci'ye sordular:

— Neymiş, neymiş?

— Neden almıyorlarmış?

— İşliğe almıyorlar mı?

İdareci açıkladı:

— İşliklerden birinde çalışmak için dilekçe vermişti ya… Müdür bey de dilekçeye "olur"u bastı…

— Eee? Müdür olur dedikten sonra, nasıl olmazmış?

İdareci, tadını çıkara çıkara anlatmak için, bildiklerini azar azar söylüyordu:

— İnfaz savcısı da imzaladı olur diye…

Koğuşun yaşlısı,

— Lafın belini getirme de söyle ulan şunu. Yaşar'ı kim işe almıyormuş, diye sordu.

İdareci,

— Yaşar'ın dilekçesini Cenabı Mevlam parafe etse, yine de onu işe alamazlar… Nasıl alsınlar yahu, herifin nüfuskâğıdı yok be… İşte çalışınca haftadan haftaya gündeliklerini almayacak mı? Yani bordroya girmeyecek mi? Nüfuskâğıdı olmayan adamı, nasıl soksunlar bordroya da gündeliklerini ödesinler! Bir müfettiş gelir ile bordrolara bakar da, kendisi olmayan nüfuskâğıtsız birinin bordroda gösterilip para çıktığını anlarsa, ne olacak o zaman… Savcı Bey de, Müdür Bey de, Başgardiyan da, çok istediler Yaşar'ı işe almayı; ama Kâtip Bey bunları söyleyince kimse bişey yapamadı artık…

Bu haberden büyük şaşkınlığa uğrayan koridordaki hükümlüler, hep bir ağızdan,

— Haydaaaaa! diye şaşkınlıklarını belirttiler.

Hamurkâr da dayanamayıp onlarla birlikte "Haydaaaaa!.."ya katıldığı için, Heykelci ensesine şaplağı indirip,

— Sen işine bak ulan, ağzını açma, dedi.

Yarımporsiyon biyandan düdüğünü öttürüp biyandan da,

— İçeriii! İçeriiii! diye bağırarak koridora girdi.

Bu Yarımporsiyon, hükümlülere, "İçeri!" diye bağırırken, görevini yapmaktan çok öte bir mutluluk duyuyordu. Düdük öttürürken yada içeri diye bağırırken, ayaklarının ucunda yükselerek kısa boyunu uzatmaya çalışması, eğri büğrü gövdesini kabartması, şişinmesi, biçimi bozuk kafasını yana eğip de çalkalanması, uzun boylu hükümlülere bile yukarıdan bakmaya çalışması, onu mutlandırıyordu. Onca hükümlüyü, düdük öttürüp, içeri diye bağırıp koğuşlara tıkıyordu; onun için bundan daha büyük nasıl bir mutluluk olabilirdi!

Yaşar Yaşamaz koridora en son girdi. Yarımporsiyon'un yanından gölge gibi süzülüp koğuşuna daldı, yatağına oturdu. Koğuştakiler onu görmüşler, ama Yaşar'ın üzüntüsünü görüp hiçbiri işe neden alınmadığını sormamıştı.

Hükümlüler akşam yemeklerini yemişlerdi. Koğuşa o saatlerin sinirli sessizliği çökmüştü. Bu ağır havayı dağıtmak için kendilerini zorlayarak bağırıp çağıranların, şarkı mırıldananların sesleri, sessizliğin bir kâğıt gibi yırtılışına benziyordu…

Arkadaşlarının gelmiş geçmiş en büyük sabıkalı hırsız saydıkları hükümlü,

— Yaşar oğlum aldırmaaaa… Cenabı Allah bir kapıyı kaparsa, bir kapıyı açar… dedi.

Yaşar,

— Ağbicim cezaevinin kapısından başka kapı açılmıyor ki bana… dedi.

Koğuşun yaşlısı,

— Haksızlık etme, bir de tımarhanenin kapısı… deyince herkes gülüştü, o boğucu sessizlik de dağıldı.

Çaycı, askısına doldurduğu kız belli bardaklarda, tavşan kanı demli çayları dağıtmıştı, cıgaralar yakılmıştı. Yaşar da anlatmaya başladı:

— Artık üzüntüden mi ağbiler, yoksa içimin derdi dışıma mı vurdu, yoksa kış soğuğunda, buzdolabı gibi otel odasında soğuk mu aldım; her nasıl olduysa, çok kötü hastalandım.

Maltızcı,

— Ulan Yaşar, sakın ölme; nüfuskâğıdın yok diye, seni toprağa gömmezler de leşin ortalarda sürünür… dedi.

Yaşar,

— Doğrusun arkadaşım, dedi, hiç ölür müyüm? Biz bu nüfuskâğıdım çıkarmadan ölemeyiz Allahın izniyle…

— Sonra ne oldu?

— Sonra, düştüm yatağa… Kendimi bilmeyesiye bir hafta yatakla kalmışım. Kendime geldiğimde, parmağımı oynatacak dermanım yok… Bir de, elimi başıma atmıyor muyum, avucumda bir tutam saç kalıyor, öyle dökülüyor saçlarım. Demek hastalık saçlarıma vurmuş… Yahu saçlarım döküle döküle başım cavlak kalacak.

Bir de o hastalıktan sonra bana bir hapşırma tebelleş oldu ki, görülmüş şey değil… Hiç yele, hava akımına gelemiyorum. En küçük bir yel esti mi, arka arkaya hapşırıyorum… Allah vermesin, hem de nasıl bir hapşırma, sormayın. Bir hapşırdım mı, ortalık birbirine karışıyor… Odada hapşırsam, sokaktan duyuluyor hapşırığım. Yahu, nasıl bir belaya uğradığımı anlatamam.

Heryanı kapalı, penceresi kapısı örtülü bir oda, iğne başı kadarlık bir delikten yel üfürse, ben hemen hapşırıyorum. Hapşırık nöbeti tuttu mu, ben yandım… Allahıma bin şükür, bu memlekette iyi insanların dahaca kökü kazınamadı. Oteldekilerden bir iyi yürekli arkadaş, başıma ilaçlar yapıp saçımın dökülmesini önleyemediyse de, azalttı. Gene dökülüyor ama eskisi gibi tutam tutam değil…

Saçımın dökülmesini, başıma sürdüğü ilaçlarla azaltan arkadaş, “Sen bu hapşırığı kesmek için şapka giyeceksin, başını sıcak tutacaksın… Hem saçının dökülmesi de azalır,” dedi.

Ben de kalın kumaştan yapılmış bir kasket alıp başıma geçirdim. Kasketi başıma giydikten sonra, gerçekten de hapşırmam gittikçe azaldı. Saçımın dökülmesi de yavaşladı. Gelgeldim, kasketi başımdan çıkarmaya gelmiyor. Kasket başımdan çıkar çıkmaz, beni bir hapşırık tutuyor ki, hiç kesilmez…

Hastalık biraz geçip de ayakta durmaya, yürümeye başlayınca, bir iş aramaya başladım. Nüfuskâğıtsız nasıl olsa iş bulamayacağımı bildiğimden bir iyiliksever, boğaz tokluğuna çalıştırsa razıyım; ne iş olsa yapacağım.

Gene insana hemşerisinden yarar var. Yapı işlerinde çalışan bir hemşerimizi buldum. “Bana da iş vermesi için patronuna söyle,” dedim. “Ben de çimento, kum, çakıl taşır, harç kararım,” dedim. Patronuna söyledi.

Patron, “ipten, kazıktan kurtulmuş, cezaevi kaçkınları gelip buraya kapılanıyor; yapıda kalıp polisten gizleniyor, sonra benim başım polisle belaya giriyor. Onun için hem nüfuskâğıdını, hem de iyi hal kâğıdını getirsin, onu işe alayım…” demiş. Yahu, sırtımda kum çakıl taşıyacağım, ona bile nüfuskâğıdı istiyorlar.

Bunun üzerine yapı işlerinde çalışan o hemşerim, gene bizim hemşerilerden birinin bir devlet dairesinde odacı durduğunu; gider onu görür, durumumu anlatırsam, bana orda iş bulabileceğini söyledi.

“Yahu, bir garip odacı, bana nerden, nasıl iş bulabilir!” dedim.

Hemşerim güldü. Odacı deyip geçmemeliymiş. Böyle işlerde odacı memurdan da, müdürden de önde gelirmiş. Çünkü odacının aylık kazancı müdürden yüksekmiş…

“Daha neee… Bir odacının aylığı hiç müdüründen yüksek olur muymuş!” dedim.

“Olur,” dedi. “Senin dünyadan haberin yok… Bir iş sahibi yurttaş, işini yaptırmak için devlet dairesine gidince ilk müdürü mü görür, yoksa odacısını mı?”

“Odacısını…” dedim.

“Öyleyse? Hâlâ anlamadın da mı, yüzüme avanak avanak bakıyorsun? Memurun, müdürün, yurttaşın işini yapmak için ondan isteyeceği bişey vardır helbet… Var mıdır? Vardır ya… Bu isteyeceği şeyi, koskoca bir müdür tenezzül eder de yurttaştan kendisi ister mi? istemez. Neden? Çünkü şanına yaraşmaz… Kapısına, devlet, odacıyı niye dikmiş? Salt gidip, çay, kahve söylesin diye mi? Öyle olsa, müdürün, memurun da elinin altında zili var. Bastı mı zile, çayını, kahvesini kendisi doğrudan çaycıya söyler.

Demek, her bir memurun, müdürün kapısına bir odacı dikmelerinin başka bir nedeni var… Dahâ da

anlamadın mı hey avanak? Müdürün, memurun isteyeceği şeyi, onların adına odacı ister, sanki müdürün memurun haberleri yokmuşçasına. Alır alacağını yurttaştan, birazını da verir elbet müdürüne, memuruna… Öyle değil mi ya? Yurttaş da işi kolay görülsün, yeter ki işi çabuk olsun diye, ne isterlerse seve seve verir…"

Yaşar Yaşamaz, hemşerisinin ağzından bunları anlatınca, koğuşun en yaşlısı,

— Allah razı olsun, Karakaplı Nizami Beyden… dedi.

Yaşar anlatmasına devam etti:

— O odacı olan bizim hemşeriye gidecekmişim, bana orda iş bulurmuş isterse… Çünkü neden, ordaki memurlar da, müdür de, odacıya karşı, ne de olsa az bişey gebeymiş… Buyüzden istediğini yaparlarmış. Odacı da, odacılığını bilir, kendi hissesini ona göre alırmış. Açıkgözlük etmeye kalkıp da hissesinden artığını aldı mı, hemen onu odacılıktan kovar, yerine başka birini alırlarmış… Allahın bildiğini sizden ne saklayayım… İçimden, bana da şöyle bir iş kısmet et Allahım; işi çok bir dairenin verimli bir müdürüne beni odacı yaptır, diye dua ettim. Hemşerimin anlattığına göre, odacılıkta ne açıkgözlük edecekmişim, ne de açgözlük. Yoksa başındaki memurun çakar, seni işinden kovarmış. Nasıl çakar dersen, bunca yıl okula gidip dirsek çürütmüş adam, hiç anlamaz mı kendisine verilen hissenin az mı, çok mu olduğunu… Yapıda çalışan hemşerim, odacı olan hemşerimizin çalıştığı dairenin yerini söyledi. "Sağol!" deyip yürürken, ardımdan, "Dur aman! Bu başındaki kötü kasketle gidilmez!" dedi. "Neden?" diye sordum.

"Neden olacak, yüzüne bakan olmaz da ondan…"

"Eyvah öyleyse!.. Ben bu kasketi çıkardım mı, otomatik uçaksavar topu gibi ardarda hapşırırım… Daireye gidince çıkarır, elimde tutarım."

Hemşerim, "Gene olmaz…" dedi. "Neden?"

"Çünkü başında iyi mal bir föter olmalı ki, seni bir adam sansınlar. Hani Hocamızın kürkü hesabı… Bu zamanda kürk giyilmez; ama adamın adamlığı da şapkasından belli olur. Sen paraya kıyıp, güzel bir föter çekeceksin kafana… Al şu parayı, işe girince ödersin bana… Önce burdan çık, başına bir föter kondur, sonra git daireye… Bu simitçi kasketiyle gidersen, seni devlet dairemizin kapısından içeri bile baktırmazlar…"

Aldım parayı hemşeriden doğru gittim şapkacı dükkânlarına. Şapkacı vitrinlerinden şapkalara baktım durdum. Dükkândan içeri adımımı bile atamadım. Çünkü vitrindeki şapkaların fiyatına bakınca boşu boşuna girmişim neye yarar… Hemşerimin verdiği para, şapkanın en ucuzunu bile almama yetmez. Beni satsan bir şapka etmem; şapkalar öyle pahalı. Gelgeldim, şapkacı vitrinlerinin önünden de ayrılamıyorum. Çok güzel föterler var… Onlardan beğendiklerimi birer birer başıma geçiriyorum. Yani başımdaymış gibi kendimi düşlüyorum, dalgamı geçiyorum. Sanki vitrinin camından elimi uzatıp beğendiğim şapkayı alıyorum, kafama geçiriyorum. Bu yakışmadı, atıyorum onu, ötekini alıyorum. Hah, bu daha bir yaraştı. Şapkaları değiştirip, aynaya bakar gibi, vitrin camında kendimi seyrediyorum. Camın karşısında bir sağa dönüyorum, bir sola… Hemşerim haklıymış yahu, beni başımda bu föterlerden biriyle, al götür, istediğin devlet dairesinin başına geçir. Kim görse, Yaşar Bey der… Karnım acıkmasa, şapkacı vitrinlerinin önünden ayrılacağım yok, o kadar hoşuma gitti. Gitmez mi canım, ben kendimi bu kadar da yakışıklı bilmezdim. Adamın adamlığını şapka ortaya çıkarırmış… Camekânlı el arabası içinde köfte pişirip satan köfteciye gidip,

— Ver şurdan birbuçuk porsiyon, soğanı bol olsun… dedim.

Hemşerimin şapka alayım diye verdiği paradan birazını verip bir güzelce karnımı doyurdum. Tok karnının üstüne föteri de giyeceksin ki, asıl o zaman işte adam olacaksın.

Ordan doğru, kullanılmış giyecek satılan pazara vardım. Yalnız giyecek değil, orası öyle bir pazar ki, orda yok yok… Bildiğin bilmediğin ne kadar eşya varsa, hepsi satılıyor orda, yalnız herbişeyin kullanılmışını satıyorlar. Kullanılmış meme torbaları, hani karıların taktığı… Kullanılmış takma dişler,

topalların koltuk değnekleri. Karı dersen, karı da satıyorlar o pazaryerinde, lâkin çokça kullanılmış. Başladım şapka aramaya. Kullanılmış çok güzel föterler varsa da, almaya param yetmiyor. Sonunda bir föter buldum. Satıcı, cebimdeki paranın iki katı fiyat istediyse de, sıkı pazarlık ederek Allahın izniyle biz bu föteri fiyatının üçte birine alırız diye düşündüm. Föter çok güzel föter, tek bir kusuru var, bana çok büyük geliyor. Başıma koydum mu, föter boğazıma kadar geçiyor. Büyük olmasına büyük ama, iyi mal olduğundan almak istiyorum. Hatta büyük olduğu daha bile iyi, çünkü, başıma büyük geliyor bahanesiyle fiyat kırarım.

"Başıma büyük geliyor," dedim. Satıcı, "Hiç de büyük değil, tam senin başına göre…" dedi. "Yahu, boğazıma kadar geçiyor, büyük işte…" dedim. O zaman satıcı ordaki kalabalığa, "Allah rızası için tanıklık edin yurttaşlar, bu şapka bu adamın başına büyük mü?" diye bağırarak sordu.

Ordakiler de bu satıcının arkadaşları olduklarından, "Tastamam başına göre, çok da güzel oturmuş…" dediler.

Ben onları göremiyordum. Çünkü başımdaki şapka çeneme kadar geçmiş olduğundan gözlerim şapkanın içinde kalmıştı.

Ben o zaman, "İyi diyorsunuz ama, gözlerim şapkanın içinde kaldı, hiçbişey göremiyorum…" deyince, ordakilerden bir hergele, "Görmeyiver ulan, görüp de ne yapacaksın… Görülecek bok mu var bu dünyada!" demesiyle pazaryerinde bir kahkahadır koptu. Şapkayı başımdan çıkardım.

Yanıma ordan biri yanaşıp, kulağıma dostça, "Sen bu şapkayı kaçırma, iyi mal…" dedi.

"Biz malın iyiliğine bişey demiyoruz ama, gözlerim şapkanın içinde kalıyor…" dedim.

O zaman o adam yüksek sesle, "Gözünün geldiği yerlere, şapkada iki delik açarsın…" dedi. Bir kahkaha daha koptu. Belli ki beni gırgıra alıyorlar.

Satıcı, "Bu şapka halis İtalyan malıdır, bunun üzerine şapka olmaz. Bu zamanda beşyüz lira versen böyle şapka alamazsın. Al sen bu şapkayı, bana dua edeceksin…" dedi.

Neyse uzatmayalım, tut aşağı vur yukarı, sıkı bir pazarlıktan sonra şapkayı aldım, başıma geçirdim. Şapka başımdayken nasıl olduğumu görmem için hep vitrin camlarına baktığımdan yolda ona buna çarpıyorum. Evet, şapka yakışmış bana, büyük de olmasaymış…

Yolda tosladıklarımdan birine, "Şapka büyük, çok büyük de…" dedim. Yine ordan biri, "Şapka büyük değil, senin kafan küçük…" dedi.

Boynuma kadar geçmesin diye, şapkayı arkaya atarak başıma koydum, yani şapka ensemi örtüyor. Şapka ensemde, vitrin camlarında kendimi seyrederek giderken, birden şapkamı başımdan yel almasın mı! Şapka başımdan uçtu, havalandı gidiyor. Yahu, cadde de kalabalık iyice, taşıtlar vızır vızır… Şapkanın ardından koştum… Tüh, şapkayı yakalayacağım diye bir arabanın altında kalıp canımdan olacağım… Varsın olsun, şapkayı tutmalı… Neyse şapka havadan yere kondu, yerde tekerleniyor. Koştum, tam vardım yanma, elimi uzatıyorum tutmak için, ulan namussuz şapka, sanki canlıymış da benimle oyun yapıyormuş gibi, duruyor duruyor da tutmak için tam ben elimi uzatınca fırlayıp öte gidiyor… Tam elimi atıyorum, uçuyor öteye… Onca kalabalık işini gücünü bırakıp yolundan kaldı, herkes beni seyrediyor. Gülen gülene… Dersin ki şapkanın içinde şeytan var. Hele bir kadın nerdeyse gülmekten bayılacak, kasıklarını tutarak gülüyor. Yahu, mal canın yongasıdır demezler mi, ne doğruymuş… Şapkam bir kanatsız kuş gibi rüzgârda uçarak, canlı gibi sanki tutmayayım diye benden kaçarak, geçen bir arabanın tekerleri altına girmez mi! Bana birden, şapka canlıymış gibi, sanki bir kedi, bir köpek eziliyormuş gibi geldi, ölümü de göze alıp kendimi tekerlerin altına attım… Araba geçip gitti, benim şapka ezik büzük ortada kaldı. Eh artık uçacak, kaçacak hali de kalmadı diye elimi uzattım, tam tutacağım, parmaklarımın arasından fırlayıp havalanıp uçup, martı gibi bir su birikintisinin ortasına konmadı mı! Artık nasıl bir hırsla bunun üstüne atılmışsam, bunu yakaladım ama, ben de suya dalıp çamura belendim. Herneyse şapkayı yakaladım ya… Orda herkes bana bakıp güldüğünden, caddeyi dolanıp bir tenha yere varınca, şapkayı iyice sıkıp suyunu

akıttım. Elimle kalıpladım. Kafama geçirdim, baktım niyeti kötü, gene firlayıp uçacak kafamdan… Alışmadık yerde don durmadığı gibi, alışmadık kafada da şapka durmuyor. Şapkanın hakkı var, koskoca şapka benim küçük kafamda nasıl dursun… Baktım, yerde bir gazete uçuşuyor. Aldım gazeteyi, güzelce katlayıp şapkamın içindeki meşinin arasına çepeçevre yerleştirdim. Hah şöyleee… Şapka artık çeneme kadar geçmiyor çok şükür. Kaybederim, biyerde unuturum da, bulan sahibini tanısın diye, cebimdeki vesikalık fotoğraflarımdan birini de astarıyla meşinin arasına yerleştirdim. Şapkayı geçirdim kafama. Evet, artık başıma iyi oturdu, uçamaz. Ama ne olur ne olmaz diye ben gene başımdaki şapkamı bir elimle tutuyorum. Gözüm korkmuş bikez… Yel çokça üfürdü müydü, o zaman iki elimle tutuyorum şapkamı. İki elimle başımdaki şapkamı tuta tuta, bizim hemşerinin odacı olduğu daireyi ona buna sorarak buldum. Girdim içeri. İlkin kimseye sormadan hemşeriyi bulayım diye arandımsa da görünürlerde yok… Herkesin girip çıktığı biyere ben de girip bakayım dedim. Tam girerken, o kapının yanındaki sandalyeye oturmuş, bıyıklarını buran bir adam, herhal o da bir odacı olacak, "Nereyeee?" diye gürledi.

Bunca kişi girip çıkıyor, hiçbirine sormuyor da bana soruyor.

"Bizim bir hemşerimiz var, burda çalışıyormuş da… Ona bakmaya gidiyordum…" dedim.

Bana bakmadan, başı öte yanda, "Bura nere? Bura bir resmi daire…" dedi. "Biliyorum," dedim.

Gene başını benden yana çevirmeden, "Bilmiyorsun," dedi. "Bilsen, benimle konuşurken başından şapkanı çıkarırsın. Hadi şapkanı çıkar da öyle gir içeri!"

"Başımda dursun, daha iyi…"

"Duramaz başında!"

"Varsın dursun, bana zararı yok…"

"Olmaz dedik. Resmi bir devlet dairesinde şapkayla odaya girilmez. Yabani! Çıkar başından da as şu askıya!"

Sanki içime doğmuş gibi, "Aman yiter miter de… Biri alır gider de…"

"Ne demek! Bura nere? Devlet dairesi… Altın olsa kimse almaz Senin kötü şapkana kim tenezzül edecekmiş burda…"

İster istemez başımdan şapkamı çıkarıp, kapı arkasındaki koridorun duvarına dayalı askıya astım. İçeri girip baktım, bizim hemşeriye benzer kimse yok. Allah sizi inandırsın ağbiler, içen girmemle çıkmam, iki dakika sürmedi. Dışarı çıkınca, nasıl olsa şapkam askıdadır diye, o yana bakmadan almak için elimi attım, ama elimin altında askının yuvarlak ağacı… Yahu, şapkam yok!, diye bağırmaya başladım:

"Şapkam! Şapkam! Şapkam!"

Hâlâ bıyıklarını burmakta olan odacı, kılı kıpırdamadan, "N'olmuş şapkana?" diye sordu.

"Yahu arkadaş, daha bir dakika önce, senin gözünün önümle ben bu askıya şapkamı asmadım mı? Sen de gördün asarken... İçeri girmemle çıkmam bir oldu. Çıktım ki şapkam yok. Nenle benim şapkam?"

"Ben senin şapkanın bekçisi miyim be!"

"Değilsin elbet… Ama sen çıkarıp da as dedin, ben de astım… Alanı görmüşsündür, ne olur söyle... Biri şaka mı yaptı yoksa… Yeni almıştım yahu, daha bugün giydim başıma… Hiç böyle şaka olmaz… Aman şapkam?"

"Bağırıp durma! Resmi daire bura… Kimse senin kötü şapkanı çalmaz."

"Çalmaz da ne oldu ya… Uçmadı ya bu…" Koridorda bağırarak dolanıyordum:

"Güzelim şapkam gitti… Hem de İtalyan malıydı, halis İtalyan malı. Bu zamanda beşyüz liraya bile alınamaz öyle bir şapkaydı… Gören var mı şapkamı?"

Bir delikanlı koridordaki kalabalıktan ileri atılıp, "Ben gördüm…" dedi.

"Aman nerde arkadaş?"

"Az önce durakta gördüm, otobüse binip gitti." Herkesin işi yok, oğlanın zevzekliğine gülüyorlar.

“Yepyeni şapka yurttaşlar… Ben çıkarmayacaktım başımdan, odacı zorla çıkarttı. Şu askıya astım işte…”

Biri daha, “Burası resmi daire, burda hiçbişey kaybolmaz!” deyince ordan başka biri de ona, “Evet, hiçbişey kaybolmaz, ne var ki arayınca da bulunmaz!” dedi.

Ben, şapkam diye dolanırken, dairenin hademesi kılıklı biri, “Şapkan yeşil miydi?” dedi.

“Hee, yeşildi ya, hem de ördek başı gibi yeşildi.”

“Tüylü müydü?”

“Evet, tüylüydü… Yumuşacık, tavşan tüyü gibi…”

“Büyük bir şapka değil mi?”

“Hah işte, ta kendisi… Nerde?”

“Kordelası da siyah mıydı?”

“Siyahtı evet. Bırak anlatmayı da, şapkam nerde, onu söyle!”

Demin bana, “Resmi dairede hiçbişey kaybolmaz!” diyen adam, hademenin şapkamı tanıtması üzerine, “Gördün mü,” dedi, “ben sana resmi dairede hiçbişey kaybolmaz demedim mi?”

Hademe bana hâlâ soruyor: “Kenarları da kıvrık mıydı?”

Tam sırası geldi, herife, “Ananın örekesiydi…” diyeceğim ya, kızar da şapkanın yerini söylemez diye korkumdan söyleyemiyorum.

“Evet, kenarları da kıvrıktı.”

“Şöyle kenarları yukarı bükük, değil mi?”

“Evet, büküktü ulan, büküktü…”

“İki de hava deliği var mıydı yanlarında?..”

Şimdi deliğinden meliğinden başlayıp ana avrat düz gideceğim ya, zor tutuyorum kendimi.

“Allah Allah… Şimdi çat diye çatlayacağım yahu… İşte o şapka benim şapkam kardeşim. Söyle nerde?”

“Demek o senin şapkaydı?”

“Hele şükür anladın…”

“Ben onu askıda biri unutmuş da gitmiş sandım…”

“Eee?”

“Götürdüm Vecdi Beye verdim.”

“Vecdi Bey de kim?”

“Vecdi Bey, ikinci kısımda memur… Kayıp ve de bulunmuş eşya işlerine o bakar.”

Hademenin gösterdiği odaya daldım. İçerde oyunda parmak şıklatır gibi yazı makinesinde yazan güzel kızlar var. Bir adamı gözüme kestirip, “Vecdi Beyi arıyorum,” dedim. “Benim. Ne var?” dedi.

“Buranın bir hademesi bulmuş benim şapkamı da size getirmiş”

O Vecdi Bey birden kızıp bağırmaya başladı:

“Sanki burda bizim işimiz az, bir de şapkanızı orda burda unutursunuz, bizim başımıza iş çıkarırsınız.” -Yazı makinesinde yazan kızlardan birine döndü- “Bulunan şapkanın evrakı ne oldu? Demin sana yazdırmıştım…”

Yazıcı kız, “Efendim, ben onu kayıt için evrak kalemine gönderdim,” dedi.

“Aman, nereye, nereye?” diye sordum. Vecdi Bey adlı memur, “İki elinizle bir şapkanıza sahip olamazsınız… Koridordaki askıda bulunmuş bir şapka… Evrakını tanzim edip sevk ettik!” diye bağırdı.

“Şimdi n’olacak?” Vecdi Bey, yazıcı kıza, “Yazdığın yazının müsveddesi nerde, bulun şunu!” dedi.

Kız, eşelenen tavuk gibi, kâğıtlar, dosyalar arasında onbeş dakika kadar çırpınıp debelendikten sonra bulduğu yazılı kâğıdı uzattı:

“Buyrun!” Vecdi Bey bana, “Müsveddeyi okuyorum, aç kulağını da iyi dinle!” deyip okumaya başladı:

“Özeti: Koridordaki askıda bulunan, koyu yeşil renkli, uzun tüylü, çok kullanılmış…”

Ben adamın okumasını kesip itiraz ettim:

“O kadar da çok kullanılmış değildir, yeni bile sayılır,” dedim. O okumasını sürdürdü:

“Çok kullanılmış, kirli ve eski olup, siyah kordeleli ve sol yanında iki hava deliği bulunan, sahipsiz bir şapka hakkındadır.”

“Çok güzel yazdırmışsınız, ağzınıza sağlık… Çok şükür evrakını bulduk, şimdi bir de Allahın izniyle şapkamızı bulsaydık…” dedim.

Yazıcı kız, “Bu yazının aslını şapkaya iğneleyip evrak kalemine kayıda gönderdik. Burdan çık alt kata in, doğru git, karşına gelen büyük kapıdan gir, soldaki üçüncü oda evrak kalemidir. Orda bulursun.”

“Eksik olma bayan,” deyip firladım.

Dediği yerdeki odaya girdim ama, odada kimse yok. Karşımda kâğıtlardan, dosyalardan yığılmış bir koca tepe. O tepenin altında bir öksürük duymasam, kimse yok diye odadan çıkacağım Öksürük duyuldu ama, insan görünmüyor.

“Burda insan yok mu?” diye seslendim.

O yığılı kâğıtlar oynamaya başladı, sonra bir ses duydum: “Ne var?”

Kâğıt yığını arasından cavlak bir başın tepesini görebildim. “Aman beyim, benim şapkamın evrakını buraya yollamışlar da. Evrakı, benim halis İtalyan malı şapkama iğneleyerek hem de… İğnelemeseler olmaz mıydı sanki…”

“Kaç numara?” diye sordu.

“Kaç numara olduğunu Allah bilir ama, herhalde ellidokuz numara olacak,” dedim.

“Numarası kaç?” diye bir daha sordu. “Ellidokuz…” dedim.

Başı cavlak yaşlı memur, “Ellidokuz, ellidokuz…” diye diye o kâğıt yığınını didiklemeye başladı.

“Sakın bir yanlışlık olmasın…” dedi. “Belki de altmıştır,” dedim.

“Kesin bişey söyle, ellidokuz mu, altmış mı?” diye öyle bir bağırdı ki, ben korkup bu kez, “Öyleyse altmışbir…” dedim.

Çünkü şapka başıma çok büyük geliyordu. Yaşlı memur bu kez, “Altmışbir, altmışbir…” diye söylene söylene önünde tepe olmuş kâğıt yığınını karıştırdı, çıkardığı bir kâğıdı, “Elah buldum…” diye sevinerek okudu:

“Özeti: Terfiimin politik sebeplerle geciktirilmesi ve memuriyet mahallimin haksız olarak değiştirilmesi hakkındadır.” Başını kağıttan bana çevirdi. “Bu mu senin evrakın?”

“Hayır efendim benimki şapka…”

“Evrak numarası altmışbir dedin, altmışbir numaralı yazı bu işte!”

“Aman efendim, bağışlayın… Ben evrakın numarasını nerden bileyim? Şapkanın numarasını sordunuz sandımdı.”

Bir zaman daha kâğıtları karıştırıp o yığını daha da karman çorman ettikten sonra buldu:

“Hah işte, şansın varmış ki bulduk… -Okudu.- Özeti: Koridordaki askıda bulunan, koyu yeşil renkli…”

Boşuna arkasını okumasın diye, “Evet, benim şapkam…” dedim. Ama o gene de okudu:

“… uzun tüylü, çok kullanılmış…”

“O kadar çok kullanılmış değildir, hatta yeni bile sayılır,” dedim.

Şapkamın çok kullanılmışlığını herkese ilan etmeye ne hakları var, öğrenmeyen kalmadı.

Okumasını sürdürdü:

“… çok kullanılmış, kirli ve eski olup…” Artık dayanamayıp bağırdım:

“İster kirli, ister pis, size ne benim şapkamdan yahu… Verin benim şapkamı da gideyim be!”

“Biz o şapkayı daire müdürüne gönderdik,” dedi.

“Şapka daire müdürünün değil ki, benim. Neden ona gönderdiniz?”

“Usul böyledir. Bulunmuş eşya ona gider. O da ambara teslim eder.”

“Eyvaaaah!” diye bağırdım, “Yahu büyüklerden bir tanıdığım da yok ki, devlet dairesine kaptırdığım şapkamı çekip alsın da, şapkamı başıma giyeyim.”

Çıktım ordan. Üst katta daire müdürünü arıyorum. Yoruldum. Bir tahta sıraya oturdum. Yanımda, kucağı yazılı kâğıtlarla dolu bir yaşlı kadın vardı.

“Senin derdin nedir oğlum?” diye sordu.

“Hanım teyze, şurdaki askıya şapkamı asmıştım. Gözle kaş arasında ordan şapkam uçtu. Bir hademe, sahipsiz sanıp şapkamı Vecdi Bey denilen memura vermiş. O da evrak kalemine göndermiş. Ordan ikinci kısma göndermişler, ikinci kısımdan da kayda göndermişler, kayıttan da idare müdürüne…” diye anlatırken kadın, “Maşallah maşallah… Bu kadar uzun işlemi ne kadar zamanda yaptırdın oğlum?” diye şaşarak sordu.

“Yarım saat oldu olmadı…” dedim.

“Aman ne şanslısın, ne şanslısın… Ben iki aydır buraya gelip gidiyorum, odalardan odalara sürünüyorum da, hâlâ yandaki odadan bitişik odaya bir evrakı getirtemedim…” dedi.

Arkadan da, “İstediklerinin işini şıp diye yapıveriyorlar. Ya büyük yerden bir iltimasın vardı yada bir yolunu buldun…” diye ekledi.

“Aman teyze,” dedim, “ben bilmez değilim bu resmi daireleri. Ne iltimasım vardı, ne de kimseye rüşvet verdim. İşime yarar bir işlem olsaydı seninki gibi evrakım altı haftada masadan masaya, altı ayda da odadan odaya gitmezdi. Ama zararıma olduğundan, altı dakikada işlemi yaptılar da bitürlü işlemin arkasından yetişip şapkamı yakalayamıyorum.”

Sonunda Allahın izniyle, benim de ordan oraya koşmamla daire müdürünü buldum.

“Beyfendi, affedersiniz, benim bir şapkam vardı da…” dedim. “Bana ne senin şapkandan be, burası vestiyer mi?” diye beni tersledi.

“Hayır… Yani… Benim şapkam koyu yeşil renkli… Yandan iki hava deliği olan halis Italyan malı bir şapka…” diye açıklıyor dum ki, “Allah Allah! Bütün deliler de gelir beni bulur…” diye başını iki yana sallayarak söylendi.

“Efendim, benim şapkamı, evrakıyla birlikte…” Bana sözümü bitirtmedi, “Haa, şu yeşil renkli şapka hakkındaki evrak…” dedi.

“Evet…” dedim.

“O şapkanın evrakı çok birikmiş, bir tomar olmuştu. Biz de yazıları tarih sırasına koyup bir dosyaya yerleştirdik. Dosyayı şapkaya iğneleyip…”

“Aman nerde? Verin bana!”

“Aidiyeti cihetiyle sevk ettik.”

“Bu kadar acele sevk edecek ne vardı sanki…”

“Sizlere de hiç yaranılmaz. Hem resmi dairelerde işler yavaş yürüyor diye yakınırlar, hem de işlemleri çabuk yaptık diye kızarlar.”

“Şapkamı biraz bekletseydiniz, yetişecekmişim.”

“Burası emanetçi dükkânı değil…”

Tersyüzü döndüm. Benim Italyan malı şapkama iğnelenerekten dosyasıyla birlikte son gönderilen ambarı araya sora buldum. Ambar odasındaki memura, “Affedersin beyim, bura ambar, değil mi?” diye sordum. O da, “Ambar. N’olacak?” diye cevap verdi.

“Hiçbişey olacağı yok. Benim şapkamı dosyasıyla birlikte buraya göndermişler de…”

“Haa, az önce gönderilen şapka… Yeşil renkli şapka hakkındaki işlem…”

“Evet. İşte o. Onu soruyorum.”

“Niçin soruyorsun?”

“O şapka benim de, almaya geldim.”

“Yoo, ben o şapkayı sana veremem.”

“Şapka benim beyim, kendi malım.”

“Nerden belli senin olduğu?”

“Şapkamın nasıl bir şapka olduğunu bir bir anlatayım. Dediklerime uygunsa benimdir, verirsin. Uymazsa verme. Benim şapkam tüylüydü.”

“Tüylü şapka çoook…”

“Yumuşaktı, tüyleri tavşan tüyü gibi ve de uzundu.”

“Dünyada uzun tüylü şapka dolu.”

“Hem de ellidokuz numara…”

“Senin şapkan olmadığı şurdan da belli ki, senin kafan ceviz kadar be… Ellidokuz numara sana çadır olur.”

“Arkadaş benim kafam ceviz kadar, fındık kadar, sana ne? Şapla benim. Halis İtalyan malıdır, içinde fabrikasının yazısı var, biraz silikse de İtalyan malı olduğu gene de belli…”

“İtalyan fabrikası bir sana özel şapka yapmadı ya…”

“Ama benimkisi siyah kordeleli…”

“Bir seninki değil ya siyah kordeleli olan…”

“Yanda da iki hava deliği vardı.”

“Bütün şapkalar ya delikli olur, ya deliksiz…”

“İçinde resmim vardı be! Bütün şapkaların içine de benim resmimi koymazlar ya…” diye bağırdım.

“Resmin varsa tamam…” dedi. “Bütün dediklerin zapta uyuyor. Demek şapka senin.”

“Bir saattir sana onu anlatmaya çalışıyorum ya…”

“Senin olmaya senin ama…”

“Aması kaldı mı ya, benim işte. Ver şapkamı gideyim…”

O sırada zil sesi öyle bir uzun zırlıyordu ki, sağır olan da duyar.

“Bak paydos zili çaldı. Sen artık yarın geleceksin.”

“Yahu etme beyim, şurdan uzanıp şapkamı vereceksin. Üşenip de yarına bırakma, ayağını öpeyim.”

“Yoo, şapkayı vermek öyle kolay değil. İşlemi var daha… Müdür Beye çıkarsın. Ondan bana, ‘şapka verile’ diye buyruk getirirsin, o zaman veririm. Ben de bir emir kuluyum, ‘verile’ buyruğu olmadan kendiliğimden veremem…”

Başımda şapka olmayınca kafamı üşüttüğümü, hapşırdığımı neyi, hepsini anlattımsa da taş yüreğini yumuşatamadım. Hadi ertesi gün geleyim ama, ertesi gün cumartesi, daha ertesi gün pazar, resmi daireler kapalı. Kafam iki gün örtüsüz kalınca, ben yeniden hapşırmaya başladım ki, Allah vermesin hiç durmamasıya… Pazartesi sabahı hapşıra hapşıra oraya gittim yine. Ben orda, “Aman şapkam…” diye bütün gün dönendiğimden, oranın memurları beni tanımışlar. Beni görünce, “Yeşil şapka evrakının sahibi…” diye beni birbirlerine gösterip gülüşmeye başladılar. Yahu, sen şunlardaki kafaya bak, tam memur kafası, “yeşil şapkanın sahibi” demiyorlar da, “yeşil şapka evrakının sahibi” diyorlar. İnsanları, evrak olmadan düşünemiyorlar gayrı… Erkek memurların bana gülüşmeleri neyse de, karı memurların alayına dayanmak zor.

“Siz gülün, gülün siz bakalım. Şapkasını yitirmeyenler, şapkasını yitirenlerin halinden anlamazlar…” dedim.

Şapka satıcının sözleri hep aklımda kalmış olduğundan onları söylüyorum gülenlere:

“Halis İtalyan malı… Bu zamanda beşyüz lira versen böyle bir has mal şapka bulamazsın…”

Biyandan da hapşırıp duruyorum. İyi ki benimki sepkenli değil, kuru hapşırık ama, rüzgârı çok.

Ambardan şapkamı almam için buyruğu Müdür Beyin odasının bitişiğindeki odada bulunanlardan alacakmışım. Girdim odaya ki, içerisi vıcır vıcır yazıcı mazıcı kızlar dolu. Hepsinin önünde kâğıtlar ve yazı makinesi var. Tıkır tıkır yazıyorlar. İçeri girince kendimi tutamayıp öyle bir hapşırdım ki, yazıcı kızların önlerinde birikmiş tepeleme kâğıtları, ürkütülmüş güvercin sürüsü gibi havaya fırlayıp odanın içinde uçuşmaya başladı. Bikez hapşırsam iyi, beni bir hapşırık tuttu, makineli tüfek gibi… Ağzımı kapıyorsam, başımı yere eğiyorsam da boşuna… Yazı makinelerinin başındaki kızlar bağırıp çağırmaya başladılar:

"Eyvaah… Sabahtanberi bu kâğıtları sıraya koyacağım diye canım çıkmıştı benim… Yeter be! Hapşırma artık!.."

"Yani bayan, hapşırık insanın elinde mi ki… İsteyerek mi hapşırıyorum ben… Padişah fermanı gibi bişey bu hapşırık…"

"Çık dışarı… Dışarı çık da orda ister hapşır, ister ne yaparsan yap!"

İki hapşırık arasında, "Verin benim şapkamı almama izin kâğıdımı, çıkayım..." dedim.

Şıp diye istediğim kâğıdı verdiler. Hemen ambardaki memura götürüp, "İşte buyrun, istediğiniz yazı, Müdür Bey de imzaladı. Şapkamı verin diyor," dedim.

Hiç okuryazar değilmiş gibi kâğıda baktı baktı, elinde bir zaman evirip çevirdikten sonra, "Değil mi ki buyruk çıktı, başüstüne vereyim şapkanı… Göster kimlik kartını!" dedi.

"Kimlik mi?"

"Kimlik ya… Nüfuskâğıdı yani…"

"Nüfusum yok ki…"

"Olmayınca nasıl veririm şapkayı sana yahu?.."

"Aman beyim, benim şapka işte, içinde kendi resmim de var Vallahi billahi benim, namussuzum ki benim şapka…"

"Hiç boşuna yemin etme. Ben de biliyorum ki senin olmaya senin bu şapka. Ama yarın başka biri çıkar da, o şapka benimdi derse, ben ne cevap veririm. Senin kimliğin olacak ki, bir tutanak düzenleyip şapkanı sana teslim edeyim…"

İşte böyle ağbiler… Bunca yaşadım, başıma bir föter kondurmuştum, onu da devlet dairesi kaptı aldı elimden… Gitti benim güzelim şapkam, koyu yeşil idi, uzun tüylü idi, siyah kordelesi vaı idi, halis Italyan malı idi, bu zamanda beşyüz liraya bile almamaz idi, yanda iki de hava deliği var idi… Uçtu benim şapka, uçtu gitti… İş bulayım derken güzelim şapkamdan da oldum.

Hükümlülerden uykulu ve derinden bir şaşma ünlemi çıktı:

— Haydaaaa!..

Sen Bir Meleksin Şekerim

Karakaplı Nizami Beyi bulmak, ondan, o herkesin yardımına koşan iyiliksever adamdan kendisine bir nüfuskâğıdı çıkarmasını rica etmek, Yaşar'ın kafasına iyice yerleşmişti. Cezaevinde yatarken bile, artık eskisi gibi umutsuz değildi. O da ağır cezalı mahkûmların, kısa cezalıları, "Sayılı günler çabuk geçer, aslanım," diye avuttukları gibi, kendi kendisini, sayılı gün çabuk geçer, diye avutuyordu. Hele şurdan bir kurtulsun, cezaevinden çıkar çıkmaz ilk işi Karakaplı Nizami Beyi arayıp bulmaktı.

Yaşar Yaşamaz, Karakaplı Nizami Beyi bulmak düşüncesini bitürlü kafasından çıkaramıyordu. Nasıl çıkarsın, cezaevinde bütün gün hep ondan konuşulduğu gibi, Kral Sami de akşam olup, koğuşta sayım yapıldıktan sonra, sözünü de, dağarını da kendi düzdüğü Karakaplı Nizami türküsünü okuyordu.

Kral Sami, zibidinin en bulunmazıydı. Ama yine de sanı Kral'dı. Çünkü, sabıkada rekor onundu. Hatta kendisi dünya rekorunu bile elinde tuttuğunu söylerdi. Kaç yaşında hırsızlığa başladığını bilemiyordu. "Kendimi bildim bileli, enayilerin çarıklarını yürütürüm…" derdi sırıtarak. Anası da yaman yankesici olduğundan, anadan doğma hırsızdı.

Kral Sami akşam sayımından, akşam yemeğinden sonra, koğuştakiler kendiliklerinden düzene girip Yaşar Yaşamaz'ı dinlemeye hazırlanmamışlarsa, koğuş arkadaşlarını düzene sokmaya, koğuşta sessizliği sağlamaya çalışırdı. Bu işi yaparken de, Karakaplı Nizami için düzdüğü türküyü söylerdi.

Köprünün önü cami
Nana nina ninami
Hızır gibi yetişir
Karakaplı Nizami

İkinci dizedeki "Nana nina ninami" ile, dördüncü dizedeki "Karakaplı Nizami" sözlerini iki kez söylerdi. Üstelik "Nana nina ninami" uydurmasını, ayıp bir söz biçiminde, o ayıp söze çok benzeterek söylediği için, Kral Sami'nin yaktığı bu türkü çok tutulmuştu, bütün hükümlülerin ağzında dolaşıyordu. Bu koğuştan başka koğuşlara da yayılmıştı. Beyler Koğuşundaki saygın hükümlüler, ipek pijamalı zimmet suçlusu beyler, yaşlıca memurlar, kalantor tüccarlar bile, tıpkı Kral Sami gibi, farkında olmadan, "Nana nina ninami" diye mırıldanırlardı.

Dünyada yürür nami
Nana nina ninami
Olmazı olur yapar
Karakaplı Nizami

Kral Sami, Rumeli göçmeni olduğundan "ı" sesini "i" diye söyler, "namı" diyemez, "nami" derdi.

Vardır hanı hamami
Nana nina ninami
Sayende yaşıyoruz
Karakaplı Nizami

İpten çeker adami
Nana nina ninami
Avukata ders verir
Karakaplı Nizami

Kral Sami son dörtlüğü söylerken, bütün koğuştakiler de ona katılır, türkü bir marş gibi söylenirdi:

Hırsız uğursuz Sami
Nana nina ninami
Vatan sana minnettar
Karakaplı Nizami

Yaşar Yaşamaz da bu Karakaplı Nizami Beyin türküsüne, hem sesi, hem sazıyla katılırdı.

Gece gündüz dinleye dinleye Yaşar Yaşamaz'ın kulağı, Karakaplı Nizami Bey adıyla dolmuştu. Karakaplı Nizami Beyi tanıyan hükümlüler Yaşar'a, onun için neler neler söylememişlerdi ki… Yaşar, başına gelen o inanılmaz serüvenlerini anlattıkça, "Ah ulan ah… Karakaplı Nizami Bey olacaktı ki…" diyorlardı.

"Heheheeey… Karakaplı Nizami Bey, idamlık adamı ipten çeker alır be… Ona Karakaplı Nizami Bey demişler."

Bir kış günü hava yağışlı olduğundan koğuşun hükümlüleri orta bahçeye çıkmamışlar, koğuşta konuşup söyleşip laf kaynatıyorlardı. Konu yine Karakaplı Nizami Beydi. İdarede çalıştığı için İdareci diye çağrılan hükümlü de o gün koğuştaydı.

Cıgara izmaritleri avcısı yine Karakaplı Nizami Beyi övmeye başlayınca, Yaşar:

— Ağbicim, dedi, bana o zamanlar kimse söylememişti o dediğiniz Karakaplı Nizami Beyi. Ben bu Karakaplı Nizami Beyin adını ilk burda duyuyorum. Herşeyde bir hayır vardır dedikleri, ne doğru… Kul sıkışmayınca Tanrı yardımına koşmazmış. Demek, ben de cezaevine düşeceğim de Karakaplı Nizami Beyin kim olduğunu sizden öğreneceğim. Öyle ya, hapse girmemde bile bir hayır varmış. Kısmet olur da hapisten çıkarsam, ilk işim, Karakaplı Nizami Beyi arayıp bulmak olacak.

Yaşar Yaşamaz'ın bu sözü üzerine, ordakilerden bir kahkaha koptu. Yaşar'ın enayiliğine çok gülmüşlerdi. Yaşar, neden kendisine gülündüğünü anlamadığı için, onlara aptal aptal bakıyor, onun bu şapşallığı ötekileri daha çok güldürüyordu. Neden sonra İdareci,

— Ulan Yaşar Yaşamaz, çok saf oğlansın be! dedi.

— Neden ağbi? diye sordu Yaşar.

— Karakaplı Nizami Bey burda da ondan…

— Nasıl burda? Aman… Yoksa sakın?.. Cezaevinde mi?

— Helbet.

— Nasıl olur ağbi, koskoca bir Karakaplı Nizami Bey, olmazları olur eden Nizami Bey… Nerde öyleyse?

— Bizim koğuşta olacak değil ya hey avanak Yaşar, helbet Beyin Koğuşunda…

— İyi ama ağbicim, anlattığınıza göre, idamlıkları ipten çekip alan, usta avukatlara derslerin en incesini veren, zamanımızın bir Hızır Aleyhisselam'ı olan Sayın Karakaplı Nizami Bey, bunca marifetleri, görülmedik hünerleri varken, nasıl olur da aramıza düşer ve de kendini hapisten kurtaramaz.

İdareci, Yaşar Yaşamaz'a, Karakaplı Nizami Beyin, yalnız cezaevinde değil, herzaman, heryerde olduğunu anlattıysa da, Yaşar bundan bir anlam çıkaramadı. Üstelik cezaevinin Beyler Koğuşundaki Karakaplı Nizami Beye acımaya bile başladı. Demek bu adamın iyiliği kendinden başkalarına diye düşündü.

O günden sonra Yaşar, Karakaplı Nizami Beyi tanımak için, Beyler Koğuşundaki hükümlülere yakın oldu. Beyler Koğuşunda seksenden çok hükümlü zengin vardı. Bunlardan hangisiydi Karakaplı Nizami Bey?

Bigün İdareci'nin yanına yavaşça sokulmuş, sözlerini başkaları duymasın diye yavaşça ona,

— Kurbanın olayım ağbicim, demişti. Beyler Koğuşundakilerden hangisi Karakaplı Nizami Bey? Bana uzaktan bir gösteriver…

Hergelenin en domuzu olan idareci,

— Git Beyler Koğuşuna, burada Karakaplı Nizami Bey hanginiz diye sor… dedi.

Yaşar Yaşamaz,

— İyi ama ağbicim, dedi, Heykelci'nin bana dediğine göre, tanınmasın diye başka ad kullanır, kendisinin Karakaplı Nizami Bey olduğunu gizli tutar, hiç belli etmezmiş.

İdareci, Yaşar Yaşamaz'ın enayiliğiyle daha da alay etmek için,

— Evet öyledir, dedi, artık onu Beyler Koğuşunda arayıp bulmak senin sezişine kalmış bir iş…

O günden sonra, Yaşar Yaşamaz Beyler Koğuşundakileri yakından izliyor, içlerinden hangisinin Karakaplı Nizami Bey olduğunu sezmeye çalışıyordu. Sonunda içlerinden birini gözüne kestirdi. Olsa olsa Karakaplı Nizami Bey bu adam olacaktı. Karakaplı Nizami Beyliği ençok ona yakıştırıyordu. Adını duya duya, düşünde, imgesinde bir Karakaplı Nizami Bey canlandırmıştı.

Kafasında yarattığı bu Karakaplı Nizami Bey, biraz Satılmış'a, yani Satı Beye, biraz babasıyla gittiği nüfus dairesindeki müdüre, biraz da nüfuskâğıdı ve miras davası için gittiği adliyedeki adamlara benziyordu. İrikıyımdı, gövdeliydi, göbekliydi, enseliydi. Görünüşüyle bile insanda saygı uyandırıyor, Yaşar Yaşamaz onun yanında ezildiğini, küçüldüğünü duyuyordu. Olsa olsa, Karakaplı Nizami Bey bu adam olacaktı. Ne yaptı etti, bu adamla konuşmanın yolunu buldu. O irikıyım adam da, kendiliğinden yanaşan Yaşar Yaşamaz'ı özel işlerinde kullanmaya başladı. Sanki Yaşar onun özel uşağıydı.

— Yaşar oğlum, bir kahve söyle bana, az şekerli olsun…

— Başüstüne…

— Yaşar oğlum.

— Buyur!

— Bir çay söyle, demli olsun…

— Yaşaaaaar!

— Buyur!

— Cıgara al bana!

— Başüstüne.

Yaşar koşup cıgarayı kantinden alıp getiriyordu. İrikıyım adam, cıgara paketini Yaşar'ın yüzüne fırlatıp,

— Ulan Yaşar, senin adam olacağın yok, sana kaçtır söylüyorum dangalak, ben filtresiz cıgara içmem diye…

Yaşar koşup filtreli cıgara alıyordu.

Yaşar, Karakaplı Nizami Beye kul köle olmuştu. Başından geçenleri anlatması karşılığında, koğuştaki arkadaşlarının aralarında toplayıp verdikleri, Yaşar'ın da kuruş kuruş biriktirdiği paralar suyunu çekmekteydi. Çünkü, durmadan "Çay getir!", "Kahve söyle bana!", "Cıgara al!" diye buyuran adam, cebinde akrep varmış gibi, hiç elini cebine sokmuyor, paraları hep Yaşar Yaşamaz ödüyordu. Yalnız kendisi için ısmarlasa, Yaşar razıydı. Üstelik, yanında oturanlara da çay, kahve, gazoz ısmarlıyor, cıgara ikram ediyordu.

— Yaşaaaar! Nerdesin ulan?

Yaşar Yaşamaz, iyi bir hizmeteri gibi, adamın karşısında topuklarını vurup esas vaziyete geçtikten sonra,

— Buyur! diyordu.

— Hadi çabuk, bize dört demli çay, iki orta şekerli kahve, bir de meyve suyu söyle!

— Başüstüne! Yaşar koşuyordu.

Feda olsundu. Nasıl olsa, Yaşar'a bir nüfuskâğıdı uyduracak olduktan sonra, Yaşar'ın parasının gitmesinin hiç önemi yoktu. Bu adamın Karakaplı Nizami Bey olduğuna Yaşar Yaşamaz iyice inanmıştı. Hiç para harcamamasından, bir de o buyurmasından anlıyordu bunu. Buyurması da ona bir yaraşıyordu ki… Bir de, ağzı laf yapıyordu. O konuşurken, onu dinleyenler gülmekten kırılıyordu.

Yaşar'ın dişinden tırnağından biriktirdiği paralar bitmek üzereydi. Kendisi, izmarit Avcısının bahçeden topladığı cıgara izmaritlerinin artık tütünlerinden satın alıp cıgara sarar içerken, ona en pahalı filtreli cıgaralar alıyordu, buna para mı dayanırdı.

Artık konuşmalı, söylemeliydi.

Merdiven altındaki gölgede Beyler Koğuşundan altı yedi hükümlü sandalyelere oturmuşlar, söyleşiyorlardı. Yaşar, Karakaplı Nizami Beye yaklaşıp, utana sıkıla,

— Benim, dedi, bir derdim var ki, o derdime ancak Karakaplı Nizami Bey derman bulur.

Yani böylece, o adama, "Ben senin Karakaplı Nizami Bey olduğunu çaktım, hiç boşuna kendini saklama!" demek istiyordu.

— Karakaplı Nizami Bey mi? Kimmiş o?

Yaşar Yaşamaz, yine utana sıkıla, bu kez, "Atlatamazsın beni, biliyorum ben seni!" demeye getiren bir kurnaz gülümseyişle,

— Sizin koğuştaymış, Beyler Koğuşunda… dedi.

— Kim söyledi sana ulan?

— Bizim koğuşta bir idareci var ya hani, cezaevi idaresinde çalıştığından ona İdareci derler, işte o idareci söyledi.

Bunun üzerine, irikıyım adam, sesini yükselterek, ordakilere, idarecilik üzerine söylev çekmeye başladı.

— İdareci ha… Hah hah hah… Neyi idare ediyormuş? Ne var da neyi idare edecek? Çevresindekilere anlatmaya başladı:

— Biz, son derecede idareci insanlarızdır. Bu dünyada bizim gibi idareci yoktur, tarihte gelmemiştir ve gelemez… Bakın neden? Dünyanın başka yerlerinde de idareci insanlar çok var. Var ama, onlar ancak olan bişeyi idare ederler. Olan şeyi herkes idare eder yahu… Marifet, olmayan bişeyi idare etmektir. Bakın örnek vereyim size… Bizde su var mı allaşkınıza, su var mı, su?..

Cezaevi Kerbelaya dönmüştü. Geceleri ancak on onbeş dakika musluklardan su akıyor, geri kalan zamanlarda musluklardan akşama dek hava fışkırıyor, ondan sonra hava bile gelmiyordu. İstanbul da yanıp kavruluyordu susuzluktan ama, cezaevinde susuzluk hiç çekilmiyordu. Buyüzden, irikıyım adamın, "Su var mı, su?" sorusuna ordakiler hep birden,

— Yok! diye karşılık verdiler.

— Gördünüz mü işte, su yok, ama Sular idaresi var. Adamlardaki idarecilik hünerine bakın ki, olmayan bişeyi bile idare etmeyi başarıyorlar. Peki, su yok da, elektrik var mı, elektrik?

Yine ordakiler,

— Yok! diye karşılık verdiler.

Cezaevinde günün, gecenin en olmadık zamanlarında elektrik, şehir akımı saatlerce kesiliyor, hükümlüler karanlıkta kalıyordu. Cezaevinde karanlıkta kalmak, insanın evinde karanlıkta kalmasına hiç benzemiyordu. Çünkü, cezaevindekilerin hepsinin de dostu, düşmanı vardı. İnsan, karanlıkta kim vurduya gidebilirdi. Hatta, gardiyanlardan birini, bir koğuşun hükümlüleri, Yarımporsiyon sanarak, elektriğin kesildiği zamanı fırsat bilip, bir iyice pataklamışlardı.

Soruyu soran adam,

— Gördünüz mü, dedi, elektrik yok ama Elektrik İdaresi var. Bu ne mucizedir arkadaşlar, Hazret-i Musa Aleyhisselam bile böyle bir mucize gösterip de olmayan bişeyi idare edemedi. Peki, elektrik yok,

su yok da, havagazı var mı? Evlerinizde havagazı var mıydı?

Dinleyenlerden yine,

— Yoktu! diye sesler yükseldi.

— Yoktu ya… Yok ama, Havagazı İdaresi var. Arkadaşlar, bize boşu boşuna idareci millet dememişlerdir. Yahu, telefon var mı, telefon? Siz işleyen, konuşulan telefon gördünüz mü hiç?

— Yok, görmedik.

— Eveeeet… Telefonla konuşulmaz, telefon yoktur ama, bizde olmayan telefonun bile Telefon İdaresi vardır.

Böylece bir bir kendileri olmayıp da idareleri olan şeyleri saydıktan sonra,

— Yahu, hükümet var mı, hükümet? diye sordu.

Bu kez kimseden ses çıkmayınca, kendisi, bir kahkaha attıktan sonra,

— Hükümete söz yok, dedi, bizi idare ediyorlar işte… Daha sonra, Yaşar'ı ordakilere gösterip,

— Bu dangalak da, dedi, cezaevi idaresinde çalıştığı için sanı idareci ye çıkmış bir heriften söz ediyor. Ulan ne idaresi, ne biçim idare? Cezaevinde, dışarda satılması yasak olan eroin, afyon, esrar serbest satılır, tabanca, bıçak içeri serbest girer, herifler hâlâ idare ediyorlar… Yahu, olmayanı idare etmek bize mahsus be… Zavallı memur, amirine herhangi bişey için "Efendim, yok!" derse, amiri, elini havada döndürüp, "idare ediver yahu!" der. Bizde idarecilik, olmayanı idaredir. Neden herif sonunda dayanamayıp da, "idare elden gitti, elde kaldı maslahat!" buyurmuş… Bizim üstümüze dünyada idareci yoktur arkadaş. Baksanıza, demokrasi yok ama, demokratik idare var be!..

Oradakiler, bu kez irikıyım adamın sözüne korkudan gülemediler.

Yaşar'a,

— Neymiş senin derdin? Anlat bakalım… dedi.

Yaşar, bir umar bulunacağı umuduna kapılıp sevinçle derdini anlattı. Nüfusta, ölü diye yazılı olduğundan nüfuskâğıdı alamadığını anlattı.

İri adam,

— Bir insan pekçok türlü ölür: Hukuki olarak ölür. Siyasi olarak ölür. Fizik olarak ölür. Psikolojik olarak ölür. İnsanın tam olarak yaşayabilmesi için, bunların hepsinin birden yaşaması gerekir.

Yaşar, bu sözlerden bişey anlamadı ama, derin anlamlı sözler olmalı diye düşündü. Bu denli derin anlamlı sözleri de ancak Karakaplı Nizami Bey konuşabilirdi.

Az önce kahkahalarla gülenler birden susmuşlar, birer ikişer oradan savuşmaya başlamışlardı ki, Yarımporsiyon da, düdüğünü fırt fırt öttürerek,

— İçeriii, içeri! diye bağırmaya başlamıştı.

Akşam olmuştu. Hükümlüler koğuşlarına kapatılıyordu.

Yaşar Yaşamaz, koğuşuna girdiği zaman, cebinde on parası kalmamıştı ama, çok mutluydu, çünkü Karakaplı Nizami Beyi sonunda bulmuş olduğuna inanıyordu. Çok sevinçliydi. Karakaplı Nizami Beye yalvarıp yakarıp kendisine bir nüfuskâğıdı sağlamasını dileyecekti. İşte bu sevinçle akşam yoklamasından, koğuştakiler de yemeklerini yedikten sonra, Kral Sami, koğuşu düzenlemek, herkesi Yaşar Yaşamaz'ı dinlemeye hazırlamak için uğraşır, biyandan da türküsünü söylerken, Yaşar Yaşamaz da coşmuş, Kral'la birlikte hem onun türküsüne katılmış, hem de sazıyla eşlik etmişti. Derken bütün koğuştakiler de türküyü çığırmaya başlamışlardı.

Köprünün önü cami
Nana nina ninami
Hızır gibi yetişir
Karakaplı Nizami

Dünyada yürür nami
Nana nina ninami
Olmazı olur yapar
Karakaplı Nizami

Vardır hanı hamami
Nana nina ninami
Sayende yaşıyoruz
Karakaplı Nizami

Hırsız uğursuz Sami
Nana nina ninami
Vatan sana minnettar
Karakaplı Nizami

Bağırıp çağırıp içlerini boşaltmışlardı hükümlüler. Yaşar, sazını durdurunca, koğuştakiler de artık onu dinlemeye hazırdılar. Bir kısa sessizlik oldu. Usta bir anlatıcı yeteneği olan Yaşar, dinleyenlerinin ilgisini artırmak için söze başlamıyordu.

Sonunda Heykelci dayanamayıp,

— Len Yaşar oğlum, di başla, yoğsa şincik ben başlayacağım yedi geçmişinden… diye şaka etti.

Yaşar, ilgiyi, merakı büsbütün artırmak için,

— Dün gece nerde kalmıştık, onu düşünüyordum… dedi.

Kral Sami,

— Dün gece, dedi, senin şu iki hava deliği olan, halis İtalyan malı…

Kral Sami sözünü tamamlayamadı, çünkü herkes şapkayı tanımlamaya kalkıştı:

— Büyük şapka…

— Kordelesi de siyah…

— Kenarlan da kıvrık…

— Hem de yukarı bükük…

— Hem de koyu yeşil renkli…

— Üstelik tüyleri de uzun…

— Sol yanında iki hava deliği olan…

— Hem de ellidokuz numara…

— Çok kullanılmış ve kirli…

Yaşar Yaşamaz, Beyler Koğuşundaki Karakaplı Nizami Beyi tanımış olmaktan o denli sevinçliydi ki, son sözü söyleyene hemen karşı gelip işi alaya vurdu:

— O kadar da çok kullanılmış değildi… Eski püskü, her ne boksa, verin benim şapkamı…

Koğuştan bir kahkaha koptu.

Sis düdüğü sesli şişman hükümlü,

— Oğlum Yaşar Yaşamaz, dedi, sen Anşe'yi ne yaptın, Anşe'yi? Zavallı kızı İstanbul'a getirttin de perperişan mı ettin yoksa…

Yaşar Yaşamaz,

— Emmi, dedi, anlatılma sırası da tam benim Anşe'me gelmişti. İyi ki sordun. Başüstüne, anlatayım. Anşe'm, Güher Hanımefendinin köşkünde çalışıyor.

— Güher Hanım da kim ulan?

— Hani, Anşe'yi İstanbul'a getirmiştim, bir arkadaşımın aracılığıyla Boğaziçi'nde bir köşke hizmetçi vermiştik ya, işte o köşkün sahibi olan kadın. Onca zamandır Anşe, o köşkte çalışıyor, ben daha Güher Hanımefendinin yüzünü görmemiştim.

"Kız, nerde bu Güher Hanım?" diyorsam da, Anşe'min cevabı hep, "O yukardadır, inmez aşağı hiç…" oluyor. "Neden inmez kız? Yoksa kötürüm ne mi?"

"Kötürümden de beter. Çok şişman olduğundan hiç kıpraşmaz yerinden. Yatağından divana, divandan şezlonga, şezlongdan kanepeye, ordan gene yatağa… Ama bir altın yüreği var ki, iyi kadın olursa bu kadar olur…"

Güher Hanımefendinin kızları, oğulları, damatları da var ama, hepsi uzaklara gitmiş, bibaşına kalmış koca köşkte benim Anşe'mle… Bu, ençok benim işime yarıyor. Neden derseniz ağbiler, ben her akşam köşkteyim. Akşam olup hava kararda mı, köşke damlıyorum.

İzmarit Avcısı,

— Yoksa gece de mi kalıyorsun köşkte? diye sordu.

Yaşar Yaşamaz,

— Yoook, dedi, işte o yok, koymuyor ki imansızın kızı Anşe köşkte kalayım. Yalvarıp yakarıyorsam da, "Nikâh olmadan olmaz!" diyor da başka demiyor.

Aylardan haziran mıydı, temmuz muydu neydi, sıcak bir yaz günü akşamıydı. Vardım köşke. Anşe de işini bitirdi. Güher Hanımefendiye… Haaa, bu yüzünü görmediğim Güher Hanıma, Güher Hanım denilmiyor; ya Büyükhanımefendi deniliyor yada Güher Hanımefendi deniliyor. Oraların bakkalı çakkalı da öyle diyor. Büyükhanımefendi'nin köşkü dedin mi, oralarda bilmeyen yok. İşte o yaz akşamı… Anşe, Güher Hanımefendinin yemeğini de götürdü, yedirdi, kadını yatağına yatırdı, döndü geldi. Hava sıcak olduğundan köşkün bahçesine çıktık. Koca bahçe… Zamanında çok bakımlıymış, ama sonradan bakımsızlıktan bozulmuş. Bahçenin bir kuytusuna girdik. Boğazdan da bir hafif esimi başladı ki, insanın terden nemli derisini sanki güvercin tüyüyle okşar gibi. Gökyüzü, sanki gökyüzü değil de lacivert kadifeden bir kubbe, altın pırıltılı yaldızları da bu kubbeye bizim için çakmışlar. Allah Allah… Nasıl bir gece canım, anlatmaya dilimin gücü yetmez. Ay'ın ışıltısı da vurmuş mu Boğaz'ın sularına… Gecenin içinde yüce Tanrımın binbir böceği bizim için ötüp şarkılar söylemekte… Ayıp değil a ağbiler, kanım kaynamaya ayranım kabarmaya başladı.

Dilekçeci, coşkulanıp,

— Daha ne bekliyorsun ulan Yaşar, sarıl da kızı devir aşağı… dedi.

Yaşar,

— Bilmeyince söylersin hey Dilekçeci, dedi, Anşe öyle zora gelip aşağı devrilecek kızlardan mı ki…

Maltızcı,

— Anşe'nin de sende gözü var mı hâlâ? diye sordu.

— Olmaz mı ağbicim, neden çekiyor bunca mihneti, hep benim için… Ben nasıl ona tutkunsam, o da bana öyle yangın işte…

Heykelci'nin Tükürükçü'sü bişeyler söylemek istediyse de, hergünkü gibi, o gün de akşama dek Heykelci'ye hamurkârlık ettiği, yani hiç durmadan ağzında tayın çiğnediği için, dili damağı kurumuş olduğundan, ne dediği anlaşılamadı.

Maltızcı,

— İki çıplak bir hamama yaraşır, demişler, tam sizlik söz işte… Devenin çanı bile "Dengi dengineee! Dengi dengineee!" diye çalarmış. Siz de birbirinizin dengisiniz… Yapış kıza ulan Yaşar! dedi.

Yaşar, ona da,

— Yanılmaktasın ağbicim, dedi, iki çıplak bir hamama yaraşır dedikleri çok doğru ama, Anşe artık eskisi gibi cıbıl değil ki… Güher Hanımefendinin köşkünde bir hanım da o oldu. Giyimi, İstanbul

hanımlarının giyimi, kuşamı da öyle, huyu suyu da öyle… Parası dersen, parası da var. Zengin evinde kızın töresi değişti. Yani benim Anşe'me zor sökmez. Ola ki aklımı kullanırsam, dedim.

Avcı,

— Ulan, akıl sende ne arar… deyince Yaşar,

— Ağbicim, dedi, akıl nüfuskâğıdıyla olmadığından bende azbuçuk akıl bulunur. İşte buyüzden, o yaz gecesinin cennet görünümü içinde kendimi derin üzüntülere saldım.

Anşe, suskunluğuma, üzgünlüğüme acınıp, saçlarımı okşayarak, "Vah benim kısmetsiz Yaşar'ım, vah! Demek o ortağın olacak alçak, manav dükkânındaki bütün malı, parayı alıp kaçtı ha… Giden para olsun, üzme tatlı canını…" dedi.

Ben gene sustum. Bu kez Anşe, "Ben çalışıyorum ya… Gene kazanırız. Sağlık olsun…" dedi. "Sağlıkla iş bitmiyor ki…" dedim.

O yaz gecesinin havası, o güzelim görüntü, o binbir böceğin ötüşü, yalnız beni etkilemedi ya, Anşe de etkilendi. Yanıma iyice sokulup saçlarımı parmaklarıyla karıştırmaya başlayınca, bana bir güç geldi ki ağbiler, devleri devireceğim, dağları yıkacağım sanki… "Beri bak kız Anşe, yakında ben de bir iş bulacağım, çalışmaya başlayacağım. Çok, hem de çok, çok çok para kazanacağım. Öyle çok ki, şaşıracaksın, paraları saymaya yetişemeyeceksin. Sana el kapılarında hizmetçilik yaptırmayacağım…" dedim.

Yaşar, koğuş arkadaşlarına,

— Sizden hiçbişey sakladığım yok ağbiler, dedi, Anşe'mi kandırmak için öyle demedim, içimden öyle geldi de öyle dedim… O yaz gecesi beni çarptı, o güzellik beni bitirdi ağbiler, sarhoşladım sanki… Anşe'me söylediklerime kendim de inanıyordum.

Anşe saf saf, çocuklar gibi sevinip gülerek, "Çoook, çok çok paramız olunca?" diye sordu. Gözbebeklerinde ay'ın ışıltısını görüyordum. "İlkin şu nüfuskâğıdımı çıkartacağım," dedim. Bu cevabı vermemi istediğini biliyordum.

"İyi, iyi… Çok iyi. Ya sonra?" diye sordu.

"Sonrası belli, hemen evleneceğiz Anşe'm," dedim. "Evleneceğiz," dedi.

"Helbeeeet…" dedim.

Yanından bir kır çiçeği koparıp onunla oynamaya başladı. "Niye sustun öyle kız?" dedim.

"Balayına çıkacak mıyız?" diye sordu.

"Balayı mı? O da nasıl bir ayı ki, hiç duymadım…" dedim. Anşe balayının ne demek olduğunu anlattı. Güher Hanımefendinin köşkünde çok şeyler öğrenmiş dedim ya, bu balayı da orda öğrendiklerinden… Güher Hanımefendinin kızları, oğulları balayı gezisine çıkarlarmış. Anşe de onlardan görüp duymuş, o da balayı istiyor.

"Evlenince, sen de beni gemilere, vapurlara, tirenlere, uçaklara bindirecek misin?", "Ney o? Rahat mı battı, evimizin suyu mu çıktı?"

"Yok be Yaşar, öyle değil, gezi, gezi… Balayı gezisi bu. Gidecek miyiz biz de balayına?"

Yahu, biz balayına nasıl gideriz? Ben akşamları bu köşke gelmek için yol parasını bile zor buluyorum. Yayan gelip gittiğim bile oluyor. Şimdi Anşe'ye, "Kız sen dellendin mi? Ne vapuru, ne uçağı!" desem, kızın bu güzel gecede uyumadan gördüğü düşü bozmuş olacağım. Bu nedenden, "Helbeeeet…" dedim.

"Biz de Hanımefendi'nin evlenen kızı gibi 'Venedik'ten sevgilerle' diye renkli kartlar gönderecek miyiz?" diye sordu.

"Helbeeeet!"

"Biz de Hanımefendi'nin evlenen oğlu gibi 'Paris'ten sevgilerle', 'Londra'dan sevgilerle' diye renkli kartlar gönderecek miyiz?"

"Helbeeeet!"

“Biz de Büyükhanımefendi’nin gelini gibi, damadı gibi ‘Madrid’den sevgilerle’, ‘Berlin’den sevgilerle’ diye renkli kartlar gönderecek miyiz?”

“Helbeeeet! Sen istedikten sonra neden göndermeyelim Anşe’m benim…” deyince, kızcağız coşup da, “Anşe’n sana kurban olsun!” demez mi! Ben bu söz üzerine bittim artık.

Bir sessizlik oldu aramızda. Besbelli Anşe yaz gecesinin o güzel görüntüsünün etkisinde kalmış. Ben bir zaman düşündükten sonra, “Anşe!” dedim.

“Buyur!” dedi.

“Ben sözümde duruyorum, balayı gezisine de çıkacağız. Sen istedikten sonra, ‘Venedik’ten sevgilerle’, ‘Londra’dan sevgilerle’ diye yazıp kartlar da göndereceğiz. Ama…”

Ben yeniden susunca, “Neymiş ama?” diye sordu.

“Biz bu kartları kime göndereceğiz Anşe? Benim kimi kimsem yok ki… Senin dersen, baban sana dargın… Kime göndereceğiz bu kartları öyleyse?”

Anşe’m de, “Öyle ya, kime göndereceğiz?” dedi.

“Mademki, kart bile gönderecek kimsemiz yok… Mademki bizim balayı gezisine çıktığımızı kimse bilmeyecek, ne diye boşu boşuna onca parayı savuralım havaya? Sen ne dersin Anşe?”

Anşe boynunu büküp, “Hiiiç… Ne diyeyim, peki, balayı malayı, gezi mezi istemem!” dedi.

Ben Anşe’me az daha sokuldum. Oturduğumuz tümseğin alt yanı çukurda bir fundalık olduğundan, biz yavaş yavaş o fundalığa kaymaktayız.

Anşe’me, “Sen bir meleksin,” dedim. “Mademki sen balayı gezisi istemiyorsun, ben de senin güzel hatırın için balayı gezisinden vazgeçerim.”

Sanki, balayı gezisini istemeyen oymuş gibi, işi saflığa vurdum.

Bu kez Anşe, “Ama bak, düğün hediyesi isterim,” dedi.

“Ne demeeek!.. Helbeeet!.. Hem de en iyisinden, en pahalısından…”

Anşe bana dayandı iyice, az daha kaydık fundalığa doğru. “Anşe, aklıma ne geldi bak…” dedim.

“Ne geldi?” diye sordu.

“Düğün hediyesi diyerekten bisürü ıvır zıvıra, incik boncuğa ne diye boşu boşuna dünyanın parasını verelim. O parayla evimize gerekli şeyleri alırız. Ne dersin?”

Zavallıcık gene boynunu büktü, “Hiiiç… Ne diyeyim… Hediye mediye istemem!” dedi. Boynuna sarılıp öptüm, “Sen bir meleksin, meleksin Anşe’m… Sen hediye istemedikten sonra, ben seni ille de hediye alacağım diye zorlayacak değilim ya… Mademki sen istemiyorsun, ben de hediye almaktan vazgeçerim. Sen hiç boş yere canını sıkma!” dedim.

Ah paranın gözü kör olsun ah! Param olsa, ben Anşe’me hediye almaz mıyım hiç… Hediye alırım ki, saçından tırnağına onu altına, gümüşe donatırım. Para olmayınca ister istemez zavallıyı kandırmaktayım.

“Ama bak Yaşar, düğün isterim,” dedi.

“Ne demeeek!.. Helbeeeet! Hem de öyle bir düğün ki, dostları güldürsün, düşmanları çatlatsın… Yedi gün yedi gece düğün yaparız masallardaki gibi.”

Anşe’m iyice sokuldu. Az daha çukura kaydık. Biçimine getirip bir daha öptüm.

“Hiç düğünsüz olur muymuş!” dedim.

“Düğün salonunda caz da olacak mı? İçki fiski, pasta masta da olacak mı?”

“Helbeeeet… Ne demek! Herbişey olacak… Dillere destan bir düğün olacak canım.”

Bir zaman daha sustuktan sonra, “Düğün… Düğün değil mi? Bak, ne geldi aklıma Anşe…” dedim.

“Gene ne geldi aklına?” diye sordu.

“Düğüne bisürü insan gelecek. Onları yedirip içireceğiz. Üstelik, onu bunu da beğenmeyip dedikodu yapacaklar. Öyle değil mi? En iyisi, biz düğünden vazgeçelim. Ha, ne dersin?”

Başını eğip, “Ne diyeyim Yaşar, peki, düğün de istemem!” dedi. Yapışıp öptüm, “Sen bir meleksin,

melek!" diye bağırdım. Sonra da, "Değil mi ki sen düğün istemiyorsun, ben de düğün diye tutturup senin hatırını kıracak değilim ya… Ben de düğünden vazgeçiveririm," dedim.

"Ama Yaşar bak, ev isterim…" dedi.

"Ne demek! Helbeeeet!.. Hiç evsiz olur mu canım… Düğüne harcayacağımız parayla bir ev kiralarız."

"Ama bak Yaşar, evi iyi biyerde isterim. Güzel bir apartıman dairesi olsun. Hem de kaloriferi olsun. Hem de sıcak sulu olsun Hem de şopenli olsun. Hem de salon salamancalı olsun…"

"Ne demeeeek! Helbeeet! Hem de alaturka helali, hem de alafiranga helali olsun… Gönlün hangisini çekerse ona gir."

Elini omzuma attı, ben de bunun belini kavradım. "Yalnız…" dedim.

"Gene ne var Yaşar?" dedi.

"Bak ne düşündüm Anşe… Bu zamanda apartıman kiraları ateş pahası. Kira diye analarının nikâhını istiyorlar. Ne diye gece gündüz çalışıp çabalayıp da elin namussuzlarını zengin edelim? Şöyle kenar bir mahallede, kuş yuvası gibi küçücük bir ev kiralarız, ha, ne dersin?"

"Hiiiç… Ne diyeyim Yaşar, ne diyeyim! Peki."

"Sen bir meleksin, melek… Mademki sen apartıman dairesi istemiyorsun, ben de senin hatırın için apartıman dairesinden vaz geçerim, olur biter. Peki, vazgeçtim apartıman dairesinden…"

Az durduktan sonra, "Anşe!" dedim.

"Buyur!" dedi.

"Bak ne geldi aklıma…"

"Gene ne geldi aklına Yaşar?"

"Yahu, biz kendimiz bir gecekondu yapsak, daha iyi değil mi?

Ne diye boşuna kira verelim… Hıı, ne dersin?"

"Ne diyeyim Yaşar, ne diyeyim? Peki…"

"Sen altın kalplisin benim Anşe'm…"

İyice çukura kaykıldık ve fundaların dibine yıkıldık. Anşe, "Ama bak, güzel bir gelinlik isterim…" dedi.

"Ne demeeek! Helbeeeet… Hiç gelinliksiz olur mu canım… Sen istemesen bile ben razı olmam. Ancak…"

"Gene ne var Yaşar?"

"Anşe'm, bak ne düşündüm, sen bu gelinliği, beş on dakikalık bir tören için giyeceksin. Başka zaman işe yaramaz bişey bu. Ne tüye beş dakikalık tören için gelinlik yaptıralım da dünyanın parasını verelim. Sana kiralık bir gelinlik alırız yarım saatliğine. Gelinliğe vereceğimiz parayla da…"

Sözümü kesip, "Peki, peki, gelinlik de istemem!" dedi. Sırtüstü yere uzanmıştı. Üstüne eğilip öperek, "Sen bir meleksin kız Anşe… Mademki sen gelinlik de istemiyorsun, ben de seni ille gelinlik olsun diye zorlayacak değilim ya, ben de vazgeçerim gelinlikten, olur biter," dedim.

Eğilmişim üstüne, Anşe'min gözlerine bakıyorum. Gözlerinde, ayın pırıltısını seyrediyorum. Ortalık gündüzden daha ışıltılı, ay aydınlık…

Anşe, "Gene ne şeytanlık düşünüyorsun Yaşar?" dedi.

"Bak ne geldi aklıma…" dedim. Dedim ama, titremeye de başladım.

Anşe,

"Dur aman, yavaş, yavaş ol!" demeye başladı.

"iki gönül bir olunca, ne balayı ister, ne düğün ister, ne apartıman ister, ne gelinlik ister, ne de bişey ister… İki gönül bir olunca samanlık seyran olur…" dememle bunu kaptım, çektim kendime…

"Dur aman Yaşar… Burası yeri değil… Yapma canım…" diye çırpındıysa da artık boşuna…

"Kız, burdan iyi yeri mi olurmuş… Atalarımız, birbirini sevenlere samanlık seyran olur, buyurmuşlar,

imansızın kızı, sen atalarımızdan daha mı iyi bileceksin… Tövbe de!”

“Yaşar, balayına götürmedin, apartıman tutmadın, düğün yapmadın, gelinlik giydirmedin… İçim ezildi açlıktan be, bırak da gidip mutfaktan yiyinti bişeyler getireyim…”

Bıraksam, kaçıp köşke girecek. Ondan sonra sabahacak köşkün kapısında dön dur…

“Dur hele, dur!.. Yiyintinin sırası mı? Ben sonra sana sandüviç alırım, hem de tost yaptırırım… Dur kız… Alırım dedim. Erkek sözü, alırım! Üstüne de sana bir gazoz ısmarlarım. Bir de çiklet alırım, çiğnersin ne güzel…”

“Git öte…”

“Ötesi berisi kaldı mı hey imansız…”

Yaşar, kendi anlattıklarından içlenip susmuştu. O güzel anılarına dalmıştı. Bütün gün Heykelci’ye ekmek çiğnediği için ağzı kurumuş olan Hamurkâr’ın bile, Yaşar’ın anlattıklarını dinledikçe tükürük bezleri çalışmış, ağzı sulanmıştı.

— Vay taşyürekli Yaşar, demek, kızcağızı kandırdın ha? dedi.

Yaşar,

— Ne kandırması yahu, dedi, nüfuskâğıdım yok ki nikâh kıydırayım.

Maltızcı,

— Anlaşılan şeytana uydun… dedi.

Yaşar, bir derin iç geçirdikten sonra,

— Evet, dedi, oldu bikez, şeytana uydum. Ama Allah yüreğimi biliyor ya, içimde hiçbir kötülük yoktu. Nüfuskâğıdım olsaydı, ah!

Kral Sami,

— Ulan Yaşar, Karakaplı Nizami Beye gitseydin ya… dedi.

Yaşar, Karakaplı Nizami Beyi bulmuş olmanın sevinci için deydi. Ama bu sevincini belli etmek istemiyor, arkadaşlarından gizli tutuyordu.

— Ben o zaman nerden bilirim Karakaplı Nizami Beyin kim olduğunu… dedi.

Sis düdüğü sesli yaşlı hükümlü,

— Oğlum, sen bu memlekette yaşamıyor musun be! dedi.

Bu kez Heykelci,

— İnsan bu memlekette yaşar da, Karakaplı Nizami Beyi hiç tanımaz olur mu, dedi, Karakaplı Nizami Bey için yok yoktur, olmazı olur yapar.

Yaşar, nasıl olsa Karakaplı Nizami Beyi bulmuş olmanın güveni içinde, konuyu biraz daha derinleştirmek için,

— Yani nasıl? diye sordu.

— Yanisi şu… Her işi kitabına uydurur. Kitabına uydurur ne demek? Kanununa uydurur demek. Kanunlara da karakaplı kitap denir ya… Yani herifçioğlu, karakaplı kitaba uydurur, nizamına göre iş yapar.

Dilekçeci daha da açıkladı:

— İşte buyüzden ona Karakaplı Nizami Bey denir.

Yaşar Yaşamaz, yavaş yavaş işkillenmeye başlamıştı. O, şimdiye dek, Nizami Bey diye bir adam olduğunu, bu adamın soyadının da Karakaplı olduğunu sanıyordu. Beyler Koğuşundaki o herifi de buyüzden Karakaplı Nizami Bey sanmıştı ya… Oysa bunlar, Yaşar’a daha önce, Karakaplı Nizami Beyin herzaman, heryerde olduğunu söylememişler miydi? “Hey kafa!” diyordu kendi kendine. “Ben ne dangalakmışım!” diye geçiriyordu içinden. Söylemişlerdi kendisine: “Karakaplı Nizami Bey heryerde vardır, yeter ki sen onun dilinden anla!”

Yaşar Yaşamaz ancak şimdi aymıştı, ama paracıklarını da Beyler Koğuşundaki o iri herife kaptırmıştı,

hem de herif ondan bişey istemeden, gönüllü olarak kazıklanmıştı.

Maltızcı,

— Sen Karakaplı Nizami Beye başvurmuş olsaydın, o sana bir değil, beş nüfuskâğıdı birden verirdi. Hem de nereli olmak istersen, ora doğumlu olurdun… dedi.

İdareci,

— Diploma da verirdi sana… dedi.

Yaşar,

— Ne diploması? diye sordu.

— Ne diploması istersen, ilkokul, ortaokul, lise… Üniversite diploması bile verir.

Avcı,

— Karakaplı Nizami Bey tek başına bakanlıktan daha çok diploma veriyor, dedi, ne yapsın, bakıyor ki, bakanlık işleri yetiştiremiyor, o da yardım ediyor.

Sis düdüğü sesli eski sabıkalı,

— İsteyene pasaport da verir, dedi, diyelim hükümet günde beşyüz pasaport veriyorsa, Karakaplı Nizami Bey, eksik olmasın, günde bin kişiye pasaport verir.

Cıgara izmariti avcısı,

— Oğlum Yaşar, sen bunca çileyi boşuna çekmişsin… dedi. Yaşar Yaşamaz, Beyler Koğuşundaki iri adama, onu Karakaplı Nizami Bey sanarak kazıklandığı için çok dertlenmişti. Artık ağzını açamıyordu. Koğuş arkadaşlarıysa, tersine, Karakaplı Nizami Bey konusuyla çok coşkulanmışlardı. Kral Sami'nin öncülüğünde hep bir ağızdan o türküyü söylemeye başladılar. Yaşar'a da sazla türküye katılması için üsteledilerse de, çok üzüngçlü olan Yaşar hiç oralı olmadı.

Cezaevinin ikinci kısmının birinci koğuşundaki hükümlüler, o gecenin geç saatinde öyle coşkun türkü çağırıyorlardı ki, sesleri cezaevinin idare binasından bile duyuluyordu. Ama onların, bundan haberi bile yoktu.

Köprünün önü cami
Nana nina ninami
Hızır gibi yetişir
Karakaplı Nizami

Dünyada yürür nami
Nana nina ninami
Olmazı olur yapar
Karakaplı Nizami

Vardır hanı hamami
Nana nina ninami
Sayende yaşıyoruz
Karakaplı Nizami

Hırsız uğursuz
Sami Nana nina ninami
Vatan sana minnettar
Karakaplı Nizami

Türküyü o denli yüksek sesle çığırmışlardı ki, ilkin nöbetçi gardiyan birinci koğuşta isyan çıktığını

sanmış, candarmaya haber vermişti. Candarma da isyan çıktığını sandı. Cezaevinin orta bahçesinde düdükler ötmeye başlamıştı. Bahçeye gardiyanlar, jandarmalar dolmuştu.

Birinci koğuştaki hükümlüler, gecenin sessizliğini yırtan düdük seslerini duyunca, kendilerinden işkillenildiğini anlamışlar, tehlikeyi sezip hemen susmuşlardı. Her hükümlü yatağına çekildi, koğuşu birden derin sessizlik kapladı.

Candarmalarla gardiyanlar da, az sonra bahçeden çekilip gittiler. Onlar da gecenin bu saatinde başlarına iş açılmasını istemiyorlardı.

Ölsen Ölünmez, Yaşasan Yaşanmaz

Yaşar Yaşamaz büyük bir düş kırıklığına uğramıştı. Beyler Koğuşundaki iri herifi Karakaplı Nizami Bey sanarak, herife hem de gönüllü kazıklanmasının acısını ta içinde duyuyordu. On parasız kalmıştı. Bu durum, Yaşar'ı para kazanmak için kamçıladı. Artılı bu Karakaplı Nizami Beylerin kimler olduklarını öğrenmişti. Cezaevinden çıkınca, onlardan birini bulup, yaşamınca çözümleyemediği sorunlarını çözümleyecek, önce bir nüfuskâğıdı sahibi olup o da başkaları gibi resmen yaşayacaktı. Karakaplı Nizami Beyin dilinden anlamak için para gerekirdi. Cezaevinden çıkmasına azkaldığından, hiç zaman yitirmeden para kazanmalıydı.

Nice zamandanberi Heykelci arkasındaydı. Çalıştırdığı hamurkârından yakınıp duruyordu. Hamurkârı için,

— Namussuza günde beş on bardak çay ısmarlıyorum ki, tükürüğü bol olsun pezevengin… İnadına, ben çay ısmarladıktı tükürüğü kuruyor. Böyle kurumuş, suyu çekilmiş adam görme dim yahu… Ağzına iki tikim ekmek sokup da on dakika çiğnedi mi, herifin tükürüğü kuruyor be…

Yaşar Yaşamaz'a, hamurkârından hep böyle yakınıyordu Heykelci. Yaşar, onun hamurkârlığını yapsa, ikisi de çok kazanırdı. Yaşar'a,

— Senin tükürüğün gür maşallah, diyordu, her gece, gece yarısına dek onca laf anlatıyorsun da, gene de maşallah dilin damağın kurumuyor. Bu benim Hamurkâr olacak alçağın, sen lafin cafcaflı yerinden anlatırken, yutkuna yutkuna, ağzının bütün suyu çekiliyor.

Yaşar, Heykelci'nin kendisine iş vereceğinden güvenliydi. Ama Yaşar iş isteyince, Heykelci birden ağız değiştirmişti. Hem elindeki Atatürk başına bakmadan biçim veriyor, hem konuşuyordu. Yaşar'a diyordu ki, bunca zamandır yanında çalışan bii hamurkârı vardı. O, Allahtan korkardı. Şimdi, durup dururken adama nasıl çıkardım seni işten diyebilirdi. Allah bilir ya, bu Hamurkâr'ın, belki de kırk elli teneke tükürüğünü, yaptığı heykellerin hamurunda kullanmıştı. Evet, oğlanın tükürüğü bol değildi ama, marangoz tutkalından daha yapışkandı. İşte buyüzden eski hamurkârını işten çıkaramazdı. Eh Yaşar da, iyi çocuktu. Yaşar'ın üç beş kuruş kazanmasını isterdi. Öyleyse, Yaşar, eski hamurkârla birlikte çalışsındı. Eski hamurkârın aldığı parayı, bu kez ikisi aralarında bölüşürlerdi.

Yaşar anlamıştı. Heykelci, aynı gündeliğe iki tükürük işçisi birden çalıştırmak istiyordu.

Yaşar, izmarit Avcısı'nın yanına gitti, izmarit Avcısı da, önceden Yaşar'a yanında çalışmasını önermişti. Avcının yanında, Âdembaba Koğuşundan iki delikanlı çalışıyordu. Bu iki delikanlı, cezaevi bahçesine atılan cıgara izmaritlerini akşama dek toplar, Avcı'ya götürürlerdi. Avcı da bu izmaritleri parçalar, tütünlerini harman eder, cıgara tütünü olarak satardı.

Avcı, Yaşar'a son günlerde işlerin kesik olduğunu söyledi. Tütün alıcısı eskisinden boldu. Çünkü harmanlanmış cıgara artığı tütünüyle esrar daha iyi içiliyordu. Ama buna karşılık, hükümlüler bahçeye eskisi kadar bol cıgara izmariti atmıyorlardı. Üstelik, eskiden bahçe, yarıya dek içilmiş uzun cıgara izmaritleriyle dolardı. Oysa, şimdilerde hükümlüler, cıgarayı dibine dek içiyor, ancak cıgarayı tutan parmakları yanınca izmariti yere atıyorlardı. Yani, izmarit avcılığı eskisi kadar kazançlı iş değildi, dört kişiyi beslemezdi.

Yaşar Yaşamaz, kendi adına izmarit avcılığı yapmayı düşünmedi değil. Ama kısım ağası, Yaşar'a izmarit avcılığı için müsaade etmezdi. Çünkü eski avcıdan haraç alıyor, buyüzden de onu koruyordu. Kendi başına izmarit avcılığına kalkarsa, sonu kötü olur, kısım ağasından dayak bile yiyebilirdi. Mapusluk raconunda, ağanın izni olmadan, kimse kimsenin kısmetini elinden almaya kalkamazdı.

Maltızcı'ya çırak olmak istedi. Kısa sürede işi öğreneceğini, çokaz paraya çalışacağını söyledi. Maltıza, zenaatı tenekecilik olan bir hükümlüyü yanında çalıştırdığı için Yaşar'a iş veremedi.

Yandaki koğuşta bir hükümlü, boncuk işleri yaparak geçimini sağlıyordu. Ama o çırak kullanmıyor, kendi el hüneriyle, boncuklardan çantalar, cüzdanlar, tespihler, hatta boncuk işli kadın terlikleri yapıp, hapisane andacı olarak ziyaretçilere satıyordu. Renkli boncuklardan öyle göz alıcı, öyle güzel şeyler yapıyordu ki, insan bakmaya doyamıyordu. Yaşar, öbür koğuştaki Boncukçu'dan da iş istedi. Boncuk işlemesini bilmiyordu ama, çokaz paraya çalışmaya razıydı. Kısa sürede de boncuk işlemeyi öğrenecekti. Boncukçu, kendisine rakip yetiştirmek istemediğinden, yanına çırak almamakta kararlıydı.

Yaşar Yaşamaz, bir geçim yolu bulmak için nereye elini attıysa orasını kuruttu. Günün öğleye yakın zamanında herkes bahçedeyken, o yatağına oturmuş, sazını yavaştan yavaştan çalıp bişeyler mırıldanmaktaydı ki, Yarımporsiyon'un sesi yine ortalığı çınlatmaya başladı:

— İçeriii, içeri! Herkes içeri! Dışarda kimse kalmayacak!..

Koğuşa giren hükümlüler, birbirlerine sorarak bu saatte içeri sokulmalarının nedenini anlamaya çalışıyorlardı.

Az sonra, İdareci,

— Mahkemecileeer, mahkemeciler! diye bağırıp, o gün duruşmaları olanların listesini okumaya başlayınca, hükümlüler neden koğuşlara sokulduklarını anlamışlardı.

Mahkemeye gidecek hükümlüler arasında, birbirlerinin hasımları olanlar varsa, bir vuruşma tehlikesini önlemek için, ya hükümlüler koğuşlarından çıkmadan, duruşması olanlar alınır yada böyle bahçeye çıkmış olanlar koğuşlarına sokulduktan sonra, duruşmaları olanlar ayrı ayrı çağrılırdı.

İdareci, çıngıraklı sesiyle bağırarak duruşması olanların listesini okuyordu:

— Mahkemeciler, mahkemeciler, mahkemecileeer…

Yarımporsiyon, hükümlüleri içeri sokmaya öyle alışmıştı ki, bütün hükümlüler koğuşlarına girdikleri, kısım kapıları da kapanmış olduğu halde, Yarımporsiyon hâlâ, İçeriii, içeri! Mahkemecilerden başka kimse dışarda kalmasın, hadi içeri! diye bağırıp düdüğünü öttürüyordu.

Yaşar Yaşamaz, olup bitenlerle, koğuştakilerle hiç ilgilenmiyor, sanki koca koğuşta tek başınaymış gibi, bişeyler mırıldanarak, çok alçak sesle sazını dımbırdatıyordu.

Koğuşun en yaşlısı olan sis düdüğü sesli eski sabıkalı,

— Ulan dilekçeci, bizim koğuştan mahkemesi olan yok mu bugün? diye sordu.

Dilekçeci de,

— Baba, bizim koğuş, yandımallah koğuşu… dedi.

Maltızcı, yanındakine Yaşar Yaşamazı kafasıyla işaret edip,

— Seninki gene bişeyler yapındırıyor… dedi.

— Kimseyi gözü görmediğine göre, gene türkü yakıyor besbelli…

Maltızcı,

— Akşama dinleriz öyleyse… dedi.

Yarımporsiyon'un düdük sesiyle kendi bağırtısı uzaktan geliyordu:

— Dinleyin, açın kulağınızı! Mahkemecilerin listesi okunacak. Yalnız mahkemeciler çıksın koğuşlardan. Ötekiler hep içeriii, içeri!

Mahkemeciler gittikten sonra kısım kapıları açıldı, hükümlüler yeniden bahçeye çıktılar. Ama Yaşar o gün koğuştan hiç çıkmadı, çok alçak sesle sazını çalıp türküler mırıldandı. Yemek de yemedi.

Akşam yoklamasından, yemekten sonra, koğuştakiler düzenlerini almışlardı.

Kral Sami,

— Haydi Yaşar, bekliyoruz oğlum… diye seslendi. Yaşar Yaşamaz aldı sözü:

— Evet ağbiler, emiceler… Böyle yaşanır mı? Bu da yaşamalı mı? Nedir benim çektiğim be! Yaşadığımı ispat edemedikten sonra, yaşamışım n'olacak, yaşamamışım n'olacak…

Kral Sami,

— Aman Yaşar, sakın… dedi.

— Sakını makını kaldı mı artık ağbi… Canıma tak demiş…

— Yapma… Yoksa canına mı kıyacaksın?

— Ölüm ölüm, bir ölüm ağbi… Kendi kendime, "Oğlum Yaşar, ölümlerden ölüm beğen!" dedim. İçerim fare zehirini, kurtulurum be… Gittim eczaneye. Fare zehirinin en şiddetlisinden bir şişe aldım. Zehir şişesinin kutusu içinde nasıl kullanılacağı yazılı bir kâğıt var. Tarifesinde yazıyor ki: "Aman zehir elinize sürülmesin, biyerinize dokunmasın. Çok tehlikelidir, parmağınızın ucuna değmesin! Bir damlası bin fareyi öldürmeye yeter!"

İşte, tam da benim aradığım zehir. Tenha biyere gittim. Bir şişe fare zehirini içip, ordaki duvarın dibine uzandım. Artık ölümü bekliyorum. Şimdi elim ayağım çekilecek, şimdi damarlarım büzülecek, şimdi dilim damağım kuruyacak, nerdeyse ayaklarım titreyip cartayı çekeceğim. Öleceğim, ölüp de kurtulacağım diye öyle mutluyum ki… Karnım sancıyacak, heryanım uyuşacak diye bekliyorum. Dündenberi de aç olduğumdan, aç karnıma da bir şişe zehiri içmiş olduğumdan, barsaklarım guruldamaya başladı. İçim eziliyor, artık açlıktan mı, zehirden mi, bilmiyorum. Karnıma söz geçirip barsaklarımın guruldamasını kesemediğimden, "Hiç boşuna söylenip durma, son kısmetini verdim. Ne kadar bağırırsan bağır, görüp göreceğin, yiyip yiyeceğinin hepsi o şişe zehirdi, başkası yok…" dedim.

Bir damlası bin fareyi öldürecek bir şişe zehiri içtim de, bende gene bir zehirlenme belirtisi yok. Derken derken, bir ağır uyku bastırdı… Demek, insan böyle zehirleniyor diyerek, uzandığım yere, çöplerin arasına iyice yayıldım. Bir oynak havalı müzik duymaya başladım. Allah Allah!.. Yarı uyku, yarı uyanıklıkçı.

Biyandan müzik, biyandan da kahkahalar duyuyorum. Müzik, oyun havası, kahkahalar gittikçe artıyor.

"Nedir bu cümbüş, nerdeyiz?" diye seslendim. Derinden, tok, yankılanan bir ses duydum:

"Düğün var, düğün… Haberin yok mu düğün olduğundan Yaşar Yaşamaz?"

Allah Allah! Şaştım kaldım. Bu yankılanan dik, kalın ses kiminse, adam benim adımı da biliyor. Demek, beni tanıyor.

"Kimin düğünü?" diye sordum. Gene o yankılanan ses cevap verdi:

"İnsan çağrılı olduğu düğünün kimin olduğunu bilmez mi hiç!"

"Ben şimdi bu düğüne çağrılı mıyım?" diye sordum.

"Hem de kırmızı dipli balmumlu çağrılıkla…" Bu söz üzerine alaylı kahkahalar daha da arttı.

Yarıdan çok çıplak, güzelin güzeli kızlar çevremde dönerek oynuyorlardı.

O kalın, tok ses gene yankılandı:

"Oğlum Yaşar Yaşamaz! Yeryüzünde çektiğin çile elverdi, seni cennete aldım."

"Aman, burası cennet mi?" diye sordum. O ses yankılana yankılana, "Hem de eşşek cenneti," dedi. Gene alaylı kahkahalar yükseldi.

Ben bu şaşkınlık içindeyken, kuyruksokumumda acılar duydum. Biri beni arkamdan tekmeliyor. Gözümü azıcık aralayıp baktım; başımda iki kişi dikilmiş. Biri öbürüne, "Sarhoş mudur nedir…" diyor. Öbürü de, "Besbelli serseri…" diyor.

Kalktım ayağa. Çoktan gece olmuş, karanlık basmış ben orda uyurken. Beni kaldıran o iki kişi de bekçi. Ben uyurken çöplükteki kedilerin miyavlamaları, köpeklerin havlamaları da, bana çalgı çalınıyor, insanlar konuşuyor gibi geliyormuş.

Ölmemiş olduğuma çok canım sıkıldı.

"Yazık, ölemedim…" diye kendi kendime söylendim. Bekçilerden biri, "Az daha uyusan da uyandırmasaydık, köpekler parçalayacak geberecektin," dedi.

"Kendimi öldürmek için cebimdeki son parayla bir şişe fare zehiri alıp içmiştim. O para boşuna gitti…" dedim.

İki bekçi de gülmeye başladı. Hem gülüyor, hem anlatıyorlardı. Hiç gazete okumuyor muymuşum? Eczanedeki ilaçlar hep katkılıymış, bozukmuş. Sağlık Bakanlığı bu etkisiz ilaçları eczanelerden toplatıyormuş. Bekçilerden birinin gecekondusunda o kadar çok fare varmış ki, bekçinin hergün aldığı dört ekmeğin yarısından çoğunu fareler yer, çocuklar da aç kalırlarmış. Ne yaptılarsa, yiyecekleri farelerden koruyamıyorlarmış. Sonunda bekçi de benim gibi, eczaneden bir şişe fare zehiri almış. Hani, damlası değse insanı zehirler diye tarifesinde yazılı olan zehirden. Bir şişe zehiri, ekmek lokmalarına bulayıp evin orasına burasına koymuşlar. O gece hiç fare gürültüsü duyulmamış. Fareler zehirlenip öldü diye sevinmişler ama boşuna; çünkü ertesi akşam fareler daha çok azmışlar. Gene bir şişe zehir daha almışlar, gene ekmeklere bulayıp farelere yedirmişler. Zehirlenmeleri şöyle dursun, fareler zehirli ekmekleri yedikçe beslenip gelişip daha da çoğalıyorlarmış. Sonunda fareler, zehire öyle alışmışlar ki, gecekondunun orasına burasına geceleri zehir sürülmüş ekmek parçaları bırakılmazsa, gürültü patırtı edip kıyameti koparıyorlarmış. Zavallı bekçi de, çoluğu çocuğu geceleri rahat uyusun diye, hergün bir şişe fare zehiri alıp ekmeklere sürüyor, farelere veriyormuş. Son zamanlarda bir şişe zehir yetmez olmuş farelere.

İyi ki fare zehirini ikinci kez denemedim. Yoksa ben de fareler gibi zehire alışacaktım belki de…

Ölmek bile parayla. Parasız kendimi öldürmemin bir yolu var; demiryolu raylarının üstüne yatıp, tirenin üstümden geçmesini beklemek. Öyle de yaptım. Tarifeye baktım. Tirenin gelmesine on dakika var. İstasyondan biraz uzaklaşıp rayların üstüne yattım. On dakika, onbeş dakika, yarım saat… Kalkıp istasyona gittim, ordaki memura, "Yahu, herkesin işi gücü var, nerde kaldı bu tiren, neden gecikti?" diye sordum.

İstasyon memuru, "Sen bu memlekete Merih'ten mi geldin yahu…" diye çıkıştı. "Neden Merih'ten geleyim?" diye sordum.

"Bu memlekette tirenin tarifesine göre işlediği ne zaman görülmüş ki…" dedi.

Zehirler bozuk, tirenler zamanında gelmez. Ee, peki, ne olacak! En iyisi havagazıyla boğulup ölmek. O sırada, dört arkadaşla birlikte bir han odasında kalmaktayım. Hanın odabaşısının odasında havagazı musluğu var. Bigün, temizlemek bahanesiyle, odabaşının odasına girip kapıyı ardından sürgüledikten sonra, havagazı musluğunu sonuna dek açtım, burnumu da musluğa dayadım. Havagazından zehirleneceğim diye beklerken, bir rahatlık, bir ferahlık duymaya başladım. O sırada, odanın kalın tahta kapısı güm güm dövülmeye başlandı.

Odabaşı, "Aç kapıyı Yaşar!" diye biriki kez seslendikten sonra, "Herhalde temizliği yapıp gitti…" diyerek anahtarını, kilide sokunca, burnumu havagazı musluğundan ayırmadan, "Girmeee! Tehlikeli!.." diye bağırdımsa da, odabaşı kapıyı açıp içeri daldı. Beni, burun deliğimi havagazı musluğuna sokmuş görünce, "Ne yapıyorsun Yaşar?" diye sordu.

"Aman azkaldı, müsaade et, havagazından zehirlenmek üzereyim," dedim.

Odabaşı güldü, "Oğlum, bu saat akşam yemeği saatidir. Şimdi herkes evinde havagazı ocağını kullandığından, havagazı borularından gaz gelmez, temiz hava gelir," dedi.

"Yahu, ne biçim memleketteyiz be… Yaşasam, bırakmazlar ki yaşayayım… Ölsem, ölünmez. Zehirler etkisiz, drenler tarifesiz, havagazı gazsız… Peki biz kendimizi nasıl öldüreceğiz!" diye bağırdım.

Odabaşı, şaka yaptığımı sanıp, "Canına kıyacaksan, söğüt dalı Bursa bıçağına ne olmuş…" dedi.

Hay Allah razı olsun. Öyle ya canım, insanoğlunun bir bıçaklık canı var. Odabaşına, "Sağol, hay aklınla bin yaşa!" deyip yürüdüm. Bıçak alacak param da yok. Sırtımda kalın ceketim var. Hava kış, soğuk ama, öldükten sonra ceket neyime yarayacak? Ceketi ucuza satıp güzel bir bıçak aldım. Bıçağı soktum cebime. Bir de mektup kâğıdıyla zarf aldım ki, Anşe'me bir elveda mektubu bırakayım. Mektubu yazmak için bir kahveye girdim. Tam Anşe'me mektubu yazmaya başladım, "Elveda ey kahpe dünya!" diye yazmıştım ki, birden kahveyi arama tarama polisleri bastı.

Öndeki sivil polis, "Eller yukarı!" diye bağırdı.

Kahvede oturanların hepsi ellerini havaya kaldırdı. Polisler, hepimizin üstünü başını aramaya başladılar. Üstümü arayan, cebimde bıçağı buldu.

"Bu ne?" diye sordu. "Bıçak!" dedim.

"Kör değilim, görüyorum bıçak olduğunu. Ne yapacaksın bununla?"

"Hıyar soymak için…"

Aldı bıçağı. Gene de büsbütün şanssız sayılmam, silah taşımaktan bir araba dayak attıktan sonra bir de mahkemeye verebilirlerdi. Ben kendimi öldürmeye girişmeden önce, nasıl olsa yaşanmıyor, kendini öldürmenin kolay olduğunu sanırdım. Yahu, ağbiler, ölemiyorsun da… İp mi? Denemedim mi sanıyorsun? Kendimi hanın odasının tavanına astığım ip koptu. Zehiri bozuk, ipi çürük, bıçağı sende bırakmazlar, tireni tarifesiz, havagazı hava…

Aynı odada kaldığımız arkadaşlardan birinin tabancası olduğunu dikizlemiştim. İzledim gizlice, tabancanın yerini öğrendim. Bigün odada onlar yokken, ordan tabancayı alıp namlusunu alnıma dayadıktan sonra tetiği çektim. Evet, tetiği çektim… Dan! Yere yuvarlandım. Tabanca sesine odaya doldular. Beni yerde gören kahkahayı basıyor. Yahu, bu nedir? Ben ölmekteyim, onlar gülüyor. Şakağımdan yüzüme aşağı kanımın aktığını duyuyorum. Ama hiçbir acı duyduğum yok…

Neye gülerlermiş, bilir misiniz? Arkadaşın tabancası, tıpkı gerçeğine benzeyen bir oyuncak tabancaymış. Tetiğe basınca, hem patlar, hem de namlusundan boya fışkırtırmış. Ben, şakağımdan kan akıyor sanmaktayım, oysa namludan fışkıran renkli boyayla suratım maskaraya dönmüş de ona gülerlermiş.

İşte böyle ağbiler; ölmek istesen de ölünmüyor. Yaşanmıyor ila… Sürün sürünebildiğin kadar…

Anladım ki, insanın şansı yoksa ölemiyor bile… Ben de o zaman kendi kendime, "Yaşar oğlum, ne yaşayabiliyorsun, ne ölebiliyorsun… Sen de boş ver, nerden incelirse ordan kopsun!" deyip, odadaki arkadaşlardan birinden borç alıp, bir lokantaya daldım. Günlerdir ağzıma sıcak yemek girmemiş. Pastırmalı yumurtaya bayılırım. İki tabak pastırmalı yumurta yedim. Üstüne de makarna, sonra da zeytinyağlı dolma… Aşçıdan çıktım, pastacıya girdim. İki de pasta yedim, işi tıkırında insanlar gibi. Oooh! Bir de gazete alıp, parka gittim. Bir sıraya oturup gazetemi okumaya başladım. Dünya umurumda değil artık… Ne iş düşünüyorum, ne para… Gazetemi okurken, karnıma bıçak gibi bir sancı saplandı ki, dayanılası değil. Kıvranmaya başladım. Hem kıvranıyorum, hem inliyorum. Dayanamadım, tahta sıraya uzandım. Boncuk boncuk ter dökmekteyim. Başıma meraklı insanlar toplandı. Kendi canımın acısına düşmüşüm ama, gene de konuştuklarını duyuyorum.

"Herif ölüyor galiba…"

"Ölmüş bile…"

"Yok, daha ölmemiş, ölse kımıldar mı hiç…"

"Eh işte, nerdeyse ölecek... Baksana yüzüne, mosmor kesilmiş…"

"Yahu, adama bişey yapmalı be, yazık!.."

"Sakın dokunmayın haaa, üstünüzde kalır…"

"Evet evet, başınız derde girer, hiç dokunmayın en iyisi…"

"Vallahi öyle… Ondan sonra artık, karakollarda, emniyetle filan, işin yoksa uğraş dur…"

"Vallahi, karakola yakanızı bir kaptırdınız mı, bir daha kurtarmak zordur."

"Uzak durun, uzak durun!.. Tanık yazarlarsa, yanarsınız haa, enaz bir ay sorgusu morgusu sürer."

"Yahu, kimsede insanlık kalmamış be… Açılın ulan, açılın!" Öyle bir acı ki sanki barsaklarım kazınıyor.

Efendiden bir adam, "Polise haber verelim de hastaneye kaldırsınlar. Yazıktır adama…" dedi, demesiyle de, "Poliiiis!" diye bağırmaya başladı.

Parkın kapısı dışındaki kalabalık içinde polisler de gidip geliyordu ama, adamın, "Poliis!" diye

bağırmasına hiçbiri aldırmıyordu.

O adam, epiy zaman, "Poliis!" diye boşu boşuna bağırdıktan, polislerin gelmeyeceğini anladıktan sonra, çevresini saran ve gittikçe artan kalabalığı yarıp, karşı kaldırımdaki polise gitti.

"Bay polis, lütfen gelir misiniz?" dedi. Polis, "Ne var?" diye sordu. "Şurada bir adam ölüyor da…" Polis, "O işe ben karışmam. Ben trafik polisiyim, burdan ayrılamam," dedi.

Adam bu kez sokakta, "Poliiis!" diye bağırdı.

Yolcular arasından bir polis görüp gitti yanına, "Bay polis, bir dakika! Şurda bir adam ölüyor. Bakar mısınız biraz…" dedi.

Polis, "Adam mı ölüyor… O işlere ben karışmam, ona İkinci Şube polisi bakar. Ben pasaport polisiyim…" deyip hızlı hızlı uzaklaştı.

Sancılarım zaman zaman azalıyor, sonra gene birden bastırıyordu.

O iyiliksever adam, bir polis bulmaktan umudunu kesmedi.

Gittikçe artan kalabalığın ortasında bir polis bulabilmek için çırpınıyordu. Sonunda buldu, yardıma çağırdıysa da, o polis de, "Ben böyle işlere karışamam, ben vilayet maiyet polisiyim!" deyip uzaklaştı.

İyi ki, ordan çok polis gelip geçiyordu. Yardımsever adam, bir polis daha buldu.

"Koşun, gelin, bir adam ölüyor, yardım edin!" dedi.

"Ben karışmam, belediye polisiyim…" diyerek, kovaladığı işportacının arkasından koşarak ordan uzaklaşmanın umarını buldu.

Adam, "Polis yok mu, poliiis…" diye bağırmaktaydı.

Tam o sırada ben de acıdan, sancıdan kıvır kıvır kıvranmaklaydım. Polis vardı, çoktu ama, hiçbiri bu işle ilgilenecek polis değildi. Adam, uzaktan gördüğü bir polise koşup, "Affedersiniz, kaçıncı şubedensiniz?" diye sordu. Polis, İkinci Şube polisi olduğunu söyleyince, adam, "Aman ne iyi, şurda bir adam ölmek üzere, yardım edin lütfen," dedi.

Polis, "Ben karışamam. İkinci Şube'denim ama, Hırsızlık Masası memuruyum," deyip adamın elinden kurtuldu.

İkinci Şube'den bir polis daha bulmuş, çok sevinmişti ama, o da, ikinci Şube'nin Kaçakçılık Masası'nda çalışan bir polis olduğu için, ölenlere karışamıyordu.

Yardımsever adam, hiç umutsuzluğa kapılmadan polisten polise koşuyordu. Bir polis daha buldu.

"Affedersiniz ikinci Şube'den misiniz?"

"Evet, n'olacak?"

"Cinayet Masası'ndan mı?"

"Evet…"

"Ah ne isabet!.. Çok şükür!.. Bay polis, koşun, şurda bir adanı ölmek üzere."

"Nerde?"

Adam, beni gösterdi eliyle: "işte şurda!"

"Ben karışamam…"

"Neden bayım? Hem ikinci Şube'den, hem Cinayet Masası'ndansınız?"

"Evet ama, orası benim bölgem değil. Ben bu yolun üst yanına bakarım."

Yardımsever adam, başka bir polise koştu. "ikinci Şube'den misiniz?" diye sordu.

"Cinayet Masasından mı?"

"Evet."

"Burası sizin bölgeniz mi?"

"Evet."

"Aman ne şans!.. Şurda bir adam ölüyor da…"

"Ben karışmam."

“Neden?”

“Bugün izinliyim.”

İyiliksever adam, nerdeyse umutsuzluğa kapılmak üzereydi. Yanıma geldi. Benim de sancılarım biraz azalmıştı. O iyiliksevcı adamın yanına yaşlıca bir bay sokuldu, “Siz,” dedi, “polis mi arıyorsunuz?”

“Evet, arıyorum ama, polis yok ki… Bulduğum polisler de ‘ben karışmam’ deyip kaçıyor.”

Yaşlıca bay, “Siz gerçekten polis gelsin istiyorsanız, benim dediğimi yapın. Öyle sizin çağırdığınız gibi polis çağrılmaz.”

“Ya nasıl çağrılır?”

“Çıkın şu bankın üstüne. Sonra da ordan, ‘Bu ne biçim düzen? Bu ne rezalet! Bu ne alçaklık! Bu ne utanmazlık!’ diye bağırın. İşte o zaman, yerden mantar gibi polis biter, havadan karga gibi polis üşer, sen de şaşar kalırsın…”

O iyiliksever adam, “Tek polis gelsin de, dediğinizi yaparım,” deyip benim üstünde sancıdan kıvrandığım banka çıktı, ama sanırım biraz korkuya kapıldığı için, fısıldar gibi söylendi:

“Bu ne biçim yönetim, bu ne biçim düzen!”

Sözün arkasını söyleyemedi. Yirmi otuz kişi birden o adamı çevirip kimisi elinden kolundan, kimisi yakasından paçasından tuttu.

Adam, “Siz kimsiniz?” dedi. Onlar da, “Polisiz!”

“Siyasi polis!”

“Sivil polis!”

“Ajan…” diye kendilerini tanıttılar. Üzerine ençok saldıranlardan birine, adam, “Sen?” diye sordu.

O da, “Ben de muhbirim!” dedi.

Başımda toplanan kalabalığın yarısından çoğu, sivil polis olduğundan adamı yakalayıp sürükleyerek götürdüler. Nereye götürdüklerini anlayamadım. Çünkü sancılar öyle artmıştı ki, kendimden geçmiştim.

Gözümü hastanede açtım. Gözümü hastanede açtığımda, hastaneye getirileli iki gün olmuştu. Beni hastaneye kim getirmiş, nasıl getirmiş, bilmiyorum.

Bana bakan çok iyi bir hekimdi. “Oğlum, niçin canına kıydın?” dedi.

“Bende o talih nerde a efendim, çok uğraştım ama, canıma kıyamadım,” dedim.

O zaman hekim bana, zehirlenmiş olduğumu, hastanede içimi temizleyip beni kurtardıklarım söyledi. Ben de, fare zehiri bile içip zehirlenmediğimi, aşçıda yemek yedikten sonra o sancıların başladığını söyledim. Neler yediğimi öğrenince, hekim, “Tamam…” dedi. “Pastırma... Üstüne makarna… Üstüne zeytinyağlı dolma… Üstüne de bayat pasta… Elbet zehirlenirsin.”

Kendimi tutamayıp ağlamaya başladım.

“Doktor Bey, hazır zehirlenmişim, ne diye beni kurtardınız?” dedim.

“Niçin ölmek istiyorsun?” diye sordu. Ben de başımdan geçenleri kısaca anlatıp, “Başka ne yapayım… Yaşamak istiyorum, yaşayamıyorum; ölmek istiyorum, ölemiyorum. Siz söyleyin ne yapayım?” dedim.

Yaşar Yaşamaz, derin bir iç geçirip, koğuş arkadaşlarına,

— İşte böyle ağbiler, dedi, yaşasan yaşanmaz, ölsen ölünmez Hükümlüler, şaşma belirtisi olarak, hep birden,

— Haydaaa! çektiler.

Yaşar, o gece gerçekten çok içlenmişti. Sazının üstüne yumulup yeni türküsünü söyledi:

Kala kala gölgem tek can yoldaşı
Yoruldum kendimden taşı ha taşı
Bağrıma taş bastım bağrımda taşı

Yaktı da kül etti gönül ataşı

Ağlaşan ağlanmaz gülsen gülünmez
Yaşasan yaşanmaz ölsen ölünmez
Bize yaşamak da ölmek de yasak
Resmi kayda kuyda olmuşuz tutsak

Bırakın ölelim ölüm de bir hak
Ölünmez yaşanmaz bilmem ne yapsak
Ağlasan ağlanmaz gülsen gülünmez
Yaşasan yaşanmaz ölsen ölünmez

Yaşar, son ikiliği söylerken, koğuş arkadaşları da kendisine katıldılar:

Ağlasan ağlanmaz gülsen gülünmez
Yaşasan yaşanmaz ölsen ölünmez

Yaşar,
— Beni ölümden kurtaran hekim çok iyi insanmış, dedi.
Heykelci,
— Seni adam ölümden geri çevirmiş, daha da iyi olmaz mı… dedi.
Yaşar,
— İyiliği o kadarla da kalmadı, bana, nüfuskâğıdım olmadan iş verecek birini salık verdi… dedi.
Koğuştakiler, ertesi akşam da, bu serüveni dinleyeceklerini anlamışlardı.

Herşeyin Esası Mantık

Taştan ekmeğini çıkarır" sözündeki beceriklilik, Yaşar Yaşamaz'ın ekmeğini çıkarmaktaki becerisi yanında hiç kalırdı. Yaşar Yaşamaz, cezaevinde düştüğü sıkıntı sonunda, havadan ekmeğini çıkarmaya başlamıştı. Yalnız ekmek parası değil, ekmek parasının ötesinde de para kazanmanın, para biriktirmenin yollarını arıyordu. Çünkü, cezaevinden çıkarılmasına az kalmıştı. Artık Karakaplı Nizami Beyin de kim olduğunu öğrenmişti. O, bitek kişi değildi. Biçok, pekçok Karakaplı Nizami Beyler vardı. İrili ufaklı, yaşlı genç, orda burda, herzaman, heryerde vardı onlardan. Yeter ki insan, Karakaplı Nizami Beylerden birisini görünce, onu tanısın ve dilinden anlasın… Hele bir çıksındı cezaevinden, nasıl olsa Karakaplı Nizami Beylerden birini bulacağına güveniyordu. Bunca aydanberi cezaevinde boşu boşuna yatmamışın ya… Bulmasına bulacaktı Karakaplı Nizami Beylerden herhangi birisini de, cepte para olmayınca, Karakaplı Nizami Beylere hiçbir iş yaptırılamazdı. İşte buyüzden Yaşar Yaşamaz'ın para biriktirmesi gerekiyordu. Karakaplı Nizami Bey sanarak, gönüllü uşaklık ettikten başka, Beyler Koğuşundaki o iri herife üstelik parasını da kaptırınca on parası kalmamıştı. Her akşam koğuş arkadaşlarına başından geçenleri anlatarak, saz çalarak, ozanlık ederek, onların toplayıp kendisine verdikleri üç beş kuruşla, bu taş duvarlar arasında, taş yüreği çarpmayan bu cezaevinde, ancak karnını doyurabiliyor, bir de cıgara parasını sağlayabiliyordu.

Heykelci'nin hamurkârlığına, Avcı'nın izmarit toplayıcılığına istekli olmuş, ama tersyüz edilmişti. Maltızcı'ya çırak olmak istemiş, ondan da yüz bulamamıştı.

Yaşar Yaşamaz, uykusuz geçirdiği bütün bir gece düşünerek, sonunda aşçılık yapmaya karar verdi. Aşçılık yapması için ne parası, ne ocağı, ne tenceresi vardı. Ama ağzının laf yaptığına, insanları inandırdığına, dilinin tatlılığına güveniyordu.

İkinci kısım koğuşlarının açıldığı koridordaki aşçılardan işi en kötü olana gidip,

— Arkadaş, senin hesabına her öğün, enaz on tabak fasulye satsam, bana tabak başına ne verirsin? diye sordu.

Aşçı, yirmi kuruş vereceğini söyledi.

Çekişe çekişe pazarlıktan sonra, tabak başına yirmibeş kuruşa kesiştiler. Her tabak fasulye iki liraya satılıyordu. Yaşar, enaz on tabak fasulye satmak koşuluyla, her tabak için aşçıdan yirmibeş kuruş alacaktı.

Bu anlaşma olur olmaz, Yaşar Yaşamaz koridorda bağırmaya haşladı:

— Lobyacılar, lobyacılaaar! Haniya lobyacılar! Öğle yemeğine lobya pişiriyoruz arkadaşlar! Hem de kıymalı… Bir tabak lobya iki teklik… Para peşin, büzük meşin… Bastır iki tekliği, ye lobyayı afiyetle. Kıymalı lobya… Sipariş kadar pişirilecektir haaa… Sonradan ah vah işe yaramaz. Beş lira versen gene yok… Para peşin, bastırın iki tekliği!

Daha maltız yakılmadan, daha tencere ocağa vurulmadan, Yaşar onaltı tabak fasulyenin parasını toplamıştı bile. Yalnız kendi koğuşundan değil, öbür koğuştakilerden de fasulye parası topluyordu. Onaltı tabak fasulyenin parası otuziki lirayı peşin toplamış, kendi dört lirasını aldıktan sonra, paranın geri kalanını aşçıya vermişti. İşin geri kalan bölümüne karışmıyordu. Onbeş dakika içinde dört papeli toplamış, işi bitmişti. Artık bundan sonra aşçı uğraşsın dursun ocağı yakacağım, soğanı doğrayacağım, fasulyeyi pişireceğim diye…

Akşam yemeğine Yaşar, yirmi tabak fasulye parası toplamış, beş lirasını hemen almıştı.

İş ortaklığı yaptığı aşçı, pişer pişmez fasulyeyi sıcak sıcak tabaklara doldurup dağıtmaya başlamıştı ki, Yaşar Yaşamaz, yanına sokulup ona yavaşça,

— Ne yapıyorsun yahu, dur yavaş ol… Pişer pişmez dağıtılır mı hiç… Müşteriler, "Nerde ulan bu lobya!" diye bar bar bağıracaklar, sana ana avrat düz gidip sövecekler de sen ancak ondan sonra nazlana

nazlana fasulye tabaklarını vereceksin… dedi.

Aşçı,

— O neden o? diye sordu.

— Yahu, adamlar iyice acıkacaklar, açlıktan gözleri dönecek ki, senin ağıza alınmaz tatsız fasulyeni bile yiyince, "Aman ne de güzel, ne de lezzetli… Hiç böyle fasulye yemedim hayatımda…" desinler. Hey avanak aşçı, aşçılık numarasını bilmedikten sonra yemek pişirmişsin kaç para… Herif açlıktan ölecek… Öyle ki, önüne bir tabak toz toprak koysan, kaşığı çalıp irmik helvası diye yiyecek…

Yaşar Yaşamaz'ın propagandasıyla aşçının müşterileri öyle artmıştı ki bir tencere yetmez olmuş, aşçı iki büyük tencerede yemek pişirmeye başlamıştı.

Yaşar Yaşamaz, Heykelci'ye gitti. Heykelci, hamurkârımı ağzından çiğneyip çiğneyip çıkardığı, biyana yığdığı ekmek hamurlarından Atatürk büstü yapmaktaydı. Şimdiye dek değişik boylarda binlerce Atatürk büstü yaptığı için, biyandan konuşur, biyandan da hünerli ellerine bakmadan, el alışkanlığıyla, tükürükle çiğnenmiş ekmek hamuruna Atatürk biçimini verirdi.

Yaşar Yaşamaz, bu kez ondan iş istemeye geldiği zamanki ezikliğiyle değil de, bir işadamı keyfiyle, bir eli cebinde,

— Şunlardan bir düzine alsam peşin parayla, bana kaçtan verirsin Heykelci? diye sordu.

Heykelci, alışverişi son günlerde kapalı olduğu için canı sıkkın,

— Git işine len Yaşar Yaşamaz oğlum, şakanın hiç sırası değil… dedi.

— Şaka demedim Heykelci, parasıyla… Hem de peşin… Bir düzine…

Heykelci, baktı ki, Yaşar Yaşamaz cebinde paraları karıştırarak konuşuyor,

— Hangilerinden? Atatürk'lerden mi? diye sordu.

Biyandan da, el yordamıyla, o sıra, elindeki Atatürk'ün alnını ve burnunu ekmek hamuruyla biçimlendiriyordu.

— Yok… Şu ötekilerden…

— Develerden mi?

— Develer de olur, küfe yüklü eşekler de olur…

— Develerin fiyatı başka, eşeklerin fiyatı başka…

— İyi ya… Bir düzine eşeklerden, bir düzine de develerden ver.

Yeter ki pazarlıkta uyuşalım.

Heykelci, hamurkârına ağzında çiğnettiği ekmek hamurunu, ilkin içine boya katarak iyice yoğurtuyor, ondan sonra heykellerini yapıyordu. Develerin ekmek hamuru kahverengi, eşeklerinse kül rengi boyalıydı. Atatürk'ler ya yeşil yada lacivert boyalı olurdu.

Hiç boyasız Atatürk'ler de vardı. Heykelci, arkasındaki duvara, boy boy ve renk renk Atatürk büstlerini dizmişti. O denli çok Atatürk büstü yapıyordu ki, bir heykel atelyesine çevirdiği yatağı için,

— Burası Atatürk fabrikası… derdi.

Yaşar Yaşamaz,

— Söyle, kaç paradan? diye sordu. Yaşar'ın önerisi, iyi bir alışverişti.

Heykelci,

— Develerin daha verniğini sürmedim… dedi.

— Ne zamana hazır olur?

— Akşama tamam. Pırıl pırıl olur.

— Peki, kaçtan?

— Düzinesi develerin, senin için… -düşündü biraz- elli lira…

— Oldu… Ama devecisi de olacak önde…

— Yoo… Yalnız deve…

— Deveci de olursa, aha paran…
— Peki…
— Ya eşekler?..
— Onların düzinesi de kırk lira sana…
— Eşekçi de önde yuları tutup çekecek ve de eşek direnecek.
— O da oldu…
— Yalnııız…
— Neymiş?
— Çürük hamur istemem.

Hamurkâr ağzını ekmek içiyle tıka basa dolduruyor ve bu ağız dolusu çiğnenmiş ekmek içi özlü olmuyor, heykel yapıldıktan sonra çatlıyordu. Buyüzden tükürükle az çiğnenmiş ekmek içine, çürük hamur deniyordu. Onbeş yirmi dakika ağızda tükürükle çiğnenen ekmek içinden yapılmış heykellerse, zamanla gittikçe sertleşiyor, taştan sert oluyordu. Hızla atılsa kırılmıyordu.

Yaşar Yaşamaz, kendisini hamurkâr olarak çalıştırmayan Heykelci'ye, cebinden çıkardığı paraları gösterişle havalandırarak,

— Baştan söyleyeyim, dedi, yarım saat çiğnenmemiş, yarım saat de yoğurulmamış hamurdan heykel istemem…

Paraları Heykelci'nin eline saydı.

Yaşar Yaşamaz'ın bu eşek ve deve heykellerini ne yapacağını koğuş arkadaşları merak ediyorlardı. Ama o, ertesi günü akşamı, Heykelci'ye bu kez, ikişer düzine eşekle, ikişer düzine de deve ısmarlamış, parasını da peşin ödemişti.

Heykelci,

— Atatürk istemez misin? diye sordu.

Bir tane de Atatürk başı isterim ama, onu tahliye olacağını gün alacağım senden… Kocaman bir Atatürk başı olacak, kendi başı kadar, anladın mı?

Heykelci,

— Ulan o kadarına hamur yetmez be! dedi.

— Yetmezse, sen de yanına iki üç hamurkâr al çalıştır…

Yaşar Yaşamaz, koğuşundaki İdareci'yle arayı uydurmuş, fasulye satışından kazandığı paraya onu havadan ortak yaparak, ziyaret günleri, ziyaretçilerin arasında özgürce dolaşıp onlara hapisane işi hediyelik heykeller satmaya başlamıştı. Koğuştaki hükümlü olan İdareci, başgardiyana rica ederek, iyi bir insan olan Yaşar'ın üç beş kuruş kazanarak yolunu bulması için aracı olmuştu.

Ziyaret günleri, cezaevindeki akrabalarını görmeye gelenler, daha ziyaret yerine girmeden toplandıkları salonda Yaşar Yaşamaz'la karşılaşıyorlardı. Hemen iki üç ziyaretçiden biri, hediyelik heykellerden satın alıyordu. Ziyaretçiler eli açık insanlardı. Pek öyle pazarlık etmiyorlardı. Yaşar, kaça tutturursa, o fiyata satıyordu.

Aşçıya ortak olarak, hergün iki öğün yirmişer dakika içinde on onbeş lira yemek satışından, haftada bir gün de ziyaret günleri heykel satışından, enaz ikiyüz lira kazanıyordu. Ama yine de gözü doymuyordu. Çünkü, cezaevinden çıkınca ilk karşılaştığı Karakaplı Nizami Beye para yetiştirecekti. Koğuşundaki maltızcıyla da anlaşmıştı. Bu maltızları, konserve kutularından yapılmış küçük ocakları, gaz tenekelerinden yapılma mangalları, cezaevinin başka kısımlarındaki koğuşlara götürüp satıyor, satıştan yüzde elli kazanç alıyordu.

Neden "para, parayı çeker" dediklerini Yaşar Yaşamaz şimdi anlamıştı. Biyandan da rehincilik yapıyor, rehincilikten de para kazanıyordu. Paraca sıkışanlar, yanlarındaki saat, dolmakalem, çakmak, güneş gözlüğü, bavul, eşarp gibi şeylerini Yaşar Yaşamaz'a getiriyorlar, karşılığında borç para

alıyorlardı. Diyelim bir saat, elli lira ederse, Yaşar o saat için sahibine beş lira veriyordu. Bir hafta sonra getirsin beş lirasını alsın saatini geriye. Ama ne var ki, saatin borcu ödeninceye dek hergün için bir lira faiz işliyordu. Çok zaman borçlarını ödeyemezler, rehin bırakılan eşya da Yaşar'da kalırdı.

Bunca para kazanan Yaşar, yine geceleri koğuş arkadaşlarına başından geçenleri anlatmaktan vazgeçmemişti. Üstelik, bu anlatmalarına karşılık yine eskisi gibi, koğuş arkadaşlarının topladıkları parayı da alıyordu.

O akşam yine Yarımporsiyon'un sürekli düdük öttürmeleri ve "İçeriye, haydi içeri!" diye bağırmalarıyla hükümlüler koğuşlarına girdikten, akşam yoklaması yapıldıktan, yemekler yenildikten sonra, ikinci kısmın birinci koğuşunda Kral Sami koğuştakileri düzene sokuyordu:

— Haydi arkadaşlar, yerleşin bakalım… Susun hadi… Koğuşun en yaşlısı olan hükümlü,

— Hani, Yaşar nerde? diye sordu.

Kral Sami,

— Yaşar Yaşamaaaaz! diye seslendi.

— Hop dedik ağbiii… diye Yaşar'ın cevabı duyulunca, koğuşun sis düdüğü sesli eski sabıkalısı,

— Yahu bu Yaşar amma da açıldı… dedi.

Heykelci,

— Hem de kabak çiçeği gibi… dedi.

— İlk geldiği günü koğuşa, hatırlıyor musunuz?

— Hatırlamaz mıyım… Eee, boşuna dememişler, mapus damı mekteptir diye… O da dersini aldı.

— Boynuz kulağı geçti arkadaş…

Kral Sami bir daha seslendi:

— Yaşar Yaşamaaaz!

— Hop dedik ağbi… Burdayım, buyur!

Yaşar, seğirtip gelmişti. Herkesten önce davranıp ocakçıya seslendi:

— Ağbicim, hapisane işi o güzelim çaylarından bize yapındırıver.

Ocakçı,

— Tavşan kanı geliyooor… diye seslendi.

Çaycı, askı içinde getirdiği çayları dağıtmıştı. Koğuştakiler, Yaşar Yaşamaz'ı dinlemeye hazırdı.

Dilekçeci, sözü açmış olmak için,

— O doktorun seni gönderdiği adama gittin mi? diye Yaşar'a sordu.

Yaşar da sanki anlamamış gibi,

— Hangi doktor? dedi.

— Yahu, hani zehirlenmişsin de, yatırdıkları hastanede seni kurtaran doktor, başına gelenleri dinleyince sana acımış da…

— Haa, evet… Öyle ya… Doktor bana kartını verdi. Beni gönderdiği arkadaşına da telefon edeceğini söyledi. Nüfuskâğıdım olmadan da beni çalıştıracakmış. Hiç öyle yere gidilmez mi! Gittim. Devlet dairesi değilse de, devlet dairesi gibi biyer.

Canımı kurtaran doktor, "Gönderdiğim adam, seni işe alırsa, her ne derse desin sen hep, evet efendim dersin…" demişti. Derim, evet efendim derim… N'olacak? Dilim aşınacak değil ya… İşsizlikten ciğerim yanmış. Ne iş verseler yapacağım, ister çöpçülük, ister tüpçülük… Doktorun beni gönderdiği adam, bu devlet dairesine benzeyen büyük yerin müdürlerinden biriymiş. Elimdeki kartı göstere göstere, yanına dek vardım. Odacısı, beni soktu içeri. Ben odasına gittiğimde, karşısındaki koltuklarda üç kişi oturuyordu. Kendisi de masadaydı. Masa dersem, ben öyle bir masa görmemiştim, yayla gibi bir masa, üstüne yan yana iki şilte serilir. Ben içeri girdim, başını döndürüp bana bakmadı bile. Ben de kapının yanında dikildim, sözü bitsin de bana yüzünü çevirsin diye…

İki üç kişiyle müdür, anlayamadığım bir konu yüzünden çekişip duruyorlar. Müdür çok kızdı. Masasında duran bir iyi su şişesini kaptı. Ben şişeyi, karşımdakilerin kafasına fırlatacak sandım. Su şişesini elinde sallayarak, "Mantık, mantık!.. Herşeyin esası mantık!" diye bağırdı, sonra onlara sordu: "Bu bir şişe suyla bütün bu odanın döşemesini ıslatabilir miyim, ıslatamaz mıyım? Ha? Söyleyin bakalım, ıslatabilir miyim?"

Karşısında oturan o üç kişi birbirlerine baktılar, ne diyeceklerini bilemediler.

Müdür Bey, sorusuna kendisi cevap verdi:

"Elbet ıslatamam… Hiç bu bir şişe suyla, bu koca odanın döşemesi ıslanır mı; ıslanmaz elbet. Mantık, değil mi? Mademki ıslatamam, öyleyse, sizin önerinizi de kabul edemem…"

O üç kişiden biri, "Ama efendim, affedersiniz, bunun şişe suyunun burasını ıslatmasıyla ne ilişkisi var?" diye soracak olunca, Müdür Bey küplere bindi:

"Var, elbet var… Mantık, heryerde mantıktır!"

O üç kişi bozum olup gittiler. Ben de, Doktorun bana verdiği kartı yavaşçacık masasının üstüne bıraktım. Karta şöyle bir göz ucuyla bakıp, "Doktor, senin için telefon ettiydi, değil mi? Adın neydi senin bakayım?" diye sordu.

"Yaşar."

"Bak, Yaşar Efendi oğlum, ben ellisekiz yaşındayım. Başımdan çook şeyler geldi geçti. En sonunda, bu tecrübelerden şu hakikati öğrendim ki, herşeyin esası mantıktır."

"Evet efendim."

Gene masanın üstündeki iyi su şişesini eline aldı. "Bak, mesela gördüğün şu bir şişe su… Öyle değil mi?"

Doktor bana, bu adam her ne derse, "Evet efendim," diyeceksin diye öğretmişti ya, ben de, "Evet efendim…" dedim.

"Şimdi bu şişe içindeki suyu yere döksem, bu odanın döşemesini ıslatır mı, ıslatmaz mı?"

Nasıl cevap versem, Müdür Beyi memnun edeceğimi bilemediğim için, ben gene, "Evet efendim," dedim. "Aferin…" dedi.

Ama gene de sordu:

"Söyle bişey. Senin de aklın, senin de mantığın var. Söyle; ıslatır mı, ıslatmaz mı?"

Bir şişe su, bu odanın döşemesini ıslatmaya ıslatmazdı ama, benden nasıl cevap istediğini bilemediğim için, lafı gevelemeye başladım:

"Valla… efendim… Yani… Ne diyeyim, bilmem ki… Elbette… Tabii… Hiç şüphesiz…"

Ben öyle lafı ağzımda çiğnerken, sert sert öksürmeye başladı.

Anladım ki kızıyor. Kovacağından korktuğum için, "Siz daha iyi bilirsiniz efendim," dedim.

Birden bağırdı:

"Benim bildiğimi bırak şimdi. Açık söyle! Çekinme! Islatır ını, ıslatmaz mı?"

"Şişesine göre değişir efendim…"

Elindeki şişenin dibini masasına tak tak vurarak, "Yahu, şişe işte bu, döşeme de işte burası… Islatır mı, ıslatmaz mı! Artık herşeyi göze aldım, kovarsa varsın kovsun. "Islatmaz!" diye bağırdım.

Geniş bir soluk salıverdikten sonra, "Yaaa… Gördün müüü! Islatmaz elbette… Hiç, bir küçük şişe su, bu koca yeri ıslatabilir mi? Islatmaz. Mademki ıslatmaz, işteee, insanın bu hakikati herzaman göz önünde tutarak, ona göre mantıklı olarak ş'apması gerekir. Öyle değil mi?"

"Evet efendim."

"Aferin. Mantıklı bir gençsin. Seni sevdim. Ben mantıklı insanları severim, insanda önce mantık olmalı mantık."

"Evet efendim."

"Aferin."

Ben ona her "evet efendim" dedikçe, o da bana bir "aferin" çekiyordu.

"Burda bir herif çalışıyor benim yanımda… Herifte mantık yok ki… Şimdi buraya çağırıp senin yanında işine son vereceğim, onun yerine de seni işe alıyorum."

"Aman Müdür Bey, benim yüzümden kimsenin ekmeğinden olmasını istemem."

"Yoooo, senin yüzünden değil, mantıksızlığı yüzünden… bak, çağırayım da, sen de gözünle gör, kulağınla duy herifin mantıksızlığını…"

"Müdür Bey, başkasının ayağını kaydırmak istemem…"

"Seni işe almasam da nasıl olsa onu kovacaktım. Mantıksız insanlarla çalışamam. Bu herif beni çatlatacak yahu…"

Yanındaki zile bastı. Başka bir kapıdan bir adam girdi içeri. Süklüm püklüm, ezik, zavallı bir adam. İki elini önünde kavuşturup saygıyla, "Buyrun Müdür Bey," dedi.

Müdür, masasında duran o iyi su şişesini gene eline aldı, "Bu şişenin içindeki suyu…" diye söze başlamıştı ki, süklüm püklüm duran adam birden dikilip de, "Islatıiır!" diye bağırınca koca odanın pencere camları zangırdadı.

Müdür, o adama, "Dur yahu, daha sözümü bitirmedim," dedi. Adam, "Bitirmeseniz de, ne diyeceğinizi biliyorum nasıl olsa. Günde yüz kez dinlediğim bir söz. Islatır, işte o kadar…" dedi.

Müdür bana döndü, "Sen de duydun ya Yaşar Efendi oğlum, kulağınla duydun ya, bak, ıslatır diyor," dedi.

Adam, "isterseniz, ıslatır diye bir kâğıda yazıp altını da imzalayayım," dedi.

Müdür, "Islatmaz yahu!" diye bağırdı.

Adam, istifini bozmadan, sinirlenmeden, gene, "Islatır!" dedi.

"Islatmaz!"

"Islatır!"

Dişlerini göstererek birbirlerine hırlayan iki köpeğe benziyorlardı.

"Islatmaz!"

"Islatır!"

Müdür, yumruğunu masaya vura vura, olduğu yerde tepine tepine sesi çıktığınca bağırmaya başladı:

"Islatmaz ulan, ıslatmaz! Islatmaz!"

Müdür kızdıkça, öbürü yavaşlıyor, iyice sinir bozucu bir rahatlıkla, "Islatır!" diyordu. Müdür bu kez, "İşte bu bir şişe su… Gözünün önünde yere döküyorum. Bakalım, bütün döşemeyi ıslatacak mı, ıslatmayacak mı? Kendin de gözünle gör işte!" deyip, şişedeki suyu yer döşemesine serpelemeye başladı. Şişedeki su, döşemenin beştebirini bile ıslatmamıştı.

Müdür, iddiayı kazanmış olarak kasılıp, "Hani ıslattı mı?" dedi.

Öbürü yine, taşı çatlatan gevşeklikle, "Islatır, ıslatır…" dedi.

"Islatmaaaz, ıslatmaz be… Islatmaz ulan!"

"Islatır."

"Ay şimdi bayılacağım. Ay şimdi çat diye çatlayacağım." Öbürü daha da üstüne vardı:

"Hiç boşuna kendinizi zorlamayın Müdür Bey, ıslatır…" Müdür bu kez yalvarmaya başladı:

"Yahu, sende hiç insaf yok mu, sende hiç merhamet yok mu… Yahu, ıslatmaz de de, aylığını artırayım be, seni şef yapayım ulan, ıslatmaz de!"

"Islatır!"

Müdür bana döndü, "Sen söyle Yaşar Efendi oğlum, dinine, vicdanına, nikâhına, imanına doğru söyle: Bir şişe su buralarını ıslatır mı?"

"Islatmaz efendim…"

“Hah şöyleee… Mantıklı adamı gördün mü… Mademki ıslatmaz, ıslatır diyen bu adam da bundan sonra burda çalışamaz. İşine son veriyorum. Defoool!”

Adam giderken, arkasından, “Dur. İşi, bu Yaşar Efendiye devret. Sonra da hemen git burdan. Hadi!” dedi.

Adamın kovulmaktan memnun olmuş gibi bir hali vardı.

Nerdeyse teşekkür edecekti.

“Sağolun, eksik olmayın!” deyip çıktı odadan.

Ben de arkasından çıktım. Kendi kendime, adam için, “Yahu, madem bu kadar alttan alacaktın, ne diye ıslatmaz demezsin de, işinden olursun…” diye düşündüm. Küçük bir odadaki dolaptan bişeyler topluyordu.

“Arkadaş,” dedim, “çok üzgünüm. Benim yüzümden işinden etmeyin diye Müdür Beye çok yalvardım, ama olmadı.”

Adam keyifliydi.

“Yok canım, yok… Hiç kaygılanma! Neden senin yüzünden olsun arkadaş, sen olmasan da nasıl olsa birini bulacaktı benim yerime…” dedi.

“Yani, çok affedersin, sen de ıslatmaz deyiverseydin, sanki ne olurdu.”

“Şimdi sana ne desem boş, anlatamam ki… Hele beş on gün burda benim yerimde çalış, o zaman sen de anlarsın. Ben, bir yıl içinde değiştirdiği beşinci odacıyım. Ancak ikibuçuk ay dayanabildim, canıma tak dedi. Zaten o, ‘Islatır mı, ıslatmaz mı?’ diye sormasaydı, ben durup dururken, ‘Islatır!’ diye bağıracaktım. O kovmasaydı beni, ben kendiliğimden çıkacaktım ama, ayıp olur diye onun kovmasını bekliyordum. İşte biriki parça eşyamı da topladım. Ben gidiyorum.”

“Dur aman arkadaş… Bana anlatacakların ne oldu? Müdür Bey, işi devret, dedi ya… Benim yapacağım işi anlat bana…”

“Anlatacak bişey yok. Müdür Beyin odasına birileri geldi de, aralarında tartışmaya başladılar mı, Müdür Bey, ille kendi dediği olsun diye zile basar, seni çağırır. Zil sesini duydun mu, içeri seğirteceksin. Sana sorar: ‘Bir şişe suyu buraya düksem, bu yeri ıslatır mı, ıslatmaz mı?’ Senin görevin, ‘Islatmaz efendim!’ demek, işte bu kadar. Sen ‘ıslatmaz’ dedin mi, mantıklı adamsın, Müdür Bey de döner ordakilere, ‘Mademki ıslatmaz, öyleyse…’ diye kendini haklı çıkarır. Haydi Allah sana sabırlar versin arkadaş…”

“İş kolaymış öyleyse,” dedim.

“Kolay, çok kolay… İşsizliğin ne demek olduğunu bildiğim için, daha ilk günden gözünü korkutmak istemiyorum.”

“Burdan sonra nerde çalışacaksın?”

“Çalışacak yerim yok, işim de yok… İşsizliğe, açlığa razıyım, burdan canımı kurtardım ya, bu yeter bana… Hadi eyvallah…”

“Güle güle…”

Eski odacı kapıdan çıktı, zili de çaldı. Hemen Müdür Beyin odasına daldım:

“Buyrun efendim.”

“Haaa… İyi… Gel… Bana mantık sahibi adam lazım. Benimle çalışacak olanların mantıklı olmasını isterim. Başka da bişey istemiyorum. Çünkü, mantıklı insanda herşey vardır.”

“Evet efendim.”

“Herşeyden önce mantık… Mantık ne demek? Diyelim şu bir şişe su. Bu suyu döksem yere, burasını ıslatır mı, ıslatmaz mı?”

“Islatmaz efendim.”

“Aferin oğlum. Hadi git, zil çaldığım zaman gene gelirsin.”

Çıktım odasından. Odacının bir küçük odası var, oraya girip oturdum sandalyeye. Düşünmeye başladım. Bu adam deli desem, deli olamaz… Koskoca bir kuruluşun başındaki müdürlerden biri… Yeri gayet yüksek. Yanına kendi gibi büyük adamlar geliyor. Konuşurken konuşurken, başlıyorlar tartışmaya. Kimileyin politikadan konuşurlar, kimileyin ticaretten filan… Ben kapı ardından dinlerim konuşmalarını ama çoğu zaman ne dediklerini anlayamam. İyice yüksekten konuşurlar. Her ne konuda konuşurlarsa konuşsunlar, Müdür Bey kendi dediğinde haklı çıkmak istedi mi, ordakilere, "Bu bir şişe suyu yere döksem, bu odanın döşemesini ıslatır mı, ıslatmaz mı?" diye sorar. Der ki onlara: "Bir küçük şişe su… Koskoca oda… Elbet ıslatmaz. Mantık var çünkü. Mademki ıslatmaz… Öyleyse…"

Çok darda kalırsa, kendisini desteklememi ister. Zili çalar, beni çağırır. Bana sorar:

"Bu şişedeki suyu yere döksem…" Ben hemen, "Islatmaz efendim!" diye bağırırım.

Mantığa göre haklı çıktığına inanır. Bir imza yada bir onay için altı aydır gidip geldiğinden yakınanlara, yüzde üç komisyonu az bulanlara, işi yapıp da parasını zamanında alamamış müteahhidere, ücretlerini alamamış işçilere, seçimi hangi partinin kazanacağı gibi yüzlerce konu üzerindeki tartışmalarda hep kendini haklı çıkarmak için beni çağırıp sorar:

"Bu şişedeki suyu…" Ben hemen, "Islatmaz efendim…" derim. O zaman, "Gördünüz mü? Herşeyin başı mantık… Mademki ıslatmaz, öyleyse, bir onay deyip geçme beyim, onun da işlemi var, iki günde olmaz…" diye başından adamı savar.

Alt yanı "ıslatmaz" diyeceksin. Size şimdi kolay gelir. Günde kırk kez, elli kez bu… Yahu, sırtında taş taşımaktan çok daha zor. Dayanılır gibi değil. Niçin benden önceki odacıların dayanamadığını anladım ama çok geç. Yoksa kim ekmek kapısını teper! Herife, "Islatmaz!" demekten bıktım usandım. Şu olacak iş mi yahu, adam beni ilk kez nüfuskâğıdımı sormadan çalıştırıyor, gene de dayanamıyorum. Dayanılmaz arkadaşlar… Mantık, mantık, mantık…

Allah sizi inandırsın, uykuda rüyalarıma giriyor. Rüyamda soruyor bana: "Islatır mı, ıslatmaz mı?"

"Islatmaz!" diye bağırıyorum. Kaç kez kendi bağırmamdan çırpınarak uyandım.

Bir sabah işe geldim. Az sonra Müdür Bey zili çaldı. Koştum odasına, içerde bir adam ayakta duruyor.

"Buyrun Müdür Bey!" dedim. "Az bekle!" dedi.

Yanında durduğum adam, "Müdür Bey, emriniz üzerine yapıda ve yolda seksen işçi çalıştırdım. Adamlar üç haftadır çalışıyor. Gündeliklerini istiyorlar, işçi bunlar Beyfendi. Size gelip gidiyorum, sizden bitürlü işçilerin paraları verilsin buyruğu çıkmıyor. Ee n'olacak…" diyordu.

Müdür Beyse, "Mantık, mantık… Herşeyin başı mantık…" diyordu. "Beyfendi, para olmayınca…"

"Mantık…"

"Adamların hakkı verilmezse…"

"Canım efendim, şu bir şişe suyu…"

"işçiler işi bırakacaklar…"

"Allah Allah… Mantık beyim… Şu bir şişe suyu mesela…" Adamın tepesi attı:

"Biz o şişe suyunu çok dinledik… Para, para…" Müdür Bey bana döndü bu kez:

"Sen söyle oğlum Yaşar Efendi, şu bir şişe suyu buraya döksem, yeri ıslatır mı, ıslatmaz mı?"

Adam atıldı:

"İster ıslatsın, ister ıslatmasın yahu… Bana ne be! Sen, işçilerin paralarını verdirecek misin, verdirmeyecek misin? Bunun suyla ne ilişkisi var?.."

"Ben onu bunu bilmem, bunca yıl yaşadım, sonunda şu hakikati öğrendim ki, insan, bir kova suyun ancak ıslatacağı bir yeri, bir şişe suyla ıslatmaya kalkarsa, olmaz, mantıksızlıktır."

Gene bana sordu: "Şu bir şişe suyu…"

Sözünün arkasını beklemeden, tıpkı benden önceki odacının yaptığı gibi birden, "Islatır!" diye

bağırdım.

Şaşırdı. Yanlış duyduğunu yada benim soruyu yanlış anladığımı sandı.

"Yaşar Efendi oğlum…"

"Islatır…" dedim.

"Sen de mi Yaşar Efendi?"

"Islatır!"

Herife günde elli kez "ıslatmaz" demekten nerdeyse patlayacağım. Ben patlayacağıma, "ıslatır" derim, o çatlar, daha iyi…

Müdür Bey yumuşak bir sesle, "Yaşar Efendi oğlum, bak şu bir şişe su… işte gözünün önünde yere döküyorum. Hani ıslattı mı? Islatmaz…" dedi.

"Islatır Müdür Bey, ıslatır…" dedim.

"Islatmaz!" diye bağırdı.

Nasıl olsa beni kovacak. O kovmadan ben bir daha sesim çıktığınca, "Islatıır!" diye bağırıp, kapıyı da sert çekerek odasından çıktım.

İçerki küçük odadan, arkamdan bağıran Müdür Beyin sesini duyuyordum:

"Bu küçük şişenin içindeki su, bu koskoca odanın döşemesini ıslatır mı hiç…"

Yanındaki adamın bağırtısını da duyuyordum:

"Ulan, ıslatsın ıslatmasın, kimin bilmemnesinde pezevenk… Sen işçilerin paraları verilsin demezsen, ben seni bir güzel ıslatayım da gör!.."

Bir şangırtı oldu. Sanırım, Müdür Beyin mantık ölçüsü olan su şişesi, ikisinden birinin kafasında kırılmıştı. Odasından tam zamanında çıkmıştım.

Aldım ötemi berimi, ayrıldım. Oh be! Ağbiciğim, sıktım dişimi, tam üç ay dayandım. Hiçbir odacı bu herifin yanında üç ay dayanamıyormuş. Her nasılsa, nüfuskâğıdımı sormadan beni çalıştıran biri çıktı karşıma, orda da ben dikiş tutturamadım.

Sis düdüğü sesli eski sabıkalı,

— Gene ortalarda kaldın, öyle mi? dedi.

— Evet emice, dedi Yaşar.

Koğuştaki hükümlüler yataklarına çekildiler.

Yaşar o geceyi de, daha çok kazanç yolları düşünmekle geçirdiğinden ancak sabaha doğru uyuyabildi.

Nüfus kâğıtsız İnsan Sokmam Evime

Yaşar Yaşamaz, kendine yeni yeni işler bulup gitgide daha çok para kazandıkça, arkadaşlarına eskisinden daha yoksul görünmeye çalışıyordu. Bunca kazandığı halde üstüne bir giysi bile almıyor, eski pılı pırtı giysilerinin söküklerini dikip, yırtıklarını yamayıp yetiniyordu. Oysa cezaevinde çok darda kalıp, yenice giysilerini eskici aracılığıyla çok ucuza sattıranlar vardı. İstese, az giyilmiş bikaç kat giysi alabilirdi. Almıyordu. Çünkü, para kazandığının bilinmemesi gerekirdi. Bol para kazandığı duyulursa, kazancı birse, dillerde bin olur, herkesin gözü parasında kalırdı. Koğuş ve kısım ağaları, kazancından ağalık paylarını isterlerdi. Pay denilen bu haracı vermek istemezse, yiyeceği tonla sopadan başka, kazanç yolu kesilir, işi elinden alınırdı.

Ağalar, bibakıma cezaevinde kolluk gücü görevi yapıyor, cezaevini kendilerince düzene sokuyorlardı. Onlar bu düzeni kurmamış olsalar, cezaevinde kan gövdeyi götürecekti. Cezaevi yönetimi de ağaların düzen kurduklarına inanıyordu ki, onların haraç almalarına göz yumarak izin vermiş oluyordu.

Yaşar Yaşamaz, cezaevinin bu düzenini çok iyi öğrenmişti. Ağalar kendisine bir iş bulmuş olsalardı, pay istemekte elbet haklı olurlardı. Ama Yaşar kendisi kazanç yollarını yaratmıştı. Ziyaret günleri ziyaretçilere cezaevi andacı olarak heykel ve boncuk işleri satmasına izin vermelerine karşılık, hem kendi koğuşundaki idareci denilen hükümlüye, hem koğuş ağasına, hem de yine İdareci'nin aracılığıyla Yarımporsiyon'a, kazancından pay vermekteydi. Ama yemek satışından aldığı komisyondan, tefecilik kazancından, maltız satışlarından, daha bunlar gibi yapmakta olduğu kazançlı işlerinden, ne diye başkalarına haraç verecekti!

Cezaevinden çıkmasına az kaldığı için, ucuza, elden düşme bir giysi edinmeyi düşünüp dururken, önüne kendiliğinden bir yeni kazanç yolu daha açılmıştı. Cezaevinde kullanılmış diş fırçasından, dahası takma dişten, kullanılmış fıtık bağına dek, akla gelen gelmeyen herşeyi satan bir hükümlü, av kokusu almış cins bir tazı gibi, Yaşar'daki paranın kokusunu almıştı. Başkalarının gözüne batmadan Yaşar'a sokulup,

— Yaşar ağbim, elimde düşeş öyle bir elbise var ki, tam sana göre. Bunca yılın eskicisiyim, anlarım maldan. Gel şu elbiseyi kaçırma sen. Usta terzi elinden çıkma, birinci sınıf terzilik, ekstra kumaş. Başkasına gitmesin Yaşar ağbicim, kaçırma şu kelepiri.

"Yaşar ağbicim!" Yaşar Yaşamaz'a cezaevinde ilk kez birisi "ağbi" diyordu. Yaşar buna pek sevindi. Bunun kendisini tavlamak için söylendiğini anlamış, ama yine de şişinmişti. Demek Eskici, iyi bir satıcıydı.

Yaşar, elbiseyi alacak parası olmadığını söyleyince Eskici,

— Parayla değil ki Yaşar ağbicim, dedi, sahibi eroinci olduğundan keriz olmuş, kaça olsa satacak. Parayı hemen istiyor, eroin alacak annadın mı… Vallahi bedavadan ucuz.

Yaşar Yaşamaz, cezaevinde tilkileşmişti. Kendisinde para olup olmadığını anlamak için Eskici'yi koğuş ağası göndermiş olabilirdi.

Yaşar,

— Param varsa ciğerime yapışsın! diyerek parası olmadığına yeminler etti.

Bu kez Eskici daha da sokularak,

— Öyleyse Yaşar ağbicim, dedi, sen bana elli papel ver, ben alayım elbiseyi. Su içinde bin papele satarım. Parayı kırışırız seninle.

Kazançlı işti. Yaşar'ın aklı yattı. Ölümlük kahinlik ancak kırkbeş lirası olduğunu söyledi.

— Tamam Yaşar ağbim, ver kırkbeş kâğıdı, bir haftaya kalmaz, satarım.

— Beşyüzkırkbeş liramı isterim ama…

— Ayıp ettin. Elbette…

Yaşar, işte bu başlangıçla, Eskici'yle ortak oldu. Yaşar'ın bitek koşulu vardı: Bu ortaklığı kimse bilmeyecekti.

Eskici sattığı şeylerden eskiden yüzde alırken, Yaşar da ortak olduktan sonra, onları peşin parayla satın alıp, kendi adına satmaya başlamıştı. Yaşar Yaşamaz, bu ortaklık yüzünden de iyi para kazanıyordu. Yeni denilecek denli az giyilmiş iki kat giysi almış, bunları hiç giymemiş, kimse görmeden bavuluna yerleştirmişti. Cezaevinden çıkınca, Karakaplı Nizami Beyin karşısına iyi bir kılıkla çıkmalıydı.

Koğuşta akşam yoklaması yapılmıştı. Hükümlüler öbek öbek yemeklerini yiyorlardı. Kimisi de yemeğini tek başına yemekteydi. Birlikte yemek yiyenlerden izmarit Avcısı,

— Yahu, ben bu Yaşar'ın anlattıklarına inanamıyorum. Uyduruyor gibi geliyor bana… dedi.

Maltızcı,

— Olmayacak şeyler değil ki, dedi, hergün hepimizin başından geçen şeyler.

— Orası öyle… Ama bunların biri benim, biri senin, biri de öbürünün başından geçer. Ulan, bunların hepsi de mi Yaşar Yaşamaz'ın başından geçti be…

Sis düdüğü sesli eski sabıkalı,

— Belki lafı süslemek için allı pullu olsun diye, biraz atıyordur ama, esasında, bence anlattıkları doğrudur, dedi.

— Nerden belli doğru olduğu?

— Şurdan belli. Benim hapisaneciliğim elli yılı geçmiştir. Biz eski hapisaneciler, hepimiz uydururuz azbuçuk. Ben bunca sabıkalı gördüm, dinledim, ama bu Yaşar gibi anlatanını hiç duymadım. Hem de cezaevine daha ilk girişi, yani uydurmaya alışık da değil.

Kendisine, koğuşun ve cezaevinin en yaşlısı olduğu için Baba denilen hükümlü,

— Bence de doğrudur anlattıkları, dedi, çünkü öyle şeyler anlatıyor ki, onları hiçkimse uyduramaz, eski ünlü sabıkalılar bile…

Heykelci,

— Neden cezaevine düştüğünü bir öğrensek, anlattıklarının doğru olup olmadığını da anlardık o zaman… dedi.

Maltızcı,

— Herşeyi anlatıyor da, neden cezaevine düştüğünü bitürlü anlatmıyor… dedi.

Baba öksürükler arasında,

— Yahu, oğlanın bütün anlattığı o be, dedi, başından beri nasıl cezaevine girdiğini anlatıyor. Neden girdiğini anlatınca da, hepsini anlatmış olacak.

İdareci, cezaevi yönetiminde çalıştığından kimi gizli şeyleri de bildiğini sezdirir bir şişinmeyle,

— Doğru mu, yalan mı bilmem ama, dedi, idarede konuşulurken duymuştum, hükümete hakaretten girmiş hapse…

Hamurkâr öyle şaştı ki, birden dizleri üstünde yarı dikilerek,

— Ne? Ne? Hükümete hakaret mi? Kim oluyormuş da hükümete hakaret ediyormuş… dedi.

İdareci,

— Valla, öyle bişey çalınmıştı kulağıma.

— Daha nüfuskâğıdı bile yok herifin, bir de hükümete hakaret edecek ha…

— Ulan, biz hergün hakaret ediyoruz ya…

— Sen bize bakma Baba, evet hergün hakaret ediyoruz ama, bizi adam yerine koymadıklarından aldırmıyorlar. Polisler bile duymazdan geliyor bizi. Aydın denilenlerden, çok okuryazarlardan biri hükümete hakaret etsin de bak, ne oluyor, adamın tiftiğini atarlar be…

Avcı,

— Yok canım, hükümete hakaret etmiş olamaz, olsa bile öyle zibidiye kim aldırır da hapse atar…

dedi.

Maltızcı,

— Hükümete hakaretten cezaevine düşseydi, bizim koğuşa atarlar mıydı hiç… dedi.

Avcı,

— Doğru, dedi, o zaman, ya Beyler Koğuşuna yada siyasilerin koğuşuna verirlerdi.

"Hükümetin manevi şahsiyetine hakaret" suçunu ancak Siyasiler Koğuşundaki aydınlarla, Beyler Koğuşundaki zenginlerin işleyebileceği üzerinde tartışırlarken Kral Sami,

— Hadi arkadaşlar, hadi! Yerlerimizi alalım! Yaşar Yaşamaz programına başlıyooor! diye seslenerek, koğuştakileri yerlerini almaya çağırıyordu.

Sofralar kaldırılıp, tabak çanak çabucak toplandı.

Yaşar Yaşamaz, dinleyicilerinin ilgisini uyandırmak, koğuşta sessizliği sağlamak için sazına biriki dokunduktan sonra başladı anlatmaya:

— "Herşeyin esası mantık!" deyip bana günde belki kırk kez, "Bu şişedeki su bu odanın döşemesini ıslatır mı, ıslatmaz mı?" diye soran müdürün yanından çıktıktan sonra…

Baba,

— Gene kaldın ortada… dedi.

— Evet Baba, iyi bildin. Ortada kaldım…

Hamurkâr,

— Kodeste de olsak, oturup kalkıp durumumuza şükredelim.

Hiç olmazsa nüfuskâğıdımız var… dedi.

Maltızcı,

— Yaşar'ınki nüfuskâğıtsızlık değil ki, dedi, öyle olsa kolay, yeni bir nüfuskâğıdı çıkarırsın. Ama Yaşar'ı hükümet yaşıyor saymıyor. Zorluk burdan çıkıyor.

Yaşar,

— Başına gelmeyen bilemez ağbiler, dedi, istemem, düşmanımın bile başına gelmesin. Benimkisi gene neyse… Güher Hanımefendininki benden de beter. Siz bir de Güher Hanımefendinin başına gelenleri bilseniz.

Hükümlülerden biri,

— O da kim yahu? diye sordu.

— Güher Hanımefendi mi? Benim Anşe, hani Boğaziçi'nde bir köşkte çalışıyor ya, işte o köşkün sahibi olan kadın. O mantıklı herifin yanından çıkıp canımı kurtarınca, Anşe'mi bir göreyim de gönlüm açılsın dedim. Köşke vardım. Akşam oldu olacak… Benim Anşe'm, herzamanki gibi gene mutfakta, ordan oraya koşuşup duruyor. Pencerenin camını tıklatmamla öyle bir korktu ki, "Hayyy!" diye bir çığlık atıp elini göğsüne bastırdı, sandalyeye çöktü. Camlı kapıyı açsın diye bir zaman bekledim. Önce su içti, sonra kapıyı açtı.

"Ne o kız, hem camı tıklat diye kendin dersin, hem de her gelişimde böyle korkarsın…" dedim.

"Ay aman Yaşar'ım sus, az kala korkudan çocuğumu düşürecektim," dedi.

"Nee! Çocuk mu?" diye öyle bağırmışım ki sevincimden, Anşe, "Dur aman yavaş, Büyükhanımefendi duyacak vallaha…" dedi.

"Kız, gebesin de neden daha önce demedin ki daha çok sevineyim…"

"Bir işe girip yerleşmeden söylemedim ki, işsizliğinde bir de baba oldun, çocuğa nasıl bakacaksın diye üzülüp etmeyesin. Çok şükür şimdi sağlam bir işin var. Aylığın da iyi… Müjdemi verdim işte. Bir daha camı tıklatayım derken yüreğimi hoplatma, e mi. Başımdan aşağı soğuk sular döküldü sanki… Siz bendeki şu talihsizliğe bir bakın… Tam işten çıktığım gün, baba olacağımı öğreniyorum. Hele bir de şu Anşe'nin inceliğine bakın. İşsizliğimde, baba olacağımı söylemiyor ki, üzülmeyeyim… Ulan dangalak,

böyle bir zamanda işten çıkılır mı hiç. Hayatımda ilk kez bir iş bulmuşum, üstelik baba da olacağım… Neymiş, herif günde kırk kez, "Islatır mı?" diye sorarmış. Sorsun. Anana sövse ne gerekir ki, lafla olduktan sonra…

Anşe, "Ne o sevinmedin mi?" dedi. Zorla gülümsemeye çabalayarak, "Hiç sevinilmez mi! Sevindim ki, hem de nasıl…"

"Yüzün ekşidi, hem de sarardı da…"

Kız bana gebe olduğunu müjdeleyince, ben müjdenin arkasından, işten çıktığımı nasıl söyleyeyim.

"Sende bir durgunluk var…"

"Yok bişey canım…"

"Söylemezsen, ben de sana ikinci müjdemi vermem…"

"Söyle kız!" diye bunu kucaklayıp öptüm.

"Hepsi boşuna, benden gizlediğini söylemezsen, ben de müjdemi vermem."

Küsmüşüm gibi yapıp sustum.

"Odacısı olduğun müdürün, ikide bir sana 'Islatır mı, ıslatmaz mı?' diye sormasından bıkmıştın da… Hep gelip bana anlatırdın da… Ben de düşündüm ki…"

"Ne düşündün kız?"

"İkimiz bir yerde çalışırsak daha iyi olur diye düşündüm."

"İkimizi birden çalıştıracak işyeri nerde?"

"Buldum ben. İkinci müjdem buydu işte! Sana da iş buldum."

"Nerde?"

"Burda. Büyükhanımefendi, küçük oğluyla kızı da evlenip gittikten sonra koca köşkte benimle yalnız kaldı. Ayak işlerine bakacak birini arıyordu. Hem de köşke bekçilik eder, ne de olsa er kişi, diyordu. Ben de seni söyledim."

"Neyim diye söyledin?"

"Neyim diyeceğim, nişanlım dedim."

"Nüfuskâğıdı sormaz mı ki…"

"Burası resmi daire mi ki nüfuskâğıdını sorsun."

"Ne zaman işe başlayacağım?"

"Hemen…"

Kolundan tutup kendime çektim, "Demek! Şimdi bu gece ben burda kalacağım, öyle mi?" dedim sevinçle.

"Yok!" dedi, "Büyükhanımefendi seni görmemiş, olmaz…"

"Ee görsün şimdi işte…"

"Bu saatte olmaz. Yarın sabah geleceksin…"

"Etme Anşe, nasıl olsa işe girince bu köşkte kalmayacak mıyım…"

"Kalacaksın…"

"Nasıl olsa bu Büyükhanım beni işe almayacak mı?"

"Alacak…"

"Öyleyse akşamın bu zamanında ne diye taaa oralara gidip sabahtan gene buraya geleyim. Yorulmama değmez. Bırak kalayım burda…"

"Yok olmaz, Büyükhanımefendi'nin izni olmadan olmaz…"

Ne dediysem kandıramadım domuzun kızını. Ama bu kez şakadan değil, gerçekten kızdım. Gecenin bir zamanı döndüm. Devrisi sabah düştüm yola. Köşke vardım. Bu kez, mutfak penceresinin camını tıklatmadım. Doğrudan köşkün kapısına gidip zili çaldım. Çünkü bu kez arada gizlilik ne yok. Anşe kapıyı açtı. Girdim içeri.

“Büyükhanımefendi’ye söyledim senin geleceğini…” dedi. “İyi. Varalım yanına da görüşelim…”

“Dur öyle olmaz!” diyerek elimden tutup beni geri çekti. “Ya nasıl olur?”

“Büyükhanımefendi çok titizdir. Hiçkimseyi odasına ayakkabısıyla sokmaz. Çıkar ayakkabını!”

İşte o zaman ben bir eyvah çektim ki, gözü kör olası felek de duymuştur bu eyvahımı. Nasıl eyvah çekmeyeyim arkadaşlar, ben ayağımı çıkardım mı, köşkü öyle bir koku saracak ki, bu kokudan o Büyükhanımefendi ölmezse de bayılır. Anşe çok anlayışlı bir kızdır, daha ben ne olduğunu söylemeden, eyvahımın nedenini anlayıp elimden tuttu, beni banyoya soktu.

“Ayak havlusu şurdadır. Temiz çorap da getireyim. Sok ayaklarını şuraya da yıka!” dedi.

Dediğini yaptım. İkinci kata çıktık. Büyükhammefendi’nin odasına girdik. Allah Allah! Bu nasıl bir oda yahu… Padişahların yatak odaları gibi desen, padişah odası da böyle olamaz. Bir masal anlatılmış da ben de anlatılan o masalın içine düşmüşüm gibi… Duvarlar, kapılar yaldızlı boyalı ya, tavanlar da yaldızlı ve boyalı… Büyükhanımefendi, öyle şişman, öyle şişman, öyle şişman ki, odaya girince ben onu ilkin bir denk gibi, üst üste yığılmış şilteler gibi, eşya kümbeti gibi bişey sandığımdan, dört biyanıma bakınıp odada Büyükhanımefendi’yi aranıyordum, Anşe beni dürtükleyip, “Bu yana dön!” diye fısıldadı. Çünkü ben Büyükhanımefendi’yi nerde göreceğim diye dönenirken, eşya dengi sandığım kadına arkamı dönmüşüm. Bir de baktım ki, divanın üzerine yatırılmış o koca denk kımıldıyor, Haliç’teki mavunalar gibi bişey. Yetmişinde, sekseninde, belki de daha yaşlı… Anşe’nin, odasından çıkamaz demesini şimdi anlıyorum. Kadın, şişmanlıktan yarı kötürüm olmuş. Biz odasına girdiğimizde divana kurulmuştu. Padişah tahtı gibi bir divanı var.

Anşe, “Büyükhanımefendi, bir akrabam var demiştim ya size, işte getirdim…” dedi.

“Ne olacak?” diye sordu.

“Hani işçi istemiştiniz ya, köşkte çalışsın diye…”

“Haa, o mu? Yavuklun öyle mi? Nişanlısınız demek… - Bana başını çevirdi- Gel bakayım, gel yakınıma da seni bir iyice göreyim.”

Sokuldum. Gözlüğünü değiştirip, alacağı mala bakar gibi, saçımdan tırnağıma süzerek baktı.

“Adın ne senin?” diye sordu. “Adım Yaşar.”

“Ben bu köşkte tek başımayım. Kızımla damadım Amerika’dalar. Oğlumla gelinim haftada bir gelirler buraya. Anşe ev işini görüyor. Sen de dışarı işlerine bakarsın, bahçeye, çarşıya, pazara filan…”

“Başüstüne.”

“Anşe’den çok memnunum. Sen de nişanlısısın, seni de Anşe salık verdiğine göre, çalış da görelim. - Anşe’ye döndü- Buna yerini, odasını filan gösterirsin.”

“Gösteririm Büyükhanımefendi.” Çıktık odasından.

“Kız, bu Büyükhanımefendi kaç para vereceğini demedi ya, pazarlık ne etmedik, aylığım ne olacak. Beni boğaz tokluğuna çalıştırmasın…”

Anşe bir kızdı, “Sus!” dedi. “Sen kibar insanları nerden bileceksin… Büyükhanımefendi hiç pazarlık etmez. Eli açıktır.”

Hemen o günden başladım çalışmaya. Anşe’nin dediği çıktı, çok eli açık bir kadın. Çarşıya, pazara, bakkala, manava gönderirken elime parayı verir. Dönüşte paranın üstünü veririm kendisine.

“Sende kalsın…” der.

Bende kalan paraların üstü, bir memur aylığından çok tutuyor. Çarşıya, pazara gitmek dersem, yorucu iş değil. Çünkü her sabalı köşke, bakkal, manav, daha öteki esnaf çıraklarını gönderiyorlar. Benim işim az. Ben de daha çok bahçede çalışıyorum. Ağaçları buduyorum, otları yoluyorum, çiçekler ektim, onları suluyorum. Eh, gece olunca da Anşe beni eskisi gibi sepetlemiyor. Oh çok şükür, bir rahatız, bir rahatız ki, sormayın gitsin. Yalnız Büyükhanımefendi demek dilime zor geldiğinden bikaç kez “Hanımefendi” dedim diye Anşe beni azarladı.

"Buna Hanımefendi dersen, kızına, gelinine ne diyeceksin? Kızıyla gelini Hanımefendi, bu da büyük olduğundan Büyükhammefendi'dir."

Anşe'ye neler de öğretmişler, şaştım kaldım. Köşkün oralarda oturanlar, ta iskeleye dek herkes onu tanıyor ve herkes ona ya Büyükhanımefendi diyor yada Güher Hanımefendi diyor. Herkes saygı duyuyor.

Biz köşkte böylece yaşayıp giderken… Bir sabah köşkün kapısı çalındı. Hergün o saatte sütçü geldiğinden, süt kabını alıp açtım kapıyı. Biyandan da Anşe'yle konuştuğumdan başım geriye dönüktü. Nasıl olsa kapıdaki sütçüdür diyerek süt kabını uzatıp, Büyükhanımefendi senin sütün bozuk diyor…" diye şaka ettim. Biz sütçüyle sabahları şakalaşırdık. Sütçü karşılık vermeyince başımı uzatıp baktım ki, kapıdaki sütçü değil, bir polis. Polisin yüzünden, benim "sütü bozuk" lafıma kızdığı belliydi.

Çok affedersin, ben sütçü sandıydım…" dedim. Güher burada mı?" diye sordu.

Polisin Güher Hanımefendiye, Güher deyişine çok bozuldum.

Ne demek olsun, bütün bu Boğaz köyü insanının "Güher Hanımefendi" dediği bir kadına nasıl "Güher" diyebilir! Hiç olmazsa "Güher Hanım" de be!

Ben de, "Burda Güher yok, Güher Hanımefendi var. Bura Güher Hanımefendinin köşküdür…" diye terslik ettim.

O gene, "Ben sana hanım manım sormuyorum. Güher'i soruyorum, Güher burda mı?" dedi.

Ben de, inadıma, "Güher Hanımefendi burda," dedim. "Çağır da gelsin bakalım," dedi. "Gelemez!" dedim.

"Nasıl gelemez?"

"Basbayağı gelemez… Ne istiyorsanız bana söyleyin, ben çıkar yukarıya, kendisine söylerim. O buraya gelemez!"

"Neden gelemiyormuş? Hem de uçaraktan gelir…"

"İyi öyleyse, hadi getirt de görelim."

"Vaaay, ne demek… Yani kanun kuvvetine karşı mı geliyor?"

"Yok canım… Ne diye kanuna karşı gelsin, çok şişmandır da ondan aşağı inemez. Merdiven inemiyor."

Ben böyle deyince, sanki çok şaşılası bişey demişim gibi gözlerini açıp, "Nasıl merdiven inemezmiş! Genç insan o kadar şişman olur mu hiç?" dedi.

Bu kez ben şaştım kaldım.

"Hangi genç… Ne genci! Yetmişini, belki de seksenini geçkın…

Bir zaman ağzı açık kaldıktan sonra, "Allah Allah… Allah Allah! Amma da iş…" diye söylenmeye başladı.

"Ne var ki, niye öyle şaştınız?" diye sordum. Elinde tuttuğu kâğıt tomarına öteki eliyle vura vura, "Yahu, bu kâğıtta yirmiiki yaşında diye yazıyor, resmi evrakta yaşı yirmiiki gözüküyor," dedi.

A beyim, resmi evraka ne bakıyorsun, resmi evraktır, yazar… O resmi evrak beni de ölmüş gösteriyor, hem de doğmadan önce ölmüşüm," dedim.

Şaştığından alt dudağını büzerek, "Demek, yetmiş yaşında!" dedi. "Dedim ya, belki de seksen…"

Peki, nasıl olmuş da bu yaşına kadar askerliğini yapmamıştır…

Beni aldı bir gülme…

"Kim askerliğini yapmamış?" diye sordum. Elindeki kâğıttan adı okudu:

"Güher."

"Siz ne diyorsunuz! Güher Hanımefendi, hanımefendi… Kadın, kadın!"

Zavallı polisi görecektiniz… Büsbütün afalladı.

Bu ne iş, anlamadım. Askerlik şubesi, asker kaçağı diye arıyor. Öyleyse bu aranan Güher, başka bir Güher olacak. İyi ama, evraktaki adres de tutuyor. Hadi sen git de söyle kardeşim, söyle de bir zahmet

aşağı kadar geliversin."

"Dedim ya, gelemez beyim."

"Sen, polis kapıda bekliyor de, gelir. Bu bir vatani vazifedir, hepimizin başından geçti. Bundan kaçmak, kurtulmak olmaz. Her nereye kaçsa, devletin kolu yetişir. Nereye saklansa yakalarlar nasıl olsa. Hadi git söyle de gelsin. Yalnız bir kâğıt imzalatacağım, o kadar. Hemen alıp askere götürecek değilim."

Bu sözlerinden belli ki, polis benim deminden beri söylediklerime inanmamış, belki de çaktırmadan kendisiyle dalga geçtiğimi sanmıştı.

"Söyledim size, aşağı inemez. Gidip haber vereyim geldiğinizi, belki sizi çağırır yanma."

Polis, çokbilmişlikle, "Hadi hadi, sen git söyle!" dedi. Büyükhanımefendi'nin odasına çıktım.

"Büyükhanımefendi, bir polis gelmiş, sizin asker kaçağı olduğunuzu söylüyor," dedim.

İlkin ne dediğimi anlamadı. Açıklayınca, öyle bir gülmeye başladı ki, yaylı divanda hop hop hopluyordu. Büyükhammefendi'nin böyle güldüğünü hiç görmemiştim.

"Şimdi polis nerde?" diye sordu.

"Kapıda. Sizi istiyor. 'Gelemez,' dedim. İsterseniz, çağırayım, gelsin buraya!"

"Gelsin, gelsin… Ama ayaklarını çıkarsın da gelsin!" dedi.

Kapıdaki polise, "Buyrun yukarıya, Büyükhanımefendi sizi bekliyor," dedim. Polis salona girince, "Yalnız… Çok affedersiniz, ayakkabılarınızı çıkaracaksınız. Çok sinirlidir. Odasına ayakkabıyla giren olursa kıyametleri koparır," dedim.

Benim anladığım, herhangi bir eve girmiş olsaydı, dünyada ayakkabısını çıkarmazdı. Ama köşkün alt salonuna girip de, o antika eşyaları, nakışları, yaldızları görünce zavallı polis şaşakalıp, o şaşkınlıkla ayakkabılarının bağlarını çözdü. Merdiveni çıktı.

"İşte, kapısı açık… Gördün mü?" dedim. Polis, "Şu battaniyeler örtünmüş kadın mı? Olamaz!" dedi. Odaya girdik. Büyükhanımefendi hâlâ gülmekteydi. "Beni askere mi alacaksınız?" diye sordu polise.

Polis, "Valla, nasıl desem, bilmem ki…" diye kekelemeye başlayınca, büyükhanımefendi, "Nedir, açık söyle…" dedi. "Sizi görünce işler karıştı da…"

"Kim karıştırmış işleri? Herhalde ben karıştırmadım."

"Sizi, asker kaçağı diye arıyorlar da…"

Büyükhanımefendi'yi yeniden gülme nöbeti tuttu. Gülmesi kesilince, "Sizin karakolun komiseri beni tanır. Hay Allah iyiliğinizi versin!" dedi ama, öyle bir, "Allah iyiliğinizi versin…" dedi ki, "Hay Allah belanızı versin!"den çok daha ağır.

Polis, elinde tuttuğu o yazıyı okuyarak, "Adınız Güher, değil mi?" diye sordu. "Evet, Güher."

"Soyadınız?"

"Yekindir."

"Evet, o da tutuyor, evrakta da Güher Yekindir diye yazılı.

Babanız?"

"Pederim, Tophane Nazırı, Ferik Memduh Paşa merhum."

"Evet, Memduh… Burda da öyle yazılı." Büyükhanımefendi birden sertleşip, "Memduh değil oğlum, Memduh değil, Memduh Paşa," dedi.

Polis toparlanıp, "Anneniz efendim?" diye bu kez daha kibar sordu. Büyükhanımefendi, "Annemin adı Vesâmet," dedi.

Polis cık cık diye şaşma sesleri çıkarıp, "Herbişey uyuyor, bir kadın olmanız, bir de yaşınız işi bozuyor," dedi.

Büyükhanımefendi de, "Yaa, vah vah, çok yazık!" diye alay etti. Bunun üzerine polis, "Efendim, karakola nüfuskâğıdınızın bir suretini getirirseniz, biz de askerlik şubesine yazarız," dedi.

Büyükhanımefendi, "A oğlum, işte beni görüyorsun… Artık daha ne diye karakola geleyim?" dedi.

Polis, önemsiz bir iş olduğunu anlatan bir el sallamasıyla, "Usulen efendim, usulen bir iş bu…" dedi. Büyükhanımefendi, "Dünyada gelemem!" dediyse de boşuna… Polis hergün kapıda:

"Güher Hanımefendi, usulen bir karakola geliversin!" Artık Büyükhanımefendi'nin de canına tak ettiğinden, "Madem usulenmiş, eh artık karakola gideyim bari…" dedi.

İyi ama, o koskoca kadın, nasıl merdiveni iner, nasıl arabaya biner, nasıl arabadan iner de karakola girer… Kadının biyanına ben geçtim, biyanına Anşe… Yahu bişey değil, Anşe, Büyükhanımefendi'nin ağırlığından çocuğunu düşürecek. Anşe tutmasa, Büyükhanımefendi, benim bibaşıma kaldırabileceğim bir ağırlık değil… Ben diyeyim yüzelli kilo, siz deyin ikiyüz kilo… Büyükhanımefendi'yi sırtıma almaya kalksam, ayıp olacak… Ayıp olacak dersem, hani taşıyamayacağım da ondan ayıp olacak. Bir de merdivenden paldır küldür düşersek, ben altında ezilir, yamyassı olurum. Benim korkum, Anşe'nin çocuğunu düşürmesi… Herneyse, ağırlığının çoğunu ben üstüme alaraktan, arabayla Büyükhanımefendi'yi kan ter içinde karakola getirdik. Komiserin odasına girince, sanki biz onu taşımamışız da, o bizi taşımış gibi, "Of aman, çok yoruldum…" deyip komiserin masasının karşısındaki koltuğa kuruldu. Kuruldu dediysem, öyle kolayına kuruldu sanma. Çünkü, değirmentaşı gibi kalçasının koltuğa sığışması epiy zor oldu. Komiser onu gerçekten tanırmış. "Aman Güher Hanımefendi…" diyerek çevresinde dönenip duruyor.

"Aman Güher Hanımefendi, bağışlayın bizi… Vallahi, nasıl özür dileyeceğimi bilemiyorum. Çok zahmetlere katlandınız. Sizi buraya kadar rahatsız etmek istemezdim ama, benden iyisini bilirsiniz ya efendim, usulen bitakım işlemler gerekiyor…"

Ne diller döküyor, ne diller… Ama Büyükhanımefendi hiç yüz vermiyor:

"Peki peki… Buncaydın kadınıyım, beni erkek miyim, kadın mıyım diye görmek için buraya kadar getirttiniz. Nüfuskâğıdımın suretini istemişsiniz. Getirdim işte, buyrun!"

Komiser, nüfuskâğıdının suretini aldı. Büyükhanımefendi'yi yumuşatmak için, "Ne emredersiniz? Çay mı, kahve mi, yoksa soğuk bir içecek mi?" diye sordu.

Büyükhammefendi, "Eksik olmayın oğlum, hiçbişey istemem. İşlem dediğiniz şey olduysa biz gidelim. Buraya kadar bin zorlukla geldim," dedi.

Bunun üzerine komiser, "Bir dakika Güher Hanımefendi, bir tutanak yapacağız da…" dedi.

Büyükhanımefendi yavaş yavaş gene kızıyordu, "Ne tutanağı a oğlum?" dedi.

Komiser, "Kadın olduğunuza dair bir tutanak yapalım ki burda, ilerde sizin için kolaylık olur. Bir daha sizi rahatsız etmezler," dedi.

"Aaaa! Daha neler! Bu yaşımdan sonra kadın olduğumu karakol tutanağıyla mı ispat edeceğim? İstemem tutanak mutanak!"

Komiser alttan alarak, "Güher Hanımefendi, bu tutanak, usulen bir tutanak. Hiç kuşkusuz kadın olduğunuz herkesçe biliniyor. Ama biz usulen bir tutanak yapıp kadın olduğunuzu belgeleyelim ki, ilerde başınıza başka zorluklar çıkmasın," dedi.

Büyükhammefendi, ister istemez boyun eğip, "Aman peki, mademki usulenmiş, ne isterseniz yapın…" dedi.

Komiser söyledi, bir polis memuru yazı makinesinde yazdı: "Falan yerde, falan adreste, falan numaralı evde oturan Bayan Güher Yekindir'in kadın olduğunu belgeleyen işbu tutanak tarafımızdan düzenlenerek…"

Tutanağı, karakoldan iki polisle komiser imzaladıktan başka, Anşe'yle bana da imzalattılar. Yarısından çoğunu ben taşıyarak, birazını Anşe, geri kalanını da kendisi taşıyarak Büyükhanımefendi'yi arabaya bindirip köşke getirdik. En zoru, merdiveni çıkartmak. İki kez azkaldı, üçümüz birlikte merdivenin üst başından yuvarlanacaktık. Büyükhanımefendi'yi divana uzattık ama, biz de bittik.

Aradan bir zaman geçti, o polis gene kapıya geldi. Büyükhammefendi'nin "usulen" askerlik Şubesine

dek gitmesi gerekiyormuş. Önemli bişey değilmiş, usulen gidilecekmiş. Büyükhammefendi bu "usulen" lafına ilkin kızıyordu ama, sonra sonra alıştı, "Eh, mademki usulenmiş, öyleyse gidelim…" dedi.

Askerlik şubesi, karakol gibi yakın yerde değil ki… Büyükhanımefendi'yi arabaya bindirip askerlik şubesine götürdük. Bu iş, şimdi burda söyleyiverdiğim gibi kolay olsa ne iyi… Büyükhanımefendi'yi arabaya sokabilmek öyle zor ki… Karakola gidişimizde denediğimiz için, bu kez kapısı geniş bir araba tuttuk.

Her pazar günü, oğluyla gelini, torunları köşke gelirler. Kimi hafta, bir geceyi köşkte geçirirler. Büyükhanımefendi, kendisini askere çağırdıklarını, oğluna, gelinine kesinlikle söylemiyor. Anşe'ye, bizim de bu konuda ağzımızı açmamamızı söylemiş. Oysa oğluna söylese, özel arabası olduğundan, annesini heryere götürür. Anşe'ye bakarsan, kadın olduğunu ispat etmekten utandığı için, bunu ne oğlunun, ne gelininin, ne de başkalarının duymasını istemiyormuş. Bunca yılın Büyükhanımefendisi'ni askere alıyorlar diye duyuldu mu, rezalet…

Askerlik şubesi başkanının odasına girince, "Beyfendi, usulen musulen diye diye, sonunda beni işte askerlik şubesine kadar getirdiler," dedi.

Askerlik şubesi başkanı, "Bir yanlışlık olduğu ortada efendim, düzeltiriz…" dedi. "Ben yaşlı bir kadınım. Oğlum, kızım, torunlarım var. Bu yaşımdan sonra başıma bir de askerlik çıkardılar, asker kaçağıymışım."

"Sinirlenmeyin Hanımefendi."

"Nasıl sinirlenmem a oğlum… Maşallah albay olmuşsunuz, sizi bu yaşınızda, erkek değilsiniz, kadınsınız diye askerlikten çıkarmaya kalksalar sinirlenmez misiniz… İşte onun gibi bişey benimki de… Ben, Tophane Nazırı Ferik Memduh Paşa'nın kızıyım. Eşim de generaldi. Merhum Halim Paşa'nın eşiyim."

Büyükhammefendi bunu söyleyince, albay birden yerinden fırlayıp, "Aman, ne diyorsunuz efendim…" diyerek, Büyükhanımefendi'nin ellerine sarıldı; bir elini bırakıp öbürünü öpüyor, biyandan da konuşuyor:

"Ah müsaade buyrun, müsaade buyrun da elinizi öpeyim. Halim Paşa merhum benim velinimetimdir. Sizi de tanırım Hanımefendi. Teğmenliğimde, Halim Paşa'nın hizmetindeydim."

Albay eski bir tanış çıkınca Büyükhanımefendi biraz rahatladı.

"El öpenlerin çok olsun… Herkes de böyle senin gibi, tanıyoruz, biliyoruz diyor da, sonra gene de asker kaçağısın, hadi askere, diyorlar."

"Üzülmeyin efendim."

"Üzülünmeyecek gibi değil ki… İki aydır bu askerlik işiyle uğraşıyorum. İyi ki çevremde tanınan bir kadınım. Yoksaa, yaşıma, kadınlığıma filan bakmayacaklar, bağırta çağırta askere alıp kışlaya sokacaklar."

Başkanın gülmemek için kendini zor tuttuğu belli.

"Ne yazık ki, arasıra böyle yanlışlıklar oluyor efendim. Sizinki o kadar önemli değil. Çabuk düzelir. Yalnız sizden bir ricam var."

Büyükhanımefendi, "Estağfurullah. Nedir?" diye sordu. Şube başkanı, "Usulen nüfus müdürlüğüne kadar bir gidip, kayıttaki bu yanlışlığı düzelteceksiniz," dedi.

Büyükhanımefendi, "Ay şimdi çat diye çatlayacağım… Ay aman baygınlıklar geliyor.

Ah oğlum bana bir bardak su!" dedi.

Albay zile bastı, gelen ere, çabuk bir bardak su getirmesini söyledi. Er odadan çıktı, bitürlü gelmez… Büyükhanımefendi'yi sinirden bir hıçkırık tuttu ki, kadın nerdeyse boğulacak… Zavallı, "Su, su!" deyip duruyor.

Albay gene zile bastı. Az önceki er gene geldi. Albay, albayca sövdükten sonra, "Ulan bu su nerden geliyor… Nerde su?" diye bağırdı. Zavallı er titreyerek,

“Albayım sular akmıyor,” dedi. Albayın, “Tüh, kahveden alın… İyi su bulun! Meyve suyu, gazoz getirin!” demesine karşı er, “Sular sabahtan kesildiğinden albayım, hiçbir yerde içilecek hiçbişey kalmamış…” dedi.

Albay, eri kovdu. Anşe, çantasından kolonya şişesini çıkarıp Büyükhanımefendi’nin şakaklarını, bileklerini ovdu da kadıncağız kendine gelir gibi oldu. Albaya, “A oğlum, karakol benim kadın olduğumu bilir, ama usulen gene de tutanak yapar. Tutanak da işe yaramaz, beni usulen askerlik şubesine gönderir. Siz daha teğmenliğinizden benim otuz yıl önceki halimi bilirsiniz, gene de usulen nüfus müdürlüğüne gönderirsiniz. Bu nasıl iştir hiç anlamıyorum,” dedi.

Askerlik şubesi başkanı, “Usulen efendim, usulen…” diyerek Büyükhanımefendi’yi avutmaya çalıştı.

Artık o gün nüfus müdürlüğüne gidecek hali kalmadığından, Büyükhanımefendi’yi gene arabayla köşke getirdik.

Allah’ın bildiğini kuldan saklayacak değilim ya, Büyükhanımefendi’nin başına gelenleri gördükçe, dünyada benden de beterleri varmış diyerek içimden seviniyorum. Kötü ama, doğrusu bu… Bana, yaşamıyorsun derler, seksen yaşındaki zengin bir kadını, sen kadın değil erkeksin diye askere almaya kalkarlar. Onun durumu benimkinden de beter.

Bu başına gelenlerden sonra sinirleri bozulduğundan, Büyükhanımefendi’ye hergün doktor geliyor. Buyüzden nüfus müdürlüğüne de götüremedik. Götüremedik ama, kapımızdan polis eksik olmuyor. Bu kez polise inzibat eri de eklendi. “Nüfus kaydının düzeltilmesi gelmediğinden, askere almak zorunda kalacağız…” diyorlar. Evet, inanılır şey değil… Büyükhanımefendi öyle kızıyor ki, “Yürüyebilsem, işte geldim, alın askere götürün. Ne yapacaksanız yapın, derim. İyice çıksın rezalet ortaya! Ama ne yapayım ki, yürüyemiyorum,” diyor.

Baktı ki olacağı yok, nüfus müdürlüğüne gitti, yani götürdük.

Nüfus Müdürü, Büyükhanımefendi’yi görünce, “Aman Güher Hanımefendi…” diyerek koşup elini öptü. Bu kadını da tanımayan yok. Nüfus Müdürü, daha çocukluğundan tanırmış Büyükhanımefendi’yi. Çok iyiliklerini görmüş. Eski günleri anlatmaya başladı. Çay ne ısmarlamak istediyse de Büyükhanımefendi istemedi.

“Emrediniz efendim, buyrun!” dedi.

Büyükhanımefendi de başına gelenleri anlatıp kendisini askerlik şubesinden usulen buraya gönderdiklerini, nüfustaki kayıt bulunup düzeltilmezse hemen askere alacaklarını söyledi.

Nüfus Müdürü gülümseyerek, o da tıpkı askerlik şubesi başkanı gibi, arasıra böyle yanlışlıkların olduğunu söyledikten sonra, “Merak etmeyiniz efendim, şimdi kayıtları getirtir, yanlışlığı bulur, düzeltiriz…” dedi.

Büyükhanımefendi, “Hay Allah senden razı olsun evladım… Tuttuğun altın olsun… Allah gönlüne göre versin…” diye arka arkaya hayır dualarını dizdi.

Nüfus Müdürü, bir memurunu çağırtıp, aranacak adı, notlarını verdi.

“Çabuk bulun!” dedi.

Çok sürmedi, memur koltuğunun altında kalın ve büyük bir defter, bir de kâğıda yazılmış notlarla geldi. Memurla müdür bisüre fısıldattılar, kıs kıs da gülüştüler. Memur gidince, Nüfus Müdürü gülümseyerek, Büyükhammefendi’ye, “Efendim, şimdi anlaşıldı,” dedi. Büyükhanımefendi çok sevinçli, “Oh oh… Elbet anlaşılır. Boşuna beni eziyete soktular. Neymiş evladım?” dedi.

Nüfus Müdürü gene gülümseyerek, “Küçük bir yanlışlık olmuş Güher Hanımefendi,” dedi. “Bakınız, doğum tarihiniz 1301 yazılacakken, yanlışlıkla 1351 yazılmış. Yani Güher Hanımefendi, yetmişiki yaşınızdayken, yirmi iki yaşında oluyorsunuz. Sizi elli yaş birden gençleştirmişler.”

Büyükhanımefendi işinin görülmekte olduğuna öyle sevinmişti ki, bu şakaya kahkahayı basıp, “Kâğıt üstünde gençleştirmek neye yarar, beni gerçekten gençleştirsinler ki, aferin diyeyim onlara…” dedi.

Nüfus Müdürü, "Nüfus kütüğünde yazılı adınız Güher'i de erkek adı sanmışlar. Yirmiiki yaşında bir erkek de askerlik yoklamazsım yaptırmamışsa, asker kaçağı sayılır."

Hep birlikte gülüştüler. Anşe'yle ben, saygı gereği gülüşmedik.

Büyükhanımefendi, "Peki, kim yapmış bu yanlışlığı?" diye sordu. Nüfus Müdürü, "O zamanki dalgın bir memur… Aradan kaç yıl geçmiş, kim bilir kimdir, nerdedir şimdi. Çoktan emekli olmuştur."

"İyi güzel de ne yapacağız şimdi?" Büyükhanımefendi'nin bu sorusuna Nüfus Müdürü, "Sorun aydınlandı çok şükür. Şimdi kolay," dedi.

Büyükhanımefendi, "Öyleyse, müsaadenizle biz gidelim oğlum…" diye yekindi.

Ben hemen koluna girdim.

Nüfus Müdürü, "Bir saniye efendim," dedi, "durum bizim için aydınlandı ama… Yalnız, sizin bu yanlışlığı resmen de düzeltmeniz için usulen mahkemeye başvurmanız gerekiyor."

Büyükhanımefendi, "Ay şimdi çıldıracağım!" diye bir çığlık attı. Nüfus Müdürü, yatıştırmak için, "Önemli bir mahkeme değil Güher Hanımefendi, usulen bir mahkeme…" dedi.

Büyükhanımefendi, "Yanlışlığı ben yapmadım ki efendim, ne diye ben mahkemeye gidecekmişim. Kim yapmışsa yanlışlığı, onu verin mahkemeye!" dedi.

"Askere alınacak olan yanlışlığı yapan değil ki… Sizsiniz. Yanlışlığı yapan memur, kim bilir öldü mü kaldı mı şimdiye dek… Hatta, o memur bile bulunsa, mahkeme kararı olmadan, o da düzeltemez kendi yaptığı yanlışlığı…"

"Siz beni tanıyorsunuz a oğlum… Yaşımı biliyorsunuz. Kadın olduğumu görüyorsunuz. Daha ne mahkemesi?.."

"Arz ettim efendim, usulen bir mahkeme bu… Sizi tanımaz olur muyum, ama elden ne gelir… Mahkeme kararı olmadan biz kayıttaki yanlışlığı düzeltemeyiz. Usul böyle… Onun için siz usulen mahkemeye başvuracaksınız."

Büyükhanımefendi, "İyi ama evladım," dedi, "köşkün kapısında hergün polis, inzibat bekliyor. Usulen musulen derken, bu yaştan sonra beni asker kaçağı diye yakalayıp vallahi kışlaya sokacaklar."

Nüfus Müdürü ellerini ovuşturarak, "Elden bişey gelse niçin yapmayalım a efendim, hem de size…" dedi.

Büyükhanımefendi'yi gene bin zorlukla arabaya sokup köşke getirdik. Arabadan zorla çıkarıp odasına aldık. Anşe yanında kaldı. Limon kolonyasıyla masaj yapıyor Anşe… Ben dışarda, salondaydım. Artık dayanası, direnci hiç kalmamış ki, gelinine telefon etmiş. Ben onun telefonda gelinine söylediklerini, salondan duyuyordum. Kızmıştı, bağırıyordu:

"Alooo… Alooo… Telefon gibi senin Allah belanı versin… Kızım, kızım beni duyuyor musun? Dediklerimi anladın mı iyicene… Beni askere almaya kalkıyorlar. Evet… Alacaklar da… Vallahi. Şaka değil. Asker kaçağıymışım. Hergün kapıya polis geliyor. Alooo… Ha? Oğlum eve gelince söyle, bana hemen telefon etsin. Canım, bilmez olurlar mı beni, herkes biliyor. Karakoldan da tanıyorlar tabii… Askerlik şubesinin başkam da tanıdık çıktı. Sonra nüfus müdürü de bizim mahalledenmiş. Hepsi de bişeyler yapmak istiyor ama, hiçbirinin elinden bişey gelmiyor. İşte, usulen böyleymiş. Kocana söyle, bana acele bir avukat tutsun. Ayol, vallahi şaka etmiyorum, gülme… Şimdiye kadar size söylemek istemedim ama, baktım olacak gibi değil. Haberiniz bile olmadan, bir de bakacaksınız ki, beni askere almışlar. Amerika'ya da telgraf çekeceğim, artık kızım mı gelir, damadım mı gelir, bilmem. Hepiniz elbirliğiyle bişeyler yapın da, bu yaşımdan sonra beni askere gitmekten kurtarın. Kızım atlasın uçağa, gelsin Amerika'dan. İşin şakası yok, usulen musulen diye bunlar beni askere alacaklar vallahi. Hadi güle güle kızım… Çocukları öp benim için…"

İnsan kendini görmüyor da, başkalarını görüyor. Sanki benim durumum daha iyiymiş gibi, Büyükhanımefendi'nin telefon konuşmasını dinlerken gülmekten kırılıyorum. Sesini duydum, beni

çağırıyordu:

"Yaşaar!" Vardım odasına.

"Buyrun Büyükhanımefendi." Anşe, omuzbaşlarını ovmaktaydı.

"Dur biraz bekle de, damadıma bir telgraf yazayım, postaneye götür ver," dedi.

Anşe onun omuzbaşlarını, boynunu ovmaktayken, ben bu boş zamanı fırsat bilip kendi derdimi açayım, dedim.

"Büyükhanımefendi!"

"Efendim."

"Benim de bir derdim var da…"

"Hah, tam zamanı işte, benim derdim bitti, sıra şimdi senin derdine geldi."

"Benimki de sizinkine çok benziyor da…"

"Söyle bakalım, neymiş derdin?"

"Nüfus müdürlüğünde size demişlerdi ya… Benimki de işte öyle…"

"Yani?.."

"Ben yaşamıyorum…"

"Aaa, delinin zoruna bak…"

"Yaşamıyorum, çünkü, nüfus kaydımda, Çanakkale Savaşı'nda şehit düşmüşüm diye gösteriliyor."

"Ayol, Çanakkale Savaşı'nda daha sen doğmamıştın bile…"

"Askerlik şubesindeki kaydımda da, Dersim Harekâtı'nda öldüm diye göstermişler."

Büyükhammefendi, aklımdan zorum mu var diye, Anşe'nin ellerinin altından bana yan yan bakıyordu.

"Eee?" diye sordu.

"İşte böyle… İki ayrı yerde şehit oldun diye bana nüfuskâğıdı vermiyorlar."

"Niye?"

"Yaşamıyorum diye…"

"Ay senin nüfuskâğıdın yok mu şimdi?"

"Yok… Yok da, kendi kendime diyorum ki, siz avukat tutunca, o avukat benim işime de bakar mı, diyorum."

"Dur hele şimdi. Aklımı karıştırma da şu telgrafı yazayım," deyip Anşe'ye, önüne tekerlekli masayı çektirip telgrafı yazdı. Postaya götürmem için bana verdi. Telgrafında damadına, nüfus kaydındaki bir yanlışlık yüzünden asker kaçağı diye askere almaya kalktıklarını, yanlışlığı düzeltmek için İstanbul'daki avukatına yazmasını, tatil zamanı olduğundan kendilerinin de gelirlerse iyi olacağını bildiriyordu.

Büyükhanımefendi'ye avukat tutuldu. Mahkemede dava açıldı.

Duruşma başladı. Büyükhammefendi mahkemede yargıca, "Durum ortada. Siz de görüyorsunuz. Ben çoluk çocuk, torun sahibi yaşlı bir kadınım. Herkes biliyor bunu. Ama gene de usulen, usulen diyerek bir yer başka yere, orası öbür yere gönderiyor. Usulen mahkemeye kadar getirdiler beni. Bu ne biçim usulendir hiç anlayamadım. Ben artık söz bulamıyorum, avukatım konuşsun," dedi ama, değme avukat onun gibi konuşamaz.

Avukat da avukatça bişeyler söyledi. Ne dediğini ben anlamadım ama, yargıç herhalde onun dilinden anlamıştır. Yani, nüfustaki yanlışlığın düzeltilmesi için "adaletinize sığınıyoruz" filan gibi sözler etti.

Yargıç herkesi dinledi dinledi, sonunda, "Karar!" dedi.

Orda bulunanlarımız kararı dinlemek için ayağa kalktık. Yargıç kararını söyledi:

"Müracaat sahibinin iddiası üzerine, yaşının yetmişiki olup olmadığının tespiti için göstereceği tanıkların dinlenmesine ve cinsiyetinin tespiti için tam teşekküllü bir sağlık kurulundan rapor getirmesine ve duruşmanın falan tarihe…"

Büyükhanımefendi yargıca, "Aman efendim, bu yaştan sonra kadınlığımı ispat için bir de hastanelere

mi gideceğim, doktorlara mı çıkacağım?" dedi.

Büyükhanımefendi böyle demese, ben yargıcın kararından kadıncağızın hastaneye gidip kadınlığını muayene ettireceğini anlayamayacaktım.

Yargıç, Büyükhanımefendi'ye, "Önemli değil ki, usulen bir muayenedir," dedi.

Köşk, Güher Hanımın kızı, damadı, oğlu, torunlarıyla doldu. Tatil için Amerika'dan damadıyla kızı, öbürlerinden geç geldiklerinden, damat olup bitenleri sonradan öğrendi.

"Hiç böyle rezalet olur mu! Beceriksizlik etmişsiniz," diye Büyükhanımefendi'nin oğluna kızdı.

Kendisi işe sıvandıysa da o da bişey beceremedi. Önce, Büyükhanımefendi'nin yetmişiki yaşında olduğunu mahkemede söyleyecek tanık bulunamıyor. Çünkü bir tanığın, Büyükhanımefendi'nin yetmişiki yaşında olduğunu söyleyebilmesi için, kendisinin enazından doksan yaşında olması gerekir. Doksan yaşında tanığı nerde bulacaksın? Tanıklık için bulunanlar, Büyükhanımefendi'den yaşları küçük olduğundan, kimisi, "Mahkemeden korkarım," diyor.

Damat onlara, "Canım efendim, bu gerçekten bir tanıklık değil ki, usulen bir tanıklık…" diye yalvarıyorsa da, kimseyi tanıklığa getiremiyor.

Doksan yaşında iki tanıdık kişi bulundu ama, onlardan biri bunak olduğundan mahkemede ne diyeceği hiç belli olmazmış. Sözgelişi yetmişiki yaşında diyeceği yerde, iki yaşında da diyebilirmiş. Öbürüyse ayağa bile kalkamıyor, üstünü başını kirletiyormuş ki, mahkemede hiç olacak şey değil. Sonunda zar zor iki tanık bulundu. Ama bir de hastanede muayene işi var, hem de büyük devlet hastanesi olacakmış. Oğlu, kızı, gelini, damadı, torunları köşke gelince, Büyükhanımefendi küçük çocuk gibi şımardı, "Ben bu yaşımdan sonra hekimlere kadınlığımı muayene ettiremem!" diye tutturdu.

Çocukları yalvarıyor:

"Anneciğim, bu gerçekten bir muayene değil ki… Duydun sen de yargıcın söylediğini; usulen bir muayene bu."

Büyükhanımefendi'nin yirmiiki değil, yetmişiki yaşında olduğunu, erkek değil, kadın olduğunu herkes biliyor ama, gene de usulen birbirinin üstüne atıyor.

Büyükhanımefendi'yi hastaneye götürdük. Ama bu kez kalabalığız. Herkes doluştu hastaneye. Büyükhanımefendi'yi gene Anşe'yle ben, ikimiz taşıyoruz. Yalnız onlar durmadan buyuruyor:

"Aman, dikkat edin!"

"Yavaş olun!"

"Çekiştirme öyle…"

"İnciteceksin, yavaş!"

İşte onların yardımı da öyle.

Herneyse… Bir hekim baktı Büyükhanımefendi'ye, ama siz bana ben size iki gözle nasıl bakıyorsak, işte öyle baktı. Raporu verdi. Onun verdiği raporu, Büyükhanımefendi'yi görmeden, öbür hekimler de imzaladı. Çünkü bu usulen bir imzaymış.

Yargıcın karşısına gidildi. Tanıklar dinlendi. Rapor okundu. Doğrusu ya, benim hiç umudum yoktu. Ama mahkeme, Büyükhanımefendi'nin kadınlığına karar verdi. Böylece Büyükhanımefendi, vatani vazifesini yapmaktan kurtuldu. O gece köşkte keyifle yenildi, içildi. Konuklar da çağırılmıştı. Ertesi gün de hepsi yerlerine gittiler. Köşkte gene biz bize kaldık.

Büyükhanımefendi askerlik yapmaktan kurtulunca, benim içime umut düştü, artık nüfuskâğıdımı ben de alırım diye… büyükhanımefendi'nin avukatı belki bana da yardım eder diye, bigün beni odasına çağırdığında, "Gözünüz aydın. Çok üzüldünüz ama, sonunda yanlışlık düzeldi ya çok şükür," dedim.

"Ama ben de bittim Yaşar oğlum," dedi.

"Geçende size söylemiştim, benim de başımda sizinkine benzer bir dert var," dedim.

"Haa, sahi bişeyler söylüyordun yaşamıyorum filan diye…

Neydi senin derdin?"

"Anlatmıştım."

"Aman o sıralarda ben ne anlıyordum ki… Anlat bir daha şunu."

"Benim de nüfus kaydımda bir tarih yanlışlığı yapmışlar.

Buyüzden bana bitürlü nüfuskâğıdı vermiyorlar."

Sanki köşkün içinde az sonra patlayacak bir bombanın haberini vermişim gibi, öyle bir korkuya kapıldı ki, karşısında onca zamandır hizmetinde bulunan ben değil de, sanki bir korkunç canavar varmış gibi kendini geri çekerek, "Şimdi senin nüfuskâğıdın yok muuu?" diye acı bir çığlık attı.

"Yok efendim," dedim.

"Ama nasıl olur? Hiç nüfuskâğıtsız insan olur mu? Daha neler… Ben nerden bileydim senin nüfuskâğıtsız olduğunu…"

Böyle dedikten sonra birden, cıyak cıyak bağırarak Anşe'yi çağırdı.

Anşe koşarak geldi. Öyle koşmuş, merdiveni öyle hızlı çıkmış ki, soluk soluğaydı.

Büyükhanımefendi Anşe'ye, "Neden sen bana bu adamın nüfuskâğıtsız olduğunu söylemedin?" diye bağırdı. Öyle sert bağırdı ki, Anşe ağlamaya başladı. Büyükhanımefendi bar bar bağırıyordu:

"İstemem! Nüfuskâğıdı olmadığım bilseydim, dünyada evime almazdım. Dünyada istemem. Olmaz…"

Ben, "Ama Büyükhanımefendi…"diye durumumu anlatmaya çalıştıkça, o büsbütün sesini yükseltiyordu:

"Ne diye şimdiye kadar söylemedin nüfuskâğıdın olmadığını? Hırlı mı hırsız mı olduğunu, kimin nesi, neyin nesi olduğunu nerden bileyim? Seni daha bu eve alırken söylemeliydin bunu… Artık bu evde çalışamazsın. Nüfuskâğıtsız insanı evimde bir dakika tutamam."

"Büyükhanımefendi, bişey diyeceğim, az müsaade et… Ben almıyor değilim ki, ben istiyorum ama, bana nüfuskâğıdı vermiyorlar. Nüfuskâğıdım olunca ben değişecek, başka adam olacak değilim ki…"

O gene bildiğini okuyor:

"Olsun, ne olursa olsun, her insanın usulen bir nüfuskâğıdı olmalı… Mademki böyle bir usul konmuş, öyleyse usulen herkesin bir nüfuskâğıdı olacak…"

Anşe'yi görseniz yüreğiniz parçalanırdı. İki gözü iki çeşme ağlayarak Büyükhanımefendi'nin ayaklarına kapanıyor, yalvarıyor. Ama Büyükhanımefendi, sanki kendi başına aynı şeyler gelmemiş gibi, "Herkesin usulen bir nüfuskâğıdı olmalı. İstemem!" diyor da başka bişey demiyor.

Ne dersiniz, beni o gece bile evinde yatırtmadı.

"Ben nüfuskâğıtsız insanla bir evde kalamam geceleyin…" dedi.

Anşe'min gözleri ağlamaktan yumruk yumruk şişti.

Yaa, işte böyle ağbiler, her insanda usulen olması gereken nüfuskâğıdım olmadığından ordan da kovuldum.

Yaşar Yaşamaz susunca, koğuştakilerden koro gibi,

— Haydaaaa! sesi duyuldu.

Fazladan Üç Çocuk

O sabah Avcı'nın işçisi olan İzmaritçi tahliye edilmişti. İzmaritçi izmarit toplamakta büyük ustaydı. Çünkü, yalnız cezaevinde değil, dışarda da yıllardan beri bu işi yapıyordu. Yaşı elliye yakındı, yani aşağı yukarı yarım yüzyıllık serseriydi. Çok gururlu olduğundan yerden izmariti almak için eğilmez, ucunda sivri çivi bulunan bastonla alırdı. Ucu sivri bastonu, sanki av tüfeğiymiş yada oltaymış gibi kullanır, kuş vurur, balık avlar gibi, bastonuyla yerden izmariti kaldırır alırdı.

Cezaevine girerken, bastonunu yanında bırakmadıkları için, izmaritçi içerde kendisine yine ucu çivili sopadan bir baston yapmıştı. Bahçede öteki hükümlüler volta atarken, izmaritçi, yazın akşam gezintisine çıkmış zampara kibar beylerin baston sallamaları gibi, ıslık çala çala sopasını sallardı. Cıgara içenlerden birinin yere attığı izmariti, kimseye çaktırmadan, bir baston sallayışta çiviye takıp alırdı. Boynuna sarılı bir bez torbası vardı. Avladığı izmaritleri bu torbaya doldururdu. Torba dolunca, bunları patronu olan Avcı'ya teslim ederdi. Söylentiye göre, şimdi patronu olan Avcı, cezaevinde izmarit avcılığı yapmıyor, toplanan izmaritleri cins cins ayırdıktan sonra harman ediyordu.

Kışı cezaevinde geçireceğini uman izmaritçi, cezasının ne gün biteceğini bile bilmediği için, o sabah adı birden tahliyeciler listesinde okununca pek şaşırmıştı. Avcı da zor durumda kalmıştı. Çoktan beri patronluk ettiği için artık eskisi gibi bahçeden koridorlardan izmarit toplamayı kendine yediremiyordu. Vara, iki ay önce kendisinden iş isteyen Yaşar Yaşamaz'ı geri çevirmemiş olaydı. Yatağında bağdaş kurmuş, önüne yaydığı gazete kâğıtları üstüne, kâğıtlarını açtığı cıgara izmaritlerini iki elinin arasında ovuşturarak tütün artıklarını ufalıyor, sonra da harmanlıyordu, büyük işadamı kasılmasıyla,

— Ulan Yaşar Yaşamaz oğlum! diye seslendi.

Yaşar Yaşamaz, paralı olduğunun anlaşılmaması için, herkese, tıpkı cezaevine ilk girdiği günkü ürkek saygılılığıyla davranıyordu.

— Buyur ağbicim, diye seslenerek seğirtti, Avcı'nın karşısında dikildi.

Avcı,

— Bir bana, bir de kendine çay söyle de gel otur şuraya! diye burnuyla yatağının ayakucunu gösterdi.

Yaşar, çay ocağına iki çay söyledikten sonra gösterilen yere ilişti.

Avcı, sözü döndürüp dolaştırdıktan, Yaşar'ı çok sevdiğini anlattıktan sonra, ona yanında iş verebileceğini söyledi.

Yaşar Yaşamaz içinden, "Ulan enayi, o günler çoktan geçti. Şimdi ben senin gibi bir koğuş dolusu hödüğü satın alırım…" diye geçirdi. Ama bu duygusunu hiç belli etmeden, Avcı'nın her sözüne, "Eksik olma ağbi…", "Beni sevdiğini bilirim ağbi…", "Sağol ağbi…" diye yağcılık ederken içinden de Avcı'nın yedi geçmişine sövmekteydi.

Yaşar Yaşamaz, Avcı'nın kendisine iş önermesinden sevinmişti. Demek, çok para kazanmakta olduğunu arkadaşlarından gizlemeyi başarmıştı. Avcı, eskisi gibi yoksul sanıp ona iş öneriyordu. Yaşar, önerilen işi reddetmek için ağızlar yapmaya, bin dereden su getirmeye başladı.

Avcı,

— Oğlum Yaşar, sen eşeği yokuşa sürüyorsun! dedi.

Yaşar,

— Yok vallaha ağbi, dedi, senin işçin olmak ne iyi! Gelgeldim, benim cezam bitti bitecek. Ben kendimden çok seni düşünüyorum ağbicim. Sen bana bir ekmek veriyorsun, sana kötülük edemem. Paranı alacağım diye üç gün yanında çalışıp gitmek olmaz. Ben tahliye olunca sen gene işçisiz kalacaksın.

Avcı'nın aklı yattı. Yaşar doğru söylüyordu.

İzmaritçi'nin tahliye olduğu günün akşamı, ikinci kısmın birinci koğuşuna beş hükümlü, getirildi.

Koğuşta boş ranza kalmadığından, yeni gelenlerden üçü, döşeme üstüne yataklarını serdiler.

Sis düdüğü sesli yaşlı hükümlü,

— Kış bastırıyor, bundan sonra müşterimiz çoğalır… dedi.

Maltızcı,

— Hem de, dedi, kış yaman olacağa benzer, ipini koparan kendini cezaevine atar bundan sonra.

O akşam gelen beş hükümlüden birini, eski hükümlüler tanıyordu. Onu görünce,

— Vaaay, ulan Kolonyacı! diye boynuna sarılanlar bile olmuştu.

Kolonyacı dedikleri, üzgün mü, kızgın mı, düşünceli mi, sevinçli mi olduğu anlaşılmayan, yüzünün anlamı bellisiz biriydi. Sanki, soygunda tanınmasın diye yüzüne kadın çorabı geçirmiş gibiydi. Boynuna sarılanlara, öpenlere de yüz vermiyordu. Koğuşa girip köşeye yatağını serince hiç zaman yitirmeden tezgâhını kurup çalışmaya başladı. Torbasından küçüklü büyüklü şişeler, el kadar bir ispirto ocağı, porselen çanaklar, beş altı da limon çıkardı. Yaktığı ispirto ocağında su kaynatırken, meydancıdan aldığı tenekeden yapılma bıçakla limonların kabuklarını soyup incecik doğramaya başladı. Titiz bir kimyager gibi çalışıyordu.

Yaşar Yaşamaz da dikkatle Kolonyacı'yı izlemekteydi.

Dilekçeci, Yaşar'ın Kolonyacı'yı dikizlediğini görünce,

— Ne yapsın zavallı, dedi, yolunu bulmak zorunda, ister istemez çalışacak. Ne zaman cezaevine girse, döşeğini serer sermez tezgâhını kurup çalışmaya başlar, taaa tahliye oluncaya kadar…

Yaşar,

— Neden bu kadar çok çalışmak zorunda? diye sordu.

Dilekçeci,

— Ne yapsın yahu, hem karısı, hem de metresi var. İçeri düşünce kolonyacılık yapar, dışarıda da tufacılık…

Kolonyacı'nın cezaevine geldiği, akşamın o saatinde bütün koğuşlarda duyulmuş, kendisine Beyler Koğuşundaki zenginler üç şişe kolonya göndermişlerdi.

Dilekçeci,

— Cezaevinde, dışarda olduğundan daha çok para kazanır, dedi.

Para kazanılacak her iş ilgisini çok çektiği için Yaşar, nasıl para kazandığını sordu.

Dilekçeci,

— İşte böyle, dedi, görüyorsun ya, herifin hüneri var. Sihirbaz gibidir. Kolonyayı votkaya çevirir. Kolonyadan öyle votkalar yapar ki, hiç kolonya kokusu kalmaz. Cezaevine kolonya sokulmasına ses çıkarmazlar. Ne zaman bu herif buraya düşse, cezaevine getirilen kolonya şişeleri de artar.

Yarımporsiyon'un düdüğü duyuldu. Gırtlağı yırtılırmış gibi çıkan boğuk sesi de birinci koğuşa doğru yaklaşıyordu:

— İçeri, içeriii! Hadi içeri!

Düdüğünü öttürerek, öttürmediği zaman da bağırarak koğuşun kapısına dek gelmiş, kapı ağzına dayanmış, daha da bağırmaktaydı:

— İçeri, içeri!

Sis düdüğü sesli yaşlı hükümlü dayanamayıp,

— Herkes içerde ya, daha nereye gireceğiz be! diye bağırdı.

Dilekçeci, Yarımporsiyon'u göstererek,

— Allahaşkına, şunun gözlerine bak… diye fısıldadı, görüyor musun, içeri diye bağırırken gözleri nasıl süzüm süzüm süzülüyor, pezevenk keyiften nerdeyse bayılacak… Düdük öttürürken de öyle, karısıyla yatıyormuş gibi keyf alıyor hergele.

Akşam yoklaması yapıldı. Yarımporsiyon, her yoklamadan sonra söylediği gibi,

— Allah kurtarsın! dedi.

İkinci kısmın hükümlüleri de, Yarımporsiyon'un anasına söver gibi,

— Sağol! diye hırlarcasına bağırdılar.

Cezaevinde zor geçen akşamın bu saatlerinde hükümlüler akşam yemeği hazırlamak, sonra yemek için oyalanır, zaman öldürmeye çalışırlarken, Yaşar Yaşamaz başından geçenleri anlatmaya başladığından beri, sanki tiyatroya yada bir eğlenceye yetişeceklermiş gibi iteleşerek yemeklerini yiyorlardı.

Yemek üstüne çiftekâğıtlı cıgaralar sarılır, çay ocağındaki teneke semaver fokurdarken, Yaşar da anlatmaya başlamıştı:

— Sözün neresinde kalmıştık ağbiler, en son ne demiştik?

Heykelci,

— Büyükhanımefendi dediğin kocakarı seni sepetlemişti gecenin ortasında… dedi.

Koğuştakiler kulak kesilmişlerdi. Yalnız Kolonyacı, başını bile kaldırmadan limon kabuklarını, rendeler gibi, teneke bıçakla parçalıyordu.

— Evet ağbiler, Büyükhanımefendi olacak o fil biçimindeki kocakarı, bizi gecenin yarısıdır demeden kapı dışarı etmişti, demiştik.

Çay bardaklarındaki şekeri karıştıranların kaşık şıngırtıları da kesilmişti.

— Baktım olası yok, bana yol göründü. Köşkün kapısından çıkarken Anşe önüme yattı, ayaklarıma yapıştı.

"Beni burda birbaşıma koyup gitme Yaşar. Bir birleştik, bir daha ayrılmayalım. Gideceksek birlikte gidelim."

"Bre aman, etme Anşe'm…" diyorsam da, gözünden sel gibi yaşlar akan Anşe'nin söz dinleyesi yok. Hem ağlıyor, hem de bana akıllar veriyor. İkimiz birden giderseymişiz, Büyükhanımefendi bu koca köşkte tek başına kalamaz, o zaman ikimizi birden köşkte alakomak zorunda kalırmış.

"Ben olmasam kim bakar bu şişkoya? Birbaşına ayakyoluna bile gidemez o. Oturağını altına ben sürerim. Pisliğini ben dökerim. Çocuk gibi altını temizler, bebe gibi yemeğini yediririm. Ben de gidiyorum Yaşar da dersem, amana gelir. Gitmeyelim, diye yalvarır bile bize…"

Evet, Anşe'nin dediği doğru. Anşe gitmesin diye beni de kovmaktan vazgeçer. Ama ne olacak, bu gecelik, yarın gecelik… Kızına, damadına, oğluna telefon edip çağırır onları köşke… Parasıyla değil mi bu iş, karıda para çok, Anşe'nin yerine başkasını bulur, ikimizi de kovar o zaman. Bunları anlatıp, "O zaman n'eyleriz Anşe?" diye sordum.

Bu sözüme aklı yatar gibi olunca sözü sürdürdüm: "Çocuğumuzu düşün. Çocuğumuzun uğruna sık dişini az daha. Bunca dayandın, azkaldı. Eskisi gibi değil ki, param var azçok. Hele ben bir iş bulayım."

Anşe, "Aman, işi mişi bırak şimdi," dedi, "evet paramız var çok şükür, sen önce bir ev kirala. Ev kiraladın mı çıkarım burdan. Evimize taşınırız. El kapısında çalıştıktan sonra, bir kapı salt burası değil ya… Biz eşek olduktan kelli, sırtımıza binecek çok bulunur. Hiç mi değil, böyle yüz çekilik şişkonun kahrını çekmeyiz."

Dediği doğru.

Kadın beni kovdu diye, şimdi arkasından kötü konuşacak değilim. Doğru dosdoğru, çok eli açık bir kadındı. Onun kapısında epiy para edindim. Daha önce de, o "Herşeyin esası mantık" diyen, "Islatır mı ıslatmaz mı?" diye soran deli herifin yanında çalışırken de epiy para biriktirmiştim. İlkin kiralık ev çok, dahası, kesemize uygunları bile var. Var olmaya var da, gelgeldim ev sahibi, "Hadi kontratı yapalım," deyince ben, "Eyvah, nüfuskâğıdımı evde unutmuşum. Alıp da geleyim…" diye ordan savuşuyorum. Nüfuskâğıdı olmayınca kontratı nasıl yapacaksın. Kontratsız evini kiraya veren de yok…

Bir gün, bir hafta, bir ay değil ağbiler, tam iki ay her Allahın günü sabahın köründen akşamın karanlığına dek kontratsız kiralanacak ev aradım. Biyandan Anşe, ille de ev bulmam için zorluyor. İyice

bunaldım. Artık canımdan bezdim. Bir sabah çayevinde bir gazetenin ilan sayfasında, birbuçuk odalı bir küçük dairenin ilanını gördüm. Bize uygun. Hiç umudum yoksa da yapacak başka da işim olmadığından, ilandaki adrese gittim. Kapıyı çok yaşlı bir adam açtı, ben diyeyim seksen yaşında, siz deyin doksan yaşında bir aksakal. Kiralık ev için geldiğimi söyleyince, beni tepeden tırnağıma süzdü. Belli ki, kılığımdan beni gözü tutmadı. Gene de geri çevirmeyip kiralık daireyi gösterdi. Kendi oturduğu daireyi ikiye bölmüş, birbuçuk odalı olan bölümü kiraya verecekmiş ki, taksitle aldığı apartımanın borcunu ödesin. Kiralık yeri gezdim. Çok güzel. Ama kirası çok.

"Sizi boşuna tedirgin ettim, bize göre değilmiş," dedim. O aksakal birden parlayıp, "Size göre olanı nasıl olacakmış bakayım…" dedi.

"Doğrusunu istersen beybaba, bu dünyada bize göre olanı da yok ya…" dedim.

Daha da kızarak, "Niye?" diye sordu.

"Çünkü," dedim, "benim bu dünyada yerim yok. Çünkü, ben yaşamıyorum. Çünkü hükümete göre ben dünyada yokum. Çünkü…"

Besbelli iyice bunalmış olduğumdan, içimi döktüm. O kızgın aksakalın yüzü yumuşadı, "Gel bakayım, gel…" diyerek beni kendi evine soktu. Bir koltuğa oturttu. Kendi de oturdu.

"Anlat, neymiş? Neden yaşamıyormuşsun, neden bu dünyada yerin yokmuş?" dedi.

Demek, ben de içimi boşaltacak birini arıyormuşum ki, bütün olup biteni kısaca anlattıktan sonra, "Hükümet makamları benim yaşadığıma inanmıyor," dedim. Ben anlatırken kıs kıs gülüyordu. Sözüm bitince gene gülerek, "Benim durumum seninkinden daha bok da onun için gülüyorum," diye açıkladı. Bu evde tek başına oturduğunu, elliüç yıllık eşinin kendisini bırakıp gittiğini anlattıktan sonra, "Bak delikanlı," dedi, "sana bu evi kiralayacağım, hem de istediğin kiradan daha ucuza."

"Ya kontrat? Nüfuskâğıdım yok…" dedim.

"Dertli dertlinin halinden anlar. Sen de benim gibi dertlisin," dedi.

Kontrat ne istemiyordu. Yalnız, evin borcunu ödeyeceği için, kirayı zamanında ödemeliydim. Hey Allah, dünyada bu kadar da iyi insan var mıymış… Sarılıp elini öptüm.

"Yalnız, senden bir dileğim var," dedi.

"Buyur, her buyurduğun can baş üstüne beybaba…" dedim. "Dedim ya, benim derdim seninkinden çok daha baskın diye… Başıma bisürü dava açıldı. Karım da bir saçmalık yüzünden beni yüzüstü bırakıp gitti. Çok yaşlıyım. Mahkemelere gidip gelemiyorum. Duruşma günleri, mahkemeye gitmeme yardım et, yeter…" dedi.

"Helbeeet… Beybaba… Ne demek! Sırtımda bile taşırım," dedim.

Anşe yeni evimizi çok beğendi.

"Amanın, kuş yuvası gibi…" diyerek sevincinden uçtu. Ufak tefek eşya ney de aldık. Anşe ancak haftada bir, gündüzün geliyordu. Nüfuskâğıdım olmadığından Anşe'yle nikâhlanamadığımızı ev sahibimiz de biliyordu.

Aksakallı'nın, karısının neden bırakıp kaçtığını, neden o kadar çok davası olduğunu sorup öğrenememiştim. Bigün, "Oğlum Yaşar, iki gün sonra duruşmam var, beni mahkemeye götürecek misin?" dedi.

"Götürürüm beybaba…" dedim.

Duruşmasının olduğu gün beybabayı aldım, birlikte mahkemeye gittik. Kendisini bırakıp kaçmış olan karısı da ordaydı. Allah biliyor ya, bırakıp kaçtığına göre kadını genç sanıyordum. Dahası, içimden, "Kimbilir kendinden otuz mu, kırk mı yaş genç kadınla evlenmiştir, elbet sonu böyle olur…" diyordum. Mahkemeye gidince, uzaktaki tahta sıra üzerinde oturan karısını gösterdi. İki kişinin koluna girmiş, öyle oturup kalkan, tirit olmuş bir kadın. Görünüşü, beybabadan daha yaşlı. Kocasına boşanma davası açmış. Avukatı da var. Beybaba avukat tutmamış.

Mahkemenin koridorunda tahta sıra üzerinde oturup duruşmayı beklerken, "Yaşar oğlum, vara ben de senin gibi nüfusta ölü görüneydim. Vara, nüfuskâğıdım olmayaydı. Vara senin gibi, daha doğmadan şehit düşeydim. Benimki, seninkinden çok, çok daha kötü…" dedi.

Niçin avukat tutmadığını sordum. Utandığı için avukat tutmadığını söyledi.

"Karım, ihanet ettim diye beni mahkemeye verip boşanma davası açtı. Bu yaştan sonra ne ihaneti, nasıl ihanet? Yahu, dedim karıma, ben kendim ayakta dik duramıyorum, nasıl ihanet ederim sana…" diye anlatırken, bizden iki sıra ötede oturan karısı, sözlerini duymuş olacak ki, başını bize çevirip, "Resmi belge var, belge… Koskoca hükümet belgesi… İhanet etmedin de, o gayri meşru piçler nerden çıktı?" diye bağırdı.

Beybaba hiç sesini çıkarmadı. Bana, "Gazetelerin diline düşeceğim diye ödüm patlıyor," dedi.

Karısının neden boşanma davası açtığını anlatmaya başlamıştı ki, mübaşir adını bağırdı:

"Hasan Öğüüüt…"

Koluna girdim. Yerinden kalktı. Duruşma salonuna girdik. Ben arkada oturdum. Beybaba da davalı yerine geçti. Yargıç, kimliklerini sorup yazdırdıktan sonra, davacı olan kadına anlatmasını söyledi. O tirit olmuş yaşlı kadın birden canlanıp olduğu yerde serçe gibi sıçraya sıçraya öter gibi konuşmaya başladı:

"Hâkim Bey, biz elliüç yıllık evliydik." Hâkim kadının sözünü kesip, "Şu dakikaya kadar gine de evlisiniz…" dedi. Kadın, "Ne yazık ki, evet öyle…" deyip sürdürdü sözünü: "Bizim üç kızımız var. Adları da İlkgül, Tekgül, Songül… Üçü de evli barklı, çoluk çocuk sahibi. Üçünün de boylarınca çocukları var. Torunlarımız bile evlendi. Bu yaştan sonra, kocamın bana ihanet edeceğini nerden bilirim…"

Yargıç sık sık kısa kesmesi için kadını uyarıyor, ama kadın hiç oralı olmuyordu:

"Nasıl olduysa, emekli aylığı cüzdanımız kaybolmuş. Bey, emekli aylığını almaya gidecek, cüzdan yok… Evin içini altüst ettik. Allahtan işte, cüzdan kaybolmasa, bana ihanet ettiğini anlamayacaktım. Emekli cüzdanını yeniden çıkarmak için nüfuskâğıdı gerekti. O da yok… Demek hepsini birden biyerde düşürmüş. Bey, yeniden nüfuskâğıdı çıkarmak için nüfus müdürlüğüne dilekçe verdi. Nüfus kütüğü Bingöl'ün bir ilçesinde olduğu için oranın nüfus müdürlüğüne yazıldı. Biz ordan iki nüfuskâğıdı gelecek diye bekliyoruz; biri kocamın, biri de benim. Aaa, bir de ne görelim, bize beş nüfuskâğıdı birden gelmez mi! İkisi bizim, üçü de çocukların. Allah biliyor ya, ben ilkin bizim kızların nüfuskâğıdı sanmıştım. Evet ama, bizim kızların nüfuskâğıtları kendilerinde. Hem bu üç nüfuskâğıdı başka üç çocuğun, ikisi erkek, biri kız… Adları da bir acaip, hiç öyle ad duymadım. Tınaz, Poyraz, kızınki de Aytunaz… Benim içimde kötülük yok, ben önce yanlışlık oldu, bizim çocukların yerine başka çocukların nüfuskâğıtlarını yanlışlıkla gönderdiler sandım. Bey de, yanlışlıkla olmuştur diye beni kandırdı. Yeniden dilekçe verip, nüfuskâğıtları gönderilen üç çocuğun bizim çocuklarımız olmadığını, bizim üç çocuğumuzun da nüfus kayıtlarını gönderdik. Bu sefer ne olsa beğenirsiniz… Bizim kendi çocuklarımızın da nüfuskâğıdı gönderildikten başka, öbür üç çocuğun babasının da Hasan Öğüt olduğunu bildiriyorlar. Resmen nüfus müdürlüğünün yazısı böyle… Bizim beyin üç çocuğu daha varmış da benim haberim yok. Hem de benimle evliyken…"

Yargıç susturmak istiyorsa da kadının susacağı yok… Avukatı söz aldı:

"…..eşi Bay Hasan Öğüt'ün, evlilik dışı üç çocuğunun bulunduğu nüfus müdürlüğünden gönderilen yazıyla sabit olduğundan, eşine ihanet etmiş olduğu anlaşılmakla…" falan filan, "evlilik anlaşmasının bozulmasına karar verilmesini istiyoruz."

Yargıç, beybabaya söz verdi. Beybaba anlattı:

"Bir yanlışlık olduğu ortada. Çünkü, nüfus kaydımın bulunduğu Bingöl Nüfus Müdürlüğünden benim çocuğum diye nüfuskâğıtları gönderilen üç çocuktan biri sekiz aylık, biri de benden iki yaş büyük… Bendeniz, seksendört yaşındayım efendim. Benim, sekiz aylık çocuğum nasıl olabilir. Bize gönderilen nüfuskâğıtlarında, benim oğlum diye gösterilen Tınaz ise, nüfuskâğıdında yazılı doğum tarihine göre,

benden iki yaş büyük efendim. Benim oğlum olamaz, olsa olsa ağabeyim olur…"

Beybabanın çaçaron karısı ayağa fırladı:

"Efendim, doğum tarihini yanlış yazmışlardır… Yanlışlık olamaz mı yani…"

Yargıç, zabıt kâtibine kararı yazdırdı:

"Davalının nüfus kaydının ve kaydında bulunan çocuklarının nüfus kayıtlarının mahkememize gönderilmesi için, Bingöl İli Nüfus Müdürlüğüne yazılmasına ve duruşmanın… falan güne kalmasına…"

Duruşma salonundan çıkınca beybaba, karısının yanına sokulup, "Hanım etme, ele güne rezil oluyoruz. Bizim bir ayağımız çukurda, öbür ayağımız da nerdeyse çukura girecek. Bu yaştan sonra elliüç yıllık yuvamızı yıkma. Yahu, benim sekiz aylık çocuğum olabilir mi hiç…" diye yalvardıysa da karısı, "Olur olur… senden herşey umarım…" deyince, çevresini kuşatanlar gülüştüler.

Beybabayı eve götürürken, durumunun sandığı kadar kötü olmadığını, nasıl olsa yanlışlığın anlaşılacağını dilimin döndüğünce anlatmaya çalıştım. O zaman, "Aman oğlum; bu fazladan üç çocuk için başıma gelen bela yalnız karımın benden ayrılması olsa ne iyi… Ama daha ne işler açıldı başıma. Savcılık da soruşturma açtı," dedi.

"Ne diye?" diye sordum.

"Ne diye olacak, insanların hiç işi yok, birisi ihbar etmiş olmalı. Savcılık da bana, bu üç çocuk şimdi nerde, diye soruyor. Öyle ya, ben bu çocukların babasıysam, çocuklar nerde?"

"Çocuklar nerde olabilir, elbette biyerlerdedir."

"Savcılık anlıyor mu? Çocukların adresini, yerini soruyor. Ne oldu çocuklar? Bir cinayete mi kurban gittiler? Dünyada neler oluyor. Fazladan üç çocuğu bulamazsam, ister misin, bana çocukların kaatili desinler…"

"Hiç öyle şey olur mu beybaba, sonunda elbet anlaşılır yanlışlık…"

Beybaba kızdı, "Yahu, sen bile böyle söylüyorsun. Yanlışlık anlaşılır da, senin başındaki yanlışlık niye anlaşılmıyor…" dedi.

"Öyle ya…" dedim.

Bir hafta kadar sonra, beybabayı yeniden savcılıktan çağırmışlar. Birlikte gittik. Savcı, önündeki dosyaya bakarak, Tınaz, Poyraz ve Aytunaz adlı çocuklarının nerede olduklarını, adreslerini sordu.

Beybaba, "Geçen sorgumda da arz etmiştim efendim. Benim bu adlarda çocuklarım yok. Benim, Ilkgül, Tekgül ve Songül adlarında üç kızım var. Bu adlarını saydığınız, fazladan çocuklardır," dedi.

Savcı, "Geçen sorgunuzda, Bingöl Nüfus Müdürlüğünden daha cevap gelmemişti. Bingöl Nüfus Müdürlüğünden yazımıza gelen cevapta, üç değil, altı çocuğunuz olduğu bildiriliyor. Nerde öbür üç çocuğunuz?" dedi.

Beybaba boyuna, "Onlar fazladan çocuklar…" deyip duruyordu.

"Fazladan veya değil, orası sizi ilgilendirir. Çocuklar nerde?" Beybaba, "Efendim," dedi, "bendeniz seksendört yaşındayım. Benim çocuğum denilen Aytunaz adlı kız çocuğu ise daha bu yıl doğmuş, sekiz aylık. İnsaf ediniz, benim yaşımda bir adamın çocuğu olabilir mi?"

Savcı, "Sizin bu yaşta çocuğunuzun olup olmayacağı savcılık makamını ilgilendirmez. Bu bir tıp sorunudur. Gazetelerde okuyoruz, doksan, yüz yaşındakilerin bile çocuğu olabiliyor," dedi.

Beybaba ağlamaklı bir sesle, "Fazladan üç çocuktan büyük oğlan da seksenaltı yaşında, benim yaşımsa seksendört… Savcı Bey, benden iki yaş büyük oğlum nasıl olur?" dedi.

Savcı, beybabanın eşi gibi, "Bir tarih yanlışlığıdır o… Yazı makinesinde yazılmıştır," dedi.

Sonunda, savcı çok yaşlı olduğu için şimdilik polis soruşturması açtırmadığını, ama adresleri bilinmeyen bu üç çocuğun kayıtlarının silindiğini bildiren mahkeme kararı getirilmezse, polis soruşturması açtıracağını söyleyerek beybabayı bıraktı.

Eve dönerken durmadan, kendi kendine söyleniyordu:

“Karıma ihanet etmişim… Benim ihanet edecek halim mi var be… Nüfus cüzdanlarımızı yeniden çıkartalım diye durup dururken başımıza iş açtık. Al sana üç fazladan çocuk… Savcı haklı… Öyle ya, nüfus kaydındaki fazladan üç çocuk nerde? Ulan, şurda kaç günlük ömrüm kaldı da yeni nüfuskâğıdı çıkarmak istedim… Yaşar oğlum, iyi ki sana nüfuskâğıdı vermiyorlar. Ya bir de benim gibi fazladan üç çocuğun var deyip de, göster çocukları, çocukları ne yaptın, diye sorarlarsa, daha mı iyi…”

Beybaba, “Bu iş sarpa sarıyor, avukatsız olmayacak…” diyordu. Ama o gün çok yorulduğundan avukata gidemedi. Başka bigün beybabayı tanıdığı avukata götürdüm. Avukata olup biteni anlatınca, avukat, “Hiç merak etme, kolay… Hallederiz. Asliye Hukuk Hâkimliği’nde dava açacağız,” dedi.

“Kimi dava edeceğiz?” diye sordu beybaba. Avukat da, “Nüfus müdürlüğünü… Sen vekâletnameyi çıkart, ben davayı açarım,” dedi.

Mahkeme kalemine dava dilekçesini ben götürdüğümden, dilekçe hâlâ aklımdadır:

“Dava konusu: Nüfus kaydının tashihi talebinden ibarettir. Olay: Eşim Hasna Öğüt ten İlkgül, Tekgül ve Songül adlı çocuklarım mevcuttur. Bu husus, Bingöl ili, Karlıova ilçesi, Merkez nahiyesi, Karapınar köyü, hane bilmem kaç, cilt bilmem kaç, sayfa bilmem kaça kayıtlı. Nüfus cüzdanlarımızı yenilemek için yaptığım müracaat üzerine tarafıma fazladan üç adet cüzdan yollanmış olup, bu cüzdanlardaki uydurma üç çocuğu, kendi çocuklarımla birlikte nüfusta kayıtlı kılınmış göstermektedir. Bir yanlışlık sonucu yazıldıklarında şüphe bulunmayan Tınaz, Poyraz, Aytunaz adlı çocukların kayıtlarının düzeltilmesinde veya silinmesinde zaruret bulunmaktadır. Yanlışlıkla üzerime kayıt edilmiş bu çocuklardan birinin daha bu yıl, bir diğerinin ise, ben doğmadan iki yıl önce doğmuş oldukları, doğum tarihlerinden anlaşılacağından, hakikate uymayan kayıtlar olduğu meydandadır. Hukuki sebepler falan fırtık…

Sonuç: Yukarda arz ettiğim sebeplerle, aslında mevcut bulunmadığı halde, nüfusuma kaydedilen adlarını saydığım üç şahsın kayıtlarının nüfusumdan silinmesine ve böylece yanlışlığın düzeltilmesine karar verilmesi saygıyla talep olunur. Davacı: Hasan Öğüt.”

Yaşar, dilekçeyi okur gibi anlatınca, Dilekçeci,

— Ulan Yaşar Yaşamaz, beni bile bastırdın be… Avukat kesilmişsin sen… dedi.

Koğuşun en yaşlısı,

— Oğlum Yaşar, dedi, insanda şans olmalı şans… Bak sen kendine bitek nüfuskâğıdı bulamıyorsun, elin şanslı adamına fazladan üç nüfuskâğıdı birden gönderiyorlar. Allahın kısmetli kulu…

Yaşar, yaşlı hükümlüye,

— Baba, o daha kötü, dedi, ben ona bakar da kendi halime şükreder, avunurdum. Hiç olmazsa bana, sen ölmüşsün, diyorlar. O zavallıdansa, üç çocuğunu öldürdü mü diye kuşkulanıyorlar.

Hamurkâr,

— Peki, sonu ne oldu yahu, insanı çatlatma da anlat. Adamcağız kurtuldu mu üç fazla çocuktan? diye sordu.

Yaşar,

— Kolay mı? dedi. Bingöl Nüfus Müdürlüğünden mahkemeye cevap geldi.

— Ne diyor cevapta?

— Bu üç çocuk da kayıtta üzerindedir, altı çocuğun var diyorlar cevapta.

— Adam ne yaptı, o aksakal?

— Ağbicim, hani derler ya, pişmiş tavuğun başına bile gelmemiş diye… İşte öyle, Hasan Öğüt’ün başına gelenler pişmiş tavuğun başına gelmemiştir. Ama araya Riçırt Reşat girdi, onu anlatmadan beybabanın sonunu anlatamam…

Heykelci,

— O da kim? diye sordu.

— Riçırt Reşat mı? Onu anlatmak uzun sürer. Yarın gece de onu anlatırım.

Yataklarında dinleyenler, başlarını yastıklarına koydular. Oturanlar da yataklarına yattılar. Yalnız Kolonyacı, döşemeye serili incecik döşeği üstünde titiz bir kimyager gibi çalışıyor, kolonyaları votkaya çeviriyordu.

Yaşar Yaşamaz, sabahleyin erkenden helaya gitmek için yatağından kalktığında Kolonyacı'yı yine öylece çalışırken gördü. Bütün gece uyumadan mı çalışmıştı, yoksa sabahın çok erken saatinde uyanıp çalışmaya mı başlamıştı? Yüzü anlamsız Kolonyacı'ya Yaşar bunu soramadı.

Riçırt Reşat Denilen Casus

Birinci koğuştakilerin çoğu bütün gün, fazladan üç çocuk üzerinde konuşup tartışmışlardı. Aksakal Hasan Öğüt, nüfus kaydındaki yanlışlık anlaşılıp fazladan üç çocuğun babası olmaktan kurtulmuş muydu, yoksa çocuklarını ortadan kaldırıp yok etmiş bir cani baba olarak başı belaya mı girmişti?

— Müslüman olan casusu anlatmamış, sonucu söylemişim, neye yarar… Olmaz ki… Akşama, ilkin şu casus Riçırt'ı anlatayım, sonra da Aksakal Hasan Öğüt'ün ne olduğunu anlatacağım… diyordu.

Hükümlüler, genellikle kendileri de haksızlığa uğradıklarına inanmış olduklarından, Aksakal Hasan Öğüt'ün fazladan üç çocuk yüzünden başının derde girmiş, dahası, hapse bile atılmış olduğunu iddia edenler çoğunluktu. Buna karşılık Yaşar'ın anlattığı bu olaya hiç inanmayanlar da vardı. Artık bu denli de olur muydu yani? Bir adam durup dururken, hiç tanıyıp bilmediği üç çocuğun babasısın, çocuklar nerde, diye nasıl suçlanabilirdi?

Yaşar'ın, yanında izmaritçi olarak çalışmamasına içerlemiş olan Avcı,

— Anlarım, nüfus kaydında yanlışlık yapılabilir. Bir çocuk, babasından iki yaş büyük yazılmış olabilir. Haa, bak bu olur. Ama havadan üç çocuk kaydına yazılıp da, "Çıkar çocukları!" diye insan suçlanır mı yahu? Bu Yaşar Yaşamaz, nişangâhsız atarken, artık iyice ipin ucunu da, lafın tadını da kaçırdı… dedi.

Maltızcı karşı koyuyordu:

— Öyle söyleme arkadaş. Bu işler bizim başımıza az mı geldi yani… Hani ne demişler: Olmaz olmaz, deme, olmaz olmaz!

Yaşar Yaşamaz, kendisi için koğuşta tartışılanları duyuyor, ama duymazdan geliyordu. Akşam yoklaması saatinde yatağına oturmuş, cezaevine getirdiği kirli bez torbasını didik didik araştırmaktaydı. Uçları kıvrık eski cep defterleri, kopuk defter kâğıtları, örselenmiş ve buruşuk kâğıtları karıştırıyor, bu kâğıtlardaki yazıları okumaya çalışıyordu. Belli ki bişey aramaktaydı. Akşam yoklamasından sonra da yemek bile yememiş, o kâğıtları didiklemekle uğraşmıştı.

Yaşar'ın anlatacaklarını dinlemek için koğuştakiler her akşam olduğu gibi durumlarını almışlardı. Kimisi yatağına uzanmış, kimisi de koğuşun ortasındaki uzun tahta masaya dirseklerini dayamış Yaşar'ı bekliyordu.

Kral Sami,

— Hadi Yaşar oğlum, seni bekliyoruz! diye seslendi.

Yaşar, o kâğıtlardan başını kaldırmadan,

— Bir dakka ağbicim, şimdi geliyorum… dedi.

Bisüre daha arandıktan, torbayı karıştırdıktan, yazılı kâğıtları okuduktan sonra, bu örselenmiş kâğıtların içinden dörde katlı bir kâğıt alıp ortaya geldi. Uzun tahta sıraya oturdu. Tahta aralıklarına yemek artıkları dolmuş yağlı masaya dirseklerini dayadı. Her akşamki gibi, dinleyicilerini hazırlamak için giriş yapmadan söze başladı:

— Müslüman olan casusu anlatmamış olamaz! İlkin ordan başlayalım söze. Kiracısı olduğumuz apartıman dar ve küçük, üç katlı. Biz alt kattayız. Önce de söylediğim gibi, alt kat iki bölük. Bir bölüğünde Hasan Öğüt, bir bölüğünde biz oturmaktayız. Orta katta Riçırt denilen bir adam var. Üst kat satılık olduğundan boş duruyor.

Bu Riçırt denilen adam, adından da belli, yabancı. Ama Türkçesi iyi. Biraz kırık, çetrefil bir Türkçesi var. Kanı sıcak bir adam, hemen insana yakınlık gösteriyor, tatlı dilli… Beni her görüşünde evine çağırır. Ben de giderim. Çay yapar içeriz. Bu paralı yabancı adamın, ne diye bu yoksul Müslüman mahallesine gelip ev kiraladığını bitürlü anlamam. Bir akşam evindeyken bana ne iş yaptığımı sordu. Ben de söyleşi

olsun diye başımdan geçenleri özetleyip, "Nüfuskâğıdım olmadığından hiçbir işe almıyorlar," dedim. Çok üzüldü.

"Sana bir iyilik yapmak isterim," dedi.

"Eksik olma Riçırt Bey, ama bana kimse iyilik yapamaz. Benim işim de, ev sahibim Hasan Öğüt'ün işi de Allaha kalmış artık…" dedim.

Sonra ben de ona ne iş yaptığını sordum. Bir yabancı firmanın burdaki işlerine neye bakarmış. Yakında emekli olacakmış.

"Emekli olunca burda yerleşeceğim," dedi. Allah Allah, gel de şaşma!

Aradan bir zaman geçti. Bir akşam gene evinde konuşurken Riçırt bana, "Yakında Müslüman olacağım," dedi.

Yahu, bu adam, insanı şaşırtmak için yaratılmış. Zengin olduğu halde, gelir, yoksullar mahallesindeki bir küçük apartıman dairesine sığışır. Hıristiyan olduğu halde, Müslümanların arasında yaşar. Emekli olunca kendi yurduna gitmez, burda yerleşmeye kalkar.

Derken, günün birinde, "Müslüman olmak zorundayım," dedi.

"Riçırt Bey, hiç zorla Müslüman olunduğunu duymamıştım," dedim.

"Sen tarih bilmediğinden öyle sanıyorsun. Dünyadaki Müslümanların yarısından çoğunun ataları kılıç zoruyla Müslüman olmuşlardır," dedi.

Adam herşeyi de biliyor. Buyüzden, sözüne karşı gelemedim. "Hangi Müslüman sana kılıç çekti de, ne zoruna Müslüman oluyorsun?" dedim.

"Ah! Vara kılıcını çekip bir Müslüman kellemi almaya kalkaydı. Ondan da kötüsü ben âşık oldum bir Türk kadınına. Ailesi, Müslüman olmazsam kızlarını bana vermiyor. Anladın mı neden Müslüman olmak zorunda kaldığımı…" dedi.

Aradan bir zaman daha geçti. Bir akşam gene beni evine çağırdı. "Yarın sünnet oluyorum," dedi.

Riçırt Beyin sünneti zor oldu. Ağaç yaşken eğilir de, adam kartken sünnet edilmez ya… Evet, zor oldu. Herif, iki hafta evinde yatağından kalkamadı. Sanırsın, sünnetini kesmediler de, farzını kökünden kopardılar. Sünnet edilip Müslüman olduktan sonra Riçırt Bey, Reşat Bey oldu. Gelgeldim kimse ona Reşat Bey demez, Riçırt Reşat Bey derdi.

Evlendi. Karısını evine getirdi. Yahu, öyle bir karı ki, şuncacık aklı olan, öyle bir karı için, değil sünnetini kestirmek, ayak tırnağını bile kesmez. Biz bu Riçırt Beyle çok kaynaşıp içli dışlı olduğumuzdan bigün ona, "Yahu Riçırt Bey, darılma ama, sana bişey soracağım. Gerçekten, sen bu karına âşık oldun da mı evlendin?" diye sordum.

Bir yabancı dili en iyi öğrenmenin yolu, anadili o dil olan bir kadınla evlenmekmiş.

"İyi ama, sen Türkçeyi biliyorsun," dedim.

Biliyormuş, ama anadili gibi konuşamıyormuş. Konuşurken, yabancı olduğu anlaşılıyormuş.

"Şimdi bu senin hanım, sana Türkçe mi öğretiyor?" dedim. "Sen aşağı kattan, tependeki bizim kavgamızı duymuyor musun? Sabah akşam kavga ediyoruz. İnsanın bir dili öğrenmiş olduğu üç şeyden anlaşılır," dedi.

"Neymiş o üç şey?" dedim. Söyledi:

"Birincisi, o dilde rüya görüyorsa. İkincisi, o dilde sevişiyorsa. Üçüncüsü de, o dilde kavga edebiliyorsa. Ben bu karıyla kavga ede ede Türkçeyi anadilim gibi öğreneceğim."

Gerçekten de kısa zamanda Riçırt Reşat Beyin dili düzeldi iyice. Çok kişi onun Türk olmadığına inanmazdı.

Biz onunla arkadaşlığı ilerlettikçe Riçırt Beyin geçmişini öğrenip her geçen gün daha da çok şaşıyordum. Bu herif dokuz kez mi, on kez mi ne evlenmiş. Karıları, Koreli, Fransız, Rus, Viyetnamlı filanmış.

“Riçırt Bey, kadın koleksiyonu yapmıyorsun ya, ne diye bu kadar karmakarışık çeşitli kadınla evlendin?” diye sordum.

Ora insanlarının dillerini öğrenmek için o kadınlarla evlenmiş. Buyüzden de Korece, Caponca, Viyetnamca, daha nice diller bilirmiş.

Biyandan Riçırt Beyle tanışlığı koyulturken, biyandan kendime iş ararken, biyandan da bizim Aksakal Hasan Öğüt’ü, savcılığa, mahkemeye götürüp getiriyorum. Zavallının işi sürüp duruyor. Biteceği, sonuçlanacağı da yok. Çünkü, bir yanlışlığı düzeltelim derken, araya beş altı yeni yanlış daha giriyor. Oraya bişey soruluyor, ordan cevap olarak başka bir yanlış şey geliyor. Haydi bir daha soruyorlar. Her yazının gitmesi, cevabın gelmesi, yanlışın düzeltilmesi, düzeltelim derken daha da yanlış yapılması aylar sürüyor. Öyle yanlışlar yapılıyordu ki, bigün Aksakal Hasan Öğüt bana şöyle dedi:

“Oğlum Yaşar, ben bu fazladan üç çocuğa razı olsam iyi olacak, çünkü biz bu yanlışı düzeltelim derken, ister misin bu sefer de fazladan beş nüfuskâğıdı daha göndersinler. O zaman çık bakalım işin içinden çıkabilirsen. Allahtan bişeycik istemem, bu sefer fazladan beş çocuk, benim hanımın nüfus kaydında görünmeli ki, son günümde hiç olmazsa, ölürsem de keyfîmden öleyim…”

Gene evlerine bir gidişimde, ben odada otururken, salonda karısının Riçırt Beye, “Bu ipsiz sapsız herifle konuşmaktan ne anlıyorsun! Yüz verme şu n’idüğü belirsiz hödüğe!” dediğini duyduğumdan evlerine gitmiyordum. Bu kez Riçırt Bey bana gelmeye başlamıştı. Bir akşam gene gelmişti. O gün boşu boşuna iş aramaktan yorulmuş, bunalmıştım. Yakınıp içimi döktüm.

“Sana bir sır vereceğim, bilirim senden sır çıkmaz!” dedi. “Öyledir, bizden can çıkar, sır çıkmaz!” dedim.

Birden damdan düşer gibi, “Ben casusum!” demesin mi!

Şaşmak da ne demek canım, sanki küçük dilimi yuttum da, soluğum kesildi. Gırtlak boğumumdan sesim çıkmıyor ki, “Aman burda durma, kalk git!” diye yalvarayım. Nice zaman sonra kendime gelince, “iyilik yapacağım sana, iyilik yapacağım deyip duruyordun, bana yapacağın iyilik bu muydu! Yaktın beni Riçırt Bey… Zaten karışık bir adam olduğunu çoktan anlamalıydım…” dedim.

“Rengin sarardı korkudan. Korkacak bişey yok,” dedi.

“Yahu, daha ne olsun… Ben namusumla yaşamak isterken bile beni yaşar saymıyorlar, şimdi bir casusun arkadaşı olduğumu duyarsa hükümet beni asar!” dedim.

“Daha doğmadan şehit olmuş insanı nasıl asarlar!” dedi. “Bildiğin gibi değil Riçırt Bey… Benim işime yarar bişey olunca, evet, o zaman bana yaşamıyorsun diyorlar ama, kendi işlerine gelince yaşıyorsun diyorlar. Okula gideceksem, yaşamıyorum. Askere alacaklarsa, yaşıyorum. Nüfuskâğıdı istersem, yaşamıyorum. Vergi alacaklarsa, yaşıyorum. İş ararsam, yaşamıyorum. Ceza keseceklerse, yaşıyorum. Dava açarsam, yaşamıyorum. Tımarhaneye kapatacaklarsa, yaşıyorum. Evleneceksem, yaşamıyorum. Ama şimdi bir casusla içli dışlı olduğum duyulursa, yaşıyorsun der de asarlar.”

Ben korku içindeyim, o daha gülüyor.

“Hiç korkma. Sen casusluk etmeyeceksin, yurduna çok büyük hizmet edeceksin. Okul yüzü görmediğinden bu işleri bilemezsin. Bildiğin gibi değil, ben çok büyük casusum. Sen gidip beni hükümet makamlarına ihbar edince, çok büyük hizmet etmiş olacaksın. O zaman sana nüfuskâğıdı da verirler, para da, iş de, herşey de verirler…”

Uzun uzun anlattı. O buraya, bizim memleket aleyhine casusluk için gelmemiş. Onun işi daha başkaymış. Burada yaşamaya başlayınca, bizim insanlarımızı çok sevmiş. Hele dilimizi öğrenip Müslüman da olunca, burdan hiç ayrılmamaya, emekli olup bu iyi insanların arasında yaşamaya karar vermiş.

“Hepsi iyi de, neden beni bu işlere bulaştırıyorsun? Neden kendin gidip teslim olmuyorsun?” dedim.

Elbet kendisi de gidip teslim olurmuş ama, bana çok acıdığından bir iyilik yapmak istiyormuş. Sözde

ben teslim olması için ona yol gösterecekmişim. Böylece bir taşla iki kuş birden vuracakmışız. Hem o burda yerleşecek, hem hizmetime karşılık bana iş vereceklermiş. Benim de aklım yatar gibi oldu. Yalnız ben, kime gidileceğini, nerden gidileceğini, kime, nasıl ihbar edileceğini bilmiyordum.

Riçırt Reşat Bey, "Sen orasını bana bırak. Ben gidilecek yeri biliyorum. Sen yanımda gel, yeter," dedi.

Taksiye bindik, gidiyoruz. Arabada fısıl fısıl anlatıyor: "Göreceksin, benim kim olduğumu öğrenince şaşırıp kalacaklar. Ortalık karışacak. Kıyamet kopacak. Kolay değil, büyük bir ajan bütün planları teslim ediyor. Unutma, oraya sen beni götürmüş olacaksın. İşte bütün gizli planlar da bu çantanın içindeki dosyada."

Şöyle şaşıracaklar, böyle şaşıracaklar diye anlatıyor, anlatıyor, sonra bana soruyor:

"Söyle bakayım, ne diyeceksin oraya gidince?" Bana ezberlettiği gibi cevap veriyorum:

"Size ajan sıfir iks onüç'ü getirdik efendim," diyeceğim. "Tamam… Sen böyle deyince, yerlerinden fırlayacaklar, başları tavana vuracak… Key-Si-Bi'den ajan sıfır iks onüç…" Şoföre durmasını söyledi.

"İşte karşı casusluk işiyle uğraşan daireye geldik," dedi. Arabadan inip içeri girdik.

"Şu karşıki kapıyı tıklat. İçerde dazlak kafalı, tombul bir adam vardır."

Kapıyı tıklattım. İkimiz birden girdik. Gerçekten, masada dazlak kafalı, tombul tombalak biri var. Riçırt Beyin bana öğrettiği gibi, selam verdikten sonra dedim ki:

"Efendim, size, Key-Si-Bi'den ajan sıfır iks onüç'ü getirdim." Ben böyle söyler söylemez, yerinden fırlayıp başı tavana vuracak gibi sıçrayacak diye beklerken, o tombalak adam, önündeki yazıdan başını yavaş yavaş kaldırıp, "Ha?" diye sordu.

Benim beceremediğimi görünce, bu kez Riçırt Bey konuştu: "Ben ajan sıfır iks onüç, Key-Si-Bi'den…"

Masadaki adam, "Memnun oldum efendim, buyrun oturun, rica ederim," dedi. Riçırt Bey oturdu. Ayıp olur diye ben oturmadım.

Riçırt Reşat Bey, "Asıl adım Riçırt Velling'dir. Ama adımı değiştirip Reşat Veli yaptım," dedi.

Masadaki adam, "Bizden bir isteğiniz mi var?" diye sordu.

Karşısındaki adamı şaşıracak diye beklerken Riçırt şaşırdı, "Ben casusum efendim," dedi.

"Yaaa, öyle mi? Güzeeell" dedi tombalak adam. Bisüre durduktan sonra, "Casus musunuz?" diye sordu.

Oh çok şükür anlayabilmişti. Riçırt Bey, sonunda tanınmış olmaktan duyduğu sevinçle, "Evet, casusum," dedi.

"Öyleyse üst kata çıkın, kapısında otuzüç yazılı odadaki beyi görün."

Riçırt Bey, beni böyle tanırlar, şöyle tanırlar, ajan sıfır iks onüç dedin mi, dünyada tanımayan gizli güvenlik örgütü yoktur falan filan diye bana öyle atmıştı ki, şimdi burda tanınmayınca benden utanmış gibiydi. Koridora çıkınca, "Şimdi gideceğimiz adam, bak nasıl tanıyacak beni. Zayıf, gözlüklü biridir, adı da Basri olacak," dedi.

Otuzüç sayılı odayı eliyle koymuş gibi buldu. İçeri girdik. Dediği gibi içerde, zayıf, gözlüklü bir adam vardı. Ben o adama, "Efendim, size Key-Si-Bi'den ajan sıfır iks onüç'ü getirdim," diyecek yerde, herhalde korkudan olacak, dilim dolanıp da, "Sıfır onüç'ten Key-Si-Bi'yi getirdim," deyince, Riçırt Bey kendini tanıtmak zorunda kaldı:

"Ben Key-Si-Bi'den ajan sıfır iks onüç…" Gözlüklü adam ayağa kalkıp elini uzattı, "Ben Basri Filanca…" diye, soyadı aklımda kalmadı, kendini tanıttı. El sıkıştılar.

Gözlüklü adam, "Bu delikanlı için iş vermemizi istiyorsanız, kadromuz dolu. Hatta kadro fazlamız bile var da, kimi ajanlarımızı bordroda büro işçisi olarak gösteriyoruz. Yerimiz yok!" dedi.

Riçırt Bey, biraz sertçe, "Casus olduğumu söylüyorum size," dedi. Gözlüklü adam, "Olabilir," dedi.

“Ben de size kadroda boş yerimiz yok diyorum.”

“Benimle ilgilenecek birisi yok mu burda? Çok gizli planlar var elimde…”

“Baştan söyleseydiniz ya bunu… Üçüncü kata çıkın, koridorun solunda…” derken Riçırt Bey, “Biliyorum, sağdaki ilk oda…” dedi. Gözlüklü adam, “Biliyorsanız, neden bana geldiniz?” diye Riçırt Beyi tersledi.

Üçüncü kattaki odaya girdik. Riçırt Bey gene kendini casus olarak tanıttı.

Ordaki görevli, “Sizi kim gönderdi?” diye sordu. Riçırt Bey, “Kendim geldim,” dedi.

“Yani sizi bana kim tavsiye etti? Bir tavsiyeniz var mı?” Riçırt Bey, yeniden kimliğini söyledi.

Adam, “Elinizdeki gizli planlar hangi konuda?” diye sordu. “Patlatma yıkma işleriyle ilgili…”

“Haaaa… Siz yanlış gelmişsiniz. Koridora çıkın, soldan ikinci odadaki arkadaşımızı görün,” dedi.

Dediği odaya girdik. Riçırt Bey, ona da kendisini tanıttıktan sonra, patlatma işleriyle ilgili elinde çok gizli planları olduğunu söyledi.

“Bunları size teslim etmek için getirdim. Patlatma konusuyla siz ilgileniyormuşsunuz,” dedi.

Adam, “Ama hangi tür patlatma? Nasıl yıkımlar için?” diye sordu.

Riçırt Bey, “Daha çok köprüleri havaya uçurmak filan, yıkım işleri için,” dedi.

“Köprü mü dediniz?”

“Evet.”

“Sizi buraya yanlış göndermişler. Biz de sabotaj işleriyle uğraşırız ama, köprü sabotajlarıyla değil.”

İyice sinirlenmiş olan Riçırt Bey, “Söyler misiniz lütfen, kime gidip bunları teslim etmeliyim?” dedi.

Bu odadaki adam, düşünme zamanı kazanmak için, elindeki kalemin sapını dişleri arasında çiğneyerek, “Köprü, köprü, köprü…” diye bisüre mırıldandıktan sonra, “En iyisi siz dördüncü kata çıkın, orda köprü sabotajlarıyla kimin ilgilendiğini sorun,” dedi.

Riçırt Bey, çok gizli olması gereken biyerin sorularak öğrenilmesine pek şaştığı için, “Bilirler mi?” diye sordu. Adam, “Elbette, kime sorsanız size gösterir,” dedi.

Gerçekten de öyle oldu. Dördüncü kata çıktık. İlk karşılaştığı kimseye, köprü sabotajlarıyla kimin uğraştığını sordu. O da, odayı gösterdi. Girdik o odaya. Riçırt Bey, ordaki adama, önce kendisini tanıttıktan sonra, köprü sabotajıyla ilgili çok gizli belgeler getirdiğini söyledi. Hatta, dosyalardan birini de açarak, kimi planları yaydı. Riçırt Beyi büyük bir dikkatle dinleyen adam, “Nasıl köprüler? Ne gibi köprüler?” diye sordu. “Köprü işte… Bildiğimiz köprü…”

“Evet ama, türlü türlü köprü var biliyorsunuz. Ahşap köprüler mi, beton köprüler mi? Taş köprüler mi? Demir köprüler mi? Asma köprüler mi? Ayaklı köprüler mi? Yoksa demiryolu köprüleri mi? Sizin memleketinizdeki gizli servisin işbölümünü bilmiyorum ama, bizde her tür köprüye bakan ayrı şubeler vardır.”

“Hertürlü köprü… Ama daha çok demir köprüler…”

“Haa, şimdi anlaşıldı. Öyleyse siz yanlış gelmişsiniz. Bir zahmet, beşinci kata kadar çıkacaksınız. Kapısında altıyüzbir yazılı odaya girin. Ordaki memura benden selam söyleyin, o sizin işinize bakar.”

Ordan çıkınca Riçırt Bey yeniden umuda kapılmıştı. Beşinci kata çıktık. Altıyüzbir sayılı odaya girdik. Orda, şişman bir adam vardı. Riçırt Bey, herşeyi baştan sona bir daha anlattı. Şişman adam bir zaman sustu. Herhalde ne yapması gerektiğini düşünüyordu. Birden ne yapacağını hatırlamış gibi, telefonu açıp konuşmaya başladı:

“Beyfendi, birisi geldi, yanında da bir delikanlı var... Kendisinin casus olduğunu iddia ediyor, ajanmış dediğine göre… Sabotaj işleriyle uğraştığını, daha çok demir köprüleri havaya uçurduğunu söylüyor.”

Bizim Riçırt bu sözleri duyunca birden Türkçesi de bozularak bağırmaya başladı:

“Yok ben uçuruyor demir köprü havaya… Yok öyle… Bende var çok gizli plan…”

Şişman adam, Riçırt Beye eliyle "Sen sus, ağzını kapa!" işareti yaparak telefondaki adama şöyle diyordu:

"Ne emredersiniz Beyfendi, ne yapalım bu adamı şimdi?" Sorduğu Beyfendi'nin dediklerini dinledikten sonra bikaç kez, "Başüstüne, başüstüne…" deyip telefonu kapadı. Riçırt Beye, "Siz," dedi, "en iyisi, Müdür Beyfendinin de dediği gibi, en üst kata çıkın, orda Haşim Bey vardır, onu görün."

Haşim Beye gittik. Haşim Bey, Riçırt Beyin dediklerini büyük bir dikkatle "Hımm… Hımm…" diye hımlaya hımlaya dinledikten sonra, "Demir köprüleri neyle atıyorsunuz?" diye sordu.

Dünyanın ünlü casusu Riçırt Beyin kan başına sıçramış olacaktı ki, suratı kıpkırmızı olmuştu.

"Neyle olursa olsun, bundan size ne?" diye bağırdı. Haşim Bey büyük bir yumuşaklıkla, "Sinirlenmeyin rica ederim. Sinirliler bizim mesleğimizde başarılı olamazlar. Sizin işinizi kolaylaştırmak için soruyorum. Köprü atmalarında, fitille ateşleme bölümüyle, elektrik kablosuyla ateşleme bölümleri bizde ayrı ayrıdır. Bu işlere ayrı uzmanlar bakar," dedi.

Riçırt Bey, "Elektrikle, fitille, neyle olursa olsun…" dedi.

"Tamam. Öyleyse alt kata inin, koridorun sağında üçüncü odaya girin. Ordakilere anlatın derdinizi."

İlk başvurduğumuz dazlak kafalı tombalak adamın karşısına gittik. Daha önce kendisine gittiğimizi hatırlamadı bile. Paltosunu giyinirken, Riçırt Bey herşeyi ona baştan anlattı. İkinci kolunu paltosuna sokarken, "İyi güzel ama beyim, neden bu kadar geç geldiniz?" dedi. Paltosunu giyip kol saatine baktı: "Nerdeyse paydos olacak, iş saati bitiyor. Oysa sizin işiniz önemli, uzun sürer. En iyisi siz ne yapın biliyor musunuz?"

Riçırt Bey, "Ne yapalım?" diye merakla sordu.

"Yarın sabah erkenden gelin. Ama yarın da cumartesi… Pazartesi sabahı gelirsiniz artık hayırlısıyla… Tam daire paydos olacakken de gelinmez ki. Onbeş dakika sonra paydos…"

Riçırt Beyle odadan çıktık. Az önce pancar gibi kızarmış olan yüzü, aka kesmişti, hani, kessen kanı akmayacak, dedikleri gibi apak bir yüz… Bana, "Hadi gidelim. Anlaşılan, benim alınyazım bu, casusluğa devam etmek zorundayım," dedi.

Tam büyük kapıdan çıkacakken, arkamızdan biri gelip, Riçırt Beyin koluna yapıştı:

"Nereye?" Riçırt Bey, "Gidiyoruz," dedi.

"Nasıl gidiyorsunuz? Sorup etmeden gidilir mi? Burası neresi?

Gelin bakalım buraya!"

Bizi aldı, bodrum katında bir odaya soktu. Orda bikaç kişi daha vardı. Bize, "Buraya nasıl girdiniz?" diye sorup duruyorlardı. Riçırt Bey, "Basbayağı girdik kapıdan…" diyor ama, anlatamıyordu. Bizi o odaya getiren adam, biyere telefon etti. Telefonda, "Efendim, şüpheli iki kişi yakaladık. Ne yapalım?" diye soruyordu.

O, telefonda konuşurken, Riçırt Bey kulağıma, "İşte şimdi hapı yuttuk…" dedi.

Üstümüzü başımızı aradılar. Riçırt Beyin ceplerinden üç ayrı nüfuskâğıdı çıktı.

Arayan adam, "Senin kimliğin nerde?" diye bana sordu.

"Kimliğim yok, hiçbir zaman da olmadı. Bana nüfuskâğıdı verilmiyor," dedim.

"Neden?" diye sordu.

"Ben daha doğmadan şehit düşmüşüm de ondan…"

Bir şaklama sesiyle gözlerimde şimşekler çaktı. Ondan sonrasını pek hatırlamıyorum. Hatırlar gibi olursam da hatırlamak istemiyorum.

Bikaç gün sonra, hiç nüfuskâğıdım olmadığı halde beni saldılar da, üç nüfuskâğıdı birden olan Riçırt Beyi salmadılar.

Beni salan adam, "İşte adaletsizlik dedikleri şey bu," dedi, "herifin üç nüfuskâğıdı birden olunca, elbet sana bir nüfuskâğıdı bile düşmez."

O gün bugün bir daha Riçırt Beyi hiç görmedim. Ya toz oldu, ya toz ettiler. Kimbilir, belki de iyi Arapça öğrenmek için şimdi Arabistan'ın biyerinde bir Arap karısıyla evlenmiştir.

Yaşar Yaşamaz susunca, idareci,

— Senin Aksakal Hasan Öğüt ne oldu? diye sordu.

Yaşar,

— Anlatayım ağbi… dedi.

Araştıra araştıra torbasından bulup çıkardığı, dörde katlı örselenmiş kâğıdı yavaş yavaş açarak,

— Haybeden anlattığımızı, nişangâhsız attığımızı söyleyen, anlattıklarımızın doğruluğundan kuşkulanan ağbilerimiz var. Amerika'da bile var, bizde yalan yok ağbiler. Kuşkulananlara belge göstereceğim. Riçırt Beyi orda bırakıp eve döndüm. Bikaç zaman sonra, Riçırt Beyin karısı evin eşyasını boşaltıp gitti. Ben gene Aksakal Hasan Öğüt'ü mahkemeden mahkemelere götürüp getiriyordum. Her mahkemeden çıkışımızda, mahkeme kaleminden aldığı karar suretlerini yada başka belgeleri saklamam için bana verirdi. Ben de onları saklardım. Dilekçelerinin bir kopyası, duruşma notları filan hep bendeydi. Az önce torbamı aradım ama, bulamadım. Yalnız, mahkemenin bir ara kararını buldum. Buyrun okuyun! diyerek İdareciye verdi.

İdareci, dörde katlı ve kat yerlerinden yırtılmış olan yazılı kâğıdı aldı. Kâğıdın başlığında "T.C. Asliye Hukuk Hâkimliği" yazısı basılıydı.

İdareci, kâğıttaki yazıyı okudu:

"Davacı avukatı geldi. Davalı nüfus memuru hazır. Açık duruşmaya devam olundu. Nüfus kayıtları gelmekle okundu. Tınaz, Poyraz ve Aytunaz adlı çocukların Hasan Öğüt'ten olup olmadıklarının, nüfus kayıt şekli ve kayda esas olan evrak suretlerinin nüfus memurluğundan sorulmasına ve davacı ile eşinin evlilik tarihlerinin de istenilmesine ve bu sebeple duruşmanın (…….) tarihine bırakılmasına karar verildi."

İdareci, mahkemenin bu resmi ara kararı yazısını okurken, Yaşar Yaşamaz yan gözle Avcı'yı dikizliyordu. Avcı, bakışlarını Yaşar'dan kaçırmaktaydı.

Yaşar Yaşamaz,

— Aksakal Hasan Amcayı mahkemelerden mahkemelere götürüp getirirken… diye anlatısını sürdürdü: Epeyce karısından çekiyordu. Kadın, ihanet etti diye ille de Hasan Öğüt'ten boşanmak istiyordu. Öyle de çaçaron bir kadındı ki… Bigün mahkemede, kocasına söylemedik ağır söz bırakmadı. Hasan Öğüt, su içinde boğulur gibi, "Fazladan… fazladan… Fazladan üç çocuk… Vallahi fazladan…" diye diye yere yıkıldı kaldı. Kaskatı kesilmişti.

Heykelci,

— Öldü mü? diye sordu.

— Öldü… Cenazesi kalkarken, siz o karısını görecektiniz. Yaşlı kadın, "Beni bırakıp nerelere gidiyorsun Hasan!" diye ağlayarak başını dövüyor, saçlarını yoluyor, düğmelerini koparıyor, giysisini paralıyordu. Öyle bağırıp ağlıyordu ki, orda bulunanlar da gözyaşlarını tutamadılar. Kadıncağız, kocası gömülürken, "Beni de yanına al!" diye bağırarak mezara atladı. Azkalsın, kocasıyla birlikte mezara gömülüyordu. Kadını yakalayıp zorla çukurdan çıkardılar.

Hasan Öğüt Amca ölünce, karısı eve yerleşti. Yerleşir yerleşmez de bana kancayı taktı.

"Ben bu eve sığışamıyorum. Bu ev dar geliyor. İki bölüğü birleştireceğim. Çık evimden," diye tutturdu. Yahu, tek başına bir yaşlı kadın nasıl sığmazmış o eve? Kocası sığıyordu ya… Efendim, kadın evlenecekmiş. Kocasının ölümünden duyduğu acıyı unutmak için, o öldükten iki ay sonra, kendisinden yirmi yaş küçük bir adamla evlendi. Beni de evden çıkardı. Ben gene kaldım ortalarda. Hiç olmazsa evdeyken Anşe haftada bir gün olsun eve gelirdi. Gene biz başladık Anşe'yle şurda burda, sokaklarda, parklarda buluşmaya…

Yaşar sustu. İdareci'ye verdiği yazılı kâğıdı alıp gene torbasına koydu.

Koğuşun en yaşlısı olan hükümlü,

— Anlattıklarının hepsi doğru… Hergün herkesin başından geçen şeyler… dedi.

Sis düdüğü sesli hükümlü,

— Orası öyle de, anlatılınca, sanki başımızdan hiç geçmemiş gibi, biz gene de şaşıyoruz, işte bunu anlamıyorum, dedi.

Konuşmalar fısıldaşmaya dönüştü, fısıltılar da durdu. Koğuş suskunluğa gömüldü. Yalnızca bikaç kişinin horultusu, arada sayıklayanların mırıltıları duyuluyordu.

Felek Gözün Körolsun

Ziyaret günü akşamıydı. Ziyaretçileri gelen hükümlülerin yüzleri gülüyor, boşuna bekleyip de ziyaretçileri gelmeyenlerse çok üzünçlü görünüyorlardı. Ziyaret edecek kimseleri olmayanlarsa, doğal yaşamlarını sürdürüyorlardı.

Ziyaret günleri dışardan çok yiyecek getirildiğinden, hükümlü aşçıların yaptıkları yemekler, başka günlerdeki kadar çok satılmazdı. Ziyaretçilerin getirdikleri yiyeceklerden, ziyaretçisi olmayanlara da düşerdi. Yemek satışı çok olmadığından, Yaşar Yaşamaz, ziyaret günü akşamları yemek satışıyla uğraşmazdı. Ama buna karşılık, ziyaret günleri hertürlü alışveriş artardı cezaevinde.

Yaşar Yaşamaz, tükürükle ezilmiş ekmek içi hamurundan yapılma heykelciklerden, hapisane işi boncuk işlemeli çantalardan o ziyaret günü pekçok satmıştı. Ziyaret saati bitince de, kendi koğuşundaki Maltızcı'dan peşin parayla ucuza aldığı maltızları, ocakları, öbür kısımların koğuşlarına götürüp satmıştı. Ortağı olan Eskici de o gün iyi alışveriş yapmış, Yaşar'a epiy kazanç vermişti.

Yarımporsiyon, düdüğünü öttüre öttüre,

— İçeriii, içeri! diye bağırarak hükümlüleri koğuşlarına sokuncaya dek, Yaşar Yaşamaz cezaevi içinde işadamlığını yürütmüş, sonra da koğuşuna dönmüştü.

Ziyaretçilerin o gün verdikleri kimi üzünçlü, kimi sevinçli haberlerle koğuştakiler devinip durmaktaydılar. Koğuşta, başka günlerdekinden daha çok gürültü, uğultu vardı.

Kolonyacı, bütün bu uğultulu konuşmalara ilgisiz, kendi işiyle uğraşıyordu. Limon kabuklarını, tenekeden yapılma bıçağının sırtıyla kazıyor, önündeki ispirto ocağında bişey kaynatıyordu. Duvardaki çivilere iple asıp raf diye kullandığı dar tahtanın üzerinde değişik boyda kolonya şişeleri vardı.

Yaşar, iki elini ensesinin altına geçirip sırtüstü uzandığı yatağında, insan değilmiş de sanki insan biçiminde bir makineymiş yada kuklaymış gibi çalışmakta olan Kolonyacı'ya dikkatle bakıyordu. Cezaevinde daha epiy zaman kalacak olsaydı, Kolonyacıdan, kolonyanın nasıl votkaya çevrildiğini öğrenmeye çalışır, bu işten de para kazanırdı.

Yaşar Yaşamaz bunları düşünmekteyken yanındaki yatakta oturan Dilekçeci,

— Şu Kolonyacı'ya çok acırım… dedi.

Bunu öyle biçimde bir söyleyişi vardı ki, Yaşar'ın nedenini sormasını istiyordu.

Yaşar da,

— Neden acırsın? diye sordu.

— Herifin hem karısı, hem metresi olduğu halde, ikisi de ziyaretine gelmiyor. Bu zavallı da hem karısını, hem metresini geçindirecek diye, gece gündüz demeden, sihirbaz gibi kolonyaları votkaya çevirmeye çalışıyor. Kolay mı, bu zamanda benim diyen erkek tek karısını bile zor beslerken, bu zavallı hem karısını, hem metresini geçindiriyor.

Yaşar Yaşamaz,

— Neden ziyaretine gelmiyorlar? diye sordu.

— İyi ki gelmiyorlar… Ziyaret günü ikisi birden gelirse, saç saça baş başa dövüşüyorlar kıskançlıktan. O zaman da ortalık karışıyor, kimse ziyaretçisiyle görüşemiyor. Buyüzden ikisi de gelmiyor işte. Bu zavallının zenaatı da yalnız cezaevinde geçer.

Yaşar anlayamadığı için,

— Dışarda geçmez mi bu zenaat? diye sordu.

Dilekçeci,

— Dışarda votkanın en halisi varken, kolonyadan yapılmış votkayı kim içer! dedi.

— Öyle ya, doğru.

— Zenaatı dışarda geçmediği için, ne yapsın zavallı, cezaevinden çıkınca hem metresini, hem karısını geçindirmek için tufacılık yapıyor. O zaman da atıyorlar içeri…

Tufacılığı, tesviyecilik, tornacılık gibi bir iş sanan Yaşar,

— Bu tufacılık dediğin nasıl bir zenaat? diye sordu.

Dilekçeci,

— Gece işçiliğidir, bildiğin gece hırsızlığı… Ama yalnız dükkânları soyanlara tufacı denir. Koy zavallının önüne şişelerle kolonya, yap bunlardan votka de, o da günde onbeş yirmi saat namusuyla çalışıp kolonyayı votkaya çevirsin, tufacılık yapmasın… Değil mi ama…

Hükümlüler akşam yoklaması için sıralandılar. Akşam yoklaması yapıldı.

— Allah kurtarsın! diyen Yarımporsiyon'a, her akşam olduğu gibi dişlerinin arasından tükürük fışkırtırcasına,

— Sağol! diye bağırdılar.

Ziyaret günleri, akşam yemeklerini yemek daha kısa sürerdi. Çünkü, ziyaretçilerin getirdikleri yiyecekleri daha gündüzden atıştırmaya başlarlardı.

Bir zamanlar, gezginci tiyatroların çığırtkanlığını da yapmış olan Kral Sami, o günlerin alışkanlığıyla koğuştakilere seslendi:

— Hadi başlıyor, başlıyooor! Yaşar Yaşamaz kardeşimiz başından geçenleri anlatmaya başlıyor. Gelin, gelin, yerlerinizi alın arkadaşlar. Başlıyor!

Koğuşun en yaşlı hükümlüsü,

— Yaşar oğlum, seni bekliyoruz! dedi.

Yaşar hazırdı. Yerinden fırlayıp,

— Geldim Baba! diyerek ortadaki uzun tahtadan sıraya oturdu, dirseklerini masaya dayadı, aldı sözü: Ağbiler, bu akşam başımızdan geçenleri anlatmaya, "Felek gözün kör olsun!" diyerek başlayacağız. Feleğin gözü kör olsun ağbiler. Ulan felek, yaktın bizi! Ulan felek, olmaz ol! Namussuz felek, sürüm sürüm sürün de bizden bin beter ol! Ulan felek, Allah sana uyuz versin de kaşınacak tırnak vermesin. Ulan Allahsız, kitapsız felek, ulan imansız, vicdansız felek!

Dinleyenler, Yaşar'ın feleğe böyle doludizgin ilenip durmasına şaşmışlardı.

Sis düdüğü sesli hükümlü,

— Nedir feleğe sövüp sayarsın bre Yaşar Yaşamaz? diye sorunca, Yaşar, sanki ilenmemiş de eğlenceli bişey anlatırmış havasında,

— Bana, dedi, feleğe sövüp saymasını, feleğe sövüp de içimi boşaltıp rahatlamayı han odasında tanış olduğumuz Süleyman Usta öğretmişti.

Anlatısını ilgiyle dinletmekte özel bir yeteneği olan Yaşar Yaşamaz, sözünün burasında, sanki birden anımsamış gibi,

— Haaa, öyle ya, ben size bu han odasına nasıl geldiğimi anlatmamıştım ki. Ben anlatmayınca siz Süleyman Usta'yı nerden bileceksiniz… dedi.

Dinleyicilerin ilgisini artırmak için, olayları, öncesinden yada sonrasından anlatmak onun bir söz oyunuydu.

— Zavallı Hasan Öğüt, başına sarılan fazladan üç çocuk belasından kurtulmak için mahkemeden avukata, avukattan savcıya, savcıdan sorguya gide gele, yaşlı yüreği dayanamayıp ölünce ve karısı olacak hortlak cadaloz, sağlığında boşanmak istediği kocasının cenazesinde, "Beni kimlere teslim edip de gidiyorsun!" diyerekten yürekler parçalayıcı bağırıp çırpınışından bir hafta sonra dağ yabanı bir herifle evlenmeye kalkıp ve evleneceği yeni kocasıyla oturacağı bahanesiyle beni evden çıkarınca, gene sokakta kalmıştım. Üstelik bu kez evimiz var diyerek bikaç parça eşya da aldığımızdan, evden çıkmam zor olmuştu. Benim zavallı Anşe'm, gebeliğine bakmadan, eşyamızdan taşıyabileceği bikaçını alıp köşke

götürmüş, gerisini de ucuzuna pahalısına bakmadan satmıştık. Çünkü yeniden bir ev kiralamaya param yoktu. Eskiden kalmakta olduğum bir han vardı ya, gene o hana gittim. O hanın odabaşısı beni severdi. Hatta, handaki odasında havagazı musluğunu açıp da kendimi öldürmek istediğimde beni o kurtarmıştı. Odabaşı'na handa boş odası olup olmadığını sordum. Boş oda yokmuş ama, odalardan birinde kalan Süleyman Usta diye biri, odasını temiz ve iyi bir kiracıyla bölüşmek istiyormuş. Zaten o hanın her odasında üç dört kişi kalırdı. Ben de Süleyman Usta'nın kaldığı odaya yerleştim. Süleyman Usta babacan bir adam. Ağzından bal akar denilen tatlı anlatışlı biri. Öyle tatlı anlatır ki, o bişey anlatırken dinleyenleri ağzının içine baktırır. Çok görmüş geçirmiş, çok günler görmüş, başından çok işler gelip geçmiş. Mapusta yatmış eskiden. Anlatırdı bana geceleri, neden yattığını. İşçi olması yüzünden, sendikacılığından, grevciliğinden, kışkırtmacılığından filan atarlarmış cezaevine.

Koğuşun en yaşlısı,

— Kim dedin, kim dedin? diye Yaşar'a sordu.

— Süleyman Usta.

— Soyadı neydi?

— Soyadını unutmuşum Baba.

— Ben de bilmiyorum şimdi soyadını ama, sen söyleseydin hatırlardım. Posbıyıklı mı? Püskül kaşlı mı? Gür saçlı mı?

— Evet, evet…

— Güleç güleçti. Yüzü kırış kırıştı. Çatal çatal bir boğuk sesi vardı. O mu?

— Evet.

— Öyleyse bildim o Süleyman Usta'yı. Onunla birlikte hapiste çok yatmışlığımız var. Lâkin onu bizim yanımıza salmazlar, Siyasiler Koğuşunda tutarlardı. Gene de konuşurduk arasıra haa… Gözü pek, sözü tok, çetin ceviz dedikleri dik başlı, çatal yürekli, ama yaşlıca bir yiğitti.

— Evet Baba, bildin, o işte… Süleyman Usta boyuna feleğe sövüp sayardı. Nerde, ne zaman bir uygunsuzluk, bir kötülük, bir bozukluk görse, hemen başlardı feleğe ilenmeye: "Ulan kan içici felek! Ulan insan eti oburu! Ulan işkembesi lağım çukuru! Ulan kahpe felek! Olmaz olası, ağzı gözü toprak dolası… Dert bulup da derman bulamayası!.." İşte böyle denirdi. Bir odada kaldığımızdan, benim iş bulup çalışmak için çırpındığıma şaşmıştı da bir akşam, nedenini sormuştu. Ben de nüfuskâğıdım olmadığını, buyüzden yaşayamadığımı baştan sona anlatmıştım. Ben anlatırken Süleyman Usta boyuna feleğe ileniyordu: "Ulan alçak, ulan rezil felek! Tuz yalayası, yüreği yanası da su bulamayası! İt dölü, bozuk mayası!"

Bigün buna, "Süleyman Usta, ne diye durmadan feleğe ilenirsin? Felek kimdir, nedir ki?" diye sordum.

O zaman bana şöyle dediydi:

"Oğlum Yaşar, benim başıma çok belalar geldi. Ben asıl kime sövüleceğini çok iyi bilirim ama, sövülecek olana sövünce başım derde giriyor. Yani, çorbadan ağzım çok yandığından, ben de şimdi yoğurdu bile üfleyerek yiyorum. Asıl sövülecek olanlara sövülmesi gerekenlere sövüp saysak, polis yakamıza yapışır. Biz de, asıl sövmemiz gerekenlerin yerine feleğe söveriz. Bu millet feleğin olmadığını bilmez de mi, yatar kalkar feleğe söver, hiç durmaz boyuna feleğe ilenir? Bilir bilmesine… Ama feleğe söverken, feleğe ilenirken, kime sövüp ilendiğini bilir, yüreğinin ataşını söndürür, deneceklere ilensek, mahkemeye verirler; hapislere atarlar. Millet de yolunu bulmuş, feleğe söver, kadere ilenir, yazgısını yerer. Yüreğini serinletir, biraz olsun erinir."

Ben de o zaman, "Şimdi anladım Süleyman Usta, çok haklısın," dedikten sonra, "Gözün kör ola ulan kahpe felek!" diye bağırdım.

Süleyman Usta, "Ben de şimdi senin kime ilençte bulunduğunu anladım," dedi.

O günden sonra ne zaman Süleyman Usta feleğe sövecek olsa ben de ona katılır, birlikte ağıt yakar

gibi söver, birlikte ilenirdik.

Anşe, benim yaşadığım hanı bilir, haftada, iki haftada bir, Büyükhanımefendi'den izin aldığında bana gelirdi. Birlikte gezer, n'eyleyip, n'işleyeceğimizi kurardık. Nedense Anşe, epiy bir zamandır bana gelmiyordu. Ben de hâlâ bir işe giremediğimden, nüfuskâğıtsızlıktan nikâh kıydıramadığımdan utanıyor, Anşe'yi görmeye köşke gitmeye yüzüm tutmuyordu. Aradan bir ay mı, iki ay mı ne geçti, bigün sabah erkenden Anşe hana geldi. Hanın kapısında buluştuk. Yürüdük bir zaman. Tenhalara gelince el ele tutuştuk. Zavallı Anşe'min karnı burnunda, handiyse doğurdu doğuracak… Yüzü solgun, kelhdi yorgun, bakışı dalgın…

"Geldim geldim, seni bulamadım…" dedi. "Demek, iş aramaya gitmişim…" dedim.

Herzaman dudu kuşu gibi cıvıl cıvıl diller dökerken, o gün susuyor.

"Neyin var Anşe'm, neden suskunsun?" diye sordum.

"Büyükhanımefendi beni köşkten kovdu," deyince, beynimden vurulmuşa döndüm.

"Niçin kovdu?"

"Karnım büyüdü de… Gebeyim ya… Anladı gebeliğimi… 'Git piçini başka yerde doğur, bu köşkün namusu var,' diyerek beni kovdu."

Bunları söylerken ağlamaya başladı. Ne diyeceğimi bilemedim.

"Ne zaman çıkardı seni?" diye sordum.

"Bir hafta oldu."

"Eee? N'ettin bir haftadır?"

Bir hafta olmuş işten çıkarılalı da yanıma gelmemiş. Doğrusu ağbiler, ağırıma gitti. Besbelli bana güvenememiş ki, yanıma gelmemiş. Bana güvenmemekte de haklı. Neyime güvenecek? Kızın başını sokacağı bir dam altı bile bulamazdım. Ama gene de, karnındaki çocuğun babası olarak, işten çıkarılınca beni aramayışı gücüme gitti.

"Köşkün arkasındaki gecekondulardan birinde Hatçanım vardı ya, hani hizmetçilik ney ederdi. İşte o Hatçanım acıdı da o aldı beni yanına. Senin başına dert olmayayım diye onun evine sığındım."

Anşe sustu. Benden ses çıkmıyor.

"Niye bişey demiyorsun Yaşar?" diye sordu. "Diyecek yüzüm mü kaldı Anşe?" dedim.

İkimiz el ele tutuşmuşuz, uzun bir zaman konuşmadan yürüdük. Yürüye yürüye Gülhane Parkı'na gelmişiz. Gülhane Parkı'nın kapısı da bir kalabalık ki… Neymiş? Bahar Bayramı varmış. Herkesler gezip eğlenmeye gelmiş. Bizim de sanki tuzumuz kuru, keyfimiz gıcırmış gibi, girdik Gülhane Parkı'na. Zavallı Anşe, karnı iyice şiş olduğundan, şişman ördekler gibi bacaklarını yana yana açarak paytak paytak yürüyor. Belli ki yorulmuş. Oturduk bir tahta sıraya ki, Anşe dinlensin. Gülhane Parkı'na eğlenmeye gelenler önümüzden akın akın geçiyorlar. Davul zurna sesleri geliyor, öte yandan mızıka çalıyor. Kulağımın dibinde de Anşe anlatıyor:

"Hatçanım'ın ben yaşta gelinlik bir kızı varmış. Ölmüş kız… Beni, ölen kızının yerine koyuyor."

Belli ki, bir yabancı kadının yanında kalmasından kuşkulanmayayım diye bunları açıklıyor. Kalktık, kalabalığa karıştık, insan seliyle akmaktayız. Çadır tiyatrolarının çığırtkanları, bilet alsınlar diye kalabalığa sesleniyor. Biz o selin içinde bir serginin önüne gelip dayandık. Serginin sahibi bağırıyor:

"Kader, kısmet, şans, talih burda vatandaş… Yüz liralık bir çalar saat beş liraya! Bin liralık el radyosu, o da beş liraya… Mağazada sekizyüz liraya olan elektrikli tıraş makinesi, o da beş liraya… Bastır parayı, sen de talihini dene! Haydi, kader, kısmet, şans, talih…"

Sergide binbir türlü kıvır zıvır şey var, bunların hepsi de iplerle asılmış. Beş lirayı veren, iplerden birine asılıyor. Kimisine bir paket cıgara çıkıyor, kimisine bitek çiklet, kimisine de bir tıraşbıçağı… Anşe sırıtarak, "Biz de deneyelim şansımızı!" demez mi!

"Bre Anşe, bizde şans mı var, yürü!" dedimse de, "Bende para var, hadi çekelim biz de…" dedi.

Anşe, herife beş lirayı verdi, iplerden birine asıldı. Yahu, ipe asılmasıyla koskoca bir masa lambası havaya doğru kalkmasın mı! Anşe çocuk gibi sevinip ellerini çırparak, "Şansımız döndü Yaşar!" derken… Ne oldu, bilir misiniz ağbiler… Oysam, Anşe'nin çektiği ipin ucunda bir saç firketesi bağlıymış. Firkete lambaya takıldığından, Anşe ipi çekince, lamba da biraz havalanmış. Bizim sevincimiz boşunaymış. Lamba bir karış kalkıp gene yerine düştü. Anşe de asıldığı ipi çeke çeke, ucuna bağlı kâğıda sarılı firketeyi aldı. O kısmet sergisinin önünden sıyrıldık, yürüdük, ikimizin de sesi çıkmıyor, ikimiz de kaderimize küsmüş, suskun gidiyoruz. Gene ardımızdan yanımızdan ite kaka, kalabalık bizi biyere tıktı. İkibuçuk lirayı veren içeri dalıyor. Anşe ikimiz için de para verip biletlerimizi aldı. Biz de o kapıdan içeri daldık. Bir kahkahadır kopuyor ama, ne kahkaha, sanırsın ki, bütün bir ordu insan gülüyor. Bir geniş yere vardık ki, orası çepeçevre aynalarla dolu. Aynaları duvarlara dayamışlar, bildiğim ayna değil. Aynada kendini gören, kahkahadan kırılıyor. Çünkü, o aynalar insanı eciş bücüş göstermekte. Aynanın biri Anşe'yi bodur, biri şişko gösterirken, biri de uzun bir ipe çevirmiş. Hele ben… Biz, başımıza gelen onca belayı unutup kahkahalar savururken Anşe elime yapışıp, "Amanın Yaşar, altıma edeceğim, çabuk çıkalım…" dedi.

Ben gülmekten gevşemişim, kızı çıkaracak halde değilim. Benim korkum, Anşe'nin güle güle patlayıp da, oracıkta çocuğu erken doğurması… Neyse, çıktık ordan, daha da gülmekteyiz, ikimizin de gözlerimizden yaşlar geliyor, öyle gülmüşüz… Biz böylece giderken, örgü telle çevrili biyerin önündeki beze yazılı şu ilanı okudum:

"Kaleci aranıyor!"

Ben işsizlikten öyle bunalmışım ki, biyerde "Pilot aranıyor" deseler, uçağa hiç binmemişken, birinci sınıf pilotum diye başvuracağım. O telle çevrili yerin girişindeki kulübenin iki yanında daha başka yazılar da var:

"Bir gol at, ikibuçuk lira kazan!"

Ben bu ilanlardaki yazılara bakakaldım. Anşe de kulağımın dibinde cıvıldıyor ama, benim ne dediğini anladığım yok. Benim kulağım, hoparlörden yayılan seste:

"Haydi baylar, bir gol atana ikibuçuk lira! Buyrun, buyrun! Şutuna güvenen gelsin buyursun. Türkiye'de ençok ve en kolay para kazanılan yer burası. Burda parlayan gol krallarını büyük takımlarımız transfer ediyor. Buyrun buyrun!"

Konuşup durmakta olan Anşe, kolumu dürtüp, "Sen beni dinlemiyorsun," dedi.

"Anşe!" dedim. "Hee…" dedi.

"Sen o Hatçanım'ın evine, burdan yalnız başına gidersin değil mi?"

"Giderim helbet. Nasıl geldiysem, öyle de giderim. N'olacak?"

Baktım, dargın dargın konuşuyor. O zaman açıklamak zorunda kaldım:

"Ben şurda şansımı deneyeceğim."

"Nerde?" diye sordu.

Kapısının üstünde "Penaltı Pavyonu" yazılı yeri gösterdim. "Amanın, sen top oynadın mı ki…"

"Hiç oynamadım."

"Ee nasıl olacak?"

"Dur hele… Allah büyüktür. Burda da nüfuskâğıdı isteyecek değiller ya… Ben gidip kaleciyim diyeceğim. Patron beni işe alırsa, sen beni beklemez, gidersin."

Uysal Anşe'm, "Olur…" dedi.

Penaltı pavyonunun kapısında, elindeki mikrofondan hem konuşup hem de bilet satan patrona gittim. Bilet alacak başkaları da yığılmış. Sıra bana gelince, "Kaç bilet?" diye sordu.

"Kaleci arıyoruz diye ilan yazmışsınız. Ben kaleciyim," dedim.

"İyi kaleci misin?" diye sordu. "Ne demek? Evelallah…" dedim.

“Hangi takımda oynadın?” diye sordu. Yahu, ben şimdi ne desem ki…

“Bizim oranın takımında oynardım,” dedim.

İyi ki, “Sizin oranın takımı hangi takım? Sizin ora nere?” diye sormadı.

“Bak, söylemedi deme, baştan söyleyeyim; iyi kaleci değilsen zarar edersin haaa… Topları tutabilir misin?”

“Sayende tutarım,” dedim.

Bilet yerine bir çocuğu koyup yanıma geldi, beni alıp içeri götürdü.

“Her yediğin gol için senden bir lira alırım, tamam mı?” dedi.

“O niye?” diye sordum.

“Çünkü,” dedi, “bu pavyona giriş bir lira. Her gol atana, üste ikibuçuk lira veriyoruz. Yani, sen her gol yedikçe, ben gol atan müşteriye üste birbuçuk lira vermiş olacağım. Sen gol yiyorsun, ben birbuçuk lira zarar ediyorum. E sen gol yedin diye benim suçum ne? Bir lirasını sen verirsin, elli kuruşunu da ben, birbuçuk lira eder, bir liraya da müşteri içeri girdi, etti mi ikibuçuk?..”

“Doğru… Ama ben ne alacağım?”

“Haaa, sana gelince, tuttuğun her top için, benden yirmibeş kuruş alacaksın, Günde kaleye atılan toplardan bin top yakalarsan, ikiyüz lira kazanırsın. Hergün ikiyüz lira, kötü mü?”

“Sağol patron, iyidir. Allah bin bereket versin…” Beni çadırın içine çekti.

“Hadi şurda soyun da, kaleci formasını giy… Üçüncü kalemiz boş duruyor, hemen kaleye geç. Sen formayı giyene kadar, ben de senin reklamını yapayım.”

Önüme bişeyler atıp gitti. Baktım, topçu fanilası, donu, çorapları, ayakkabıları… Ben soyunup giyinirken, patronun hoparlörden yaptığı benim reklamım da gümbür gümbür yayılıyordu:

“Pek muhterem ve sayın vatandaşlar! Müessesemiz, pek büyük fedakârlıklara katlanaraktan sizlere… sizlereee… meşhuuur ve son derecelerde profesyonel futbolcu olan kaleci, Çanakkaleli Kâmil Kaleci’yi angace etmiş bulunmaktadır.”

Ben soyunup da kaleci formasını giyinene kadar, o bikaç kez böyle bağırdı. Yahu, bu ne iş! Herif benim adımı, nereli olduğumu bile sormamışken, durup dururken beni Çanakkaleli, adımı da Kâmil yaptı çıktı. Daha kaleci formasının donunu ayağıma geçiremeden başımı uzattım çadırdan, baktım patron, bir masanın üstündeki mikrofondan bağırıyor. Ayağını tutup, “Patron, benim adım Kâmil değil…” dedim.

Nice ayağından çeksem, o beni dinlemeyip mikrofondan konuşuyordu:

“Meşhur kaleci Kâmil Kaleci, iddia ediyor ki, hiçkimse benim kaleme gol atamaz, diyor. Benim kaleme gol atacak kabadayı, daha anasının karnından doğmamıştır, diyor.”

“Patron, benim adım Kâmil değil ki…”

“Müller bile bana gol atamaz, diyor.”

“Yahu patron benim adım Kâmil değil be!” Mikrofondan başını bana çevirip, “Ulan, ne söylenip duruyorsun?” dedi. “Benim adım Yaşar Yaşamaz.”

“O ne biçim ad öyle, hiç reklama uygun değil. Senin adın bundan sonra Kâmil Kaleci. İşte o kadar. Annadın mı?”

“Başüstüne patron. Ama ben Çanakkaleli değilim.”

“Olsan ne olur be… Sen Çanakkaleli oldun diye dünya yıkılmaz ya… Sen istemiyorsun da, bakalım Çanakkaleliler çok mu istiyorlar senin Çanakkaleli olmanı? Hadi, Çanakkaleli oldun gitti.

Formayı giyindim. Patron, beni çevresi örgü telle çevrilmiş alana götürdü. Üç kaleden ikisinde kaleci vardı. O iki kaleciye müşteriler gol atmak için şut çekiyorlardı. Beni de boş kaleye koyup, “Aç gözünü, yakala şutları!” deyip gitti.

Ben o iki kale direği arasında kalınca öyle bir korkuya kapıldım ki, anlatılır gibi değil!.. Ulan Yaşar, neyine gerek senin kalecilik hey dangalak diyorum kendi kendime. Bugüne kadar topa ne elim, ne ayağım

değmiş. Ağbiler, korkudan mıdır nedir, birden aç olduğumu hatırladım. Dündenberi ağzıma lokma koymamıştım. Yahu aç karnına topçuluk olur mu? Neden yemedim derseniz, bende para suyunu çekmişti artık. Ama hiç değilse, Anşe yanımdayken, birlikte bir gürzel karnımızı doyurup ondan sonra bu kaleye geçmek vardı. Kaleye geçince, açlıktan içim ezilmeye başladı. Açlık yetmezmiş gibi, birden çişim de gelmesin mi! Besbelli korkudan… Biyandan da patronun beni reklam etmesi havayı sarsarak heryandan duyuluyor:

"Bana kimse gol atamaz diyor. Oğlum Kâmil Kaleci diyorum, büyük lokma yut, büyük laf etme diyorum. Bana karşı, hem büyük lokma yutarım hem de büyük laf ederim, diyor. Halep ordaysa arşın burda vatandaşlar. Ayağına güvenen girer içeri, meşhur kaleci Kâmil Kaleci ye gol atar. Her attığı gol için gişemizden ikibuçuk lira alacaktır. Akşama kadar yüz gol at, ikiyüzelli lira al. Bir de memleketimizde işsizlik var derler. Vatandaş, para kazanmak için Almanya'lara gidip çöpçülük edeceğine, gel burda gol at, daha çok para kazan. Bir gol, ikibuçuk papel… İşte, işteeee… Çanakkaleli meşhur kaleci Kâmil Kaleci kalesine geçti."

Patron böyle söyleyince çiş beni iyice sıkıştırdı. O sırada kaleyi bırakıp çiş etmeye gitmek de olmaz. İki elimle kasıklarımı tutup, sözde kaleyi koruyormuşum gibi eğildim. Doğrusu, biriki damla da kaçırdım altıma. Beni bu halde görenler, "Yuuu!" diye bağırmaya başladılar.

Karşıma üst baş yırtık, yalınayak bir delikanlı geçti. Topu eliyle penaltı yerine koydu. Öyle bir bakıyor ki, sanki beni gözleriyle yiyecek. Ben kalede iki yana sallanarak, sanki hazırım gibilerden yaylanmaya başladım. Benim de gözlerim topta, eğilmiş bekliyorum. O yalınayak delikanlı, gerildi, gerildi, gerildi… Ulan namussuz diyesin, o çıplak ayakla o meşin topa nasıl vurdun? Serseri kılıklı delikanlının topa vurduğunu gördüm, ama topu görmedim. Ben hâlâ kalenin içinde, top gelecek diye yaylanıp sallanıp durmaktayken seyredenler bağırmaya başladılar:

"Ulan daha ilk şutu yedi be!"

"Yuuu, meşhur kaleciye dikiz!"

"Donunu topla, donunu!"

"Uçkurunu bağla be!"

Vallahi ben topun ne zaman, nerden kaleye girdiğini göremedim.

"Hani, nerde top? Top ne oldu yahu?" diye topu aranmaya başladım. Artık çişim neyim de kaçmıştı, açlığımı da unutmuştum.

Ben topu aranırken, seyirciler, "Yuuu, kova Kâmil!"

"Amma da madara kaleci!.."

"Ulan, bu gol de yenir mi be!" diye bağırıyorlardı. Umarsızlıktan ne diyeceğimi bilemediğim için, "Ben bunu saymam, ben bunu saymam… Daha yerimi bile almamıştım," diye söylendimse de kim dinler!

O serseri oğlan, topu bir daha dikip şutu çekti. Bu kez topun kaleye girdiğini, hatta ağları havalandırdığını gördüm.

Topa vuran gol yapıyor. Topu tutacağım diye ben kendimi ordan oraya atıyorum, kalenin bir direğinden öbür direğine kafamı çarpıyorum. Havaya zıplayıp yerlerde sürünüyorum. Fedakârlıksa artık işte bu kadar olur. Zırıl zırıl ter içinde kaldığımdan başka, dizkapaklarım, dirseklerim sıyrıldı, oram buram kanıyor. Anlayın nasıl olmuşum ki, o hain seyirciler içinde bile bana acıyanlar çıktı, seslerini duyuyorum:

"Yahu, topu tutacağım diye herif kendini parçalayacak be… Yazıktır şuna, savaş gazisine döndü…" Penaltı çizgisine topu diken bir çocuk, "Bak, haber verip öyle çekiyorum ha… Sonra sayılmaz filan deyip durma!" deyip topa asıldı.

Ben, "Avut, avut… Dışarı çıktı!" diye bağırdımsa da boşuna, çünkü topu ağlardan çıkarıp aldılar.

Gözlerim kararmaya, başım dönmeye başladı; artık açlıktan mı, yoksa yorgunluktan mı, bilemem.

Ben Anşe'yi gitti biliyordum; topu tutacağım diye kendimi yere atıp da, bir zaman yerden kalkamayıp başımı kaldırınca, Anşe'yi görmez miyim! Örgü telin dışında durmuş, parmaklarını da tellere geçirmiş, beni seyretmekte. Tuuu, bütün bu rezilliğimi gördüyse, yazık! Uzaktan görüyorum onu, bana ağlıyormuş gibi geldi.

"Git Anşe, git burdan!" diye ona seslenirken bir gol daha yedim.

Daha sonraki top burnuma çarpınca, burnumdan oluk gibi kan akmaya başladı. Kan akıyor diye çekilsem, onca gol yemişim, patron her yediğim gol için birer liradan benden dünyanın parasını isteyecek; oysa cebimde bitek lira bile yok. İster istemez burnuma çaput tıkayıp kaleye geçtim gene.

Seyirciler arasında, "Yazık adama yahu…"

"Atmayın ulan yeter…" diyen acımalı insanlar da var.

Kaleye atılan toplardan biri, ben yana dönerken benim kıçıma çarpıp dışarı çıktı. Kurtardığım ilk gol buydu. Ama bir seyirci, "Çanakkaleli meşhur kaleci Kâmil Kaleci çanağını kırdı!" diye alay edince herkes gülüşmeye başladı.

Gene birisi, "Yazık adama yahu, hurdaya döndü be!" dedi; başka biri ona, "O da kaleciyim diye ortaya çıkmasaydı…" dedi.

Namussuzlar öyle de hızlı şut çekiyorlar ki, karın boşluğuma çarpan topları tuttuğum oluyor ama, bu kez de soluk alamıyorum, kıvranıp duruyorum. İşte böyle düşe kalka akşamı ettim çok şükür. Penaltı pavyonu paydos etti. Patron beni çağırdı. Topçu formasını çıkarıp kendi giysilerimi giyindim. Patronun olduğu çadıra girdim. Lüks lambası ışığında patron öteki iki kalecinin hesabını gördü. Onlar gitti. Sıra benim hesaba geldi. Patron, önündeki kâğıda bakarak,

"İşte hesabın," dedi, "ikiyüzaltmışbir top yakalamışsın. Aferin! İlk gün için çok iyi."

Patronun bu güzel sözleri üzerine, yaramın beremin acılarını, yorgunluğumu, açlığımı unutup sevindim. Ben o kadar çok top yakaladığımı sanmıyordum. Gerçekteyse, gol olmayan topları ben tutmamıştım, ya o toplar benim başıma kıçıma çarpıp dışarı çıkmış yada şutu çekenler topu kaleye sokamamışlardı.

Patron, "Kaleye atılıp da gol olmayan her top için, yirmibeşer kuruştan, ikyüzaltmışbir top eder altmışbeş lira yirmibeş kuruş… Demek, benden altmışbeş lira yirmibeş kuruş alacaklısın."

"Sağol patron, sayende…" diye bağırdım sevincimden. Patron, "Gelelim borcuna," diyerek, kâğıt üstünde hesaplar yapıp konuştu:

"Yediğin gollerin hepsi burada yazılı. Seksenüç gol yemişsin. Birer liradan seksenüç lira eder. Demek, seksenüç lira borcun var. Borcundan alacağım çıkarınca… Efendiiiim… Seksenüçten altmışbeş lira yirmibeş kuruşu çıkarınca… Senin bana bugünlük daha onyedi lira yetmişbeş kuruş borcun kalıyor. Tamam mı?"

"Tamamsa tamamdır patron," dedim.

"Yarın daha çok gayret et, daha çok top tut da borcunu temizle!

Ben vicdanlı adamım, alacağımı hemen istemiyorum." Ben karşımda vicdanlı patron bulunca şımardım.

"Patron!"

"Ne var?"

"Gel sen bir vicdanlılık daha göster de, bana elden iki lira yirmibeş kuruş ver, yuvarlak hesap sana borcum yirmi lira olsun. Karnım aç da, hiç olmazsa iki simit alıp yiyeyim."

"İyi be, hem adama iş bul, hem de üste para ver…" dedi ama, gene de, "Al bakalım," deyip parayı verdi.

Han odasına yürüyerek mi, sürünerek mi geldiğimi bilemiyorum. Gelir gelmez de döşeğe uzanıp kaldım.

Süleyman Usta, "Nedir bu halin Yaşar?" diye sordu. Ben de, o gün olup bitenleri anlattım. Süleyman

Usta, "Ulan felek, ulan namussuz, cibilliyetsiz felek!" sövmelerine, ilenmelerine başladı.

Ertesi sabah erkenden gene Gülhane Parkı'ndaki Luna Park'ta penaltı pavyonuna gittim. Kaleci formasını giyip kaleye geçtim. Patronun sesi hoparlörden gümbür gümbür ötüyor:

"Büyük fedakârlıklarla angace ettiğimiz meşhuuur kaleci Çanakkaleli Kâmil Kaleci gene karşınızda vatandaşlar. Gör kaleyi, çek şutunu, at golünü, al ikibuçuk papeli!"

Buraya gelirken, dünkü yorgunluktan kollarım, bacaklarım ağrıyıp sızlıyordu ama, kaleye geçince, artık korkudan mı, coşkudan mı, her nedense hiçbişeyim kalmadı, sapasağlam oldum. Hatta seyirciler arasında aradabir, "Yaman kaleci be…"

"Amma da tuttu…" filan diyenleri bile duyuyordum.

Bir hafta kadar bu kalecilik işini yaptım. Bu zamanda, öteki iki kalenin kalecileri boyuna değişti. Hiçbir kaleci iki günden çok dayanamıyor. Gene en dayanıklısı, Allaha şükür, ben çıktım. Lâkin, çalıştıkça patrona borcum artıyor. Çünkü, bir gol yedim mi, dört topu tutmalıyım ki, yediğim golün borcunu ödeyebileyim. Bir haftanın sonunda, akşam gene patron hesabı görüyor.

"Bir haftada işi kavradın Yaşar, aferin!" dedi. "Sayende patron," dedim.

"Bugünkü borcun, hepsi hepsi dokuz lira. Eskiden kalan borçların da yüzyirmibir liraydı, hepsi eder yüzotuz lira. Eskiye göre çok çok iyi."

Her akşam hesabı gördükten sonra patron hep aynı sözleri söylüyordu:

"Gene ben vicdanlı adamım. Senden borcunun hepsini birden istemiyorum. Yavaş yavaş ödersin."

Ben de her akşamki gibi gene aynı sözlerle patrondan para istedim:

"Patron, gel sen bir vicdanlılık daha göster, bana bir beş lira ver ki karnımı doyurayım."

Günler böyle geçiyor. Aradabir Anşe de gelip beni yüreklendiriyor:

Yaşar'ım, bizim oralardaki gecekondularda ben sorup soruşturup öğrendim, şimdilerde bu topçulukta çok para varmış. Bakarsın burda topçuluğu bir iyice bellersin de bir takıma ne girersin… Aman fırsatı kaçırma!"

Fırsatı kaçırmaymış… Ne fırsatı yahu! Çalıştıkça adama borcum artıyor. Üstelik karnımı bile tam doyuramıyorum. Derken aklıma bir kurnazlık geldi. Demek, kafamı oraya buraya çarpmadıkça benim aklım başıma gelmiyor. Topları tutacağım diye kendimi yerden yere atmaktan, taşa, direğe çarpmaktan, kafam yumru yumru şiş içinde kaldı. İşte o zaman aklım başıma geldi. Yahu, ben burda ne kadar çok çalışırsam o kadar çok borçlanacağım. Her gol yedikçe ben bir lira veriyorum ama, patron da müşteriye elli kuruş veriyor. Benim kaleye atılan bütün topları kaçırırsam ne olur? Her yediğim gol için patron elli kuruş verir. Benim neyimi alır? Hiç… Borcun şu kadar arttı, bu kadar arttı diye yazsın dursun. Ama o peşin peşin, her yediğim gol için elli kuruşu ödeyecek. İşte bunu akıl edince, o güne kadar aman gol yemeyeyim diye çırpınırken, bu kez her atılan top aman gol olsun diye kaçırmaya başladım. Topa vuran gol yapıyor. Hatta, top yandan geçecek olsa, sözde beceriksizliğe getirip, elimle topu kaleye sokuyorum. Benim kaleye gol atanlar sevinç içinde bağırıp çağırıyorlar:

"Nasıl zımbaladım, öf bee!"

"Al sana, bu da gol!"

"Kaleci folluk oldu."

"Yuuu… Bu da yenir mi bee!"

"Kelek kalecii!"

"Elek kaleciii!"

"Kale, kevgire döndü be!"

"Iskaladı."

"Çizdim kestaneni kaleci!"

"Gene yumurtladı, yuu!"

Bana golü atan, gişeye koşup patrondan ikibuçuk lirasını istiyor. Gişenin önü, parasını almak isteyen müşterilerle doldu. Patron, paraları vermeye yetişemezken, biyandan da beni yüreklendirmek için hoparlörden bağırıp duruyor:

"Haydi aslan kaleci, artık şahlan bakalım oğlum Çanakkaleli Kâmil Kaleci… Evet, sayın ve çok muhterem vatandaşlar, bu pazar Kâmil Kaleci, bütün şutlara meydan okuyor. İsterse karşıma Müller gelsin, bana vız gelir diyor."

Ama baktı ki patron, olacak gibi değil, gene hoparlörden bu kez başka türlü bağırmaya başladı:

"Durun durun! Durun vatandaşlar! Gol atmayın, artık gol atmak yok. İki numaralı kale işlemiyor. Teknik arıza var. Teknik arıza olduğundan iki numaralı kale kapanmıştır."

Patron böyle söylerken söylerken, birden kendini tutamayıp gene hoparlörden bağırdı:

"Ulan Kâmil Kaleci, çık kaleden, çabuk buraya gel… Kâmil Kaleci müdüriyete! Kâmil Kaleci müdüriyete! Ulan eşşoğlueşşek, müdüriyete gelsene!"

Patron, müdüriyet dediği gişenin arkasındaki çadıra girdi. Ben de kaleyi bırakıp oraya girdim. Patronun gözlerinden yalazlar fışkırıyordu. Ama kendini tutup hiç bağırmadan, "Oğlum Yaşar, senden ne kadar alacağım varsa, anamın ak sütü gibi hepsi helal olsun."

Hiç anlamazdan gelip, "Ne oldu patron?" dedim.

"Ne oldusu var mı daha, ananın örekesi oldu ulan, beni iflas ettireceksin be… Müşteriden bir lira al, ikibuçuk lira geri ver. Bir lira al, ikibuçuk ver… Buna para mı dayanır be! İşine son veriyorum."

"Ama patron, sana borcumu ödeyeceğim."

"İstemem. Borç morç istemem. Senden on para alacağım da yok…"

"Ama patron…"

"Numaranı yuttuğumu sanma!"

"Ne numarası patron?"

"İyi ki çabuk çaktım, yoksa yanacaktım. Bana sen grev mi yapıyorsun? Yaktın beni be!"

Cüzdanını çıkardı. İçinden aldığı bir yirmi liralığı bana uzattı:

"Al şu parayı da… Bu da cepten gitsin. Sakın bu numaranı öteki kalecilere söyleme!"

"Sağol patron…" deyip, üstümdeki formayı çıkardım, eski giysilerimi giydim. Patronun, kendi yerine gişeye bıraktığı çocuğa müşteriler hâlâ bağırıp duruyorlardı:

"Ben dört gol attım, on lira vereceksin…"

"Ver beş papeli, iki gol de benden…"

"Uçlan yedibuçuk papel de bize, üç golümüz var." Yaşar Yaşamaz susmuştu. Bisüre sonra,

— İşte ağbiler, panayır kaleciliğimiz de böyle geçti. Döndüm hana, Süleyman Usta'ya anlattım. Süleyman Usta…

Konuşmalara pek katılmayan, tartışmalara hiç girmeyen Kolonyacı, başını işinden kaldırıp -çünkü Yaşar anlatırken de o işiyle uğraşmaktaydı-,

— O senin Süleyman Ustan, kolayını bulmuş, dedi. Felek deyip deyip, kime demek istiyorsa ona diyor diyeceğini ve de yüreğinin yalazını söndürüyor.

Sonra, gerçekten yüreğinin yalazlarını ağzından fışkırtır gibi, ilk kez koğuşta bağırdı:

— Ulan ben o feleğin anasım avradını, gelmişini geçmişini, yedi geçmiş geleceğini, eşiktekini, beşiktekini… Ulan ben o feleğin…

Öteki hükümlüler de sövgüye, ilenmeye katıldılar. Koğuşta bir uğultu yükseldi.

"Felek gözün kör olsun!"

"Ulan gözün kör olsun!"

"Ulan felek, yaktın bizi!"

"Ulan felek, olmaz ol!"

Artık Ona Karakaplı Nizami Beyin Hiç Gereği Yok

O sessiz, o dingin Kolonyacı ateş püskürüyordu. Kimsenin etlisine sütlüsüne karıştığı görülmemiş olan Kolonyacı bar bar bağırıyordu. Renkli ispirtosunu çalana ana avrat düz gidiyordu. Bir şişe boyalı ispirtosu, yatağının başucundaki ipe asılı tahta raftan çalınmıştı. Renkli ispirto şişesini, gardiyanlar görmesin diye, gazetenin arkasına gizlemişti. Koğuşlarda arama yapılacak olursa, ispirtoyu yok etmek kolaydı; bir dikişte su gibi içilebilirdi. Cezaevine ispirto sokmak yasak olduğundan, Kolonyacı büyük zorlukla boyalı ispirto getirtebiliyordu. Çok kızmıştı. Dik dik bağırıyordu:

— Ulan, bu benim geçim yolum, ekmek param be! Benim elimin aleti, işim bu benim be! Gel, paramı çal cebimden, eyvallah! Gel, donumu çal kıçımdan, eyvallah! Ama insanın geçim kapısı sökülür mü be!

Kolonyacı, salt renkli ispirtosu çalındığı için değil, çalındıktan başka, bir de enayi yerine konulduğu için, bu denli çok içerlemişti. Tenekeden yapılma el kadarlık ispirto ocağına ispirto koymak için, gazete kâğıdının arkasına gizli şişeyi almıştı. Şişeyi, ağzına dek renkli ispirtoyla dolu görünce şaşmıştı. Şişenin dolu olmaması gerekirdi. Dün, şişedeki ispirtonun yarısını kullandığını anımsıyordu. Belli belirsiz bir kuşkuya kapılmıştı ama, üstünde pek durmamıştı. İspirto ocağının deposunu doldurdu, kibriti çaktı. Ama fitil yanmadı. Bikaç kez daha denedi, fitil yine alevlenmedi. O zaman renkli ispirtoyu kokladı. Bu, ispirto değil, ispirtonun mor rengine boyanmış suydu. Demek, hergelenin biri, renkli ispirtoyu içmiş, şişeye ispirtonun renginde boyalı su doldurmuştu.

Yaşar Yaşamaz, Kolonyacı'nın boyalı ispirtosunu içeni görmemişti ama, bunun kim olabileceğini kestiriyordu. Kral Sami'nin, ikinci kısmın helalarının taşlığında, paslı bir tıraşbıçağıyla bir kopya kaleminin ucunu kazıyıp toz yaptığını, bu mor renkli tozları bir şişe su içinde çalkalayarak erittiğini görmüştü.

Kolonyacı, bu hırsızlığı kısım ağasına söylerse, nasıl olsa Kral Sami yakalanır, bir araba dayak yerdi. Başka ne diye cezaevinde her yolunu bulan, her para kazanan, ağaya kazancından pay veriyordu? İşte bunun için, güvenlik sağlansın diye…

Yaşar Yaşamaz, kızgınlıktan ağzı köpüre köpüre, ispirtosunu içene söven Kolonyacı'ya sokuldu:

— Ağbiciğim olan olmuş… Hiç boşuna kafanı bozma! Ben sana küçük bir mangal hediye ederim, onda yaparsın işini!

Kafası iyice bozulmuş olan Kolonyacı,

— Bizim senin kadar aklımız yok mu ulan! diye tersledi. Bu kez Yaşar daha da alttan alarak,

— Neşeni bozma be ağbiciğim, Yaşar kardeşin sana ispirto da bulur… deyip fırladı koğuştan. Aradan çok geçmeden, elinde bir şişe ispirtoyla döndü Kolonyacı'nın yanına. Hem de elindeki şişede saydam tuvalet ispirtosu vardı.

— Buyur ağbicim.

Gözleri parlayan Kolonyacı,

— Bunu ocakta yakıp ziyan etmem. Bundan doğrudan votka yaparım, öyle kıyak votka yaparım ki, votkanın anayurdunda bile böylesi bulunmaz… dedi.

Sonra da Yaşar'a,

— Akşama bir kadeh de sana. Nerden buldun bunu? diye sordu.

Yaşar, sözde alçakgönüllülüğün örttüğü anlamlı bir övüngenlikle,

— Biz buluruz ağbicim. Akşama da votkanı içmiş kadar oldum, sağol, istemem. Hiç içmedim çünkü… dedi.

Yaşar, tuvalet ispirtosunu, Beyler Koğuşundaki bir zengin hükümlüden aldığını söylemişti. İtibarlı zengin hükümlüye cezaevi yönetimi çok güvendiği için, her hafta ziyaretçilerinin temizlik yapsın diye getirdiği bir şişe tuvalet ispirtosu verilirdi. Kumara çok düşkün olan Beyler Koğuşundaki bu hükümlü, ziyaretçilerinin getirdiği parayı, ziyaretin daha ertesi günü kumara yatırır, sonra da Yaşar Yaşamaz'dan yüksek faizle borç para alırdı. Yaşar, Kral Sami'yi boyalı ispirto hırsızlığından yakalanmaktan, bir araba dayak yemekten kurtarmak için, o zengin kumarbaza koşup, ondan aldığı bir şişe tuvalet ispirtosunu Kolonyacı'ya getirmişti.

Kolonyacı, başkaları duymasın diye fısıltıyla,

— Ne vereceğiz şimdi buna? diye pazarlık etmek istedi.

Yaşar,

— Ayıp ettin ağbicim, Yaşar kardeşinin sana küçük bir hediyesidir o… dedi.

— Daha başka da getirebilir misin? Başka günler?

Yaşar, başını yukarı kaldırıp hayır anlamına "Cık!" sesi çıkardı.

Bu yardım bikezlikti.

Yaşar Yaşamaz, Kolonyacı'yı rahatlandırdıktan sonra Kral Sami'yi aramaya başladı. Cezaevi içinde dört döndü. Hamamda, kantinde, berberde, heryerde aradıktan sonra çamaşırhane diye kullanılan bodruma inen merdivenin dip basamağında onu buldu. Kral Sami, boyalı ispirtonun verdiği keyifle gerçekten kral olmuş, çamaşır tenekelerinden yükselen pis kokulu buğular arasında dalgasını geçiyor, anlaşılmayan sözde türküler mırıldanıyordu.

Yaşar Yaşamaz, yanına oturup,

— Sami ağbicim… diye söze başlarken, ondan,

— S'ittir len! karşılığını aldı.

Bunun üzerine Yaşar, sesini dikleştirerek,

— Kolonyacı'nın renkli ispirtosunu içtiğini gördüm; koğuşa girince ananı ağlatacaklar… dedi.

Akşam yoklaması sırasında Kral Sami, Yarımporsiyon'un önünde, bir gölge gibi koğuşa süzüldü. Zor ayakta duruyordu. Yoklamadan sonra, yemek yemeden, belki sarhoşluktan, belki dayak korkusundan hemen yatağına uzanıp sızdı. Yaşar, Kral Sami'nin koğuştakileri düzene sokamayacağının farkına varılmaması için, sazını alıp kendiliğinden, koğuşun ortasındaki uzun masanın başına oturdu. Kral Sami'yi aramasınlar diye sazını biriki dımbırdatıp hemen söze girişti:

— Ölü gözünde yaş olur, bunlarda acıma olmaz ağbiler!

Heykelci,

— Kimlerde? diye sordu.

— Bu Istanbul insanında ağbicim.

Kendisini Istanbullu sayan İdareci,

— Sen onu affetmişsin, dedi, katkısız İstanbullunun merhameti bütün dünyaya yeter de artar bile… Sen ipini koparıp buraya düşmüş bütün canavarları İstanbullu sanıyorsun.

Maltızcı,

— Yaşar doğru söylüyor, dedi, ulan bu İstanbullular, cebinde parası olmayanı genel helaya bile sokmazlar da, insanı patır patır donuna ettirirler sokak ortasında be… Köy, kasaba yeri değil ki, canını bir kırlığa atasın da kolaylanasın…

Sis düdüğü sesli hükümlü, tartışmayı kesip konuyu Yaşar'a getirmek için,

— Senin de girip çıkmadığın boya kalmamış Yaşar, demek topçu da oldun… dedi.

Yaşar,

— Evet, penaltı pavyonunda topçuluk da ettim… dedi.

— Sonra Yaşar?

— Sonra… Penaltı pavyonundan da çıkınca… Ben kendimi değil, ençok Anşe'yi düşünmekteyim. Boşuna yakmışım kızın başını… Babası çok haklıymış. Mahkemeden miras davasını kaybedip nüfuskâğıdımı da alamayınca, Anşe'yi kendi yazgısına bırakmalıymışım. Penaltı pavyonundan da patron kovunca… Artık hiç umudum kalmamıştı. Büsbütün kötümserdim. Anşe de buyüzden olacak beni avutmak için daha sık geliyordu. Parka gidiyorduk. O parka, anneler, dadılar filan çocuk getirirlerdi.

Çocukları, çocuk arabalarında gezdirirlerdi. O parkta, koşuşan, oynaşan çocukların arasında bir sıraya otururduk. Anşe, kum havuzunda oynaşan çocukları özlemle seyrederdi. Bigün, "Çocuğumuza biz de araba alacak mıyız Yaşar?" diye sordu. Eskiden olsaydı, "Helbeeet… Ne demek!" diye atardım. Ama o gün sesimi bile çıkaramadım.

Anşe o gün, "Neden sana sık geldiğimi biliyor musun?" diye sordu.

Beni avutmak için sık geldiğini sandığımdan, bilmezden geldim:

"Bilmem!"

"Çalışamıyorum da ondan… Artık çamaşırcılığa, gündelikçiliğe, ev işlerine neye gidemiyorum. İyice ağırlaştım. Arada ağrılarım tutuyor. Çocuğumu düşüreceğim diye korkuyorum. Ben kendim çalışacak olsam bile, halimi görüp beni çalıştırmıyorlar."

Yapacak şey, Anşe'yi babasının evine göndermekse de, babası öyle bir halden anlamaz ki, gebe kızını kapısından içeri sokmaz. Daha önce Anşe'nin ardına adamlar koyup eve döndürmeye çalışırken, gebe olduğunu öğrenince, "Ailemizin namusunu iki paralık etti, artık o benim kızım değildir…" diye haber göndermiş.

Anşe'yi otobüse bindirip, yanında kaldığı Hatçanım'ın gecekondusuna gönderdim. Kendim de hana döndüm. Hanın bitişiğindeki çayevine girdim. Doluya koyuyorum almıyor, boşa koyuyorum dolmuyor. Baktım olacağı yok. Nasıl olsa, mahkemede avukatın dediği gibi, "resmen ve hukuken" yaşamıyorum. Hükümetimiz beni ölmüş sayıyor. İlle de yaşıyorum diyerek, koskoca devletin nüfus dairesini yalancı mı çıkaracağız şimdi? Elbet hükümet benden daha iyi bilir. Çayevinde oturmuş, bunları düşünmekteyim. Ben düşünüyorum sanmaktayım ama, sesli düşünürmüşüm, yani kendi kendime konuşmaktaymışım. Hiç haberim yok. Birisinin kolumu dürtüklemesiyle aydım. Bir de baktım, oralarda gördüğüm, göz tanışı olup kim olduğunu bilmediğim biri.

"Nedir o arkadaş, kendi kendine konuşup duruyorsun. Demindenberi sesleniyorsam da, öyle derin dalmışsın ki, duyduğun yok. Dürtmesem oralı olmayacaksın. Nedir derdin?" diye sordu.

"Hiç…" dedimse de, bu kez o, "Kendi kendine konuşmak iyinin belirtisi değildir. Bakışlarını da beğenmiyorum. Derdini anlat ki, sana hiçbir yardımım olmasa bile, seni dinlerim de içindeki derdin boşalır, yükün azalır," dedi.

Ben gene susunca, "Yiğidin başına her bir hal gelir. Ben de çok kötü günler geçirmişimdir, halden anlarım," dedi.

Başımdan geçenleri o adama özetleyip anlattıktan sonra, daha önce kendimi öldürmeyi de denediğimi, ama beceremediğimi, bu İstanbul denilen yerde insanın kendisini parasız öldürmesinin bile yolu olmadığını anlattıktan sonra, "Benim yaşayıp yaşamadığımı hükümetimiz benden iyi bilir. Elbet bir bildiği var ki, bana, sen yaşamıyorsun diyor. Ben de artık ille de yaşıyorum diye direnmeyeceğim ama, kendimi bedavadan öldürmenin yolunu da bulamıyorum," dedim.

"Öyleyse beni iyi dinle. Ben de bir zamanlar kendimi öldürmek istemiştim. Denedim de bunu. Bu deneme, bana bir geçim yolu açtı. Şimdi sana onu anlatacağım. Dediğimi yaparsan, beyler paşalar gibi rahat yaşarsın. Benden sana bir iyilik. Ben bu sırrı, vallahi, babamın oğluna açık etmezdim. Ama sana acıdım da ondan açık ediyorum," dedi.

İlgilendim. Göz kulak kesilip, "Buyur, can kulağımla dinliyorum," dedim. "Öyleyse gel benimle…" dedi.

Birlikte çayevinden çıktık. Arabaların, taşıtların vızır vızır gelip geçtiği bir kalabalık caddeye geldik.

"Bak, şu arabaları görüyorsun ya…" dedi.

"Görüyorum…" dedim.

"Bunlardan birini seçip, kendini altına atacaksın," dedi.

Herif deli mi diye yüzüne baktım ama, deliler yüzünden belli olmaz ki…

"Kendimi öldürmek için araba altında ezilmeyi hiç düşünmemiştim," dedim.

"Ölmek için değil yahu, yaşamak için kendini bir arabanın tekerlekleri altına atacaksın," dedi.

O sırada önümüzden koca bir çöp kamyonu geçmekteydi.

Gözlerimi çöp kamyonuna dikmiştim.

"Araba dedikse, özel araba…"

"Hem de yeni olacak, pahalı model bir araba olacak," diye ekledi.

Hiçbişey anlamamıştım. O açıkladı:

"Kolay iş değildir, dengen bozuldu mu, ya ölürsün, ya sakat kalırsın. Kendini arabanın altına öyle ustalıkla atacaksın ki, az bişey sıyrık, bere alıp kurtulacaksın. Ama fırlayıp ayağa kalkmak yok. Her bir kemiğin bin parça olmuş gibi tekerleğin altında serili kalacaksın. Sonra da, o özel arabanın sahibini seni ezdi diye mahkemeye verip gayet yüksek tazminat koparacaksın. Araba hem özel, hem son model olacak ki, sahibi de zengin olsun da, yüksek tazminat koparasın."

"Çok iyi akıl ama, bu iş de bana kesik…" dedim. "Neden?" diye sordu.

"Nüfuskâğıdım yok, tazminat davası açamam…" dedim. "Tamam," dedi, "dava açman gerekmez. Arabasının altına atladığın on kişiden biri bile mahkemeye gitmek istemez. Özel arabanın sürücüsünü iyi seçeceksin. Mahkemeye gitmekten korkacakları kollayacak, onların arabaları altına gireceksin. Hele kadınlar… Hemen uzaklaşmak isterler. Karakola gitmekten, sorgulara çekilmekten ödleri patlar. Ee zamanları da yoktur. Buyüzden seninle anlaşmak için açarlar cüzdanı, 'Aman söyle, ne istersin? Şikâyetten vazgeç!' diye yalvarırlar. Başlarsınız pazarlığa. İste istediğin kadar artık… 'Belki kafatasım çatlamıştır da acısı sonradan çıkacak' filan dersin. 'Söyle, verelim, ne istersin?' diye yalvarırlar. Bak tekrarlıyorum, kendini arabanın altına öyle usturuplu atacaksın ki, para alayım derken, tahtalıköyü boylamayasın."

Aklım yattı doğrusu… Başka da umarım yoktu. Tekerleklerin altında ezilir ölürsem, aman ne iyi, kurtulurum; yok ölmez de parayı koparırsam, o zaman çok daha iyi… Bana bu aklı veren adam, cebinden üç ayrı bankanın cüzdanını çıkarıp, elinin birini banka defterine şap şap vurarak, "Bak, bunlara para derler. Allah bin bereket versin, sana anlattığım yolla hem çoluk çocuk geçiniyoruz, hem de bankada para biriktiriyorum," dedi.

O gece kaldığım han odasında geç saatlere dek hep bu işi düşündüm. Sonunda kararımı verip uyudum. O gece gördüğüm karışık düşleri hiç unutamam. Hâlâ ona benzer korkulu düşleri görürüm. Düşte kendimi arabaların altına fırlatırken birileri çekip beni kurtarıyordu. Korkunç yüzlü biri cüzdanını açıp, "Söyle, ne kadar istersin?" diye benimle alay ediyordu.

Sabah uyanınca, kalabalık, arabaların geçişi sık ve sıkışık biyere gelip durdum. Bana akıl veren adam, dönemeç biyerde kendimi arabanın altına atmamı salık vermişti ki, arabanın hızı kesilmiş olsun da, beni tekerlerinin arasında paralamasın. Böyle bir dönemeç yer seçtim. Kendime araba seçiyordum. Kimi arabalar uygun oluyor ama, uygun arabanın sürücüsü uygun olmuyordu. Dersimi iyice almıştım. Arada bikaç kez kimi arabanın altına atlamaya giriştimse de, kolay olmuyor, kendimi atamadım. Sonunda… Gıcır gıcır, kız gibi bir araba… Spor araba… Direksiyonda da sarı saçlı bir kadın. Saçları, kendi rüzgârından yele gibi uçuşuyor. Gözlerinde duman gözlüğü, ellerinde açık sarı deriden eldiven… Önümdeki dönemece gelirken yavaşladı. Ben de kendimi kaldırıp o kırmızı spor arabanın ön tekeri altına… Evet… Niyetim öyleydi… Ama ne zaman, o sarı saçlı karı arabayı sürdü de, oraya o eski dolmuş arabası geldi, hiç anlayamadım. Kendimi balıklama fırlattığımda daha havadayken karşımda o eski püskü

dolmuş arabasını görmüştüm. Başımı arabanın tamponuna çarptığımın da farkındaydım. Hatta istesem, arabanın altından kalkabilirdim de… Ama utandım mı, gerçekten ezildim mi, yoksa yeni araba diye o eski arabanın altına düştüğümden mi, her nedense, yerden kalkamadım. Gidişgeliş durmuştu. Görebildiğim, yerdeki ayaklardan, kalabalığın çevreme toplandığını anladım. Seslerini, çığlıklarını duyuyordum:

"Ayyy…"

"Eyvah, adamcağız ezildi…"

"Canlı mı hâlâ?"

"Baksanıza, vah vah…"

"Bari alıp hastaneye götürseler…"

"Öldü mü acaba?"

"Vallahi şoförün hiç kabahati yok…"

"Ben de gördüm, şoförün suçu yok."

"Çok da kan kaybediyor."

"Adam kendini, zorla arabanın altına soktu, sanki dar bir aralıktan geçer gibi…"

Birara, üstüme doğru eğilmiş olan yaşlı şoförün yüzünü bile gördüğümü hatırlıyorum; tıraşı uzamış, gözlüklü, yaşlı bir şoförd ü. Bak, bunca zaman geçti, o şoförün yüzü hâlâ gözümün önünde… Ondan sonra neler olduğunu hiç bilmiyorum. Kendimden geçmişim. Gözümü açtığımda hastanedeydim. On gün komada kalmışım.

Yaşar Yaşamaz susmuştu. Bu suskunlukta Heykelci,

— Yüksek tazminat aldın mı bari? diye sordu. Yaşar, cevap vermeyince bu kez Dilekçeci,

— Yoksa o yaşlı şoför tüydü mü? diye sordu.

Yaşar,

— Yok, tüyemedi. Enselendi. Üstelik tutuklandı da zavallı…

Ama sonra ben, "Suç bende," diye ifade verince, şoförü de saldılar. On günde komadan çıktım ama, kendime gelmem bir ayı geçti. Bu bir ay beni kimseyle görüştürmediler. Bu arada, bana bakan hemşireden Anşe'nin doğurduğunu, bir oğlum olduğunu öğrendim. Zavallı Anşe, doğumdan sonra ayağa kalkınca, beni görmeye hergün bu hastaneye gelirmiş. Hastaneye yatışımın otuzbeşinci gününde, Anşe'yi yanıma gelmeye bıraktılar. Oğlumuz kucağındaydı. Anşe ağlamamaya çalışarak, "Geçmiş olsun Yaşar, çok çektin ama sonunda, çok şükür, kurtuldun. Herşeyin başı sağlık. Yaşıyorsun ya, sen ona bak…" dedi.

Ben de Anşe'ye, "İnsan hükümet defterinde yaşamalı ki, yaşıyor olsun. Hükümet makamları sana yaşıyor demedikten sonra, sen istediğin kadar yaşıyorum diye kendini kandır, avun dur…" dedim.

Oğlana baktım. Anşe, "Tıpkı sen, sana benziyor," dedi.

"Bahtı bana benzemesin, ben resmen ve hukuken yaşamıyorum, inşallah o resmen de hukuken de yaşayacak…" dedim.

Oğlanın adını ne koyduklarını sordum. "Hayati," dedi.

"Ne demeye geliyor bu Hayati?"

"Senin adın gibi bişey o da… Hayati, senin adının Arapçasıymış. Çocuğumuz, senin dediğin gibi, resmen de, hukuken de yaşasın diye, adını Hayati koyduk…"

"O yaşayacak… Ona nüfuskâğıdı çıkartacağız."

"Çıkartacağız Yaşar. Memlekete de döneceğiz."

Babası doğurduğunu haber alınca Anşe'yi de, beni de bağışlamış, "Çabuk eve dönsünler, burda yaşasınlar. Yaşar da iş aramasın boşuna. Bizim tarlaya, davara ne bakar. Hükümet nikâhı da istemez, imam nikâhı kıydırırız," diye Anşe'ye hem haber yollamış, hem de para göndermiş. Anşe çocuk gibi seviniyordu. Ben de çok sevindim. İnsanın doğup büyüdüğü yer gibi var mı! Adı batsın İstanbul'un.

Bikaç gün sonra hastaneden çıkınca, İstanbul'da hiç kalmayıp memlekete döndük. Bu kez üç kişiydik.

Kaynatamın evine yerleştik. Bize hiçbir terslik etmedi. Beni gene eskisi gibi sevecen karşıladı. Herşey yolunda da, ben zaman yitirmeden benim Hayati'ye nüfuskâğıdı çıkartmaya giriştim. Çünkü geç kalmaya hiç gelmez. Benim rahmetli babam, nüfuskâğıdımı çıkarmak için, beni ilkokula yazdırtıncaya dek beklemeseydi, belki de nüfuskâğıdımı çoktan almış olurdum da bu belalar da başıma gelmezdi. Bizim kasabanın nüfus memurluğuna, oğlum Hayati'ye nüfuskâğıdı vermeleri için bir dilekçe yazdırıp götürdüm. Aradan günler, haftalar geçti. Biz işe güce daldık. Ama aklım hep Hayati'nin nüfuskâğıdında. Bigün anası Hayati'yi kucağına aldı, hep birlikte dilekçemizi izlemek için nüfus müdürlüğüne gittik. Zaten o nüfus memurluğuna girdim mi, babamla birlikte oraya gidip geldiğimiz o eski günleri hatırlayıp cinlerim başıma çıkıyor. Ama benim istediğim, oğluma nüfuskâğıdı almak olduğundan, kimseyle çatışmamaya çalışıyorum.

Dilekçeyi verdiğim memurun karşısına gidip kuyruğa girdim.

Sıram gelince, "Beyim, bizim bir dilekçemiz vardı, acaba işlemi yapıldı mı?" diye sordum.

"Niçin?" dedi.

Anasının kucağındaki Hayati'yi gösterip, "İşte bu oğluma nüfuskâğıdı çıkarmak için," dedim. "Doğum belgesini getirdiniz mi?"

"Hastaneden aldığımız doğum belgesini de dilekçemize eklemiştik."

"Dilekçenizin numarası?"

Cebimden, dilekçemizin kayıt numarası yazılı kâğıdı çıkarıp verdim. Numarayı alınca, "Bir dakika…" deyip, tavuk eşelenir gibi kâğıtların, dosyaların arasında bisüre arandıktan sonra, "Hah buldum!" dedi.

"Çocuğun talihi varmış talihli olsun…" dedim.

O bulduğu yazıya bakarak bir zaman, "Hımmm… Hımmm…" diyerek hımladı.

Ben bu dairelere çok gelip gittiğimden bilirim; bir memurun böyle hımlaması, hiç de iyilik belirtisi değildir.

"Çocuğun babası kim?" diye sordu. "Benim," dedim.

"Babası olaraktan Yaşar diye dilekçe veren sen misin?"

"Evet…"

"Allah Allah!"

Yahu, eski günler hatırıma geliyor, tepem atıyor. Kendi kendime "Tut kendini Yaşar," diyorum. Şunun şurasında çocuğumuza nüfuskâğıdı almak için dilekçe vermişiz. Artık bunun hım hım hımlaması, Allah Allahı neyi var mı?

Memur birden başını yazıdan kaldırıp, "Olmaz! Olamaz!" dedi.

"Neymiş olmayan?" diye sordum. "Sen bu çocuğun babası olamazsın!"

Bak bak, insanı dellendiriyor. Ben kendi oğlum Hayati'nin babası olamazmışım.

"Neden oğlumun babası olamıyormuşum?" diye sordum. "Çünkü, senin çocuğun olmaz, olamaz da ondan…" demez mi! "Tut kendini, tut kendini Yaşar!" diye diye kendimi sıkmaktan dişlerim kırılacak. Patlamayayım diye sesimi iyice yumuşatarak, "Etme Memur Bey, o nasıl laf! Bu çocuk benim çocuğum… Bak yüzüne, tıpkı ben… Benim çocuğum. Bunu ben mi bilirim, yoksa sen mi?" dedim.

"Ne sen bilirsin, ne de ben… Bunun en iyisini, en doğrusunu resmi defter bilir."

Yahu, memur olacak herif, babamın zamanında nasıl konuşuyorsa, gene öyle konuşuyor.

Yerinden kalktı, tıpkı bana nüfuskâğıdı almak için geldiğimizde yaptığı gibi, kara kalın defterleri karıştırmaya başladı. Kışın kurumuş da zarı kalmış tahtakurusu gibi sıska da bir adam, adamlığının salt zarı kalmış. O koca defterlerle boğuşup durdu bir zaman. Sonunda birini alıp geldi soluk soluğa. Defteri açtı, karıştırdı, sayfalarını çevirdi. Sonunda, "Bak, ne diyor defter?" dedi. "Ne diyor?" dedim.

"Sorduk. Yazdık. Gelen cevapta, sorduğunuz, Yaşar adında biri yaşamıyor diyor. Yaşar, taaa 1915'te Çanakkale'de şehit düşmüş."

Artık dayanasım, direnesim kalmadı, çıldırmak üzereyim.

Memura yalvarmaya başladım:

"Gel etme Memur Bey, bu eski bir yanlışlıktır. Yaşar denilen adam benim işte. Karşınızda dikilmiş durmaktayım."

"Yahu, sen laf anlamaz mısın? Gelen kayıt burda, ellibeş yıl önce Yaşar şehit düşmüş."

Kan tepeme sıçrayıp, "Yahu bu ne biçim iş, bu ne biçim kayıt, bu ne biçim defter böyle? Otuz yıldır yaşarım, yaşadığımı ispat edemem. Yaşayan adam, yaşamakta olan insan, daha önce ölmüş olabilir mi yurttaşlar!" diye ordakilere bağırarak seslendim.

O zar gibi memur da, "Ellibeş yıl önce ölmüş bir insanın şimdi çocuğu nasıl olabilir?" diye bağırdı.

Ordakilerin kimisi, "Adam haklı," kimisi, "Memur haklı," kimisi de, "İkisi de haklı…" gibilerden sözler mırıldandılar.

"Defterde ölü yazılı diye insan ölü sayılır mı?" diye bağırdım.

Memur, "Bağırma! Yavaş konuş! Burası resmi bir yer, devlet dairesi.

Bağırırsan, tutanak düzenlerim…" dedi.

"Devlet dairesiymiş!.. Resmi yermiş!.. Okula yazılacağım, sen ölüsün derler. Askere alacaklar, yaşıyorsun derler. Miras alacağım, ölüsün derler. Vergi alacakları zaman, yaşıyorsun derler," diye bağırdım.

Gürültüden olacak, anasının kucağındaki Hayati de ağlamaya başladı. O ağlayınca ben büsbütün bozuldum. Anşe, kolumdan çekip, "Gidelim Yaşar, gidelim… Sonra gene geliriz," deyip duruyor. "Çalışmak için iş bulsam, sen ölüsün, çalışamazsın derler. Ama tımarhaneye sokmak için, yaşıyorsun, delisin derler. Evleneceğim, sen ölüsün diye nikâhımı kıymazlar, icrayla evden atarken, yaşıyorsun derler. Çocuğum olur, sen ölüsün, senin çocuğun olmaz derler. Yahu ben ne yapacağım be, ne yapacağım?"

Memur da bana bağırıyor:

"Ne yaparsan yap be! Bana ne? Sanki benim derdim yok mu?

Ben sana gelip de, 'Ne yapacağım?' diye soruyor muyum?"

"Evleneceğim, şehit olan evlenemez diyorlar be…"

Ben bağırıyorum, memur bağırıyor, ben bağırıyorum, memur bağırıyor. Sonradan olanları düşündüm de, memuru da haklı buldum. Demek o zavallının da bağrı yanıkmış ki, hazır bağırmaya fırsat çıktı diye, o da benimle birlikte bağırıyordu. Arada da benim Hayati çığlık çığlığa ağlıyordu.

"Bu ne rezalet, bu ne biçim iş!.."

"Ne yapalım, kayıtta öyle yazıyor…"

"Ben o kayıttakinin, o kaydı yapanın, kaydın…"

"Resmi defterde yazılı…"

"Resminin de, defterin de… yazanın da, yazmayanın da…"

"Burası devletin bir dairesi be!.. Burda…"

Yaşar Yaşamaz, memurla kendisinin o nüfus memurluğundaki bağırmalarını taklit ederek anlatıyordu. Hatta arada Hayati'nin ağlamasını bile taklit etmekteydi. Öyle ki, insan gözünü kapasa, kendisini, Yaşar'ın anlattığı nüfus memurluğunda sanırdı.

Sustu. Suskunluk epiyce sürdükten sonra koğuşun en yaşlısı,

— Sonra? diye sordu.

Yaşar,

— Sonra babacım, ben büsbütün bozulup kendimi kaybetmişim, açmışım ağzımı, yummuşum gözümü. İleri geri ne varsa hepsine sövüp saymışım, artık can burnuma geldiğinden… Hani han odasındaki Süleyman Usta vardı ya, onun kahpe felek diye söveceği yerleri, feleği unutup, gerçek adlarıyla söyleyerek silme sıvama sövmüşüm. Beni ordan kapıp candarma karakolunun bodrumuna tıkmışlar. Orda da sövüp saymışım sopayı yedikçe… Tanıklar da var. Verdiler mahkemeye, yedik hapis cezasını…

Sonunda geldik buraya işte!

Koğuştaki hükümlüler hep bir ağızdan koro gibi,

— Haydaaa! diye bağırdılar.

Yaşar Yaşamaz'ın cezaevine neden düştüğünü ilk bu gece öğreniyorlardı.

Yaşar,

— Bizim oranın cezaevine girdikten epiy sonra, benim o sövüp saymalarımı bir örgüt işi sanıp koğuşturma için beni İstanbul'a getirdiler. Çok şükür örgütten neyden olmadığımdan kurtuldum ve buraya, aranıza geldim… dedi. Sazını çalıp türküsünü çağırdı. Türkü bitince,

— Benim büyük suçum, dedi, Süleyman Usta'nın bana verdiği öğüdü unutmuş olmamdır. Ne demişti Süleyman Usta; dayanamayıp sövmek istedin de, söveceğin yere sövmek suç olacaksa, o zaman feleğe söveceksin… İşini bilen halkımız böyle yapar, demişti. Çünkü feleğe sövmenin ceza kanununda maddesi yoktur. Feleğe sövünce hem senin için serinler, hem de duyanlar kime sövdüğünü anlarlar.

Koğuş bir daha canlanmıştı. Hükümlüler, hepsi başka bir ağızdan feleğe sövüp sayıyorlardı.

Birinci koğuşta bir uğultu yükseldi. Yaşar, yatağına geçip, sazını çaldı. Zaman geceyarısına yakındı. Cezaevinin ikinci kısmının birinci koğuşundaki hükümlüler yataklarına girip yorganlarını başlarına çektiler. Yanındakiyle biriki fısıldaşanlar oldu. Sonra sonra fısıltılar da kesildi. Horlamalar, sayıklamalar sabaha dek sürdü her gece olduğu gibi.

Yaşar, başından geçenleri anlattıktan sonra, artık anlatıcılığını sürdürmedi. Her akşam yemeğinden sonra birinci koğuşun hükümlüleri, ne yapacaklarını bilmedikleri bikaç saati zorlukla geçiriyor, bir eksiklik duyuyorlardı. Koğuşa yeni bir anlatıcı gelene dek, onlarda bu doldurulamayan saatlerin şaşkınlığı sürecekti.

Yaşar Yaşamaz, cezasının bitimi yaklaştıkça kendini namaza vermişti. Camiden çıkmaz olmuştu. İmam'ın da yakınıydı. Onun bu dine bağlılığı, bir cuma namazında cezaevi imamının kendisini kovalamasına dek sürdü. Bu olaydan sonra bir daha camiye de gitmedi. Dört gün sonra da cezasını doldurmuş, tahliye edilmişti.

Cezaevinden çıkarken Yaşar Yaşamaz'ın kılığı bütün hükümlüleri şaşırttı. Tahliye olacağı gün birdenbire öyle şıklaşmıştı ki, cezaevinin müdürü, memurları da içinde, cezaevinde onun kadar şık giyimli hiçkimse yoktu. O güne dek, cezaevine ilk geldiği günkü gibi, nerdeyse Adembaba Koğuşuna atılacak kılıkta giyinen Yaşar, birdenbire defileye çıkmış mankene dönmüştü. Parmağına, kocaman bir şövalye yüzük takmıştı. Giysisi yepyeni, boyunbağı pırıl pırıl, ayakkabısı gıcır gıcırdı. Üçü de dolu üç bavul çıkardı cezaevinden. Bavullarını, koğuşun meydancısıyla Adembaba Koğuşundan iki hükümlü taşımıştı. Torbasının içinde sazıyla, cezaevine ilk geldiği günkü kirli torbası Yaşar'ın elindeydi. Onları bırakmamış, taşıması için başkasına da vermemişti.

Koğuş arkadaşları Yaşar'ı, bahçeden geçirip, bahçe kapısına dek götürdüler, orda uğurladılar.

Yaşar Yaşamaz'ın cezaevinden çıktığı günün akşamı, yoklamadan sonra, birinci koğuşta, koğuşun hiç alışık olmadığı bir dinginlik vardı.

Koğuşun en yaşlısı ve en ağır cezalısı olan hükümlü,

— Yaşar Yaşamaz'ı da yolcu ettik… dedi.

Avcı,

— Yahu, çok kötü alışmışız biz bu Yaşar'a da hiç haberimiz yok… dedi.

Maltızcı,

— Bir şu Yaşar'ın koğuşa ilk girdiği günkü halini düşünün, bir de bugünkü gidişini… dedi.

Heykelci,

— İyice doldurduk, dedi, nasıl olsa artık Karakaplı Nizami Beyi bulur, işini yoluna koyar.

Kral Sami,

— Yetiiiş ey Karakaplı Nizami, yetiiiş! diye bağırdı.

Başını kaldırmadan işiyle uğraşan Kolonyacı, genellikle bu türlü konuşmalara katılmadığı halde,

— Artık ona Karakaplı Nizami Beyin hiç gereği yok… dedi.

İdareci,

— Neden? diye sordu.

Kolonyacı,

— Çünkü, dedi, kendisi birinci sınıf Karakaplı Nizami Bey oldu da ondan…

Dilekçeci,

— İşte bu doğru söz… dedi.

Koğuşun yaşlısı,

— Eeee, burası cezaevidir oğlum, boşuna dememişler buraya hayat üniversitesi diye… Biz burdan ne Karakaplı Nizami Beyler yetiştirmişizdir evelallah… dedi.

Çiftekâğıtlı cıgaralar sarılmıştı. Birinci koğuşun hükümlüleri öbek öbek toplanmışlar, sarı kız dedikleri esrara yumulmuşlardı.

Aziz Nesin’e özgü başlıca yazım biçimleri

aradabir
arasıra
arayer
ardarda
azbiraz
azçok
azkaldı
azkalsın
başüstüne
beri
beribenzer
bibakıma
bibaşına
biçok
bidolu
bigün
bikaç
bikez
birara
birarada
birdenbire
biriki
bisüre
bisürü
bişey
bitakım
bitane
bitek
Bitürlü
biyana
biyer

buçuk
buyüzden
candarma
cıgara
çokaz
çukulata
enaz
ençok
epiy
fotoğraf
gülegüle
hangibir
herbir
Herbişey
hergün
herhangibir
herhangibiri
herneyse
herşey
hertürlü
heryan
heryer
herzaman
hiçbişey
hiçkimse
hoş geldin
hoşbulduk
Istanbul
İkidebir
işgören
kıravat
kimbilir
nağra
pekaz

pekçok

sağol

Sıvas

tiren

varol

yada

yazıyla gösterilen her sayı bitişik